KÜFÜR ETMENİN KISA TARİHİ

Melissa Mohr

Melissa Mohr

Küfür Etmenin Kısa Tarihi yazarın ilk kitabıdır. Doktorasını Stanford Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı üzerine veren Mohr, çalışmalarını Ortaçağ ve Rönesans edebiyatı üzerine sürdürmektedir.

Küfür Etmenin Kısa Tarihi
Melissa Mohr

Özgün Künye
Holy Shit

AYLAK KİTAP

Çeviri: Zeynep Dörtok Abacı
Yayına Hazırlayan: Gökhan Yavuz Demir
Grafik Tasarım: Aylak Kitap

1. Baskı, Haziran 2015
Aylak Kitap: 55
ISBN: 978-605-4972-25-8

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
Haramidere / İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 120227

AYLAK KİTAP
Caferağa Mh. Nailbey Sk.
Umut İşhanı No: 15
Daire: 8 Kadıköy / İstanbul
Tel: 0 216 345 40 69 (pbx)
Faks: 0 216 345 40 68
www.aylakkitap.com
aylakkitap@aylakkitap.com

KÜFÜR ETMENİN KISA TARİHİ

Melissa Mohr

Çeviren: Zeynep Dörtok Abacı

İÇİNDEKİLER

John Harington, Samuel Jackson ve Eşime...

Sözün Gücü

Çaresizlik, öfke, tiksinme, iğrenme, hırs, kıskançlık, tükenmişlik, kandırılmışlık, aşağılanmışlık benzeri duygular ruhu kasıp kavurmaya başladığında iki dudağın arasından firar eden kelimeler vardır. Büyükler küçüklere, öğretmenler öğrencilere, din adamları cemaatlerine, devlet/hukuk yurttaşlarına yasak eder bu firarî kelimelerin yerli yersiz kullanımlarını. Keyfe geldiğimizde, beğenimizi ve hayranlığımızı dile getirirken, takdir ederken, heyecanlandığımızda ve şakalaşırken, bazen de sevgimizi gösterirken kullandığımız haylaz kelimeler vardır. Erkekler erkeklerle, kadınlar kadınlarla, küçükler küçüklerle, büyükler büyüklerle, öğretmenler öğretmenlerle, öğrenciler öğrencilerle, herkes kendi mesleğinden ve meşrebinden insanlarla başbaşa kaldığında tebessüm etmek ve bir an için bile olsa yasak elmayı dişlemenin keyfini çıkarmak için bu haylaz kelimeleri kırbaç gibi muhabbetin üstünde şaklatır. Yeminler vardır ve o yeminden dönme ihtimaline dair lanetler. Hep sözün gücüne olan inançtan ve sözün gücüne dair korkudan ayıplanan, yasaklanan, hor görülen kelimeler ve ifadelerdir bunlar. Ayıplandıkça, yasaklandıkça, hor görüldükçe yayılan; toplumun her katmanı ve her sınıfında kendine yer bulan bu kelime ve ifadeler, elbette küfürlerdir. Kızarken, neşelenirken, yemin ederken ve lanet okurken eğitimli veya eğitimsiz olduğu hiç fark etmeyen her ağızdan dökülen küfürler...

Melissa Mohr elinizdeki bu kitapta hepimizin bildiği ve dillendirdiği bu küfürlerin ve küfür etmenin, hiçbirimizin bil-

mediği tarihini anlatıyor. Tarih deyince aklımıza hep büyük insanların, büyük ulusların, büyük savaşların ve büyük devrimlerin tarihi geliyor. Oysa toplumların, kurumların ve insanların tarihi olduğu kadar kavramların da tarihi vardır. Buna alışık olmayan zihinler, tarihi sadece kendi "şanlı tarihi"nden ibaret sananlarımız için inanması güç olsa da küfür etmenin de bir tarihi var. Antik Roma'dan Hıristiyan Ortaçağ'a ve oradan da seküler modern dünyaya kurumlar ve kavramlar gibi küfür de değişerek ve dönüşerek geliyor. Bu nedenle de anlaşılmaya ve açıklanmaya muhtaç. Çünkü küfrü anlamak, neyin üzerine küfredildiğini ve o toplumda neyin değerli ve kutsal olduğunu da anlamak anlamına geliyor. Mohr ustalıkla kutsal ile küfür arasındaki bu ilişkiyi, kâh duvar yazıları kâh sanat eserleri üzerinden anlaşılır kılmaya çalışıyor.

Kutsalı olmayan bir toplum yoktur. Ama kutsalın da bir tarihi vardır. Ve kutsalın tarihi sadece kutsalın peşine düşerek de yazılamaz. Mohr'un kitabının başlığına taşıdığı "holly shit" (kutsal bok) gibi, kutsal ve küfür Janus'un iki yüzüdür. Okuduğunuzda göreceğiniz gibi Küfür Etmenin Kısa Tarihi, küfrün kutsaldan dünyeviye, yani "holly shit"deki gibi kutsaldan (holly) boka (shit) dönüşümünün ekonomik, politik ve dinî kontekstlerdeki dönüşümlerle izini sürmeye talip. Maalesef gündelik kullanımıyla "holly shit"i karşılamak ne kadar mümkünse, bu bahsedildiği geniş anlamda, yani kitabın ruhunu özetleyen bir başlık olarak karşılamak da o kadar imkânsız.

Tercümenin kaynak dildeki bir kelimeyi hedef dildeki başka bir kelimeyle karşılamak olduğunu sananlar, farklı dillerdeki sözlüklerin aynı kavramların farklı adlandırılmalarıyla dolu olduğuna da inanabilirler. Ama bu elbette sadece bir yanılgıdır. Burada karşılaşacağınız bazı küfür, yemin ve lanet içeren İbranice ve Latince kelime ve ifadelerin sadece Türkçede değil, kitabın orijinal dili İngilizcede de bir karşılıkları yok. Çünkü farklı toplumlar tarihin farklı dönemlerinde aynı şekilde düşünmedikleri ve hissetmedikleri gibi aynı şekilde küfür de etmemişlerdir. İnsanoğlunun evrensel bir ifade şekli

olan küfür etmenin bile tarihsel, toplumsal, kültürel ve hatta yapısal farklılıklardan kaynaklanan türlü türlü görünümleri var. Bu nedenle de bir Romalının üzerinde bile durmayacağı bir küfrün yaygın kullanımını gördüğümüzde bizim yüzümüz kızarıyor; bir Romalının duvara yazmakta bile beis görmediği cinsel muhtevalı bir ifadeyi biz bir kitabın sayfalarında sessizce okurken dahi rahatsız oluyoruz.

Rahatsız oluyoruz ama küfretmeye devam ediyoruz. Rastladığımız her yerde küfrü ayıplıyoruz, ama "dertlerimiz şaha kalkınca da bir küfür yolluyoruz." Küfür uğruna cinayetler bile işliyoruz, fakat içinde küfür olmayan veya sansürlenmiş bir fıkraya da gülemiyoruz. Her yıl anma törenlerinde eşeğine ters binen ve göle maya çalan Nasreddin Hoca figürünü canlandırmaya bayılıyoruz, lâkin kaçımız Nasreddin Hoca'nın hayli pornografi içeren orijinal fıkralarının bu törenlerde anlatılmasına dayanabilir!

Oysa bir toplumu bütün tarihi ve kültürüyle anlamanın yollarından biridir, o toplumun neye ve nasıl küfür ettiğini anlamak. Çünkü kutsalsız toplum olmadığı gibi, küfürsüz toplum da olamaz.

İyi bir sosyal bilimci, tam da Mark Twain'in Archy Stillman'ı gibi –metaforik değil literal anlamda– koku alan bir burna sahip olmalıdır. Hem Melissa Mohr bu kitabı yazarken, hem de Zeynep Dörtok Abacı bu kitabı tercüme etmeye cüret ederken böyle bir Archy burnuna sahip iyi birer tarihçi olduklarını ispat etmişler. Umarım felek onlara körler diyarında ayna sattırmıyordur. Tarihi ve ahlâkı tekellerine almış birçok işgüzâr elbette kendi pisliklerinden başka bir şeyin kokusunu almayan burunlarından ötürü homurdanabilir. Olsun varsın. Tarih yazılmaya başladığından beri köpekler havlıyor, insanoğlu küfrediyor ve sözün gücü bize bu özgürlüğü her zaman bahşediyor...

Gökhan Yavuz Demir
Bursa, Mayıs 2015

Çevirmen Önsözü

Merâmını bu kadar dolaysız, açık sözlü ama kasten rahatsız edici olmadan anlatan bir kitabın ruhuna uygun biçimde, çevirmeni olarak benim de lafı dolandırmaya niyetim yok. Öncelikle bir kadın ve sosyal tarih alanında çalışan bir tarihçi olmamın, küfür etmenin tarihi ile ilgili bu kitabı çevirmemde temel motivasyonu sağladığını söyleyebilirim. İnsanlar neden küfreder? Ve küfürleri konuşurken kullandığımız kelimelerden farklı kılan nitelikleri, muhataplarını bu denli rencide edebilme potansiyellerini oluşturan özellikleri nereden gelir? gibi sorular, üzerinde çalıştığım Osmanlı mahkeme kayıtlarında karşılaştığım küfür ve hakaret davalarını okurken zaten sıklıkla aklıma takılan sorular arasındaydı. Elinizdeki kitabı tercüme etmemde hem zihnimdeki bu sorular hem de bazı tesadüfler belirleyici oldu. 2014 yılının başlarında online satış yapan kitapçılarda "yeni neler çıkmış" diye gezinirken Melissa Mohr'un kitabını gördüğümde çok heyecanlandım. Aynı gün sosyolog, felsefeci ve tarihçi bir grup arkadaşımla iş çıkışı çay içip, yine yaptıklarımızdan çok yapmak istediklerimiz hakkında sohbet ederken, "küfür etmenin tarihiyle alakalı çok hoş bir kitap gördüğümü" söyledikten sonra olanlar oldu ve kitap şimdi elinizde.

Öncelikle oldukça muhafazakâr bir çevrede, her türlü küfürlü ve argo konuşmadan azade büyütülmüş bir kadın için küfür etmenin tarihi konusunda kitap tercüme etmenin bazı zorlukları olduğunu itiraf etmeliyim. Yolda, otobüste, pazarda

küfür kelimelerini her duyduğunda allak bullak olan ve çok utanan ben, şimdi bu kelimelerin tarihiyle haşır neşir olmak durumundaydım. Böylesi bir tecrübenin hemen hemen her kadın gibi küfür kelimeleriyle aramdaki mesafeyi bir nebze olsun azaltacağını umuyordum ve gerçekten öyle de oldu. Kitabın yazarı Mohr en çok ırka ilişkin hakaret, küfür ve yakıştırmalarla ilgili bölümü yazarken zorlandığını belirtirken, çevirmeni olarak ben cinsellik ve bilhassa kadın üreme organlarıyla alakalı küfür ve hakaretlerden rahatsızlık duydum. Aslında bu bile küfür kelimelerinin kültürel ve tarihsel farklılıkları ortaya koyan ne denli mühim göstergeler olduğuna işaret eder. Çünkü küfür etmenin tarihi, zorunlu olarak insanların kutsal saydıkları değerler ve onlara zarar verebilecek kelimeler arasındaki etkileşimin tarihidir ve her ikisi de zaman içinde şekillenmiş, değişerek bugüne ulaşmıştır.

Son yıllarda rüyaların, aşkın, cinselliğin, korkunun tarihi gibi konularda yapılan çalışmaların sayısı artmış olsa bile, halihazırda küfür etmenin tarihiyle ilgilenmek Türkiye'deki geleneksel ve ortodoks tarihçilik anlayışıyla çok bağdaşmaz. Ancak tarihçilerin zaman zaman fetiş haline getirdikleri "belgelere dayanma" ve "belgeleri olduğu gibi aktarma", böylelikle nesnel, objektif ve hakikate işaret eden "bilimsel" tarih yazma fikri, tarihçinin bütün toplumsal normlar ve kültürel değerlerin yönlendirmeleri ve sahip olduğu dünya görüşü hatta beklentilerinden bütünüyle sıyrılarak çalışabileceği kabulü, 20. yüzyılın başından itibaren tartışılmaya ve eleştirilmeye başlandı. Hatta, bugün artık bu eleştiri ve tartışmaların kendisi tarihsel hale geldi. Özellikle dilbilimsel yaklaşımlar ve modern bilim anlayışına yapılan eleştiriler, "Tarih bilim midir, yoksa edebi bir tür müdür?" sorusuna her geçen gün yenilerini ekledi. Nihayetinde tarihyazımında kurgu ve muhayyilenin yeri, tarih çalışmalarının mutlak eksikliği gibi meseleler, tarihçilerin bilim insanı olma nosyonunu ellerinden alabilecek düzeylere ulaştı. Yorum ve bakış açısı farklılıklarının beslediği "gerçeğin çoğulluğu" fikrinin yükselişi, aynı süreçte denenen

yeni yöntemler, siyasi tarih dışında, kültür tarihi, iktisat tarihi, sosyal tarih, mikro-tarih gibi sahaların yükselişi, tarih çalışmalarını giderek zenginleştirdi. Tüm bu gelişmelere rağmen, aslında dışlanan ya da bastırılanlar tarafından biçimlenen gerekli, faydalı ve güvenilir ya da öyle oldukları düşünülen konular araştırılmaya değer kabul edildi. Oysa "*Tarihyazımında yapısal unutkanlık/amnezi*" olarak adlandırabileceğimiz ve tarih-tarihçi ilişkisi ile doğrudan bağlantılı şekilde, çalışmalarda konu seçimi bazen tarihçilerin ilgi, donanım ve tercihlerinden, bazen politik, sosyal ya da ekonomik sorunlardan, hatta televizyon dizileri veya güncel trendlerden kaynaklanan etkilerle biçimlenebilir. Yani tarihçi en başından çalışacağı konunun önemli, değerli, yararlı, gerekli olduğu yönünde bir seçim ve eleme yapar. Fakat tarihçilerin kaçınılmaz şekilde tarihin parçası olan sakıncalı, trajik, menhus konulara daha fazla ilgi göstermesi gerektiği açıktır. Küfür etme de bu türden sakıncalı ve menhus bir meseledir, lâkin en az akrabalık, komşuluk, evlilik, iş ortaklığı kadar insana ve topluma dair ilişkiler ve değerlerle ilgilidir. Dahası pozitif bilimlerden farklı olarak, doğası itibariyle tarihçinin faaliyeti bir yeniden inşa süreci ve metinler arası bir yolculuktur. Tarihçi ister farklı kaynak gruplarından belgelerle, ister maddi kalıtlar ve malzeme üzerinde çalışsın esasında kullandığı temel araç dildir. Ve dil nihayetinde tarihin, kültürel değerlerin ve dünya görüşlerinin tüm niteliklerini ihtiva eder. Dilin bastırılmaya ve kontrol edilmeye çalışılan karanlık tarafı diyebileceğimiz küfürler ve argo da insan ruhunun karanlık dehlizlerinden süzülüp gelen kelimelerdir. Dolayısıyla tarihçi kutsal olan-olmayan, normal-anormal karşıtlığını sadece kutsal ve normal olana bakarak çözümleyemez. Tanrı, kutsal metinler ve nesnelerin hem yemin, hem de beddua ve küfür etme için mesnet oluşturması bunu açıkça gösterir. İnsanların onurunu, şerefini, namusunu lekeleyen, mahkemelerde dava konusu edilen, hatta sonu yaralama ve cinayete kadar varan küfür etme eylemlerini, sadece sakıncalı, müstehcen ve menhus kelimeler oldukları için göz

ardı ederek, hafif ve bayağı bir mesele gibi görmek tarihçinin vizyonunu daraltmak ve zaten yapısal problemler içeren tarihyazımını daha da sınırlamaktan başka bir şey değildir. Zaten adâba aykırı olmanın yanı sıra, kişinin sahip olduğu manevi değerlere, şerefine, aile yaşantısına ve bedenine yönelik saldırıları içerebilen küfür ve hakaret hukuki bir konudur ve cezai işlem gerektirir.

Küfür kelimelerinin tarihine bakmak, aslında bir toplumun zihniyet tarihini yazmaktır. Ancak küfür etme, yalnızca tarihsel belgeler üzerinden incelenebilecek bir konu değildir. Tarih disiplininin dışına çıkılmasına, nörobiyoloji, psikoloji, sosyo-linguistik ve hukuk gibi alanların perspektiflerine ihtiyaç vardır. Akademik çevrelerde sıklıkla dile getirilen ve akademisyenlerden beklenen lâkin özellikle Türkiye'de pratikte çok hayata geçirilemeyen "multidisipliner" bir araştırma alanı niteliği taşıdığından, küfür etme aslında çok boyutlu ve disiplinlerarası çalışmalar için uygun sahalarından biridir.

Elinizdeki kitap "gerçekten" multidisipliner bir yaklaşımla İngilizcede, bilhassa İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde küfretmenin tarihini ele alır. Grafitilerden, epigramlara, mahkeme kayıtlarından, sözlüklere, edebi eserlere, psikolojik deneyler ve derinin elektrik iletim testleri bulgularına kadar oldukça geniş bir kaynak grubuna dayanır. Antik Roma'dan, yirminci yüzyıl sonuna kadarki süreçte Latinceden-İngilizceye küfür, yemin ve beddua kelimelerinin evrimini anlatır. Dolayısıyla metin içinde geçen "dilimizde, kelimelerimiz" gibi ifadeler İngilizceye işaret eder. Metinde geçen küfür, beddua ve yemin ifadeleri birebir tercüme edilmekten ziyade Türkçedeki uygun karşılıkları aranmış, zaman zaman [ç.n.] notu ve * ile gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

Kitabın orijinal adı *Holy Sh*t: A Brief History of Swearing* olmasına karşın, "Holy Sh*t"i "Kutsal Bok" şeklinde çevirmek Türkçede çok anlamlı gelmediğinden kitap adı olarak, *Küfür Etmenin Kısa Tarihi* tercih edilmiştir.

Okurlar açısından rahatsız edici olmaması için müstehcen

kelimeler açıkça yazılmamış, kelimelerin ilk sesli harfleri yerine, "t.şak"ta olduğu gibi, nokta konulmuştur. Kitabın orijinalinde tüm müstehcen kelimeler açıkça yazılmıştır. Bu arada kelimelerin ne kadar müstehcen oldukları ve hangilerinin noktalı olarak yazılacağı parçası olduğumuz kültürün çizdiği sınırlar ve konuşma dilindeki kullanımları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Müstehcen kelimelerin Türkçesinin yanı sıra İngilizce veya başka bir dildeki asılları parantez içinde gösterilmiş, ancak bazı bölümlerde etimolojik çıkarımlar yapıldığından daha kolay anlaşılabilmesi için asıl kelime ilkin Türkçesi parantez içinde yer almıştır. Ayrıca yazarın işaret ettiği eserlerin bir kısmı Türkçeye çevrilmediği için orijinal isimleri [..] köşeli parantez içinde yazılmıştır.

İnsanların neden küfrettiklerini ve küfür kelimelerinin kökenlerini ortaya koymanın, aslında kendi eylemlerimizi ve tutumlarımızı anlamanın bir yolu olduğunu düşünerek, meseleyi tarihin ve toplumların bir parçası olarak görmenin bu kitabın Türkçeye kazandırılması işinin esasını teşkil ettiği söylenebilir. Ayrıca bu kitabın tarihin yanı sıra diğer sosyal bilimler için de yeni sorular ve ilgiler ortaya çıkarmada az da olsa ilham verici olması tek beklentimizdir.

Yazarın belirttiği gibi ben de metin içinde geçen bazı kelime ve terimler için peşinen özür dileyebilirim. Ayrıca zor ve meşakkatli olsa da, Türkçenin en eski metinlerinden başlayarak günümüze kadar küfür kelimelerinin evrimini ele alan bir çalışmanın gerekliliğine Türkiye'deki gözü pek akademisyen ve araştırmacıların kayıtsız kalmamasını temenni ederim. Kitap her ne kadar küfür etmeyle ilgili olsa da, bu çalışmayı okuduktan sonra, size bu kelimeleri kullanırken muhatabınız ve hatta duyan diğer kişiler üzerinde yaratabileceği etki hakkında artık daha fazla bilgiye sahip olduğunuzu hatırlatmak isterim.

Zeynep DÖRTOK ABACI

Önsöz

Büyük tutkusu ve benim için yaptığı her şeyden dolayı Katie Boyle'a teşekkür ederim. Tim Bent'e de hem tutkusu hem de titiz editörlüğü ve kitabı daha iyi kılmak adına yaptığı baştan sona faydalı önerileri dolayısıyla şükranlarımı sunarım. Bana öyle geliyor ki, kitap ajanı ve editör olmak için belirli bir inanç gerekir. Her ikisine de bana güvendikleri için müteşekkirim.

Kitabın taslaklarını okuyan ve sorularıma cevap verenlere de teşekkür etmek isterim: J. N. Adams, Emily Allen-Hornblower, Marcia Blakenham, Dorothy Bray, Chloe Breyer, George Brown, Cressida Cowell, Edwin Craun, Mary Custic, Ben Faccini, Emily Faccini, Andrea Heberlein, Michal Ben-Josef Hirsch, Ron Hirsch, Ruth Mazo Karras, Simon Kirby, Diane Asadorian Masters, Tom Mohr, Monique Morgan, Stephen Orgel, Lawrence Poos, David Riggs, Carolyn Sale, Greg Scholl, ve kitabın başlığını öneren Linda Rabieh.

Son olarak annelerinin "kaka konuşmalar" hakkında bir kitap yazdığını kabul eden çocuklarıma ve keyifle taslak okuyan eşime minnettarım.

Tarihin dört bin yılından fazlasını kapsayan ve kabul edin ya da etmeyin, İncil'den şiire, davalardan sinirbilimine kadar her şeyle ilgilenen bu kitabı yazmak bana Samuel Johnson'ın 1747'de sözlüğünü hazırlarken duyduğu endişelerini benliğimde hissettirdi: "Böylesine uzun bir çalışma boyunca gerektiği kadar dikkatli olmayı, ihmalkâr davranmamayı yahut bu kadar çok bilgiyi edinip bir kısmında cehaletimden dolayı

başarız olmamayı bekleyemem. Bazen hatasız olma arzusunun beni gereksizliklere sürükleyeceğini, sıkıcı olma korkusunun beni ihmale götüreceğini, böylesi bir bolluk karşısında şaşkına döneceğimi, karmaşıklığın labirentlerinde sıklıkla zihnimin bulanacağını, bir taraftan düzeltmeler tam olmanın ötesine geçerken, diğer taraftan kanıtların kavranamayacak kadar geniş tutulacağını biliyorum. Varsayımın belirlisizliğine, bilginin kıtlığına, hafızanın nisyan ile malul olduğuna, dikkatin istikrarsızlığına vakıf, hatanın sebepleri ondan kaçınma araçları ile, sanatın genişliğini insan yetisi ile karşılaştırabilenlerin takdir edeceğini umut ediyorum. Ve çabalarımın sonucu ne olursa olsun, sizin ilginizle şereflenme teşebbüsümden kolay kolay pişman olmayacağım" sevgili okurlarım.

Giriş

Büyükannemin bana son söylediği daha önce ağzından hiç çıkmamış bir kelimeydi. İlerlemiş Alzheimer hastalığından muzdaripti ve ona akşam yemeğini yemesinde yardım ederken veya ailesinin fotoğraflarını gösterdiğimde bile, hiçbir suretle konuşmazdı. Beni tanıdığından emin değilim. Fakat bir gün onu tekerli sandalyesinde gezinti için dışarı çıkardığımda, sesine kavuştu. Yürüyüş yolundaki bir yarığın üzerinden geçerken sandalyesi sarsıldı. Ve şu ses yükseldi: "Ha s.ktir!". Bu kelime çok bezgin hissettiğinde, "Kahretsin!" ya da "Lanet olsun!"dan nadiren ileri giden bir kadının ağzından çıkmıştı. Ziyaretimin geri kalanında tekrar sessizliğe gömüldü.

1866'da, Fransız şair Charles Baudelaire felç yüzünden yatağa düşmüştü. Konuşma kabiliyetini birkaç kelime dışında kaybetmişti[1]: "Cré Nom!" –*sacré nom de Dieu*'nun kısaltmasıdır– bu ifadeyi o kadar çok tekrarlamıştı ki bakıcılığını yapan rahibeler, onu hastaneden attılar. Günümüzde, bu ifadenin İngilizce karşılığı kibarca *Tanrı kahretsin* veya *kahretsin* olabilir, ancak 1866'da "Cré Nom!" o kadar onulamaz biçimde rencide edici bir ifadeydi ki rahibeler Baudelaire'in feveranlarını sadece şeytanın bedenini ele geçirmesinin sonucu olarak açıklayabildiler.

Diğer diller tamamen uçup gitse bile, Baudelaire ve büyükannemin beyinlerinin derinlerinde gömülü olarak kalanlar küfür kelimeleriydi. Baudelaire'in küfrü, tanrının adını boş yere ağıza alma dini tabusunun ihlaliydi. Büyükanneminki ise,

belirli vücut uzuvlarını veya bedeni dışkıları ve eylemleri dile getirmesiydi. Yüzyıllar boyu, ağıza alınamayan, dini ve cinsellik/dışkı ile ilgili bu iki alan, yani Kutsal ve Bok, küfür etmede kullandığımız diğer dört harfli* kelimelerin yolunu açtı. Küfür etmenin tarihi, bu kelimelerin etkileşimi ve birbirlerine tesirlerinin tarihidir. Bazen Kutsal, bazen de Bok küfür kelimelerinin kaynağı olmuş, hatta bazen, bugün olağandışı birliktelik olarak düşüneceğimiz müstehcen kelimelerin, dini ritüeller sırasında bağırarak söylenmesi örneğinde olduğu gibi, iki alan birbirine bağlanmıştı. Yirmi birinci yüzyılda, bir utangaçlık zenginliğine sahibiz ve oğlumun anaokulunda, 4 yaşındaki bir bacaksızın annesine cevap verirken "İyi, İsa s.ksin beni!" demesinden örnek alarak kelimeleri iki alandan seçebiliriz.

Holy Shit, İngilizcede küfür etmenin tarihidir. Ve kamu binalarının "Bunu okuyorsan, topsun"** duvar yazısı ile bezendiği, en beğenilen nüktedanların en ağzı bozuklar olduğu, her köşe başında nazik hassasiyetlerin işitildiği değil, yeterince rahatsız edici küfür grafitilerinin bulunduğu bir mekânla başlar. Bu mekân New York City değil, iki bin yıl önceki Roma'dır. Romalıların *obscenitas* –müstehcenlik düşüncesi, cumhuriyetçilik, Jülyen takvimi ve sayısız edebi klasiklerin yanı sıra, sahip olduğumuz müstehcenlik kavramının gelişimine rehberlik ettiği ve Romalılar müstehcen kelimeleri kullanmada bize model sundukları için antik Latince ile başlayacağız. I. bölümde göreceğimiz gibi, Romalıların bizimkinden çok farklı bir cinsellik anlayışına sahip olmaları, onların müstehcen kelimeleri ile bizim kullandıklarımız arasında ilgi çekici farklılıklara yol açmıştı. Incil'e gelince, o bize 'Kutsal'ı ve lanet okuma için bir kalıp verdi. Böylesi bir lanet okuma, inananlarının tekrar ve tekrar ona ve yalnızca ona ant içmesini isteyen tanrı için çok önemlidir. Eski Ahitte, tanrı üstünlük sağlamak

---

* Yazarın diğer küfürlerin kaynağı olarak tanımladığı dört harfli iki kelime "Holy" ve "Shit"tir [ç.n.].

** Türkçede kendisini okuyana mesaj verme amacı güden benzer bir ifade olarak "Bunu yazan tosun, okuyana kosun" örneği verilebilir [ç.n.].

için diğer Yakındoğu tanrıları ile savaşır ve lanet okumayı en güçlü silahlarından biri olarak kullanır.

Genel hatlarıyla 470-1500 gibi geniş bir zaman aralığını kapsayan Ortaçağ, kesinlikle Kutsal'ın hâkimiyeti altındaydı. Bugün şaşırtıcı ve mütecaviz olduğunu düşündüğümüz yığınla kelimenin kullanımına rağmen, Ortaçağın İngilizce konuşan halkları Bok kelimesine kayıtsızdı. Lanet okumaya karşılık, tanrının itibarının zedelediği, hatta İsa'ya fiziksel olarak saldırdığı düşünülen tam anlamıyla müstehcen, dopdolu bir dil vardı. Rönesans'ta (1500-1600), Kutsal ve Bok daha dengeliydi. Protestanlığın doğuşu ve insan-tanrı ilişkisinin tanımının değişimi, ek olarak "nezaket"in artan önemi, kibar davranmaya mukabil şekillenen, ona uygun şeylerden biri olarak "edebin" gelişimi için zemin hazırladı. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar, günümüzde tamamen müstehcen olarak tanımladığımız Bok kelimesinin hükümranlığına tanıklık etti. *Bacak* ve *pantolon* gibi kelimelerin bile kamusal alanda çok ayıp ve bayağı kabul edildiği öfemizm/hüsnü tabir* çağı boyunca, edep dışı sözler, saldırma ve hakaret etmede muhtemelen en büyük güçlerine sahip olmuşlardı. Bugün durum tamamen değişmekte, televizyona, internete göz atmanın veya politik bir tartışmanın kanıtlayacağı gibi, hem edep dışı sözler hem de lanetler kamusal söylemde zenginleşiyor.

İki bin yıldan beri, küfretme; lanet ile müstehcenlik, Kutsal ile Bok ikizliğinin kutupları arasında değişti. O halde, bir kelimeyi küfür yapanın ne olduğuna pek çok farklı açıdan yaklaşılabilir.

Psikolojik olarak, küfür insanlar üzerinde, benzeri gibi görünen diğer kelimelerden farklı etkilere sahiptir. Bu kelimeler, duygu durumuna göre değişen derinin elektrik iletimini, diğer

* [Euphemism: Kötü, rahatsız edici, müstehcen, incitici bir durumu, söylenmesi kaba, çirkin veya sakıncalı nesneleri, kavramları, uygun kelimelerle daha kibar, yumuşak ve edepli bir biçimde anlatma, ifade etme olarak tanımlanabilir. Bu kelime Türkçeye örtmece, edebi kelam veya güzel nedenleme gibi çevrilir. Fakat Osmanlı Türkçesinde kullanılan "hüsnü tabir", "euphemism" kelimesine en yakın anlamı verir [ç.n.].

kelimelerden, hatta duygusal açıdan *ölüm* veya *kanseri* çağrıştıranlardan bile daha fazla uyarır. (Derinin elektrik iletimi, bir kişinin derisinin ilettiği elektrik düzeyinin ölçülmesiyle elde edilir ve kişinin duygusal uyarım miktarını gösterir). Küfür kelimeleri fiziksel acının üstesinden gelmemize yardım eder. Yakın zamanda yapılan bir deneyde, denekler, *bok* gibi bir küfrü tekrarladıklarında, nötr bir kelimeyi örneğin *ateşi* söylediklerindekinden çok daha fazla süre ellerini soğuk suyun içinde tutabildiler. Küfür etmek kalp atış hızınızı artırır. Kelime hatırlama testlerinde, tabu kelimeler, tabu olmayanlardan daha fazla akılda kalır. Size müstehcen ve nötr kelimeleri içeren bir liste verilirse, aklınızda kalanın öpücük veya kızgın değil, *s.ktir* ve *aşağılık zenci* (nigger) olacağına bahse girebilirsiniz.

Günümüzde bilim adamları küfür kelimelerinin beynin paralel farklı bir bölümünde yer aldığını düşünüyorlar. Konuşma çoğunlukla, serebral korteks sahası içindeki, istemli eylemleri ve rasyonel düşünmeyi de kontrol eden bir "üstbeyin" fonksiyonudur. Küfür kelimeleri, genel olarak duygudan, mücadele etme veya kaçma tepkisinden, kalp atış hızı ve kan basıncını düzenleyen otonom sinir sisteminden sorumlu alt beyinde, yani limbik sistemde depolanır. Bu, bir hastalık tarafından konuşma kabiliyetleri zarar görse bile, büyükannem ve Charles Baudalaire'in söylediği, "Ha s.ktir" ve "Cré Nom!"un sebebini açıklayabilir.

Steven Pinker'in ortaya koyduğu gibi, linguistik açıdan küfür "dikkatimizi çeken ve bizi nahoş yan anlamlarını gözden geçirmeye zorlayan" tek şeydir.[2] Yan anlam, kelime anlamı ve sözlük tanımının aksine, duygusal çağrışımların eşlik ettiği bir kelimeler bütünüdür. Bilişsel psikoloji alanında çalışan Timothy Jay bu ayrımı, biriktirdiği tuvalet duvarı yazılarından birinde gördü: "Hepiniz, bir grup s.kik nemfomanyaksınız" yazıyordu.[3] Birisi, "s.kik"i daire içine almış ve şunu eklemişti, "Burada başka türlüsü yok". İkinci yazan "s.kik" kelimesini, yan anlamıyla değil, lafzî bir yorumlama ile kullanmayı seçmişti. Oxford İngilizce Sözlüğe göre, kelimenin birebir anla-

mı şudur: "cinsel ilişkiye girmiş". Oysa bu kelime, "gerçekten kötü"den, "alışılmadık biçimde "iyi"ye kadar çok sayıda yan anlama sahiptir. "S.kik nemfomanyaklar"ın aslında, bir hayranlık mı yoksa bir hiddet edası mı olduğunu söylemek zordur. Küfür kelimelerinin hemen hepsi, yan anlamdır ve onların imaları tabu değerini aşan duygusal bir saldırıyı ihtiva eder.

Başka bir ifadeyle, bazı linguistlerin belirttiği gibi, küfürler sıklıkla mecazi manada kullanılır. "Erkek, kadını s.kti", onlar cinsel ilişkiye girdinin harfi harfine veya lafzî anlamıdır. "S.kerim seni" mecazi bir anlatımdır, burada hiç kimse cinsel ilişkiye girmez veya bundan bahsetmez, sadece coşkulu bir itiraz vardır. "S.kme" kelimesi pekiştirici görevi görür, kelime anlamı değil taşıdığı yan anlam önemlidir. En sert hakaret kelimelerimiz, ileriki bölümlerde göreceğimiz gibi, ırkla ilgili yakıştırmalar dışında hemen her zaman mecazi olarak kullandıklarımızdır.

Tarih boyunca küfürlerin temsil ettikleri şeylerle diğer kelimelerinkinden daha derin ve mahrem bir bağa sahip olduğu düşünüldü. Başka bir deyişle, *bok* dışkı veya atıktan ziyade kendisindeki pis koku, iğrenç yapışkanlık ile yakından ilişkilidir. Bu kelimeler, kültürün kıyafet ile örtmemizi, mahrem olarak saklamamızı veya tuvalete boşaltmamızı istediği, tabu durumundaki vücut uzuvlarını, eylemlerini ve ifrazlarını kanlı canlı olarak ortaya çıkarır. "Ağızdan kaçanlar" davasının görüldüğü 2009'da, Altın Küre töreninde ödül alan Bono'nun "S.ktir, bu gerçekten göz kamaştırıcı" sözlerine, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi tarafından yasal yaptırım getirilmesi bu teorinin bir uyarlamasıydı. "Mahkeme ile Federal İletişim Komisyonu (FCC), s-kelimesinin "her zaman bayağı bir seksüel imajı çağrıştırdığı" konusunda fikir birliğine vardı.[4] Mutlu bir rock yıldızı şaşkınlığını ifade etmek için kullandığında bile, kelime "özü gereği cinsel bir anlam içerir". Düşünce şudur: Bono "s.ktir" dediğinde, insanlara kimin seks yaptığını zihinlerinde canlandırmalarında katkı sağlamış olmazsınız.

Bazı dil uzmanları FCC ve mahkemenin savını eleştirdiler, bu dava açıkça kelimenin mecazi ve yan anlam kullanımı olarak görülebilirdi. Seks yapılan bir durum yoktu ve şarkıcının ne kadar şaşkın ve mutlu hissettiğini ifade eden bir şeydi.[5] Fakat bu, "s.ktir"in sahip olduğu aşırı dokunaklı gücü, en derin tabularımıza erişme ve başka hiçbir kelimenin yapamayacağı bir şekilde onları gün yüzüne çıkarabilme kabiliyetinden dolayı, İngilizcedeki en kötü kelimelerden biri olması hususunu değiştirmez. İyi anlamda lanet, hakikati dile getirmek için önce tanrıya söz verme anlamına gelir, bu canı gönülden yemin etmedir.

Bugün bizim için müstehcen kelimelerin, tasarladığımız psikolojik, linguistik ve tarihsel ölçütlere nasıl uydurulduğunu görmek çok kolaydır. Peki ya yüzyıllardır İngilizcedeki en mütecaviz dil olan ve ziyadesiyle sorumluluk yükleyen lanetlere ne demeli? Lanet okuma biri olumlu diğeri olumsuz iki farklı anlama gelebilir. Olumlu anlamında, tanrı önünde gerçeği söylemek için söz verme demektir, bu içtenlikle yemin etmedir. Bu türden yeminler, günümüz toplumunun önemli bir parçasıdır: şahitler gerçeği sadece gerçeği söyleyeceklerine, kamu görevlileri devlet dairelerine, iş adamları sekreterlerini sıkıştırmayacakları hususunda (Yiddiş dilinde "shtupping") eşlerine yemin ederler. Geçmişte, böylesi yeminler ölüm ya da yaşamın nedeni olabilirdi. İnsanlar tanrı huzurunda yemin etmeyi reddettikleri veya yalan yere yemin ettikleri için hapsedilir, hatta idam edilirdi. Olumsuz anlamında ise lanet dine yahut sebepsiz yere küfür eden, tanrının adının boş yere ağıza alan, uzuvlarından bahseden veya bunun dışında onun şerefine gölge düşüren kelimeler veya ifadeler anlamına gelir. Bu, birini sıkıştırdığınız halde sıkıştırmadığınıza dair yemin etmekten, üzgün olduğunuzda "Yüce İsa!" diye haykırmaya kadar, Tanrıyı bir yalana şahit göstermedir.

Küfürler, *Vay Babanın/Tanrı'nın Kemiğine*'nin, *.mcık*tan çok daha sarsıcı olduğu Ortaçağdan bu yana çok uzun bir yol kat etmiştir. Bugün, *tanrı* ve *lanet olsun*, birçok insanın kalp atış

hızını artırmak için oldukça naif kalır, fakat geçmişte bunu yapabildiklerini iddia edebilirim. Açıkçası Ortaçağa ilişkin derinin elektrik iletim testi ve Viktorya döneminde derinin elektriksel tepkisini, on dokuzuncu yüzyılın sonunda keşfetmiş olsalar da, küfür etmeyi araştırmada kullanmadıklarından, bunun için amprik kanıt bulmak zordur. Anekdota dayalı kanıtlar, elbette küfrün günümüzdeki terbiyesiz kelimeler gibi yoğun duyguların tetikleyicisi ve aktarıcısı olduğunu, beynin aynı aşağı bölgelerinde depolandığını öne sürer. Halihazırda Baudelaire'in "cré nom"una rastlarız, öncesindeki diğer kanıtlar Tourette sendromundan muzdarip kişilerle ilgili raporlardan gelir. Tourette sendromu, en bilineni kontrol edilemez bir şekilde müstehcen kelimelerin dile getirme hastalığı *coprolalia*'yı da içeren, çeşitli istemsiz motor ve ses hareketleriyle karakterizedir. Tourette sendromu, doğal olarak ilk vakanın rapor edildiği (1825), müstehcen kelimelerin yanı sıra lanetleri de bağırarak dile getiren hastanın adı ile anılır.[6] Anlaşılan Marquise de Dampierre, süregelen öfke patlamaları sırasında dile getirdiği *sacré nom de Dieu* ("kahretsin"), *merde* ("bok") ve *foutu cochon* ("s.kik domuz") ile toplumu dumura uğratmış bir Fransız aristokrattı. Eldeki bu bilgi tam da on dokuzuncu yüzyılda bekleyebileceğimiz bir şeydir. Onun beyni, güçlü bir baskı geldiğinde karşı tarafı incitmek için lanetler ve müstehcen kelimelerden mürekkep bir karışımı hafızasına nakşetmişti.

Linguistik açıdan, boş lanetler bugün dile getirdiğimiz müstehcen kelimelerle aynı nedenlerle ve aynı biçimde kullanılırdı. On dördüncü yüzyılda, kendine iğne batıran bir terzi, "Bok" değil, "Vay babanın/Tanrı'nın kemiğine (tırnağına, kanına, ya da gözüne)!" diye bağırabilirdi. Geçmişte lanetler, bugün küfürlü konuşmada arzu ettiğimiz duygusal boşalmayı sağlardı. Ortaçağın hakaretleri de sıklıkla, Chaucer'in *Canterbury Hikâyeleri*'nde (1386) hancının susmasını istediğinde başka bir hacıya söylediği "senin pis kafiyen bir boka yaramaz/ thy drasty rhyming is not worth a turd" da olduğu gibi, Baba/

Tanrı..." ile başlardı.[7] Hancı, bu laneti, diğer hacıların şiirlerinden ne kadar nefret ettiğini vurgulamak için kullanmıştı. Tıpkı s.*kmek* veya .*mcıktaki* gibi, burada "Babanın/Tanrının", lafzî anlamından ziyade hakaretamiz bir güce sahipti. Düz anlamıyla değil, yan anlamıyla kullanılmıştı.

Son olarak, küfür kelimelerinin diğer kelimelerden çok daha fazlasını ifade eden şeylerle yakın ilişkisi bulunduğu ve aynı şeyin lanetler için de geçerli olduğu kanaatindeyiz. Ortaçağ ve Rönesans'ta, lanetlerin doğrudan ve kendiliğinden, aynı zamanda onlara güçlerini veren tanrı üzerinde etkisi olduğu düşünülürdü. Her lanet tanrıyı cennetten aşağıya bakmaya ve kişinin sözlerinin doğruluğuna şahitlik etmeye zorlardı. Lanetlerin Baba'nın kemiğine veya diğer uzuvlarıyla ilgili olan belirli formlarının söylendiklerinde şaşırtıcı oldukları kadar, cennetteki İsa'nın bedenini paramparça ettikleri de düşünülür. Bu kelimeler temsil ettikleri şey ile oldukça yakın bir bağa sahipti, belli açılardan tanrıyı kontrol edebilir, hatta onu incitebilirdi.

İngilizcede küfür olarak tanımlanacak ve betimlenecek çok sayıda başka ifade de vardır. Irkla ilgili hakaretler, yakıştırmalar bunların en önemlileridir. Yakıştırma, bir kişinin veya şeyin karakteristik özelliği olduğu düşünülen niteliğini gösterir, kötüleyici bir terimdir. Pek çok insan için, şu an *aşağılık zenci* (nigger) ve *Pakistanlı* (paki), İngilizcedeki en hakaretamiz kelimedir.[8] Benim için yazması en zor bölümler ırkla ilgili hakaretlerin yer aldığı 6. bölüm ve sonuç kısmıydı. Şaşırtıcı biçimde, tekrar tekrar s.*ktir* yazmada az problem yaşadım, fakat ırkla ilgili hakaretler hakkında düşünüp tartışırken duraksadım. 1970'te, *Webster Yeni Dünya Sözlüğü*'nün baş editörü de benzer şekilde, cinsellikle alakalı eski kelime hazinesinden ziyade, yakıştırmalardan rahatsızdı ve "ırka veya etnik kökene ilişkin aşağılamaların" "gerçek müstehcen kelimeler" olduğuna işaret ediyordu.

Irkla ilgili hakaretler hangi anlamda müstehcendir? En kötü ve mütecaviz kelimeleri tanımlarken kullandığımız *müs-*

tehcen terimini yakın geçmişe ve bugüne kadar cinsel içerikli kelimeler oluşturmuştur. Irkla ilgili hakaretler şu an belirli uzuvlardan bahsetme veya onları ortaya çıkarmaya mukabil olanlar kadar, hatta daha güçlü bir tabuya bağlandıkları için, onların da müstehcen olduğunu düşünürüz. Fakat, ırkla ilgili hakaretlerin cinsellikle ve dışkı ile alakalı müstehcen kelimelerle daha derin bir akrabalığı vardır. Onları kullanmak veya duymak kendimizi pis ve ahlâki olarak kirlenmiş hissettirir. Steven Pinker'in ifade ettiği gibi: "*Aşağılık zenci* (nigger) kelimesini duymak, özetle, Afro-Amerikalılar ile ilgili aşağılık bir şeyin olduğu fikrini uyandırmaktır ve bu yargıyı bir kelimeye sığdırarak, standart hale getirmiş bir topluluğa suç ortağı olmaktır. S.kmek ve .mcık gibi kelimeler kıyafetle örtülmesi gerekenleri veya mahremi gösterir, *Pakistanlı* (paki) ve *aşağılık zenci* (nigger) gibi kelimeler zihinde zapt edilmesi zorunlu ve düşünülemez olanı ifade eder.[9] (Bununla birlikte sadece zenci olduğu düşünülen bazı topluluklarda, *nigger*'ın yakınlığın göstergesi ve saygı ifadesi bir iltifat olduğu söylenebilir –*Aşağılık Zenci: Belalı Bir Kelimenin Tuhaf Kariyeri* [*Nigger: The Strange Career of a Troublesome Word*] adlı eserin yazarı Randall Kennedy'in belirttiği gibi, bu kelime grup kimliği yaratmaya yardım eder ve Afro-Amerikalılar, çoğunlukla da gençler, onu olumlu biçimde kullanır.)[10]

En lafzî anlamında lanet okuma (cursing), birinin başına kötü bir şey gelmesi için tanrıya yakarmadır. Fakat, "çocukların önünde lanet okumanın nasıl durdurulacağı" konusunda tavsiyeler veren blog yazarları, çocuklarınızın gözü önünde, komşularınızın üzerine tanrının gazabını çağırmanın nasıl son bulacağını açıklamazlar. "*S.kmek*" ve "*bok*" kelimelerini kullanma sıklığınızın nasıl azalacağını izah ederler. Kutsala saygısızlık, kutsalın mukabilidir, tanrıya sövme ve hürmetsizliktir.[11] Hunter S. Thompson'ın cevabî mektuplarında sergilediği gibi: "Bilhassa mektubumda yer alan küfürlere itiraz etmenize vuruldum... ve bunun için sadece s.ktir git (kaltak) diyebilirim", kutsala saygısızlık, ironik bir şekilde, bugün hemen

hemen sadece edebe aykırılığa atıfta bulunur. Artık argoda ortaya çıkan bu kelimelerin kendisi, dine küfretmenin bir zamanlar kelimelerin tanrıya yakaran veya ona söven ifadelerin yerine getirdiği linguistik fonksiyonlarının önceki kadar güçlü olmadığının tanığıdır; bugün ise tabu kelimeler, çoğunlukla vücut uzuvları ve eylemleri ile aynı işi görmektedir.

Pekiştiriciler (expletives) esasen bir cümle ya da şiirin anlamına hiçbir şey eklemeyen kelime veya ifadelerdi, adeta boşlukları doldurma görevi görürlerdi. Samuel Johnson, Alexander Pope'tan, "Pekiştiriciler, onun mısralarından ilk çıkarttıklarıydı" diye bahsettiğinde, kendisini geliştirene kadar toy Pope'un Rapçi Eminem gibi konuştuğunu kastetmez, daha çok Pope'un şiirlerinde anlamsız dolgular, *tatlı beyefendi* gibi tasvirler, *o suretle* ve *orada* gibi fazlalıklardan kurtulduğundan söz eder.[12] *Pekiştirici* terimi küfür kelimelerine atıfta bulunur, büyük bir duygusal güç eklemelerine rağmen (Pope'u değil, Bono'yu düşünün), aynı şekilde küfürler de sıklıkla cümlenin düz anlamına katkı sağlamaz.

Sokak ağzı (vulgar) bir sınıf ayrımı yapar; sıradan, eğitimsiz halkın konuştuğu dildir. Ayak takımının yüzyıllar boyunca diğerlerinden çok daha fazla küfür ve müstehcen kelime kullandığının muhtemel olduğu düşünüldüğünden, sokak ağzı, küfür etme ile eşanlamlı hale gelir. Bunun doğruluğunu eski bir deyim "Kalaycı gibi küfretmek" ispatlar. (Kalaycı metal tamir aletleriyle aylak aylak gezen, başıboş serserinin bir mertebe üzerindeki zanaatkârdır). Keza, yine eski bir deyim "Lord gibi küfretmek" üst sınıfların da sokak ağzından kendi paylarına düşeni aldıklarını ortaya koyar. (Küfür etmenin sınıf boyutunu, 5. bölümde inceleyeceğiz –Viktoryenler argo ve sosyal sınıf konusunda oldukça hassastılar.)

Dine sövme (blasphemy), *ağzı bozukluk* (abusive language), *edepsiz konuşma* (dirty language) ve *küfürbazlığın* (bad language) bazı biçimleri de küfür etmeye işaret eder. İngilizcede ilgilendiğimiz kelimelere atıfta bulunma yönünden sıkıntı yoktur. Kısa tartışmada bile gördüğümüz gibi, bu kelimelerde pek

çok anlam kayması mevcuttur. Küfrederken, birine "Bok kafalı" diyebilir veya eski Yiddiş dilindeki "Sana ağrı veren dışında tüm dişlerin dökülsün" gibi daha ayrıntılı şekilde hakaret edebilirsiniz. "Bok kafalı" da, göstereceğim üzere, "Sana ağrı veren dışında tüm dişlerin dökülsün" de küfürdür. Gerektiğinde küfür içeren ya da içermeyen diğer kategorileri tartışacağız, hatta lanetler ve müstehcen kelimelere dikkat çekeceğiz. Bu iki ifade insanların yüzyıllar boyu ne şekilde küfrettikleri gerçeğini en iyi şekilde yansıtır. Küfürlü konuşma, dine sövme, pekiştiriciler ve kullandığımız ne varsa her birini sıralamak yerine, bu kapsayıcı iki kategori içindeki kelime ve deyimlerden bahsedeceğiz.

Uzun bir periyodu kapsayan bu kitabın, sadece lanetler ya da "küfretmeden" bahsetmesi düşünülebilirdi; fakat kitapta müstehcen kelimeler "ahlâksız" veya "edepsiz konuşmanın" ayrı bir kategorisi olarak yer aldı. Sadece on dokuzuncu yüzyılın sonunda, "küfretme" hem lanetler hem de müstehcen kelimelere işaret etmeye başladı, bir süre sonra *s*-kelimesi ve benzerleri sarsıcı ve hakaretamiz hale gelmiş, küfür olarak etkinleşmişti. Kendi *küfretme* kullanımımda, bu tarihsel pratiği yansıtmaya çalıştım. Yirminci yüzyıldan önceki dönemler için, lanetlerle müstehcen kelimeler arasındaki ayrımı muhafaza etmeye gayret ettim, yirminci yüzyıldan bugüne kadar ise, küfretme kelimesini hem her türlü edepsiz kelime, hem dini lanetler hem de cinsellik ve uzuvlarla ilgili müstehcen kelimeler içeren çağdaş anlamıyla kullandım.

Peki neden mi küfretme hakkında bir kitap yazdım? Yedi yaşındayken, bir arkadaşım okuldan sonra bana korkunç bir şey göstereceğini söylemişti. İkinci sınıftaydım ve okulda o kadar korkunç ne olabilirdi ki? Dersten sonra beni dışarıya, okul bahçesine götürdü. Orada, dağcılık ekipmanlarının tırtıl şeklindeki parçalarıyla, bazı zeki kimseler "s.keyim böyle işi" yazmıştı. İkinci kelimeyi biliyordum, fakat birinci hakkında fikrim yoktu. Arkadaşım da her iki kelimenin anlamı bilmiyordu ve yazı kaldırıldı. Ona bunun anlamını sordum, bana

"bu iki kelimeyi yan yana söylemenin, çok kötü bir şey olduğu" sırrını verdi. (Anlaşılan Amerikalı çocukların çoğundan daha fazla kötülüklerden korunmuştuk. Çocuklukta küfretme kalıpları üzerine çalışan Psikolog Timothy Jay, küfretmenin aslında üç-dört yaşları arasında edinildiğini keşfetmişti. Velhasıl, belki de oğlumun anaokulundaki çocuk, vaktinden önce gelişmişti).[13]

Bu kitap bazı açılardan, benim ve arkadaşımın o tırtıla nasıl meraklı, mahcup ve aklı karışmış halde bakakaldığımızı açıklama girişimidir. Yedi yaşımda iken, s-kelimesinin ne anlama geldiğini idrak etmemiştim, fakat gücünün farkındaydım; artık onun hakkında herkesin bilmesi gerekenden çok daha fazlasını biliyorum, yine de her duyduğumda hakikaten şok oluyorum (Gerçi, gördüğünüz gibi kelimeden birçok kez bahsettim –bu felsefecilerin "kullanımdan kaynaklanan mesafe" dediği şeydir). Yıllardır hakkında düşünüp yazdığımı bu kelimelerin beni hâlâ rahatsız etmesi, onların etkisinin delilidir.

Bu noktada, insanların Holy Shit'in bazı bölümlerinden rahatsız olabileceği riskinin farkındayım. Bazıları başlıktan hoşlanmayacak; diğerleri birçok kez tekrarladığımı cinselliğe dair bazı müstehcen kelimelere itiraz edecektir; kendi adıma ırkla ilgili hakaretlerden imtina ederim. Eğer henüz bu kitap sizi rahatsız etmediyse, muhtemelen şansınız olacaktır. Sadece peşinen özür dileyebilirim. Çoğu Ortaçağ yazarının yaptığı gibi, herhangi bir spesifik türünden bahsetmeksizin lanetler konusunu genel olarak tartışmak mümkündür. 1930'larda Allen Walker Read *s.kmek* hakkında kelimeyi hiç yazmadan uzun bir makale kaleme aldı. Fakat neyin söylenebilir neyin söylenemez olduğu hesabında herkes farklı bir kantara sahiptir. Bazı insanlar için "Kapa çeneni!" ifadesi bile şiddetle imtina edilmesi gereken bir hakarettir. Küfretme konusunda en hassas okurların dikkatle okuyabileceği tarzda, yüz kızartmayan bir kitap yazmaya çalışsaydım, bu zor, karışık ve muhtemelen daha az eğlenceli olurdu. Samuel Johnson'ın, yazdığı sözlükten "edepsiz kelimeleri" çıkarmasını tavsiye eden iki

hanımefendiye dediği gibi, "Oldu! Cicim! Sonra ona bakar mıydınız?"[14]

Bugün çoğu insan küfre sadece şaşırmaz, aynı zamanda onu küçümser. Harvard'daki bir antropoloji profesörü bir keresinde bana açıkça, küfretmenin gevşek aklın belirtisi ve kendini ifade etmek için daha yaratıcı bir yol bulamayan kişilerin linguistik koltuk değneği olduğunu söylemişti. *Küfür Kontrolü: Küfretmenin Nasıl Dizginleneceği Üzerine Eksiksiz Bir Kitap*'ın [*Cuss Control: The Complete Book on How to Curb Your Cursing*, 2000] yazarı James O'Connor, "kendinizi kontrol edemediğinizi gösterir", "vasıfsızlığı açığa çıkarır", "rahatsız edici, gevşek bir dildir" ve "hayal gücünden yoksundur"u ihtiva eden küfretmenin uygunsuzluğu ile ilgili 24 maddelik listesinde, bu yaygın bakış açısını değerlendirmiştir.[15]

Küfretmenin bazı açılardan "kötü bir dil" olduğunu yadsımak ikiyüzlülük olurdu. Küfür kelimeleri mütecavizdir, bayağıdır ve kesinlikle aşırı kullanılıyor olabilir. Fakat diğer İngilizce kelimelerin yapamadığını, onlar yapar. Sahip olduğumuz olumlu-olumsuz aşırı duyguları ifade etmede en güçlü kelimelerdir. Küfür muhatabını aşağılar ve rencide eder (bu hoşa gitse de gitmese de dilin fonksiyonudur); acıya ve güçlü hislere tepki olarak duygusal boşalım sağlar; diğer kelimelerin yapamadığı şeyi yapar, grup üyeleri arasındaki bağları güçlendirir. Konuşup yazarken kelimelerimizi seçtiğimizden, bilinçli ya da bilinçsiz olarak pek çok faktörü hesaba katarız. Ne söylemek istediğimizin anlamı üzerine düşünürüz. Aktarmak istediğimiz duygu durumunu göz önünde bulundururuz. Kiminle ve nerede konuştuğumuzu değerlendiririz. Bazen, tüm bu faktörleri hesaba kattıktan sonra, formal bir üslup ve ölçülü bir ses tonuna ihtiyaç duyarız. Oysa ki, sair zamanlarda, bir veya iki küfür kelimesi ihtiyacımızı karşılayabilir. Başka bir deyişle, dil alet kutusu ise, küfür çekiçtir. Bir çiviyi tahta parçasına tornavida sapı, somun anahtarı veya kerpeten ile çakmayı deneyebilirsiniz, fakat sadece çekiç bu iş için kusursuz şekilde tasarlanmıştır.

Küfretme, geçmişte olduğu gibi, bugün de mühim bir vazifeyi yerine getirir, tek başına bu bile onu incelemeye ve üzerinde düşünmeye değer kılar. Hatta küfretme baştan sona tarihe bakmak için oldukça uygun bir mercektir. İnsanlar geçmişte de kendileri için önemli olan neyse, onun hakkında küfrederlerdi. Küfretmenin tarihi yüzyıllar boyu insanların duygusal yaşamlarındaki merkezi mevzularından bazılarının haritasını çıkarır. Bu kitap kısmen yüzyıllar boyunca küfür kelimelerinin nasıl değiştiğinin kaydıdır; örneğin, s.kmek *fuck* nasıl *sard* (s.kmek) ve *swive*'ın (s.kmek/becermek) yerini aldı; bir zamanlar *God's wounds* (Vay Babanın/Tanrı'nın Kemiğine) nasıl diğer üçünden daha fazla tabuydu; Viktoryenlerin, *oral seks* (gamahuche), *dildo* (godemiche) ve üfleme (huffle) kelimeleri ile başı neden bir hayli dertteydi. Bu, elbette kelimelerin üretildiği kültürel aidiyetlerle de ilgili bir çalışmadır. Eğer başarabilirseniz, bu dört kelime tarihtir, yüzyıllar boyu İngilizce konuşan halkların ortaya çıkışı ve küfretmenin nasıl doğduğunu seyreylemedir.

"İngilizce konuşanlar"ın üzerinde durmam gerekir, kitabın ilk bölümleri İngilizce konuşmanın derin tarihsel arka planı işlevi gördüğü için, Antik Romalıların müstehcenlik anlayışı ile lanet okumanın Kitabı Mukaddes'e dayanan köklerini bütünüyle değil, kısmen ele alır. Spesifik olarak Avustralya, Hindistan, Güney Afrika ve Kanada gibi diğer İngilizce konuşulan kültürlerde küfrü analiz etmedim, İngiltere ve Amerika'da küfretme üzerine yoğunlaştım. Küfür dağarcığının ucu bucağı yoktur, fakat müstehcen kelimelerin çoğu İngilizce konuşulan her yerde kullanılır.

İngilizce konuşulan yerlerde, pek çok insan günümüzde eşi benzeri görülmemiş bir küfretme salgınıyla karşı karşıya olduğunu düşünür. *Times of India,* yakın zamanlarda gençler için hazırlanan kitaplarda küfretmenin endişe verici şekilde artış eğiliminde olduğunu rapor etti;[16] İngiliz *Daily Mail* "Küfretme Kültürü Hepimize Küfrediyor" diye bir manşet attı;[17] ve *New York Times* "Kamuya mal olmuş kişilerin giderek artan

argo kullanımı" yazısını yayınladı.[18] 1972'de, George Carlin, TV'de söylenmemesi gerektiğini herkesin bildiği yedi kelimeyi: "*bok*, *sidik*, *s.kmek*, *.mcık*, *saksocu*, *puşt* ve *memeler* " sıralamıştı. Şu an, nerede konuştuğunuza ve nasıl kullandığınıza bağlı olarak, üçü dışında diğerlerini dile getirebiliriz.

Peki gerçekten bir salgınla mı karşı karşıyayız? Küfretme tıpkı iklim gibidir, döngülerden geçer. Antik Romalıların kulakları her tarafta işitip gördükleri "Açıksözlü Latince"ye aşinaydı. Ortaçağda, dine küfür o kadar sık kullanılırdı ki yetkililer küfürlerin tanrıyı incitebileceğinden endişeliydi, din adamları layihalar kaleme aldılar, daha sonra küfretmeyi bırakmaları için insanları tehdit ettiler. Bugün on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıldakinden daha açık şekilde küfür ediyor olsak da, onlardan daha fazla küfretmiyoruz. Bir küfretme salgını ile karşı karşıyaysak bile, bu ilk ya da son olmayacak.

Küfretmeye dair kaygının arkasında, uygarlaşmanın kaos halini zar zor örten ince bir yaldız olduğu korkusu yatar. Bu ince zarın küfürle parçalanmasından, sayısız nezaket kuralı ve rasyonel söylemi ihlâl etmesinden ve pek çok ele avuca sığmaz dürtünün sesini yükseltmesinden endişe ediyoruz. Fakat hakikat şudur, daima küfürle yaşadık, küfürler ne olursa olsun var ve olmaya da devam edecek. Onlar dilde içkin ve emrimize amade. Bazı araştırmalar modern İngilizce konuşanların bu türden kelimeleri günde seksen-doksan kez dile getirdiğini gösterir[19], bu aynı oranda kullandığımız *biz, bizi* ve *bizim* gibi zarfları ortadan kaldırmaya çalışmakla aynı şeydir. Nasıl ki sağlıklı bir beyin hem üst hem de serebral korteks ve limbik sistem gibi alt bölümlerine muhtaçsa, sağlıklı bir toplumun da "edepli" ve "edepsiz" diline ihtiyacı vardır. Formel ve düzgün bir edepli konuşma tarzına ihtiyaç duyduğumuz muhakkak, fakat diğer hiçbir kelimenin beceremediğini bizim için yapabilen edepsiz, kaba, harikulâde, müstehcen kelime ve lanetlere de muhtacız.

1. BÖLÜM

Romalı Dobralığı ile Konuşmak: Antik Roma

Eski fıkrayı hepiniz bilirsiniz: Bir mazoşist bir sadiste, "Canımı acıt" der. Sadist cevap verir: "Olmaz".

Aslında bu fıkra düşündüğünüzden daha eskidir. Bir de Antik Roma versiyonu vardır, tabi küçük bir farkla:

> Misafirleri eğlendirmek yerine onları küçümsemekle son bulan akşam yemeği ziyafetlerinde kusan bir koca hödük vardı. Diğerleri masadaki kırıntılar ve yemek artıklarıyla yetinmek zorundayken, o ve gözdeleri en iyi şarapları içer, en güzel yiyecekleri yerdi. İnsanlar yemek yerken, bir masajcı kadın vücudunun her bölgesini sıvazlar ve adam gürültücü küçük köpeklerine kaz ciğeri kusardı. Daha sonra uykuya dalar ve at gibi horlardı, hizmetkarları onu uyandırmamamız için bizi ikaz ederdi. Bu küstahlığa katlanmak zorundaydık ve ona karşılık veremezdik, sonunda arkadaşım *fellatio* yapardı [*hos malchionis patimur improbi fastus/ nec vindicari, Rufe, possumus: Fellat*].[20]

Aslında bu Şair Martial'in (M.S.87) bir epigramıdır, fakat benzer anlatılar başka yerlerde de ortaya çıkar. Martial kendisi ve arkadaşının ev sahibinin kabalığını cezalandıramadığından yakınır. Münasip intikam *irrumatio** (esasında oral sekstir), yani

* [Irrumatio'nun fellatio'dan önemli bir farkı vardır. İlk bakışta ikisi de oral seks gibi anlaşılabilir. Ancak irrumatio, erkeğin cinsel organını partnerinin (kadın ya da erkek) ağzına verip doyuma ulaşıncaya kadar emmeye zorlamaktır. Özgür ve soylu erkekler için irrumatio edepdışı bir davranış değildir, önemli olan cinsel ilişkide etkin durumda olmadır [ç.n.].

adamın onlara oral seks yapması olabilirdi. *Irrumatio,* Romalı şairler, hatipler ve sıradan insanlara yapılan zina ve sü-i zan suçlaması için standart bir tehdittir. Hiç kimse *irrumatio*'nun ne sıklıkla hayata geçirildiğini bilmez, bilinen mütecavizi zedeleyici önemli bir potansiyelinin olmamasıdır. Elbette bu durumda *irrumatio* fayda etmez. Ev sahibi, yani *fellat* oral seks (fellatio) yapmaktan hoşlanırdı. Eğer ona kendi mekanında irrumatio yapmaya çalışsaydınız, aslına bakılırsa bundan zevk duyardı. Sadist "Canını yakmak istiyorum" der, mazoşist cevap verir, "Devam et, bayılırım".

Latince ve modern İngilizcedeki küfretme, bu iki fıkrada olduğu gibi, hayli benzer bir ilişkiye sahiptir. Bazı açılardan Romalı müstehcenliği çok tanıdık görünür, diğer yönleriyle büyüleyici şekilde farklıdır. (Burada büyüleyici (fascinating) Latince *fascinum*'dan gelir ve dikilmiş penis tasviridir. Ufak *fascini* küçük çocuklara, onları nazara karşı korumak için takılırdı. Antik Yunan'da, bu penislerin büyülü güçlere sahip olduğu düşünülürdü; bugün ise neredeyse iradeniz dışında bir şey sizi büyüler, merakınızı cezbeder).[21] Linguistler çoğunlukla İngilizcedeki en kötü kelimelerin "Muhteşem Altılı": *.mcık, s.kmek, y.rak/s.k, göt, bok* ve *sidik*[*] olduğu konusunda hem fikirdir.[22] Antik Latince "Muhteşem Onlu"ya: *cunnus* (.mcık), *futuo* (s.kmek), *mentula* (s.k), *verpa* (dikilmiş veya sünnetli penis), *landica* (bızır), *culus* (göt), *pedico* (ibne), *caco* (bok), *irrumo* (zorla oral seks) ve *fello* (oral seks) sahipti.

Bu kelimelerin bazıları İngilizce ve Latincede oldukça benzerdir –*cunnus* (.mcık) ve *caco* (bok) her iki dilde de aynı derecede kötü kelimelerdir ve benzer şekilde kullanılırlar. Bazılarında *futuo* (s.kmek) ve *landica* (bızır) gibi farklılıklar ortaya çıkmaya başladı. İngilizcede bızır (clit) zar zor dikkat çekerken, *landica* (bızır) Latincede çok müstehcendi. İngilizcede bulunmayan *irrumatio* gibi kelimelerin var olması, Romalıların hakikaten bizden farklı bir tarzlarının olduğuna işaret

---

* "Büyük Altılı" her zaman dil ve kültürel değişimin akıntısı içindedir. Irkla ilgili en kötü hakaret olan nigger'ı (aşağılık zenci) da dahil etmenin vakti gelmiştir.

eder. Romalılar cinselliği heteroseksüellik veya homoseksüellik bakımından düşünmüyorlardı, insanları seks sırasında aktif ve pasif olanlar şeklinde sınıflandırıyorlardı. Bizim için olağandışı bu ayrım çok farklı bir müstehcen kelime hazinesine sebebiyet verir.

Müstehcen (obscenity) kelimesinin Latincesi *obscenitas*'tır. Kelimenin etimolojisi bilinmiyor, ancak *caenum*'dan (pislik, kir) ya da *scaena*'dan kaynaklandığı yönünde spekülasyonlar mevcuttur.[23] İkincisi yani *scaena*, alaycı ve küfürlü komediye izin verilen Yunan ve Roma'da müstehcen, sahne dışında dile getirilemeyecek kelimeler de olabilirdi. *Obscenitas* İngilizcedeki müstehcen kelimesinin kaynağıdır ve büyük ölçüde benzer bir anlama sahiptir. *Cassell'in Latince Sözlüğü*, *obscenus*'u "iğrenç, tiksindirici, pis; ahlâken kirli, edepsiz, müstehcen" olarak tanımlar.[24] Latince ve İngilizcede müstehcen kelimeler, ister cinsellikle ister dışkılarla ilgili olsun pistir.[25] Vücut uzuvlarına, onların parçası durumundaki şeylere işaret eder ve güçlü tabuların etkisi altındadırlar. Fakat Roma'da müstehcen dini işlevlere de sahiptir. *Obscenus*'un diğer anlamı "kötüye alâmet"ti ve dini ayine sirayet edebildiğini ve onu başarısız kıldığını gösterirdi. Her ne kadar müstehcenlik bazı dini ritüelleri hüsrana uğratsa da, müstehcen kelimeler Priapus gibi tanrıları hoşnut edebilirdi, haşmetli erekte fallusun daima doğurganlığı artırdığı ve nazara karşı koruduğu düşünülürdü. Başka bir deyişle Antik Roma'da bokun kendisi kutsal olabilirdi.

Muhteşem onluya bakarak bunu görebiliriz, İngilizce karşılıklarına en yakın olanlarla başlayıp, ilginç ve daha olağanüstü kelimelerle bitirebiliriz.

cunnus= kadının küçük kapısı*
– Thomas Elyot, *Dictionary*, 1538

---

* Wyket/wicket: Büyük bir kapı içine inşa edilen küçük kapıdır. Vajina ve vajinanın iç dudaklarına yapısal bir benzetmedir.

Yunanlılar ve Romalılar edebiyat için bize yüzyıllardır kullandığımız destan, hiciv, epigram, övgü örnekleri verdiler. Bize demokrasiyi armağan ettiler. Onlar bize demokrasiyi ve evleri inşa etmek için ayrıntılı planlar bıraktılar. Yüzlerce yıl milyonlarca insana medeniyet getiren bir imparatorluk timsali oldular. Tarihsel olarak insanlar çoğu kez, efemine oldukları, erkek çocuklara ilgi duydukları (Atina ve Sparta'da olduğu gibi), militaristlikleri ve savaşta ölmekten başka hiçbir şeyi yüceltmedikleri, zayıf görünen çocukları ölüme terk ettikleri için, ister istemez Yunanlıların bir parça tuhaf olduklarını düşünür. Diğer taraftan Romalılar neredeyse Protestan erdemler için çaba harcadılar: çok çalış, mütevazı yaşa, aşırılıktan kaçın. *Cunnus* en azından bize geçmişe dayanan bu benzerliği anımsatan bir kelimedir.

Aynı anlama gelen *cunnus* ve *cunt* (.mcık), eşit derecede utandırıcı ve hakaretamiz kelimelerdir.[26] Latince ve İngilizcede benzer şekilde kullanılırlar. Etimolojik olarak ilişkiliymiş gibi görünseler de, linguistler arasındaki yaygın düşünce öyle olmadıkları yönündedir. Eski İngilizcedeki *cwithe* (rahim)[27] ve *cynd*'in (tabiat, öz), muhtemelen her ikisi de İngilizce kelimenin kaynağı* olmaya aday proto-Germanik* *kunton* ile bağlantılıdır. Bu, dilimizin başlangıcına uzanan kaba ve pervasız müstehcen kelimeleri Anglo-Sakson olarak görme arzusundan kaynaklanan akademik bir önyargı olabilir. Latince bize başlıca müstehcen kelimelerimizi değil, daha çok vücudun vajina ve penis gibi mahrem bölümleri için uygun tıbbi terimleri bahşetmiştir.

Latince en azından *cunnus*'u (.mcık) bize miras bırakmaya yetecek kadar zamana sahipti. Romalılar Britanya'yı M.Ö.55'te istilaya başladılar, 43'te tamamen fethettiler ve yüzlerce yıl hükmettiler. Roma yönetimi devraldığında, bölgenin yerli sakinleri Latince konuşmanın nimetlerini çabucak kavradılar

---

* Kelimenin başındaki * işareti. Kelimenin linguistler tarafından üretildiğini ve dil teorilerinin geçmişe ait dili yeniden inşa etmek için geriye doğru değiştirdiği bir uyarlama olduğunu gösterir.

ve dili birkaç kuşak içinde benimsediler. İngiliz halkı Latince konuştuysa, bu dilin Fransızcadaki *con*, İspanyolcadaki *coño*, Sardinyacadaki *cunnu* gibi bize de *cunt*'ı armağan etmemesi için hiçbir sebep yoktur. Ayrıca Germenik kabileler, adayı Romalılar terk etmeye başlar başlamaz istila ettiğinden, *cunt* Anglo-Sakson *bok* ve *göt*'ten bile daha eski olabilir.[28]

Fakat İngilizler farklıydı. İngiliz seçkinleri Latince öğrendiler, lâkin sıradan ve asi Britanyalıların dili büyük ölçüde benimsediklerini gösterir kanıt yoktur.[29] Galya, İtalya ve İspanya'da, insanlar Roma İmparatorluğu çöktükten sonra bile Latince konuşmaya devam ettiler, Latince onların anadili haline gelmişti. 400 dolaylarında Roma Britanya'dan kendi başının çaresine bakmak için ayrıldığında, Latincenin tüm izleri çabucak ortadan kayboldu ve istilacı Germenik kabilelerin dilleri onun yerini aldı. On ikinci ve on üçüncü yüzyıla kadar İngilizcede *cunt* kelimesinin kaydı yoktur, Gropecuntelane'de genelev mahallesindeki bir Londra sokağının ismidir.[30] (Bu yıllardan başka münasip isimler de günümüze ulaşmıştır: Gunoka Cuntles [1219], Bele Wydecunthe [1328], uygun partnerler için Godwin Clawcuncte [1066] ve Robert Clevecunt [1302].[31] Miller'ın (değirmenci) dedeleri tahıl öğütüyorsa, Taylor'ınkiler (terzi) elbise dikiyorsa, Godwin ve Robert'ınkiler ne iş yapıyordu? *Cuntless* (.mcıksız), Gunoka'nın kimi zavallı akrabalarının başına ne iş gelmişti?). Yani, *cunnus* ve *cunt*'ın (.mcık) bağlantılı olması, olmamasından daha makul görünüyor. *Cunt* Latince ya da Eski İngilizce'den geliyorsa bile, yüzyıllar onun varsayılan menşei ve İngilizcede görünen ilk halini yok etmiştir. Fakat her iki kelime de kendi dillerinde aynı rolü üstlenir.

Cunnus sıklıkla, *vox propria* (gösterilene uygun, en dolaysız ve basit kelime) olarak kullanılırdı ve bu üslup Vezüv Yanardağı 79'da patlamasına rağmen şaşılacak derecede iyi korunmuş Pompei kentinden bir grafitide ortaya çıkar. Meselâ, "Corus .mcığını yalar" (*Corus cunnum lingit*) [32] ve "Jucundus Rustica'nın .mcığını yalar" (*Iucundus cunnum lingit* Rusticae)[33]

Pompei evlerinin duvarlarında görünür. Bugün Amerika'nın bir ucundan öbür ucuna, stadyumların tribünlerinde ve oyun alanı ekipmanlarında, bu türden sesleniş veya övgüleri bulabilirsiniz. Diğer bir duvar yazısı daha coşkuludur: "Kıllı bir .mcığı s.kmek, dümdüz bir .mcığı s.kmekten evlâdır; o içindeki ıslaklığıyla kavrar ve s.ki hareketlendirir" (*Futuitur cunnus pilossus multo melius quam glaber / eadem continet vaporem et eadem verrit mentulam*).[34] Karşı tarafı tahrik etme ihtimali olanlar dışında, günümüzde bu satırlardan bazılarını, Brezilya ağdalarının tanıtım filmlerinde bulabilirsiniz. Bu örneklerde, bina duvarlarına karalanmış *cunt* (.mcık) kelimesini görmek utandırıcı olabilirdi, ancak kelime hakaret edici veya aşağılayıcı değil, müstehcendir. Sadece çok edepsiz bir konu üzerine konuşurken kullanılan en dolaysız kelimedir.

Romalılar kelimelerin hakaret ve aşağılamadaki gücünden de yararlandılar. Küfürlü hiciv ustası Martial, kasık kıllarını yolan yaşlı kadın hakkında bir şiir yazmıştı. (Anlaşılan Romalılar kılları temizleme konusunda iki ayrı kanıya sahiptir. Biri "kıllı bir .mcığı s.kmenin evlâ" olması, diğeri ise kadınların kasık kıllarını sık sık yolması veya yağ kandili ile tütsülemesidir. Çok zengin ve güçten düşmüş olanlar, hanımının kasık kıllarını almakla görevli genç bir kadın köleyi, *picatrix*'i bile istihdam edebilirdi.)[35] Martial alaycı biçimde sorar:

> Neden kartoloz .mcığının kıllarını yoluyorsun Ligeia? Neden mezarındaki ölünün küllerini eşeliyorsun? Böylesi bir zarafet kızlara yakışır; ama sen artık kocamış bir kadın olduğunu hesaba katmıyorsun. İnan bana Ligeia, bu Hektor'un karısının yapacağı hoş bir şeydir, anasının değil. Bunun bir .mcık olduğunu düşünüyorsan yanılıyorsun, artık bir s.k ile yapacak hiçbir şeyi yok. Bu yüzden Ligeia, çok ayıp, ölü aslanın yelelerini daha fazla çekiştirme.[36]

Şiir yaşına uygun davranmayan, hâlâ cinsel istek duyan ve arzularına göre davranan kadınlarla alay eder. Romalılar aşırı

cinsel arzunun özdenetim yokluğundan, hatta zayıf ahlâktan ileri geldiğini düşünürdü. Ligeia yaşındaki bir kadın artık şehvetli olmamalıydı, eğer hâlâ tutkularının tesirindeyse de, yıllar önce onlara gem vurmuş olmalı ve elbette asla onlara göre hareket etmemeliydi. Kendini sekse hazırlamaya son vermek için, onun hakkında düşünmeyi tamamen bırakması gerekirdi. *Kadın cinsel organları* (partes muliebres), *tenasül uzuvları* (genitalia), *ayıp uzuvlar* (pudenda) gibi daha nazik ve edepli olanlar yerine *cunt* (.mcık) kullandığında, Martial, Ligeia'nın yaptığı şeyin bayağılığını, hatta iğrençliğini ifade eder.

Bugün olduğu gibi, binlerce yıl önce de insanlar bazen içlerini dökmek zorundadır. Pompei'de bir han duvarı üzerine birisi şunları karalamıştır:

> Burada Rufus'u pompaladım, siz tatlı kızlar, ümidinizi kesin.
> Kendini beğenmiş .mcığa, elveda![37]

Yazan kişi kadınlarla seks işine son vermektedir, bundan sonra oğlan çocukları ya da erkeklerle yatacaktır, bu kadınlar için büyük bir üzüntüdür. Son satır onun hayal kırıklığından özellikle bir kadının sorumlu olduğunu ima eder ve .mcığa seslenerek onunla vedalaşır. (O elbette genel olarak .mcıktan feragat eden taraf da olabilir, fakat ben özellikle bir kadının onu Rufus'un kollarına ittiğini düşünüyorum ve bu sanki bir elvedadır). *Cunnus*'u (.mcık) hakaret ve saldırı kelimesi olarak kullanır. Artık oğlan çocuklarıyla düşüp kalkacak ve yatacaktır, onun tepkisi bizim kültürümüzde birazcık sıra dışı olabilir, lâkin bu konuya daha sonra döneceğiz.

caco= sıçmak, kaka yapmak.
meio= işemek, su dökmek.
– Thomas Thomas, *Dictionarium*, 1587.

Latince ve İngilizcede dışkılama kelimeleri hayli benzerdir. *Caco* (sıçmak), hacet gidermek için kullanılan standart müs-

tehcen kelimeydi, tıpkı *bok* gibi, cinsel içerikli müstehcen kelimelerden daha az tabuydu. Tarım toplumu olarak, Roma'da pek çoğu kaba ancak müstehcen olmayan, bokun farklı isim halleri mevcuttu –bok çiftçilerin hakkında konuşabileceği türden bir şeydi, elbette imparatorun huzurunda ondan bahsedemezdiniz.[38] *Merda* en kaba ve bokun Latincedeki en yakın karşılığıdır. "Bu yemek bok gibi!" demek istediğinizde, Martial'in epigramında yaptığı gibi, *merda*'yı kullanmalıydınız. Martial, akşam yemeğinde elden ele gezen çok güzel bir turtayı anlatır, fakat sonrasında Sabidius bir şekilde esip gürler: "Hiç kimse ona elini sürmedi –Bok gibiydi" (*nemo potuit tangere: merda fuit*).[39] *Fimus* spesifik olarak inek dışkısını ifade ederken, *stercus* (gübre) insan bokunun haricindeki dışkıydı. Ve *laetamen* gübrelemeyi anlatmada özelleşmiş bir kelimeydi ve verimi artırmak için kullanılan dışkıydı.

Caco, cannus veya *futuo* kadar ayıp bir kelime değildi, çünkü Romalıların dışkılamaya karşı tabuları, cinsel davranışlara karşı olanlar kadar güçlü değildi. *Cacare*'nin yapılabilecek en mahrem eylem olduğu düşünülürdü, fakat çoğu Romalı, hatta soylu vatandaşlar bile, en azından bazen, neredeyse umuma açık alanlarda defi hacet ederdi. Varlıklı kişilerin evlerinde hususi tuvaletler vardı, ancak ekseriyetle çok katlı konutlar için, duvarı ve birbirini ayıran perdesi olmayan birkaç oturaklı tek bir hela bulunurdu. (*Privy* [hususi tuvalet] ve *private* [mahrem] aynı kökten, Latince *privatus*'tan gelir.[40] Etimoloji, birinin penisi "mahrem uzvu" gibi, orada gizlenmesi gereken bir şey olduğuna işaret eder.) *Foricae* adı verilen, yüzlerce oturaklı devasa umumi helalar vardı. Roma İmparatorluğu genişledikçe, umumi helalar büyük halk kitlelerine temizliği beraberinde getiren bir uygarlık emaresi olarak görüldü. Umumi helalar çoğunlukla atıkları şehrin dışına taşıyan kanalizasyon sistemine bağlıydı ve insan dışkılarının sokaklara atılması sorununu (teorik olarak) çözüme kavuştururlardı. Umumi helalar mermer oturakları, duvar resimleriyle gayet gösterişli olabilirdi ve insanların ayakları dibindeki akan bir su kanalı,

tümüyle olamasa da, dışkıyı alır götürürdü. Kanallar Romalıların tuvalet kağıdı yerine kullandıkları çubuklar üzerindeki küçük süngerlerle taharetlendikleri yerler olarak da hizmet verirdi. Bazı *foricae*'ler bugünkü umumi tuvaletlere, daha çok küçük, karanlık ve kötü kokulu olmaları yönünden benzerdi. Gösterişli olsun ya da olmasın, çok oturaklı umumi helalar fazla bedensel mahremiyet sağlamazdı, fakat mahremiyet başka biçimlerde ortaya çıkardı. Örneğin, yanındaki kişi ile çok fazla konuşmak kabalık kabul edilirdi, Martial umumi helalarda bütün gün insanlarla gevezelik eden bir adamla alay eder ve onu bir akşam yemeğine davet etmeye yeltenerek kandırır. Oturakların kendisi umumun görüş alanı içinde değildi, yoldan geçenler kapı ya da pencerelerden içeri bakamazdı. Bu, "konuşma", "oyalanma", "bilhassa başka bir erkeğin penisine bakma" gibi erkeğin mahremiyetini koruyan belirli davranış kurallarının bulunduğunu öğrendiğim modern pisuarlarla çok benzer olmalıdır, yalnız *foricae*'de erkek ve kadın oturakları bir arada kullanabilir ve birlikte hacet giderebilirlerdi.

Latincede sidik için iki kelime vardı, *lotium* ve *urina. Urina* Latincede edepli, tıbbi bir terimdi, elbette bizim kullandığımız aynı derecede edepli *idrar* (urine) halini aldı. *Lotium* (sidik) esasen bir metafordu ve "yıkama için sıvı" anlamına geliyordu. Çünkü Romalılar giysilerini sidikle yıkardı. *Fullones* adı verilen küpler insanların içine işemeleri için şehrin her yerine bırakılır ve toplanırdı. Sulandırılmış idrar büyük fıçılara dökülür, giysiler içine bırakılır, kirlerini çıkarmak ve beyazlatmak amacıyla ayakla çiğnenirdi.[41] Giysiler kokuyu gidermek için iyice durulama işleminden geçmek zorundaydı. Buna rağmen, büyük Romalı hatiplerin her daim hafifçe bile çiş kokmamasına, bugün küçük çocuklu aileler, evcil hayvan sahipleri gibi bu meselelerde tecrübeli kişiler şaşırabilir.

İşeme için temel Latince terimler, *meio* ve *mingo*[42] aslında hiçbir suretle rahatsız edici kelimeler değildi. Kibar kelimeler sayılmazlardı, fakat kesinlikle müstehcen değildiler. Romalıların halka açık yerlerde işemeye karşı tabuları çok zayıftı

–kişi neresi olursa olsun, her yere işeyebilirdi, hatta kadınlar bile muhtemelen dışarıda lazımlıkların üzerine çömelirdi. *Caco*'dan çok daha fazla, insanları sürekli onu yaparken gören, birinin işemek dediği için rahatsız olması zordur.

Bu kelimelerde Romalılarla akrabalığımızı hissederiz. Onlar insanlara hakaret etmenin en iyi yolları, tuvalet duvarına karalanacak tatmin edici şeyler ve neyin tabu olup neyin olmadığı hakkında sahip olduğumuz benzer düşüncelere öncülük ettiler. (Çamaşır yıkama deterjanı alışverişi yaptığımızdan, tüm cazibesine rağmen sidik artık bir seçenek değildir). Romalı tarzı küfürlü dil bizimkine benzer, vücudun uzuvları, dışkıları ve belirli faaliyetlerine dayanır.

Antik Roma'da sokaklarda yaygın olarak duyulan diğer küfür kelimelerinde elbette daha büyük farklar ortaya çıkar.

futuo= s.kmek, becermek
– John Rider, *Riders Dictionarie*, 1626.

İlk bakışta *futuo* İngilizce karşılığı s.kmek (*fuck*) ile oldukça benzerdir. Pompei'deki kerhanenin (*lupanar*) duvarları üzerine çok sayıda erkek şunları yazmıştı: "Burada çok kız s.ktim" (*Hic ego puellas multas futui*) [43] veya "Buraya geldim, s.ktim, sonra eve gittim" (*Hic ego cum veni futui/deinde redei domi*).[44] Kelime İngilizcede sıklıkla olduğu gibi, çoğunlukla mütecaviz şekilde kullanılmaz. Latincede bizatihi kendisi çok daha aşağılayıcı olan kelimeler vardı. *Irrumatio* tehdidinde bulunmak, birine *cinaedus* (erkek-erkeğe sekste pasif partner, homoseksüel erkek, ibne) olarak seslenmek veya birini *cunnum lingere* (.m yalama) ile itham etmek çok daha güçlü bir tacizdi, belki de bu yüzden Romalılar aslında *futuo*'ya saldırı terimi olarak ihtiyaç duymadılar.

Latincede *fututor* (s.kici) kullanıldığında, çoğunlukla İngilizcede taşıdığı olumsuz yan anlama sahip değildir. Sadece "s.ken kişi" anlamına gelir. Hatta bazen, bir Pompei evinin girişi üzerine karalanmış şu duvar yazısındaki gibi bir övgü ke-

limesidir: "Fortunatus, sen tatlı kişi, tam bir s.kicisin. (Bunu) Bilen biri tarafından yazıldı" (*Fortunate, animula dulcis, perfututor./Scribit qui novit*).[45] Acaba Fortunatus orada yaşadı mı ve maharetinin gelen geçene ilan edilmesinden mutlu muydu?

Cinsel ilişki için en doğrudan ve aşırı Latince kelime elbette *futuo* olabilirdi, *cunnus* gibi kelimeler ise hakaretler ve taciz için elverişliydi. Augustus olarak da bilinen, ilk Roma İmparatoru Octavian, düşmanlarını aşağılama amacıyla bir epigram yazmıştı:

> Antony Glaphyra'yı s.ktiği için, Fulvia da kendini bana s.ktirerek, beni cezalandırmaya karar verdi. Fulvia'yı s.kmeli miydim? İster misin Manius bana yalvarırken onu pompalayayım? Yapacak mıyım? Eğer biraz duygu sahibiysem, sanırım hayır. O "seviş ya da savaş" der. Ah, fakat benim s.kim hayatın kendisinden daha kıymetlidir. Haydi, çalsın trampetler.[46]

Augustus bu şiiri Perusine Savaşı'ndaki (M.Ö.41-40), [Roma İç Savaşı ç.n.], yönetimini haklı çıkarmak için yazmıştı, sorunun özeti kısaca şöyleydi –O, Mark Antony'nin karısı Fulvia tarafından idare edilen asi askerlere karşı savaşmıştı– bu, bir defada pek çok şeyin üstesinden gelen, usta işi bir epigramdır. Fulvia'yı savaşı başlatmakla, askerlerin samimi şikayetlerine kulak asmamakla suçlar, maaş ve toprak olmaksızın Augustus onlara söz vermiştir. Buna mukabil, o Fulvia'yı kocası fahişe Glaphyra ile yattığı için buna kızan ve zina işleyerek onu cezalandırma peşinde koşan mantıksız bir kadın olarak tasvir eder. O Augustus'un vadettiği kuvvet komutanlığını ister, onu reddederse Roma'nın geri kalanı tehdit altına girecektir. Şiirsel karakter suikastını, Fulvia'ya lütfetmediğini açıklayarak tamamlar –o s.kmek için çok itici ve belki hastalıklıdır. Kendi *mentula*'sının (penis) asaletini ve sağlığını korumak için Augustus savaşmaya mecburdur. Müstehcen ve küfürlü epigramın kesinlikle nitelikli bir üstadı olan Martial, Augustus'un

nasıl da korkmadan "Romalı dobralığı ile konuştuğu"na methiyeler düzer. Politikacıların bugün tek dileği, bu derece "negatif olmak"tır.

Bu epigram, müstehcen kelimeler ve argoda sıklıkla bulunan seks ile şiddet arasındaki ilişkinin altını çizer. Latincede ve daha dar kapsamla İngilizcede, penis bir silahtır –*telum* (mızrak), *hasta* (cirit) [47]– ve seks gaddar şekilde tasvir edilir; argoda *caedo* (kesmek), *battuo* (vurmak)[48], İngilizcede becermek, delmek, mıhlamak gibi. Latince *vagina* kelimesi, aslında, esasen kılıç kınına gönderme yapar. Seks ile şiddet arasındaki ilişki, Perusine Savaşı'ndaki aslına epey uygundur. Taraflar birbirlerine, üzerine "Fulvia'nın bızırı", "Octavian y.rağı yesin" gibi mesajlar kazınmış gülleleri mancınıklarla fırlatmıştır.[49]

Futuo ile İngilizce s-kelimesi arasındaki son fark şudur, kadınlar s.kemezdi. *Futuo* yalnızca erkeğin eylemine işaret ederdi. Kadınlar s.kilirdi, birisi, muhtemelen bir fahişe, Pompei'deki kerhanenin duvarlarına, *Fututa sum hic* (burada s.kilmekteyim) yazmıştı.[50] Kadın *fututio*'da edilgen tarafı ifade etse de, bu Romalı kadınların orada öylece uzandıkları anlamına gelmez. Latincede kadınların eylemi için, "çalkalama, kıvranma" olarak tercüme edilebilen eşsiz bir fiil vardır –*criso*. Bu futuo kadar olmasa da, müstehcendir ve daha az yaygındır. Romalılar eylemde erkeğin rolü hakkında konuşmayı ve alay konusu yapmayı yeğlediler.

landica= demir ocak ayaklığı*
– Thomas Holyoake, *A Large Dictionary in Three Parts*, 1676.

Bazı Romalı kadınlar *fututio* (s.kme) yeteneğine sahipti, elbette "normal" olanlar değil. Onlar *tribades* denilen, penis gibi kullandıkları aşırı gelişmiş büyük bir klitorise sahip oldukları düşünülen lezbiyenlerdi. (Lezbiyen Yunanca "Lesbos üslu-

* Andiron, ocaktaki kütükleri yukarıda tutmak için kullanılan bir çift metal destektir. Bu tuhaf bir yanlış tercüme değil, metafor vasıtasıyla müstehcenlikten kaçınma çabasıdır. Latincede kadın cinsel organı çoğu kez fırınlama metaforu aracılığıyla, vajina fırın, dudakları ocak tabanı olarak betimlenir.

buyla yapmak" anlamında *lesbiazein*'den gelir.[51] Antik dönemde, Lesbos sakinleri kız-kıza ilişkiyle değil, fellatio (oral seks) ile tanınırdı.) Lezbiyen İngilizcede bugün bildiğimiz haline, yirminci yüzyılın başlarında dönüştü. Ondan önce, 1989'da *Oxford İngilizce Sözlük*'te yer alana dek, *tribade* halen, "doğaya aykırı fiiller'i olan kadını ifade eden alelade bir kelimeydi. Martial böylesi bir *tribas*'a, Bassa'ya çatar, hiçbir şekilde erkeklerle yakınlığı bulunmadığı, sadece başka kadınlarla olduğu için onu nasıl ahlâken çok namuslu bir kadın olarak düşünebildiğini anlatır. Dehşetle ve beklemediği bir şekilde aslında onun iffetsiz olduğunu fark eder:

> İtiraf ediyorum ki, seni Lucretia[†] sandım; fakat Bassa ne ayıp, sen bir s.kiciydin [*fututor*]. Sen iki .mcığı birleştirmeye kalkarsın ve senin azman organın erkeklik taklidi yapar.[52]

Martial, *futuo*'nun aktif halini kullanarak onun yaptığı şeyi tanımlamıştı, o bir erkek misali s.kicidir (*fututor*), klitorisi penis yerine geçer.

Gördüğümüz gibi Latincede klitorisin karşılığı *landica*'dır ve dildeki en rahatsız edici kelimelerden biridir –epigramlar için bile çok müstehcendi. Onu ekseriyetle bunun gibi grafitilerden biliyoruz: "Gevşek, koca bızırlı Eupl[i]a" (*Eupla laxa landicosa*)[53]. Bu Euplia'yı övmek için söylenmemiştir. *Cunnus laxus* (gevşek .mcık) cinsel açıdan hoşa gitmezdi ve hatta karakter bozukluğunu ima ederdi –gevşek .mcık, gevşek ahlâktı. Ve "büyük klitorise sahip olmak" kişiyi lezbiyenlikle ilişkilendirir. *Landica* (bızır), kısmen sapkın (Romalılara göre) *tribades* ilişkilerin öncelikli sebebi olduğundan, bu derece müstehcen bir kelimedir.[54] Martial'in epigramı bu kadim tiksintiyi paylaşır –Bassa .mcıkları birleştirmeye "kalkar", sözde bu doğal düzenin ihlalidir, onun klitorisi sadece "büyük" değil, "azman"dır. Kadınların erkekler gibi seks yapması dehşet vericidir. (Romalı cinselliği hakkında birçok araştırmacının kay-

dettiği gibi, bu büyük ihtimalle Romalı lezbiyenlerin aslında birbirleriyle yaptıkları şeyin gerçeğe aykırı bir tasviridir).[55]

Fakat *landica*'nın son derece müstehcen olmasının başka nedenleri vardır, bunlardan biri modern gözlerin Antik Romalılara olumlu bakışıdır. İnsanlar önem verdikleri şeyler hakkında küfreder ve Romalılar klitorisi önemsemişlerdi. Onlar gebeliğin vuku bulması için, cinsel ilişkide hem erkek hem de kadın partnerin orgazm olması gerektiğine inanıyorlardı[56], yanlış fakat güzel bir fikir. Tıp kitapları klitorisin yerini ve ne işe yaradığını bildiklerini gösterir –klitorisin uyarılmasının neden olduğu orgazmların, imparatorluğun erkek evlatları ve askerlerinin yaratılması için gereklilik olduğunu düşünürlerdi.

İngilizcede, kesinlikle klitoris için bir küfür kelimesine sahip değiliz. *Bızır* (clit) vardır, fakat o kadar da mütecaviz değildir ve nadiren kullanılır. Birine *bızır* (clit) dediğinizde, muhtemelen mütebessim şekilde afallar, hatta acıyarak bakar. Belki İngilizce konuşan kadınlara, kırıcıdan ziyade eğlenceli olan *bızır suratlı* (clitface) veya *bızır beyinliler* (clit for brains) şeklinde hakarette bulunulabilirdi, bu klitorisin kültürel bilinçte bizatihi küfür kelimesini hak edecek derecede önemli olduğunu göstermez.

Romalıları tıp uzmanları veya vakitlerini kadın bedeninin cinsel gizlerini ortaya çıkarmaya adayan ilk Kazanovalar olarak resmetmekten bahsetmiyorum. Onlar seks ve kadınlar hakkında yeterince yanlış bilgiye sahiptiler.[57] Örneğin, kadınların gebelik döneminde "cerahat" vazettiğine ve erkeklerin de "biçim" verdiğine inanıyorlardı. Yunan otoritelerine, örneğin Aristoteles'e göre erkek "tohum"u ekerdi, kadınların her şeyi "kirli"ydi. Ve bedenler dört mizacın dengesi tarafından düzenlenirdi. Erkekler sıcak ve kuru, kadınlar soğuk ve ıslaktı. Bu teori Romalıların cinselliğe bakışını anlamak için hayatidir. Erkek ile dişi arasındaki sınır bugünkü kadar belirgin değildi. Eğer bir kadın "ısıtılır"sa, erkeğe dönüşebilir; bir erkek "soğutulur"sa kadın haline gelebilirdi. O halde, *tribades* normalden daha sıcak, doğal ıslaklıkları kurumuş ve klitoris-

leri penis halini alıncaya kadar büyümüş kadınlardı. Bugün, insanlar cerrahi operasyonlar ile cinsiyetlerini tamamen veya hormonlar ve karşı cinse ait elbiseler giyerek kısmen değiştirebilir. Fakat bu para ve azim gerektiren meşakkatli bir iştir. Antik Roma'da, kolay hatta çok kolaydı ve bu kaygı vericiydi. Uzun boylu sağda solda gezen dişiler, lir çalmak yerine ıslaklığı kurutan ve ısıyı yüksek tutan askeri talimleri yapmaya vakit ayırırdı, böyle düşünürsek sizin de bir anda kendinizi bir kadına dönüşmüş olarak bulabilmeniz olasıdır.

Landica ve *futuo* İngilizce karşılıkları ile bir derece benzer kelimelerdir. Latince *f*-kelimesi İngilizcedeki ile aynı anlama gelir ve aynı sicile sahiptir, en azından bedenin tabu kısmındaki bir uzva ait, oldukça dolaysız bir kelime olduğu için bızırın, y..rak ve s.k gibi bir küfür kelimesi olduğunu hayal etmek mümkündür. Fakat bazı kelimeler, bilhassa Romalıların kadınların seks esnasındaki rolleri ve bu rolleri belirlemeye yardım eden psikoloji hakkındaki düşünme tarzları, farklılıklarını da ortaya çıkarır.

Artık İngilizcede bulunmayan veya İngilizce karşılıklarından neredeyse ayırt edilemeyecek kadar farklı, hakikaten sıra dışı kelimelere geliriz. Bu kelimeler Romalıların seks, erkeklik, güç ve müstehcenlik kavramı hakkındaki düşünme biçiminin temel farklılıklarını gözler önüne serer.

irrumo= emmek
pedico= ?
– Thomas Thomas, *Dictionarium*, 1587.

Latincede erkek kelimesi *vir*'dir, fakat bu Roma'da yalnızca biyolojik cinsiyetin göstergesi değildir. *Vir*, "gerçek bir erkek"te olması gereken bir dizi kültürel beklentileri de beraberinde getirir. *Viri*, güçlü öz denetim kullanabilen ve diğerlerine özellikle cinsel ilişkideki içe girme sayesinde hükmetmeye çalışan hür doğmuş vatandaşlardı.[58] (Daha önce biri sizi "*vir*tuous-virtiyöz" diye övdüyse, tekrar düşünün.) Bu sosyal ölçütleri

karşılamayan erkeklere *homines* (*vir*'in şerefine nail olmayan, nötr bir kelime) veya özellikle köle olmaları durumunda, *pueri* (birebir çevirisi "oğlanlar") denirdi.

Bir erkeğin cinsel ilişkide *ne* yaptığı vir olup olmamasında büyük bir rol oynardı, fakat bunu *kiminle* yaptığının önemi yoktu. Bizim "heteroseksüel" ve "homoseksüel" kategorilerimiz Roma'da anlamsızdır. "Normal" bir erkeğin, kadınlarla, oğlanlarla ve bazen yetişkin erkeklerle yatmak isteyebileceği ve her partnerin farklı hazlar ve problemler sağlayacağı kabul edilirdi. Erkeğin bu türden partnerlerle yaptığı şey kilit konumundadır. Her zaman birine girerek, aktif olmalıdır. Hiçbir zaman, başkasının içine girmesine izin vermez –bu onu yumuşak (*molles*), kadınsı ve daha az erkek yapacaktır.

Bu cinsel şema etrafında gelişen Latince kelime hazinesi, tamamen deliklere girme hakkındadır. *Futuo* daha birebir "vajinaya girme" olarak tercüme edilebilirdi. *Pedicare*, "anüse girme" demektir. Fiilde anüsün erkeğe ya da dişiye ait olup olmadığı açıkça belirtilmez –oğlanların anüslerinin genellikle daha çekici olduğu düşünülmesine rağmen, *vir*'e iki imkan da açıktır. Martial'in bir epigramı bunu canlı bir biçimde ortaya koyar:

> Bir oğlanla yakalayan karım, beni huysuzca azarladı ve sen zaten bir göte [*culum*] sahipsin diye hatırlattı. Juno [Romalıların evlilik Tanrıçası ç.n.] aynı şeyi ne sıklıkla ahlâksız Jüpiter'e söyledi! Hem ki, O taş gibi Ganymedes [Jüpiter'in sâkisi ç.n.] ile yatıyor. Tiryns yayını kenara bırakır ve Hylas'a (uşak) sarkardı: Megara'nın kıça sahip olmadığını düşünebilir misiniz? Firari Daphne, Phoebus'un canını yaktı: fakat Oebalia'nın oğlu onların ateşini söndürmeyi teklif etti. Briseis defalarca Aeacus'un oğlu ile ters ilişkiye girmesine rağmen, yumuşak başlı arkadaşı ona daha da yakınlaştı. Sahip olduklarınıza, karınıza, iyi niyetle erkeksi isimler vermeyin ve kendinizi iki .mcık [*cunnos*] sahibi gibi düşünün.[59]

Kadın kocası sadakatsiz olduğu için üzgündür, biz bugün ona "*gey*" deriz. Lâkin asılnda o gey değildir –antik Roma'da bizim bildiğimiz haliyle "gey" kategorisi yoktu. Karısı onu azarlasa da, evli kalmaktan vazgeçmez, kocasının arzuları tamamıyla normaldir– çoğu erkek hem kadınlar hem de oğlanlarla yatmak isterdi. Kocasına *pedicare* isterse kendisinin yapabileceğini söyler, eğer koca reddederse, bu konuda oğlan sevgililerini, karılarına tercih eden tanrılar ve kahramanlara (Jüpiter, Herkül, Apollo, Achilles –ve bunun gibi sefil arkadaşlarına) atıfta bulunurdu. Şiir iğneleyici bir azarla sona erer- karısı, kendini kastettiğinde *culus* (göt) kelimesini kullanmamalıydı. Götü değersiz olduğu için, oğlanlarınkinden o kadar farklıydı ki karısı onun yerine iki .mcığa sahip olduğunu söylemeliydi.

Irrumare fiili büyük ölçüde sadece müsait diğer delikleri kapsar –"ağza girmek" anlamına gelir.[60] *Irrumo* diğer fiillerden biraz farklıdır, gördüğümüz gibi, çoğunlukla cebren ırza geçmedir. Ondan haz duyabilirsiniz, fakat o hazzın parçası durumundaki, oral seks yapmaya zorladığınız adam için aşağılayıcı olabilirdi. (Bir kadın veya oğlana da irrumate yapabilirdiniz, fakat yazılı kayıtlarda, genellikle yetişkin erkekler hedeftedir). Günümüzde birini korkutmak veya aşağılamak için bizim muhtemelen *s.kme*nin bazı formlarını kullandığımız yerde, Romalılar *irrumare*'yi kullanırdı. (*Y.rağımı ye* seçeneğimiz mevcut, fakat İngilizcede bu, Latince kelimenin taşıdığı tahakküm ve cebir çağrışımlarına sahip değildir. Çok daha uygunsuz bir davet, daha az tehdittir). Roma yakınındaki liman kasabası Ostia'da, *irrumo*'nun bu şekilde kullanıldığı bir grafiti vardır. Araştırmacıların *taberna* (yiyecek ve içecek satılan küçük dükkan) olduğunu düşündükleri bir odada ortaya çıkar, malikleri hela temasıyla dekore ederek ilginç bir estetik seçim yapmıştır: duvarların üzerinde helalarda oturan insan resimlerine söyle bir slogan eşlik ediyordu: "Kuvvetli ıkın, daha çabuk bitecek". Bu sloganlardan biri *Bene caca et irrumo medicos*'tur –"Güzelce sıç ve doktorlar y.rağı yesin/emsin [irrumate]".[61]

Ostia'daki tavernada resmedilen "Yedi Bilge"nin ikisi, eğlenen ayyaşlara def-i hacet hakkında nasihat verir: "Solon rahat sıçmak için göbeğini sıvazladı (solda) ve "Eğer sıçmak için kötü bir zamansa, Thales ıkınmanızı tavsiye eder" (sağda).

Şair Catullus da bazı *irrumo* eleştirilerini kınar. Catullus, Virgil gibi daha erkeksi konular, savaş yahut çiftçilikten ziyade kadınlarla cilveleşme, yatakta geçirilen uzun öğleden sonrası keyifleri hakkında yazmayı tercih ettiği için efemine olmakla suçlanmıştı. O dil uzatılmış erkekliğini, şiirinin başındaki, sözlü bir sataşma ile ispatlar: *Pedicabo ego vos et irrumabo*, "Sizi pompalayacağım ve size emdireceğim".[62] Penisini diğerlerinin göt delikleri ve ağızlarına sokmakla tehdit eden erkeğin, gerçek bir erkek olduğunu ispatladığı düşünülürdü. Kadınlarla sekse çok fazla ilgi göstermek de, tersine evvelce onun efemine olmakla suçlanmasının sebebiydi.

Decimus Valerius Asiaticus da erkekliğini benzer bir savunma ile kanıtlar. Bu seçkin asilzade, M.Ö.47'de İmparatoriçe Messalina'nın yakın dostu Publius Suillius Rufus tarafından

yalan yere yüz kızartıcı suçlar ve ahlâki zayıflık teranesiyle itham edilmişti. Asiaticus, "bedenin yumuşaklığı" yani feminenlik suçlaması ile itibarı lekeleninceye kadar asılsız iddialardan herhangi birini cevaplamayı reddetti. Daha sonra alaycı bir şekilde şu cevabı vermişti: "Suillius, meseleyi erkek olduğuma şahitlik edecek oğullarınıza sorun" (*interroga, Suilli, filios tuos: virum esse me fatebuntur*).[63] İtham eden kişinin oğullarıyla anal yoldan ilişkiye girmesi, onun efemine ve baştan çıkarılmış olmadığı ve gerçek bir erkek olduğunun delilidir.

Bilim insanları, bu fiillerle (*futuo*, *pedico* ve *irrumo*) ifade edilen erkekliği, bahçe ve bağ Tanrısı Priapus'tan sonra, "priapic/fallik" olarak adlandırır. Priapus, elbette hazzı ve fakat aynı zamanda patronun kim olduğunu kanıtlamak maksadıyla, devasa ve her zaman kalkık penisini kadınlar, oğlanlar veya erkeklere girmek için kullanmaktan memnundu. Bu fallik cinsellik anlayışının tamamlayıcısı, seksin hükmetme ve kontrol sağlama aracı olduğu fikridir.[64] Bireylerin şefkatli ve aşk dolu cinsel ilişkilerinin olmadığı anlamına gelmez, fakat burada daha geniş bir kültürel paradigma vardır, seks güçle alakalıdır. *Priapea*'nın tanrıya ithaf edilen şiir derlemesi olan pek çok epigramı seks ve hükmetme kaynaşmasını gösterir. Bir şiirde Priapus potansiyel hırsızlara seslenir: "Sizi uyarıyorum, oğul pompalanacaksınız, kızım s.kileceksiniz; üçüncü ceza sakallı hırsızı bekler" (*Percidere, puer, moneo; futuere, puella; barbatum furem tertia poena manet*).[65] *Perdico*'nun kelime anlamı "vurma"dır –*pedicatio*'nun (anal seks) halk argosundaki şekliydi. Üçüncü ceza, yetişkin bir erkekle seks yapmanın münasip yolu olan *irrumatio*'ya gönderme yapar. Bu epigram bir açıdan latifedir –yer aldığı bahçeyi korumak için tanrı bir heykeli vasıtasıyla konuşmuş olmalıdır ve aslında onun korkularını sonlandırmada yapabileceği şey azdır. Yine de bir bakıma, Romalıların seksle ilgili düşüncesinin iyi bir açıklamasıdır: seks ile tecavüz, seks ile hükmetme, seks ile güç bütünleşmiştir ve birbirinden ayrılamaz.

Elbette bütün erkekler Pripaus'un yaptığı gibi, partnerleri-

ne aynı ölçüde boyun eğdiremez. Erkeksi şiiri kuşaklar boyu örnek teşkil eden Virgil oğlanlara meyilliydi (*libidinis in pueros proniorуis*);[66] Ovid kadınları tercih ederdi. Ovid bunu *Ars Amatoria*'da [*Aşk Sanatı*], gözler önüne serer: "Her iki partnerini de mükemmel şekilde bağrına basanlardan iğreniyorum; bu oğlanların beni az keyiflendirmesinin nedenidir".[67] Fakat bunlar kişiye ait cinsel yönelimler değil, sadece tercihtir. Virgil ve Ovid erkeklerle de kadınlarla da yattılar, yalnızca biriyle seksi diğerine yeğlediler. Onların Roma'nın cinsellik anlayışının farklı uçlarında olduklarını söyleyebilirsiniz, fakat hâlâ "normal" sınırın içindedirler. Yine de bazen, öyle tuhaf eğilimlere sahip kişiler vardır ki, onları tanımlayabilecek Latince kelime yoktur. Tarihçi Suetonius'un kaydettiği gibi, İmparator Cladius, "kadınlara aşırı düşkündür ve erkeklerle hiçbir deneyimi yoktur" (*libidinis in feminas profusissimae, marum omnio expers*).[68] Bugün heteroseksüel dediğimiz şey, Suetonius'u hayrete düşürür –onun kelime dağarcığında cinsel açıdan sadece kadınları ilgi çekici bulan bir erkeği tanımlayacak kelime yoktur. Söz açılmışken, bunu iyi bir şey olarak görmez. Onun Claudius'un tabiatını tarifi, oburluktan, o kadar çok yerdi ki kendinden geçer ve hizmetliler onu bir kuş tüyü ile kusturur-du, kumar bağımlılığına, "zalim ve hunhar mizacı"na kadar kusurlarının yer aldığı uzun bir listeyi içerir.

Bir vir'in arzuları Pripaus'unkiler kadar geniş ise, Roma toplumunun büyük bir kısmı ile yatabilirdi. Elbette herkes meşru hedef değildi.[69] Hür doğmuş kadınlar (birinin karısı olması dışında), hür oğlanlar ve hür erkeklerle yatmak ahlâka aykırı ve kanunsuzdu. Onlar kabaca "iffetli" şeklinde tercüme edilebilecek *pudicitia* namını taşıyorlardı, bu pratikte, onlara doğrudan girilmediği anlamına gelirdi. Onlarla seks yapmak *stuprum*'du –sürgün, mal varlığının ve yasal hakların kaybedilmesi cezalarını gerektirirdi. Sadece köleler, azatlı erkek ve kadın köleler, bir zamanlar hür olsalar da zor zamanlarda kötü yola düşmüş fahişeler suç teşkil etmeksizin arzulanabilirdi. Gerçi, Roma İmparatorluğu'nda toplumun %25 ilâ %40'ı köle ve hemen hemen aynı oranda *liberti* olarak tanımlanan azatlı

köleden meydana geldiğinden, "Sadece" nüfusun büyük bir bölümüydü.[70]

Romalılar hiç kimsenin hür doğmuş oğlanlarla *stuprum* suçunu işlememesi konusunda bilhassa hassastılar. Bu sınıftan oğlanlar, geleceğin *vir*'i olduklarını gösterir, özel kıyafet (mor kenarlı beyaz harmani, *toga praetexta*) giyerlerdi.[71] Umumi hamamlara gittiklerinde, çıplak iken statülerini göstermek için çoğunlukla bir veya ikisi penis şeklinde *fascini* özelliği taşıyan, *bulla* adı verilen kolye takarlardı.[72] Bu Yunanlılarla açık bir tezat oluşturur, Romalıların oğlancılıkla iştigal etmeleri dışında cinsellik tutumları genel itibariyle benzerdir. Yunanlılar oğlancılığı bir oğlanın erkek haline gelmesinin yolu olan bir erginleme töreni olarak gördüler. Yaşça büyük bir erkek (*erastes*, "sevici") kendisine on iki on yedi yaş arasında bir oğlanı *eromenos* (sevgili) olarak seçerdi. Akıl hocası gibi hareket eder, cesaret, dayanıklılık, adalet ve dürüstlüğü içeren Yunanlıların erkeklik meziyetlerini yani *arete*'yi oğlana öğretirdi. Yunanlılar bu konuda biraz tutarsız gibi görünmektedir, hem homoseksüel ilişkiyi idealize eder hem de aşıkların birbirleriyle yapmalarına izin verilen şeyleri düzenlemeye de çalışırlar. Örneğin girmenin vuku bulması gerekmez. Çok sayıda Yunan vazosunda gösterildiği gibi, *Erastes* kendini kalçalar arasında kısıtlamalıdır.[73]

Romalılar bunu ikilem kabul etmediler. Onlar kölelerle oğlancılık etmenin doğru, hür doğmuş oğlanlarla yanlış olduğundan emindiler. Girme bir oğlanın, *pudicitia*'sını yok eder, haysiyetli bir Roma vatandaşı ve *vir* olarak yetişmesini imkansız hale getirirdi.

cinaedus= doğaya aykırı biçimde istismar edilen kişi, baştan geçen her utanç, hafif meşrep dansçı ve bir balık.
catamitus= doğaya aykırı şekilde istismar edilmek için tutulan oğlan, Ganymede*
– John Rider, *Riders Dictionarie*, 1626.

* Cinaedus, Romalıların manidar şekilde kuyruğunu salladığını düşündükleri balık için kullanılırdı. Ganymede Zeus ile Jüpiter'in sâkisi ve oğlan seviciler için bir arketipti.

Romalılar sırf kendilerine girilmesine izin veren erkek ve oğlanlar için kelimelere sahipti, onların en kötüleri *catamitus* ve *cinaedus* idi. Bunlar Yunancadan alınmış kelimelerdir, girilen erkeklerin yalnızca daha az erkek olduklarını değil, aynı zamanda tamamıyla Romalı olmadıklarını gösterirler ve kültürün "haricilik" olarak görmeyi tercih ettiği ahlâksızlıkları hayata geçirirler.

Günümüz gey sterotiplerinde olduğu gibi, *cinaedi*'nin ayırt edici, feminen tavırlara sahip olduğu farz edilirdi.[74] Görünüşlerine çok özen gösterir, bacak, göğüs ve vücutlarının diğer bölgelerindeki kıllarını alır, hoş kokulu losyonlar sürer ve makyaj yaparlardı. Kimi zaman kadın kıyafeti giyer yün eğirmek gibi kadınsı faaliyetler gerçekleştirirlerdi.[75] Kartaca'nın yok edilmesine komutanlık eden cumhuriyetin ünlü generali Scipio Aemilianus (başka bir deyişle "gerçek" bir erkek), *cinaedi*'nin tiksindirici olarak gördüğü alışkanlıklarını şöyle tasvir eder: "her gün ayna önünde süslenen, parfümlere bulanan, kaşları tıraşlı, çıkan sakalı ile kalçalarının kıllarını almış, uzun etekli bir tunik giyerek etrafta dolanan erkek". Uzun etekli tunik Yunan giysisiydi ve giyen kişiyi kaba, kıl benzeri yün harmanisinin kaşındırmasını engellerdi. Erkek gibi erkek olan Romalılar, kararlı bir şekilde harmanilerinin altına sadece kısa etekli tunik giymeye veya daha iyisi hiçbir şey giymemeye çalışırlardı.

Bir *cinaedus*'u tanımanın en kesin yolu şuydu: o "başını tek parmak ile kaşırdı".[76] Bana öyle geliyor ki, araştırmacılar bunun ne anlama geldiğini çözme kudretine sahiptirler. Bazıları söz konusu parmağın, dikilmiş penise benzerliği dolayısıyla, hali hazırda saldırı ve saygısızlık işareti olarak bilinen orta parmak, *digitus impudicus*, olması gerektiğine inanır. *Cinaedus*, diğerlerinin bilmediği halini ve arzularını duyurmak için parmağıyla başını kaşırdı. Bazı araştırmacılar el hareketinin tamamen kadınsı olduğunu ileri sürer, *cinaedus* saç modeliyle o kadar ilgilidir ki bir parmaktan fazlasıyla kaşıyarak saçını bozma riskine girmez. Parmak bir tarafa, Romalıların bizimki-

ne pek çok açıdan benzeyen bir feminen erkek stereotipi vardı.

Her ne kadar öyle gibi görünse de, *cinaedus* veya *catamitus* "gey" değildir.[77] O *pasif*tir. Girmez, girme sadece bir erkeğin yapacağı "normal" bir şeydir, bu şekilde mevzu kapanmıştır. Romalı düşüncesinin onu erkeklerle ve benzer şekilde kadınlarla her çeşit kafa kaşımalı sapkın davranışta hoş görmesi muhtemeldir.

fello= emmek
lingo cunnum=?
– Thomas Thomas, *Dictionarium*, 1587.

Şimdi, Latincede dile getirebileceğiniz, kötülerin kötüsü, en müstehcen, en mütecaviz şeylere geliriz. Bir Romalıya savurabileceğiniz en kötü hakaret, ona *cunnum lingere* yaptığını söylemenizdi.[78] Bu, bütün sapkın davranışların en çarpığı, anormalliğin zirvesiydi. Erdemli Romalıların yapmadığı şeylerin listesinin başında *fellatio* gelirdi ve *fellator* olarak anılmak neredeyse *cunnilingus*[*] ile itham edilmek kadar kötüydü. Roma İmparatorluğu'nda oral seks yapmak neden bu denli yanlıştı ve onun Latincedeki en kötü hakareti olmasının sebebi neydi? Roma'da ağız-cinsel organ temasına karşı güçlü bir tabu vardı (yapılan taraf olmadıkça). Oral seks, "vücudun en kutsal yeri" olan ağzı kirletirdi.[79] Oral seks yapan ağız, cinsel organların kendisinden daha kirliydi, hatta sapıkça girilen kısımlardan bile daha rezildi. Martial'in bir epigramı, Roma yazınında çok rastlanan bu tutumu özetler: "Zoilus, götünü yıkayarak banyo teknesini berbat edersin. Onu daha da kirletmek için, başını içine daldırırsın".[80]

* İngilizcede de s.k emici (fellator'un bizdeki karşılığı) olarak adlandırılmak kötüdür, fakat bu çoğunlukla kültürümüzün homoseksüelliğe olumsuz bakışı yüzündendir. Romalı bir kadına fellatrix diye dil uzatılabilirdi, fakat İngilizcede, bir kadına s.k emici diye hakaret etmek anlamlı değildir. Lenny Bruce'un raporlarla belirttiği gibi, "Bir geye s.k emici dersiniz ve bu bir hakarettir. Bir kadına s.k emici dersiniz –o mükemmel bir hatundur. Diğer taraftan, ne klitoris ne de .m yalayıcı bir küfür kelimesi olmadıkları gibi, kadınların cesaretini artırabilir.

Hem fellatio yapmak hem de anal yoldan içine almak pasif cinsel davranışlardı, fakat birine fellate (oral seks) yapmak daha kötüydü. Martial de bu noktanın üzerinde durur:

> Phoebus hali vakti yerinde oğlanlarla yatarsın ve onlara dikilen şey senin için kalkmaz. Phoebus, sorarım sana, şüphelenmek için bana ne sunarsın? Senin yumuşak bir adam olduğuna inanmak isterim, ancak dedikodu senin bir *cinaedus* olduğunu yalanlar.[81]

Phoebus yumuşaktır (*mollis*), efemine ve pasiftir, penisi kalkmaz, bu yüzden *fututor*, *pedico* veya *irrumator* (sırasıyla vajina, anüs ve ağızlara giren) olamaz. O bir *cinaedus* da ("süt oğlan", keza balık da) değildir. Geriye sadece tek şey kalır, o *fellator* olmalıdır, ki bu bizim dile getirebileceğimiz aşağılama ölçüsünden bile daha aşağıdadır.

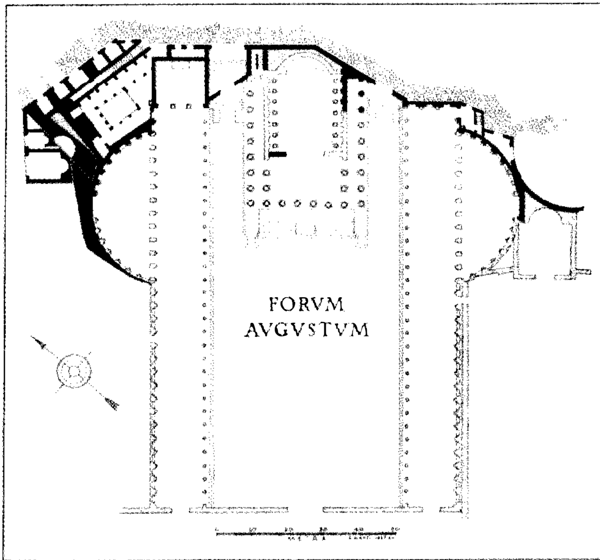
Oral seks yapan bir erkek "gey" değildir, onun *lingere cunnum* gibi olması muhtemeldir. Bu eylemler aynı madalyonun iki yüzüdür: "İkiz kardeşlerdir, fakat ayrı kasıkları yalarlar.[82] Çok benzer veya farklı mıdırlar? Siz söyleyin. Her ikisi de pasif cinsel eylemlerdir, ne *fellator* ne de *cunnilingus* hiç kimseye giremez. Gördüğümüz gibi, normal, "aktif" bir erkek kadınlara, oğlanlara ve erkeklere girmeyi arzulayacaktır; oral seks gibi "pasif" bir eylemden hoşlanan erkek, kadınlara nazaran daha pasif olacaktır ve kadınlara nazaran daha pasif olmak, kadına oral seks yapmak anlamına gelir.

Oral seksin (fellatio) diğer tarafı *irrumatio*'dur, yani *fellator*'ün (oral seks yapanın) aktif partnerine yaptığıdır.[83] Peki, *cunnilingus*'un diğer tarafı nedir? Kadın ne yapar? Roma kültüründe, kadınların fıtratları gereği cinsel açıdan pasif oldukları düşünülürdü. Onların penisleri yoktur, bu yüzden kimseye giremezler (elbette *tribades* dışında). *Cunnilingus* ile, pasif rol alan erkek, dolayısıyla kadın kısmen aktif konumdadır, *irrumatio*'daki kadına tekabül eder. O erkeği ağzıyla s.ker. Bu Romalılar açısından iki nedenle dehşet vericiydi. Bir kere

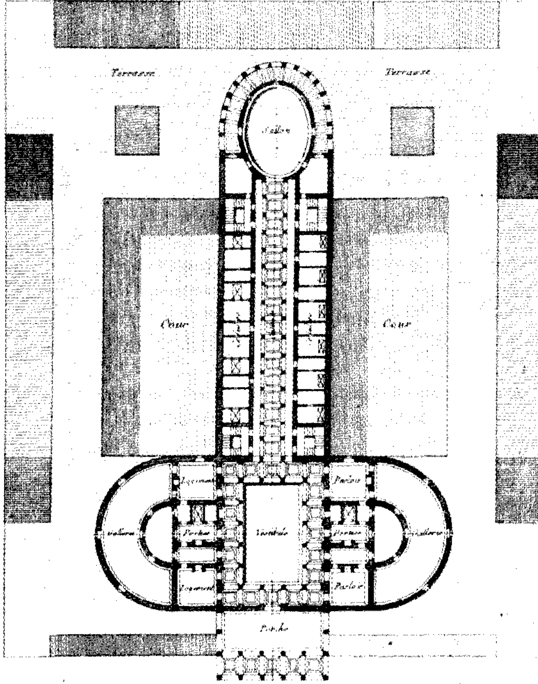
doğaya aykırıydı, kadınların içlerine girilirken bile aktif partnerler olduğu düşünülmezdi. Dahası külliyen iğdiş ediciydi. Bir Romalı için, erkeğe başka bir erkeğin girmesi yeterince kötüydü, fakat bunu kadının yapması, neredeyse hiç doğmamış olmayı istetecek kadar utanç vericiydi ve kendinden vazgeçmek için çok güçlü bir aşağılamaydı.

mentula= erkeğin penisi, kalafatı, mahremi
verpa= erkeğin (dikilmiş) penisi
– Thomas Thomas, *Dictionarium*, 1596.

Antik Roma'da dolaşan biri çok sayıda penis görürdü. Heykeli yapılmış, resmedilmiş ve kapı çerçevelerinde, yarış arabaları üzerinde, bahçelerde, tarla sınırlarında, görkemli villaların kabul salonlarındaki detaylı duvar resimlerinde tasvir edilmiş ve ergen oğlanların boyunlarında sallanan kolyelerde dikili penisler vardı. Hatta Roma politik ve askeri yaşamının

M.S.40 dolaylarında tamamlanan Augustus Forumu.
Penisi bulabilir misiniz?

"Konuşan mimari"ye başka bir örnek, on sekizinci yüzyılda Claude-Nicholas Ledoux tarafından tasarlanan Oikema'dır. Roma Forumu gibi, erkekliğe adım atma mekânı olarak hizmet eden bir kerhaneydi. Ledoux'un yapının klasik tarzındaki sükûnet ile bazı yararlı öğretim faaliyetlerini birleştiren tasarımında, genç erkeklere içlerindeki cinsel dürtülerini kontrol altına alma öğretilebilir ve Fransa'nın üretken yurttaşları haline gelebilirlerdi. Hiçbir zaman inşa edilmedi.

merkezi olan Augustus Forumu, kalkık penis şeklinde tasarlanmıştı.[84] Bazı araştırmacılar onun *architecture parlante*, yani şeklinin amacını dile getirdiği yapı, örneği olduğunu öne sürerler. Forum askeri zaferlerin kutlandığı, hukuki davaların görüldüğü, oğlanların çocuksu kıyafetlerini bir kenara koyup, onları Romalı yurttaşlar, erkekler olarak ayıran kıyafeti, *toga virilis*'i üzerlerine giydikleri yerdi. Bugün bizim mahrem olarak gördüğümüz bazı şeyler, Antik Roma'da alenen herkesin önünde sergilenirdi.

Antik Roma ve bizimkini de içeren çoğu kültür, her ne olursa olsun giysi ile örtülen vücut uzuvlarının, dilde de gizlenmesi gerektiğini emreder. Müstehcen kelimeler, vücut uzuvları ve kültürün kamuya teşhirini kabul edilemez saydığı eylemlerden neşet eder. Latince beden ile dil arasındaki bu ilişkiyi, müstehcen kelimeleri *nuda verba* "çıplak kelimeler" şeklinde adlandırarak zapteder. Bu kelimelerin kendisi linguistik hüsnü tabir örtüsü ve laf kalabalığı olmaksızın bir şeyi temsil eder.

Bahsi geçen penisin genel yaygınlığı ve gizleme ile müstehcenlik arasındaki bağı bilen biri, Latincede penisin müstehcen olmadığını farzedecektir. Eğer kamusal alanda her yerde penis görseydiniz, kelimenin onlar için umumi olduğunu söyleyebilirdiniz. *Mentula* (penis) hayli müstehcendi, sünnet veya dikilmesi sebebiyle sünnet derisi geri çekilmiş penis anlamına gelen *verpa* daha da edepsizdi. *Mentula* ve *verpa* kadar müstehcen olmasa da, Latincede penis bizatihi mütecaviz bir kelimeydi.

Görülen ile söylenebilen arasındaki bu dikotomi genişledi, çünkü Roma'da müstehcenliğin dini tezahürleri vardı. Freud'a göre, en azından yirminci yüzyılın başlarında antropologlar vasıtasıyla tanınan "geleneksel" topluluklarda, tabuların birbiri ile zıt iki yönü vardı. Tabular temiz olmayan ve yasaklanmış şeylerdi, fakat aynı zamanda da mukaddes ve kutsaldılar.[85] Antik Roma'da, cinsel organlar *verecunda* (iffet uzuvları) ve *pudenda*'ydı (ayıp uzuvlar), fakat onlar aynı zamanda *verenda* (hürmet gösterilen) ve *veretrum*'du (sağlığa faydalı miktarda korku ile ilgiliydi). İngilizce konuşan modern toplumlar bu ikiliğin sonuncu yönünü kaybettiler –bizim için cinsel organlar utanç vericidir, fakat dini hürmet uyandırmazlar.

Gördüğümüz gibi, Latincede *obscenus*'un bir anlamı "uğursuzluk"tu ve dini ayini bozan ve onu zayıflatan şeylere işaret ederdi.[86] Bu kategori çoğunlukla cinsel davranışlar ve dili içerirdi –iffetli bir bakire kâfi derecede bakire değildi, bir rahip ayinden önce yeterince uzun süre seksten uzak dura-

mazdı, kötü sözlerle tanrılara hakaret edilirdi. Fakat bu sadece belirli türden dini törenlerde geçerliydi. Diğerleri aslında muvaffakiyetleri için müstehcenliğe bel bağlardı. Müstehcenin kendi tanrı ve tanrıçaları vardı, doğanın sürekliliği içinde ve Roma Devleti'nde bizatihi bir yere sahiplerdi. Sürekli kalkık, devasa penisli bahçe tanrısı Priapus'tan halihazırda bahsettik; keçi ayaklı ve her zaman dikili penisi ile Pan ormanların ve çobanların tanrısıydı. Bir de devasa kalkık penisi dışında bir şeyi olmayan gizemli Mutunus Tutunus vardı, heykellerinin düğün töreninin bir parçası olarak gelinlerin yanında yer alması gerekirdi. Dikilmiş penis doğurganlığı sembolize ederdi ve manen destek vermesi beklenirdi.[87]

Aynı şekilde cinsel organlar ve doğrudan seks yapmayı ifade eden küfürlü konuşma, törenlerde doğurganlığı artırmak için kullanılırdı. Örneğin normalde tabu olan kelimeleri düğünde dile getirmenin, işaret ettikleri şeylerin üretken gücüne bir yol açtığı ve evliliğin bereketini temin ettiği düşünülürdü. Düğün davetlileri, terbiyesiz söz ve alaylarla dolu açık saçık şarkılar söylerdi.[88] Ne yazık ki bu şarkılardan hiçbiri günümüze ulaşmadı, fakat şair Catullus tarafından bir düğün onuruna yazılan, düğün kasidesinden benzer bir tat alabilirsiniz; şair damattan süt oğlanlarından vazgeçmesini ister, o artık evlilik arifesindedir ve hazzı başka yerde aramasın diye, geline kocasını hiçbir şeyden (Latincede oral seksin edepli ifadesidir) mahrum bırakmamasını öğütler.[89] Müstehcenlik *ludi florales,* ilkbahar tanrıçası Flora'nın Oyunları, gibi festivallerin de önemli bir parçasıydı. Bu oyunların sonunda, kalabalık gelen mevsimi bereketli kılmak için müstehcen kelimeleri bağırarak söylerken, fahişeler çıplak şekilde dans ederdi.[90] Müstehcen kelimelerin, dünyayı etkileme gücüne sahip sihirli kelimeler olduğu düşünülürdü. Çok çocuklu bir evlilik veya ilkbaharın bol ekin ve yavrularla gelmesini istiyorsanız, *nuda verba* (çıplak kelimeler) bunun gerçekleşmesine yardım edebilirdi.[91]

Roma elbette cinsel organları sadece doğurganlıkla ilişkilendirmedi. Penis aynı zamanda tehditkar bir semboldü.

Gördüğümüz gibi, Roma kültürü seksi tahakküm açısından düşündü –aktif erkek "daha zayıf" mahluklara, yani kadınlar, oğlanlar ve pasif erkeklere girer, kendini "gerçek erkek" ve yurttaş olarak tanımlardı. Penisin bu gücü farklı alanlara aktarılabilirdi. Fallus şeklindeki *fascini*'yi ihtiva eden kolyeler olan *Bullae*'nın, takanları kem gözden koruduğu düşünülürdü –onlar *apotropaic* (Yunanca anlamı "kötülüğü def etmek") bir güce sahipti. Müstehcen kelimeler içeren şarkılar da, doğru bağlamda, insanları musibetlerden koruyabilirdi. Birinin talihi *invidia* (haset), kıskançlık veya garez uyandırdığında söylenirlerdi. İki şekilde koruma sağlarlardı –müstehcen kelimelerin kendisi kötülüğü def etme gücünü içerirdi ve şarkıların alayı onların öznelerini, artık *invidia*'yı (haseti) cezbetmeyen düzeye, bir iki mertebe aşağıya çekerdi. Muzaffer komutanlar açık saçık şarkılarla serenat yapardı– onların zafer ânı aynı zamanda en büyük zayıflık ânıydı.[92] Mesela Julius Caesar M.Ö. 46'da Roma'ya döndüğünde, herkesin gözü önünde Galyalıların mağlubiyetini kutlamış ve yıllar önce Bithynia Kralı Nicomedes'in cinaedus olduğu ile alenen dalga geçmiştir. Dörtlük şöyle başlar:

> Bütün Galyalılar Caesar tarafından mağlup edildi, Nicomedes de onlar tarafından;
> Bak! Şimdi Caesar zaferini kutluyor, galip bütün Galyalıların üstünde,
> Muzaffer olmayan Nicomedes, fatihin boyunduruğu altında.[93]

Bazı mısralar daha da spesifiktir, Nicomedes'i Caesar'ın *pedicator*"ü (pasif erkek) olarak isimlendirir.[94] Yüzlerce hatta binlerce insanın gıpta ile izlediği bu hassas anda mısralardaki müstehcenlik ve alayın Caesar'ı koruyacağı düşünülürdü.

Müstehcen kelimeler Roma'daki lanet okuma ile de ilgilidir. Bugün lanet okuma sıklıkla müstehcen konuşma anlamına gelir (Yakın zamanda *New York Times*, "Hükümet tele-

vizyon yayınlarında lanet okuma ve çıplaklığı düzenlemek için halen geçerli bir nedene sahip midir?" diye sormuştu).[95] Fakat lanet okumanın esasen çok daha dar bir tanımı vardır, kişi üzerine bela okuma ve ilahi bir gücü onu gerçekleştirmeye çağıran dile işaret eder. İngilizcede en bilinen formları "Tanrı belanı versin!" ve "Cehenneme git"tir. S.kmek gibi kelimeler müphemlikleri açısından küfürdürler, fakat "s.ktir git!"in daha dar anlamına ilaveten bir beddua olduğu düşünülebilir. Lenny Bruce'un iddia ettiği gibi, birini azarlamak için şu şekilde dile getirildiğinde az etki yaratır: "Birine söyleyebileceğiniz en kötü şey nedir? 'S.ktir git, bayım.' Bu gerçekten tuhaf, ben sizi incitmek isteseydim 'S.ktir olup gitme, bayım' derdim. Çünkü 'S.ktir git' gerçekten çok hoş!".[96] Sözle hakaret etmeye çalıştığınız kişi için haz verici bir şey neden temenni edilir? Bazı teoriler "S.ktir git!" ile "Git kendini becer!"in eşdeğer olduğunu savunur ve bunun imkansızlığı hakaretin dayanağını teşkil eder. Seks yapmak için iki kişi gerekir, mastürbasyon o kadar da keyifli değildir işte! Diğer teoriler ifadenin bir tehdit olduğunu öne sürer: "Seni s.keceğim", *irrumabo vos*'un bizdeki karşılığıdır. Bir lanet okuma deyimi olarak kabul edildiğinde, s.kmenin kolayca bela okuma "Kahretsin!" ile yer değiştirmesiyle ifade en anlamlı halini alır. Bedenle ilgili etkili bir tabu kelime, lanetin tesirini sürdürmesi için zayıf bir dini tabunun yerini alır.

Romalıların bedduaları çok daha ayrıntılı ve törenseldir.[97] İnce kurşun ve kalay parçaları üzerine kazınır, sıkıca sarılır, bir çivi içinden geçirilir ve medet umdukları yeraltı tanrılarına ulaşmaları için kuyu veya mezarlara fırlatılırdı. Lanette zikredilen kişiyi kontrol altına alması veya tutması düşünüldüğünden, *defixiones* –bağlayıcılar (muskalar) olarak adlandırılırlardı. Tipik bir örneği Roma yakınlarındaki bir tabletten gelir:

> Nukon'un oğlanı/kölesi Malchio'nun: gözleri, elleri, parmakları, kolları, tırnakları, saçları, ayakları, kalçaları, göbeği, göbek çukuru, göğsü, meme uçları, boynu, ağzı,

> yanakları, dişleri, dudakları, çenesi, gözleri, alnı, kaşları, kürek kemikleri, omuzları, kasları, bağırsakları, kemik iliği [?], göbeği, s.ki [*mentula*], bacağı, zanaatı, geliri, sıhhatine, bu tablette ["bağlayıcı", deficio] lanet ederim.[98]

Malchio her ne yaptıysa, birini cidden kızdırmıştır. Bağlamak başlangıçta lanet okumada etkisiz bir fiil gibi görünebilir, fakat düşünce şudur, böylesi bir tahdit bağlanan şeyi aciz hale getirir. Gladyatörler ve atlı savaş arabası sürücüleri, hırsızlar ve cinsel ilişkinin sadakatsiz tarafları *defixiones*'in genel hedefleridir.[99] Malchio tabletinin arka yüzünde Rufa Publica'ya (Rufa, "umuma açık kadın", fahişedir) yöneltilen, benzer bir üslupla, onun meme uçları (*mamillae*) ve .mcığını (*cunnus*) içeren uzuvlarını bağlayan bir bedduada bulunur.[100] Belki Rufa ve Malchio başlarına gelen şeyi hak etmişlerdi ve boynuzladıkları sevgilileri her ikisine de lanet etmişti. Belki de lanet eden kişi birbiriyle alakasız iki kişiye kinini bir beddua tableti ile kusarak, düpedüz paradan tasarruf etmek istemişti. Her halükârda *defixiones*'de müstehcen kelimelerin kullanılması lanetin işlemesi için özel bir öneme sahip değilmiş gibi görünebilir. *Mentula* (s.k) gibi bir kelime adeta *vox propria*, gösterilene uygun, en dolaysız ve basit kelimeydi veya *dentes* (dişler) ya da *pedes* (ayaklar) ile aynı işlevi görürdü. Buna rağmen, lanet okuma kavramı müstehcenlikle yakından ilişkilidir. Romalıların bazı müstehcen kelimeleri (obscenitas) gibi, *defixiones* de dini bir dildi –tanrılar üzerine lanet okuyanın dileklerini sonuca ulaştırmak için dile getirilirlerdi. Modern İngilizcede, lanet okuma büyük ölçüde dini delaletlerini yitirdi ve anlamı vücut uzuvları ve Latince lanet okumanın unsurunu olan fakat onun esas niteliğini oluşturmayan bedensel eylemlere yönelik tabu kelimelerini temsil etmeye doğru evrildi.

Latin Müstehcenliğini Anlamak

Hakkında konuştuğumuz kelimelerin gerçekten müstehcen olduğundan nasıl emin olabiliriz? Latince ölü bir dildir. Neyin söylenebilir neyin söylenemez olduğu ayrımını ilk elden yapacak kimse yoktur. Örneğin araştırmacılar, *meio* o kadar da müstehcen değilken, *cunnus*'un çok ama çok edepsiz bir kelime olduğunu nasıl bilirler?

Linguistlerin kullandığı ilk araç türler hiyerarşisidir. Latin edebiyatı, belirli bazı kelimelerin özel türlere uygun olduğunu kabul etmesiyle, katı bir linguistik âdâb geleneğine sahiptir. En edepsizinden en az müstehcen olanına, derecelendirme şöyledir:[101]

1 - Grafiti ve epigram
2 - Satir
3 - Belagat ve mersiye
4 - Epik

Roma İmparatorluğu'nda, evlerin içinde ve dışında, forumdaki sütunlarda, umumi helalarda, mezar taşlarında, düşmana fırlatılan güllelerde, her yere kazınmış grafitilerde tabu kelimeler bulunur.[102] Pompei misal kabul edilse de, araştırmacılar çoğu Roma şehrinin bu türden yazılarla bezeli olduğu konusunda büyük ölçüde hemfikirdir. Roma'daki amfi tiyatroda birinin yaptığı gibi, grafiti "sanatçıları" nadiren de olsa kendi izlerini bırakmışlardır: "Ah duvar, pek çok yazarın iğrenç karalamalarını üzerinde taşıdığın halde, hâlâ yıkılmamana hayret ediyorum".[103] Duvarlar içinizi dökmek istediğinizde, herhangi bir "iğrenç karalama"yı yazacağınız en uygun yerlerdi. Romalıların kağıdı yoktu; hayvan derisinden yapılan *vellum* (parşömen) oldukça pahalıydı ve balmumu tabletler hem kalıcı değildi hem de her zaman el altında bulunmazdı. Satıcılar fiyatları dükkanlarının duvarlarına yazar ve orada hesaplama yaparlardı. Fahişelerin teklifleri de dahil mal ve hizmetlerin

reklamı boydan boya Pompei duvarlarının üzerine kaydedilirdi. Seçim ilanları, farklı esnaf gruplarının görev için önerdiği birçok aday da orada görülebilir: "Kuyumcular, bayındırlık memurluğu için (aedile)* oy birliğiyle Gaius Cuspius Pansa'yı önerir". [104] Bu türden ilanlar öyle yaygındı ki bir espri de yerini almıştı: "S.k kafalılar Lollius'i önerir" (*Lollius...verpus rogat*).[105]

Sevimli ve dokunaklı evlilik ve doğum ilanlarından, halihazırda gördüğümüz müstehcen olanlarına çoğu grafiti daha kişiseldir. (Mutlu bir evlilik dileği için bazen her ikisidir: "Eulale, Tanrı sana sıhhat ve eşin Vera ile iyi s.kişler versin.")[106] Günümüze ulaşan grafitiler aşırı müstehcen oldukları için, bilim insanları ekseriya erkek öğrenciler ve ayaktakımı tarafından yazıldıklarını öne sürmekte, hamlık ve edebe aykırılığın sadece "Crescens [kadınları ağına düşürmekle ünlü Kazanova bir gladyatör ç.n.] üyesinin sertlik ve hayvanilik"[107] seviyesinden kaynaklanacağını düşünmektedirler.[108] Fakat antik dönemde okuryazarlık üzerine çalışan araştırmacılar, nüfusun yalnızca %20'sinin okuyup yazabildiğini, biraz daha geniş oranının temel okuma becerisine sahip olduğunu iddia eder. Gerçekte, epey iyi eğitim almış biri de "Burada s.ktim" diye övünmüş olmalıdır.

Epigramlar kullandıkları dil açısından grafitilerle eşdeğerdir. Kısa, tek bir fikri ya da gözlemi ifade eden nükteli şiirlerdir. Bazılarını Catullus yazmış, pek çoğu Priapea'da derlenmiştir, ama bu türün en tanınmış Romalı üstadı Martial'dir. Martial'in on iki epigram kitabı, Roma toplumunu, üst ve alt sınıfları, akşam yemeklerinde, görkemli villalarda, umumi helalarda, karı-koca ve fahişelerle müşterileri arasında neler yaşandığını tüm çeşitliliğiyle betimler.

Roma vatandaşı olmasına rağmen Martial[109] politik güçten ve edebi yaşamın merkezlerinden uzak bir İspanya eyaletinde doğdu. Şiirleri onu Romalı üst sınıfa soktu –hâmisi durumun-

---

* Aedile, halk festivalleri, kentin bakımı ve sabit tapınaklar, lağımlar vb. yapıların bakımından sorumlu memurdur.

da imparatorlar vardı ve onu aristokrasinin bir parçası, *eques* (şövalye) yaptılar. Fakat şahsi yükselmenin yolu olarak şiiri kullanmak, bilhassa Martial gibi biri için sosyal hiyerarşinin inceliklerine uyum sağladıkça beklenmedik ve nahoş sonuçlar doğurabilirdi. Şairleri sadece kendi kalemleri destekleyemezdi. Kitapçılar onların çalışmalarından elde ettikleri kârın çoğunu alırdı, bu nedenle ayakta kalmak için hâmilerine bel bağlarlardı.

Hâmi-mahmî ilişkisi antik Roma'da yaygın ve oldukça resmîdir.[110] Pek çok Roma vatandaşı hem hâmi hem de mahmîdir ve bazıları farklı kişiler için her ikisidir. Her sabah mahmîler görev saati *salutatio* için, hâmilerinin evine giderdi. Hâmi para dağıtır (*sportula*, "iane"), isteklerini bildirir ve mahmîlerine, maharetleri için paraya ihtiyaçları var mı, ürünlerini satmada sıkıntıları oluyor mu, anneleri hasta mı vb. konularda sorunları olup olmadığını sorar. Buna mukabil mahmîler hâmilerine hizmetlerini –*obsequium* ifa ederlerdi. (Bu bize aşırı yalakalık, şakşakçılığı vurgulayan dalkavukluk kelimesini verir, kökeni mahmîlikle alakalı meseleye dayanır). Hâmilerini politik açıdan desteklemek, şehirde gezinirken onlara eşlik etmek ve her zaman emre amâde olmak zorundaydılar.

Bu tâbilik statüsü Martial'in içine dert olmuştur. Mahmî olmak pasif bir durumdur ve eylemi, kendi benliğini ortaya koymayı ve diğerlerine tahakküm etmeyi, erkeklikle aynı kefeye koyan bir toplumda hiçbir erkek pasif olmak istemezdi. Bu Martial'in yazma şeklini de etkiledi ve onun şiiri ile kişisel hayatı arasında bir dikotomiye yol açtı. Martial epigramlarının "s.k olmadan keyif vermeyeceğini" (*non possunt sine mentula placere*)[111] ateşli, cesur oldukları ve müstehcen bir dil kullanıldığı için insanların onları sevdiklerini çok iyi biliyordu. Fakat bir mahmî olarak, insanlara en azından makul ölçüde dürüst bir kurgu sunmak zorundaydı, üstad bu nedenle mütemadiyen şu itirazları dile getirdi: "benim küçük kitabımda[112], ahlâki değerlerim bulunmaz" (*mores non habet hic meos libellus*) ya da

"sayfam ahlâksızdır[113], fakat hayatım erdemlidir" (*lasciva est nobis pagina, vita proba*).[114]

Yazarlar epigramlarında edepsiz dil kullanmak için izin almak zorundaydı, bu sıklıkla insanlar ve olaylar hakkında sevimsiz hakikatin ortaya çıkması anlamına gelirdi, böylelikle ihtiyaç duyulan en açık saçık kelimelere yer verilmesi mümkündü. Martial'in dediği gibi: "Kelimelerin şehvet uyandıran hakikati, epigramın dilidir" (*lascivam verborum veritatem, id est epigrammaton linguam*). Bunu tam anlamıyla tercüme etmek zordur –Latince "şehvet uyandıran kelimelerde bulunan hakikat" gibi bir şey ima eder ve üstü kapalı biçimde insanların ekseriyetle gizlemeye çalıştığı şeyleri açığa çıkarma kabiliyetleri olduğundan bahseder.

Priapea'dan bir şiir epigramlar için ne tür bir dilin münasip olduğu meselesini berraklaştırır:

> Ben Priapus, müstehcen [obscenis] ve uygunsuz [improbis] kelimeleri kullanmaktan utanç duymazsam ölebilirim. Yalnızca bir tanrı günahsızdır, bana t.şaklarınızı olanca açıklığıyla sergilediğinizde, ben .mcığa ".mcık", s.ke "s.k" demek zorundayım.[115]

Epigramlar eğlenceli, uçarı, pis şakalar ve alaylı hakaretlerle dolu da olabilir. Amaçları ister hoşça vakit geçirme ister ahlâki gelişim olsun onların dili daima edepsizdir. Bir kelime epigramlar ve grafitilerden başka yerde bulunmuyorsa, onun Romalılar tarafından müstehcen kabul edildiğinden bir hayli emin olabiliriz.

Bir kelime satirlerde ortaya çıktıysa edepsiz olabilir, fakat büyük ihtimalle başlıca müstehcen kelimelerden biri değildir.*

---

* Herhangi bir epigramınki kadar açık saçık/salty dile sahip Horace'nin Sermones'inin ilk cildi önemli bir istisnadır. (Salty/tuzlu/açık saçık, iki farklı açıdan "müstehcen, cazip, kaba" anlamına gelir. Denizcilerin dilini ifade eder, "tecrübeli denizciler"in kelime dağarcığında müstehcen ve kaba kelimeler saçılıdır. On yedinci yüzyılda elbette tuz kullanılırdı, Oxford English Dictionary anlamını "fahişelerinki: kızışmış" olarak verir. Ayrıca anlamı "zampara, şehvetli" insanı içerir hale gelmiştir.)

Satirler de dünya (nüfusun büyük çoğunluğunun yozlaşmış, cinsel açıdan sapkın, tanrıların ihmal ettiği –insanların asla iyi, yasalara uyan ve birbirine yardım etmeye hazır olmadıkları bir dünya) hakkındaki hakikati açığa çıkarmada bir salahiyete sahipti. Satirlerin, elbette epigramlardan daha ağırbaşlı bir dil kullanması beklenirdi. Bu durumda, satir yazarları Juvenal ve Persius'un çalışmalarında ortaya çıkan, *criso* (kadının seks boyunca yaptığı şey) gibi bir kelimeyi esasen edepsiz ama mütecaviz olmadığı yahut yazarlarının türlerinin itibarına daha yararlı gördükleri için seçmiş olabileceklerini öne sürebiliriz.

Merdivende bir basamak daha yukarı çıkarsak, Latince mersiyeler çoğu kez cinsel açıdan müstehcen imalar da bulunur –Ovid iddialara göre *Ars Amatoria* [*Aşk Sanatı*] çalışması nedeniyle sürgüne gönderildi, fakat kelime dağarcığı masumdu. Ovid'in *Mersiye*'si 1/5, şehvet uyandıran mevzular ile temiz dil karışımının tipik bir örneğini verir (bu Marlowe'un Cambridge'de öğrenciyken yaptığı, ölümünden sonra 1603'te yayınlanan tercümesidir):

Sonra geldi Corinna uzun ve dökümlü geceliğiyle
Ak boynu salınan buklelerinin ardında gizlenmiş...
Yakaladım geceliğinden, nazenindi, vermedim zarar
Buna rağmen yine de çabaladı kendini saklamaya
Ve çabaladı öylesine rol kesen biri gibi
İhanet etti kendine ve razı oldu en sonunda
Duruyor gözlerimin önünde çırılçıplak
Kusursuz bir vücut görebildiğim kadarıyla
Ne güzel kollar ve omuzlar dokunduğum ve gördüğüm
Göğüsleri ne kadar da hazır okşamama
Nasıl da pürüzsüz gördüğüm bel
Mevzun bacaklar, ne kadar da çekici kalçası
Gerisi kalsın bana, tatlıydı her şey
Sarmaladım çıplak vücudunu, uzandı yere
Tahmin ediverin sonrasını, yorulmuştu, dedi öp beni
Böylesini daha çok versin bana tanrı öğleden sonraları[116]

Marlowe'un dili Ovid'inkine oldukça yakın bir benzerlik gösterir –müstehcenlik olmaksızın ateşlidir ve cinsel imalar barındırır.

Roma kültürü yukarıda belirtildiği üzere belagat dilini de tesiri altına aldı, konular en ölçülü ifadelerle anlatıldığında bile iç gıdıklayıcı hiçbir şey içermemeliydi. Belagat ustası Seneca herkesin önünde bir hususu rica ettiğinde, "kişinin hem kelimeleri hem de düşünceleri her türlü müstehcenlikten uzak tutması" gerektiğini salık vermişti.[117] Konumunuza halel getirse bile, sessiz kalmak, eğer utanç duygunuza zarar verecekse konuşmaktan evlâdır. Bu türlerde, ahlâksız saldırıda, bir tartışmada muhalefet ederken veya biri metresini yatağa geri çağırdığında bile hiçbir kelime müstehcen olamazdı. Örneğin *Crepo*, "osurma"yı kibar bir şekilde söylemek, satırlar boyu "yellenmek" demek zorundaydı, daha az kibar olan *pedo*, (o da "osurmak") sadece satir ve epigramda bulunurken, hatip Cato onu konuşmada kullanır.[118] Ve belagatta yer aldığı için, Romalıların *meio*'yu, en iyi tercümesi "işemek" olduğu halde, müstehcen kabul etmediklerini söyleyebiliriz. Bu türlerin hiyerarşisinden kaynaklanmaz, İngilizce konuşanlar olarak önyargılarımız bizi onu müstehcen kelimeler sınıfına koymaya iter.

Epikler, Olimpos tanrıları, mücadeleler ve kurucu ırklar gibi ulvi konular hakkında oldukları için en üstte yer alır. Dil de aynı derecede yüceltici olmalıdır. Örneğin, burada Virgil, Dido ve Aeneas'ın ilk kez cinsel ilişkiye girişlerini nasıl betimlemiştir: "Dido ve Truvalı lider aynı mağaraya ilerler/ Toprağın kendisi ve gelin Juno işareti verir/ Gökyüzünde ışıklar çakar/ onların gerdeğine şahitlik etmek için, ve Nymphs [orman perisi ç.n.] / uğuldar dağın doruğunda".[119] Burada *cunnus*'a hatta *criso*'ya azıcık bile yer yoktur; eğer hikâyeyi Martial anlatsaydı, birazcık farklı dile getirebilirdi.

Bu türler hiyerarşisi Latince kelimelerin müstehcenliğine dair derecelendirme için en kullanışlı araçtır. Bir ifade grafiti veya epigramdan başka yerde bulunmuyorsa, onun oldukça müstehcen bir kelime olduğundan büyük ölçüde emin olabili-

riz. Eğer satir, grafiti ve epigramlarda görülüyorsa, en kötülerden biri değil ancak bayağı edepsizdir, devamında merdivenin üst basamakları gelir. Elbette nadiren Romalı yazarlar kendileri hakkında münasip dille dedikodu yapar, müstehcenlik derecelendirmesi için doğrudan delil sağlarlar. Cicero'nun *mentula* ile ilgili mektubu en meşhur örnektir.[120] Düşük çeneli arkadaşı Paetus'un *mentula*'dan bahsettiği mektubuna cevaben, Cicero, gerçekte veya kelamda hiçbir şeyin müstehcen olmadığı Stoacı görüşü, şöyle müzakere eder –"yellenme hıçkırık kadar serbest olmalıdır" (*crepitus aiunt aeque liberos ac ructus esse oportere*). Onun *crepitus*'u kullanması, "osurmak"tan daha kibar bir kelime olduğunun delilidir. Cicero kendini haya tarafında konumlandırır, Stoacı "bilge kişi olduğu gibi konuşur" atasözüyle aynı fikirde değildir. Fakat mektubu, hangi kelimelerden neden sakınılması gerektiğinin uzun uzadıya bir sorgulamasıdır. *Penis*, esasında edepli anlamı "sap" olduğu için *obscenus*'tur (müstehcendir), fakat *mentula* (s.k) kadar mütecaviz değildir. *Landica* ve *cunnus*'u aşırı derecede, *pedo*, *colei* (t.şaklar) ve *testes*'i (testisler) de en az o kadar müstehcen bulur. *Battuo* (vurmak), sadece *futuo*'nun halk argosundaki söylenişidir, argodaki eş anlamlısı *depso* (düzmek) açıkça edebe aykırıdır. Cicero gibi kendi dilleri hakkında bilinç sahibi ve düşüncelerini kaydeden yazarlar uzun zaman önce ölen bir dilde küfür etme alışkanlığını anlamada modern linguistlere başka bir kapı açarlar.

Dine Küfretmeden Nezakete

Penis Romalılar için müstehcen bir kelime idiyse, neden İngilizcede erkek üreme organı için en uygun ifade haline geldi? Bu geçişi sağlayan yalnızca Latince kelime değildir. İngilizcede, kadın üreme organlarının dış kısmını ifade eden edepli bir kelime olan *vulva*, Latincede rahmin argodaki karşılığıydı.[121] Ve vajina (bahsettiğimiz gibi birebir tercümesi "kın", "kılıç

kını") esasen anüs için kaba bir metafordu. İşaret ettikleri vücut uzuvlarından çok daha fazla tabu niteliği taşıyan eylemleri ifade ettikleri için, *fellatio* ve *cunnilingus* İngilizceyle müşterek kelimeler değildir. Elbette bunlar hakkında konuşmamız gerekirse, yine en münasip kelimelerimiz olacaklardır. Latincedeki tüm bu müstehcen kelimeler, İngilizcede nasıl cinsellikle alakalı en kibar ifadelerimiz haline gelir?

Roma İmparatorluğu'nun dili olarak uzun kullanımı süresince, Latince tedricen iki farklı dile ayrılır: iyi eğitimli elitler tarafından kullanılan, söylem düzeylerine göre yüzyıllar boyunca tamamen varlığını sürdüren edebî bir dil ve yıllar içerisinde, Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Romanya gibi alanlarda Latince konuşma dili olarak gelişen "avam dili"dir. İngiltere'de Latince konuşma dili değildi, sadece Katolik Kilisesi ve sonraları hümanistlerin (on dördüncü yüzyılın başından itibaren) ve devlet memurlarıyla beraber Antik Roma ve Yunan metinlerini ve erdemlerini yeniden canlandırmak isteyen filozofların kullandığı elitlerin diliydi. Latince çeşitli ülkelerden eğitimli insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan ortak dildi (lingua franca) ve on sekizinci yüzyıla kadar bu şekilde kullanıldı. (Örneğin John Milton, 1649'da Cromwell Cumhuriyeti'nde Latince katipliği görevini almıştı. Görevi, hükümetin dış işleri yazışmalarını Latince olarak kaleme almaktı. Şair Andrew Marvell de yardımcısıydı.)

Dönemin tarihçi ve linguisti Nicholas Ostler'in ifade ettiği şekliyle Latince "erkekler kulübünün diliydi". Bu diller doğuştan öğrenilmez, yapay bir süreçle okul vasıtasıyla aktarılırdı. Gündelik hayatta kimsenin kullanmadığı, neredeyse sadece varlıklı ve eğitimli erkekler konuşup yazabildiği için Latince, kuşaklar boyu öğretmenden öğrenciye değişmeden devredildi. Sıradan insanlar, kadınlar (Kraliçe Elizabeth gibi az sayıdaki istisna hariç) ve çocuklar Latince bilmezdi. Bu bilhassa insanların çoğunluğunun anlamasını istemediğiniz seks gibi tehlikeli şeyler hakkında konuşmak için Latinceyi uygun hale getirdi. Birçok Latince müstehcen kelimenin iyileştirildi-

ği Rönesans çağında, cinselliğe gem vurma ve kişinin bedensel arzularını kontrol altında tutması (keza Antik Roma'da da amaçlandığını görmüştük) büyük değer kazandı. Zayıf iradeli ve sağduyu yoksunu insanlar ki neredeyse Latince konuşan topluluğun parçası olmayan herkes, yani kadınlar, çocuklar ve eğitimsiz erkekler, cinsel ilişki betimlemelerini okur, duyar yahut müstehcen kelimelere kulak misafiri bile olurlarsa kontrollerini yitireceklerdir. Kadınların arzuları kabaracak ve cinsel açıdan doyumsuz hale geleceklerdir. Çocukların ahlâkı bozulacak ve gelecekleri kararacaktır. Latince cinsel uzuvlar ve eylemler hakkında konuşmak için münasip dil haline geldi, bu yüzden sadece penis dediğinde ve penisi okuduğunda heyecanlanmayacak az sayıda kişi tarafından anlaşıldı. Ve böylece bugüne ulaştı. Bu nedenle ortaokulda karma bir sınıfta eğitim veriyorsanız, s.k ve .m yerine *penis* ve *vajina* demeniz daha uygundur –*penis* ve *vajina* neredeyse soyutlamadır ve bu kelimeler halihazırda gösterdikleri şeyleri iktidarsızlaştırır.

Latince Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra varlığını devam ettirse de, müstehcenlik Cumhuriyet ve Diktatörlük dönemlerinde sahip olduğu görkeme asla yeniden ulaşmadı. Rönesans'ın etkisiyle kabuğuna çekildikçe, nezaket ve teknikle ilgili alanlarda İngilizcenin kelime hazinesine kaynak oluşturdu, elbette cinsellik, dışkılar, vücut uzuvları ve eylemleri ile alakalı bugün hâlâ kullandığımız müstehcenlik modelini miras bıraktı. Hali hazırda *obscenitas*'ın sahip olduğu dini yönlerini yitirdik –Bok tek kaldı. Fakat göreceğimiz gibi, Ortaçağdakinden kısmen farklı bir formda Kutsal-Bok ilişkisi İngilizcede de ortaya çıktı.

2. BÖLÜM

Cennetteki Gibi Yeryüzünde: İncil

Latince bazı geniş müstehcenlik kategorilerinin zaman ve mekandan bağımsız olarak ne kadar tutarlı olduğunu, detaylarda bazı ilgi çekici farklılıkları açığa çıkararak gösterdi. Fakat burada bir tür ant içme var, yemin: bir zamanların güçlü *landica*'sının (bızır) hayal edebileceğinden daha etkili. Yemin etmek kişinin doğruyu söylediğine ya da bir sözü yerine getireceğine dair tanrıyı şahit göstermesidir. Bu türden yeminlerin günümüz mahkemelerinde, bir görevi üstlenirken ve kişisel ilişkilerde önemli olduğundan bahsetmiştim. Geçmişte yeminler bundan daha önemliydi. Dürüstçe yemin etmek toplumu bir arada tutan zamk gibi görülürdü. Yalan ya da gereksiz yere yemin etme toplum hayatının dokusunu tehdit ederdi.

Bildiğimiz ve kullandığımız biçimi ile yeminin kaynağı için şüphesiz dine bakıyoruz. Yahut şöyle söylememiz gerekiyor: dinin kaynağı için yemine bakıyoruz. İncil'de yemin etme Yahudi ve Hıristiyan inançlarının kurucu eylemidir.[122] Tanrının Hz. İbrahim ile yaptığı akitler her ikisinin de ettikleri yeminlerdir. Bu yeminler Yahudiler için tanrının kendileri ile olan özel bağını kurarken, Hıristiyanlar için Hz. İsa'nın nihai dönüşünün şartlarını yaratır. Her iki halde de önce söz vardı ve bu söz yemindi.

İlahi Yemin

Avram (tek tanrılı üç "İbrahîmî" dinin kurucusu Hz. İbrahim'e ilk hitap biçimi) hakkında ilk öğrendiğimiz şey Tanrının ken-

disini kutsayacağıdır. Tanrı ona şöyle der: "Ülkeni, akrabalarını ve baba ocağını bırakıp sana göstereceğim ülkeye git. Seni büyük bir ulus yapacağım, seni kutsayacağım, senin adını öyle yücelteceğim ki bereket kaynağı olacaksın." (Gen. 12:1–2).[123]Ancak Tanrının sözünü yerine getirmesi biraz vakit alır ve Avram daveti aldığında zaten 75 yaşında olduğu için harcayacak zamanı yoktur. Emirlere uygun biçimde eşi Saray (daha sonra Sarah diye adı değişecektir) ile vatanını terk eder ve Mısır'da biraz zaman geçirir. Burada Saray'ın eşi değil kız kardeşi olduğunu iddia ederek Firavuna sorun yaratır. Masum Mısırlı hâlâ seksi olan altmışlık Saray ile evlenir ve onun hatırına Avram'a "koyun, sığır, erkek eşek, erkek ve kadın köleler, dişi maymunlar ve develer" verir (Gen. 12:16). Firavun'un cömertliğine karşı Tanrı onu, en sonunda hatasını anlayıncaya kadar salgın hastalıklara düçar eder –"Neden 'kızkardeşim' dedin, bu yüzden onu eşliğe almıştım?". O da Avram ve yanındakileri kovar. Avram daha sonra Kenan'da dolaşır ve Tanrı vadettiği çok büyük soy sözünü, Kenan'ın ona vereceği yurt olduğunu vurgulayarak tekrarlar. "Soyunu toprağın tozu kadar çoğaltacağım; o kadar ki, toprağın tozu sayılabilirse, senin soyun da sayılabilecek. Kalk, sana vereceğim toprakları boydan boya dolaş" (Gen. 13:16-17). Böylece uzun bir göçebelik dönemi başlar ki bu süreçte Avram Tanrının vaadini yerine getireceğinden/getirebileceğinden şüpheye düşecektir. Hiç çocuğu yokken soyu nasıl toprağın tozu kadar çok olacaktır? Üzerinde yaşadığı toprakları kim miras olarak alacaktır?

Tanrı Avram'ın şüphelerini hafifletmeye ve verdiği sözlere kendini o güne kadar yaptığından daha sıkı bağlamaya karar verir. Avram'dan üç yaşında bir düve, koç, keçi ve kumruyla güvercin yavrusu getirmesini ve büyük hayvanları ortadan ikiye bölmesini ister. Avram derin bir uykuya dalar ve Tanrıyı dumanı tüten bir mangal ve alevli bir meşale formunda kesilen hayvanların arasından geçerken görür (Gen.15:7-21). Bu Tanrıyla Avram'ın ilk antlaşmasıdır ve Tanrı Kenan ilini Hz. İbrahim'in soyundan gelenlere vereceği sözünü resmileştirmektedir.[124]

Tanrı burada, anlaşmazlıkların bitirilmesinde düşman tarafların ettiği, idareciler ve vassallarının ilişkilerinin koşullarını belirleyen ya da kendini ağır bir yükümlülüğün altına sokan kişinin ettiği yemine benzeyen, geleneksel bir Hitit antlaşmasına eşdeğer antlaşmaya girmektedir.* "Antlaşma bağlayıcılığı yeminle sağlanan bir söz vermedir. Bu söz verme ya sembolik bir hareket ya da sözlü formüldür. Bu türden bir hareket veya formül, söz verenin vaadini yerine getireceğinin resmi hareketi olarak kabul edilir." İbranicede antlaşma yapmak değil, "kesmek"tir [anlaşma yapmak yerine anlaşma kesmek denir ç.n.]. Çünkü ritüel olarak hayvanların öldürülmesi ve parçalanması seremoninin önemli bir parçasıdır. Kurban antlaşmanın mührüdür, her kim anlaşmayı bozarsa sonu öldürülen düveler, koçlar ve keçiler gibi olacaktır.[125] Burada Tanrının kesimi tek taraflıdır, sözünü yerine getirmesi konusunda sadece onu bağlar ve Avram'ın karşılığında herhangi bir şey yapmasına gerek yoktur. Tanrı kurban edilen hayvanların arasında gezerek, üstü örtülü biçimde eğer sözünü tutmazsa öldürülenler gibi olacağına yemin etmektedir.

Bu, İncil'de araştırmacıların kendini lanetleme dedikleri söylemin geçtiği tek yerdir. O genellikle yönetme ile ilgilenir ve daha çok insanlar yemin eder , "Eğer sözümden cayarsam Tanrı beni yapsın" ne yapacağı çoğunlukla dile getirilmez ve korkunç şeyler olduğu varsayılır. (Davud, Ruth, Süleyman, ve pek çok diğer figür bu şekilde yemin etmektedir.) Bu ye-

* Hititler M.Ö 1600-1200 yılları arasında bugünkü Türkiye, Suriye ve belki de İsrail'i içeren geniş bir imparatorluğu yönettiler. Geride geniş bir yazılı koleksiyon bıraktılar. Bunlardan bir kısmı erken dönem İncillerinde belirlenen kurallara benzer kanun derlemeleridir. Bununla beraber ayrıntılarda bazı farklar vardır. Örneğin "Mısırdan Çıkış" hayvanlarla cinsel ilişkiyi ölüm cezası ile yasaklar (Ex. 22:18). Oysa Hititler bu konu hakkında daha karmaşık görüşe sahiptir: "Eğer bir kimse domuzla veya köpekle ilişkiye girerse öldürülür. Eğer bir erkek atla yahut katırla ilişkiye girerse ceza yoktur. Ancak bu gibi kişiler kralın yanına sokulamaz ve rahip olamaz. Eğer bir dana cinsel ilişki için bir adamın üzerine tünerse öldürülür, adama dokunulmaz. Adamın yerine bir koyun kurban edilir. Eğer bir domuz cinsel ilişki için bir adamın üzerine tünerse, ceza yoktur. Eğer bir adam yabancı bir kadınla ilişkiye girerse ve ona sahip olursa, ceza yoktur". Çok şey değişecek...

minlerde Tanrıdan, yemin edenin çağırdığı korkunç cezaları gerçekleştirmesi beklenmektedir. Fakat Avram/İbrahim ile olan ilk antlaşmasında Tanrı bizzat *kendini* lanet altına koymaktadır. Sözünden cayarsa *onu* cezalandıracak olan kimdir? Sonunun kurban edilen hayvanlar gibi olacağını kim garanti edecektir? (Ve hangi manada bu mümkün olacaktır?) Bu sorular üniversitelerin felsefe derslerinin ayrılmaz parçası "taş açmazı"na benzer: kâdir-i mutlak olan ve dolayısı ile her şeye gücü yeten Tanrı, kendisinin kaldıramayacağı ağırlıkta bir taş yaratabilir mi?[126] *Zırvalama Üzerine* [*On Bullshit*] isimli eseriyle bilinen felsefeci Harry Frankfurt'a göre "yaratabilir ve sonra onu kaldırır".[127] Tanrı "başa çıkamayacağı durumlarla başa çıkabilir". Benzer şekilde Tanrı yeminini bozduğunda kendini yok edebilir. Bununla beraber asla böyle bir şeye ihtiyacı olmayacaktır, çünkü kendisi "hakikattir" ve sözünden asla caymayacaktır. İncil'de erken dönemde yer almasına rağmen, daha sonra üzerinde duracağımız başka çözümler de vardır. Her halükârda, Tanrı Avram'a sadece söz vermekle kalmadı, onunla bir antlaşma yaparak kendini daha güçlü bir yükümlülüğün altına soktu. Yemin etti.

Avram, İncil ölçütlerine göre bile yaşlı kabul edilebilecek 99 yaşına geldiğinde Tanrı onunla yaptığı antlaşmayı teyit etti. Ancak bu defa Tanrı Avram'ın da bir şeyler yapmasını talep etti –bu yeni antlaşmada her iki tarafın da yükümlülükleri vardı. Tanrı Avram'ı pek çok ulusun babası yapacak ve onun soyuna Kenan ilini verecekti, hepsinin üzerinde "Onun ve soyunun Tanrısı olacak" (Gen. 17:7) ve onu Avram (çokluğun atası) diye çağıracaktı. Avram'a düşen "kusursuz" olmak (Gen. 17:1) ve ailesindeki erkekleri antlaşmanın bir göstergesi olarak sünnet ettirmekti: "Bedeninizdeki bu belirti sonsuza dek sürecek antlaşmamın simgesi olacak. Sünnet edilmemiş her erkek halkının arasından atılacak, çünkü o antlaşmamı bozmuş demektir."[128] (Gen. 17:13-14). Bu arada bu ilahi bir espridir. Sünnet antlaşmasını bozan her kimse "kesilecektir" (Bu espri İncil'de iki yerde geçer ve onu mizahi yönüyle bi-

linmeyen bir kitapta en popüler şaka yapar. Aziz Paul Yeni Ahit'te, İsa'nın sünnet kuralını iptal ettiğini belirtir ve hâlâ bu uygulamaya taraftar olanlar için şöyle der: "Kesilsinler" (hadım edilsinler, KJV Gal. 5:12).

İbrahim kendisi yüz yaşındayken doğan tek oğlu İshak'ı Tanrının buyruğu doğrultusunda kurban etmeyi kabul ettiğinde Tanrı antlaşmayı bir kez daha doğrular. Oğlan sütten kesildiğinde Tanrı İbrahim'e "İshak'ı, sevdiğin biricik oğlunu al, Moriya bölgesine git ve onu yakmalık sunu olarak sun" diye emretti (Gen. 22:2). İbrahim düşünmeden ve şikayet etmeden ertesi gün yola koyuldu. Bir sunak inşa etti, İshak'ı bağlayıp üzerine yatırdı ve tam bıçağı çalacakken bir melek durmasını söyledi; Tanrıdan korktuğunu kanıtlamıştı. İbrahim başını kaldırdı ve çalılara dolanmış bir koç gördü, oğlu yerine onu kurban etti.

İbrahim "kusursuz" olduğu ve yürek parçalayıcı ve korkunç bir durumda bile Tanrının emrine itaat ettiği için, Tanrı bir kez daha antlaşmayı teyit eder. Cennetten bir melek İbrahim'e şöyle seslenir, "Tanrı diyor ki, kendi üzerime ant içiyorum. Bunu yaptığın için, biricik oğlunu esirgemediğin için seni kutsayacağım; soyunu göklerin yıldızları, kıyıların kumu kadar çoğaltacağım" (Gen. 22:16-17). Böylelikle Tanrı kendini daha fazla İbrahim'e bağlamıştır. Ona söz verdi, var olan antlaşmalarını yeniledi ve İbrahim'i kutsayacak ve soyuna göz kulak olacak şekilde kendi üzerine yemin etti.

Tanrı neden yemin eder? Her ne kadar kurban edilmiş üç yaşındaki hayvanların arasından geçerek kendine yönelik lanet okuması kadar garip olmasa da, bu Tanrının kendisinden beklenmeyen garip bir durum. Tanrının söylediği her kelam doğrudur, o zaman neden yeminin sağladığı fazladan güvenceye ihtiyaç duyar? Yemin etmesi hem İbrahim ve soyuna olan desteğin hem de onların zayıf olduklarının tanınmasının bir göstergesidir. Tanrı, burada kendini bir yeminle bağlayarak sözlerini tutacağı konusunda insanların anlayacağı dilden İbrahim'e güvence verir. Bu durum, insanlar yemin ettiğinde

olduğu gibi söylediğini yapacağı konusundaki ihtimali arttırmaz; Tanrı sözüyle eylemi arasında asla bir fark olmadığını bilir. Bunun yerine yürekten inananların bile şüphe anları olabileceğini, insanların kalplerinin ve beyinlerinin zayıflığını tasdik etmektedir. Hellenistik dönem Yahudi filozofu Philo'nun M.Ö. 30 civarında yazdığı gibi, Tanrı "bizim zayıflığımız yüzünden yemin eder".... Kendisi kutsal, merhametli ve bağışlayıcı olduğu için yaratılanları kendi ululuğu ile değil insanların özellikleri ile yargılar".[129] Tanrı yarattıklarını o kadar sever ki güvensizliğimizi hafifletmek için yeminin getirdiği sınırlamaları ve yükümlülükleri kendi üzerine almaya isteklidir.

Tanrı Neden Yemin Etmemizi İster?

Tanrı bir de insanlara bu güçlü dilin kullanımına misal teşkil etmek için yemin eder. Tanrı İncil'de pek çok yerde ya tamamen ya da kısmen kendi üzerine yemin eder: "Kendi üzerime ant içtim ki" herkesin Tanrısı olacağım (Isa. 45:23). "Varlığım adına ant içerim ki, söylediklerinizin aynısını size yapacağım: Cesetleriniz bu çöle serilecek" (Num. 14:28-29). "Bir kez kutsallığım üstüne ant içtim, Davut'a yalan söylemeyeceğim" (Ps. 89:35). "Tanrı sağ elini, güçlü kolunu kaldırıp ant içti: Buğdayını bir daha düşmanlarına yemek olarak vermeyeceğim" (Isa. 62:8). "Elimi göğe kaldırır ve sonsuzluk boyunca varlığım hakkı için derim ki, parlayan kılıcımı bileyip yargılamak için elime alınca, düşmanlarımdan öç alacağım. Benden nefret edenlere karşılığını vereceğim. Oklarımı kanla sarhoş edeceğim. Kılıcım vurulanların, tutsakların kanıyla, düşman önderlerinin başlarıyla ve etle beslenecek." (Deut. 32:40).

Bu kutsal örneklerden yemin etme hakkında bazı kurallar çıkarabiliriz. Ya Tanrının adına yemin etmelisiniz, ya da ona işaret edecek bir kavramla, ki bu durumda bir özelliği yahut parçası Tanrının kendisi yerine geçer. Adı, kutsallığı yahut kolu gibi. Ciddi olarak ve sadece mühim konularda yemin et-

melisiniz, bir dolgu unsuru olarak ya da hakaret için yemin etmemelisiniz. En önemlisi Tanrı gibi samimi yemin etmelisiniz –bir şeyin doğruluğuna yemin ediyorsanız o doğru olsa iyi olur, bir şeyi yapmaya yemin ediyorsanız, yapsanız iyi olur.

İncil yemin etme hakkında açık kurallarla doludur ve bunlardan en meşhuru şüphesiz üçüncü emirdir: "Tanrının adını boş yere ağzına almayacaksın. Çünkü Tanrı, adını boş yere ağzına alanları cezasız bırakmayacaktır". (KJV. ex. 20:7).* Tanrının adını "boş yere", "yanlış bir şekilde", "aylakça" ya da "amaçsızca" ağzına almak ne demektir? Bu emir çoğunlukla yalan yere yeminin yasaklanması olarak anlaşılmıştır. Tanrının daha erken şu emrine dayanır: "Benim adımla yalan yere ant içmeyeceksiniz. Tanrınızın adını aşağılamış olursunuz" (Lev. 19:12). Yalan yere edilen yeminler Tanrıyı, doğru olmayan bir ifadenin ya da yerine getirme niyetinde olmadığınız bir sözün şahitliğine çağırmadır. Tanrı adına yemin ettiğinizde, ondan sözlerinizi garanti etmesini ve eğer doğruyu söylemediyseniz cezalandırılmayı istiyorsunuz demektir. Yanlış yemin ettiğinizde Tanrıdan bir yalanı tasdik etmesini istiyorsunuz. Bu da onu sahtekarlığınıza ortak etme, dolayısıyla şerefine leke sürmedir.[130] Katolik kilisesi ilmihalciliği bu emrin açıklamasını şöyle yapar: "Başkalarına Tanrının adıyla verilen sözler, ilahi şeref, sadakat, doğruluk ve otorite ile ilişkilidir. Yargıda saygı görmeleri gerekir. Bunlara sadakatsiz olmak Tanrının adının yanlış kullanımıdır ve bir şekilde Tanrıyı yalancı durumuna düşürmektir."[131]

Emir ayrıca araştırmacıların "boş" dediği türden amaçsızca edilen yeminleri de yasaklar. Ortaçağlar boyunca, yemin kelimelerinin "Tanrı adına", Tanrının kemikleri aşkına" [elleri, tırnakları, ayağı, kanı vb.] olduğu dönemde boş yeminler temel sorun olarak görülmüştür. Bu ifadeler yemin formunda olmalarına rağmen bir pekiştiricinin içeriğine ve gücüne sahipti.

* On Emir farklı dini gruplar tarafından kendilerine göre sıralanır. Yahudiler ve Protestanlar bunu üçüncü emir olarak kabul ederken Katolikler için ikinci emirdir.

"Tanrının kemikleri aşkına, anlat bize bir hikâye!") Chaucer'in *Canterbury Hikâyeleri*'ndeki Hancı, Papaz Hac Yolunda bölümünde böyle yemin eder.[132] Hancı ifadesinin doğruluğuna yemin etmemekte, bilinçli olarak Tanrıyı sözlerinin tanıklığına çağırmamaktadır. Bunun yerine yemini bir pekiştirici olarak kullanmakta, papazın hikâye anlatmasını ne kadar istediğini ona aktarmaya ve gönülsüzlüğünün kendisinde yarattığı hayal kırıklığını göstermeye çalışmaktadır. Günümüz diliyle söylemek gerekirse Hancı, "Tanrı aşkına, patlat bir hikâye" ile "anlat bir hikâye .mk" arasında bir şey söylemektedir.

Üçüncü emir sadece yalan veya boş yemini değil, aynı zamanda Tanrının adının kötüye kullanımını, saygısızca anılmasını ve haşmetinin idrak edilmemesini de yasaklar. İnsanlar bugün kutsal ismi "Tanrı kahretsin, park yerimi kaptı", ya da dört çocuğun geçtiği oturma odasında zaiyatı incelerken sadece "Hz. İsa" olarak küfürlerde kullanıyor. Ve neredeyse herkes "aman tanrım" diyor (SMS'lerde bu OMG [Oh My God] olarak yazılıyor). Bunlar kendi başlarına yemin olmamalarına rağmen Tanrının adını kötüye kullanımı ve onun abes amaçlarla yahut küçük düşürücü durumlarda anılmasıdır. Hancının yemininde olduğu gibi bu kelimelerin az çok içerikleri, linguistlerin deyimiyle "referans anlamları" boşaltılmıştır ve bunlar lafzî olmayan kullanımlardır. Yine de çoğu kişinin bu kalıpları Tanrıya saygısızlık amacı ile kullanmıyor oluşlarının önemi yoktur. Üçüncü emre göre Tanrının adı dudaklarınızdan döküldüğünde bu saygıyla olmalıdır ve ne dediğinizin tam olarak farkında olmalısınız –bundan azı ya da çoğu dinden çıkmadır.

İncil kötü yemin etmeyi tanımlama ve yasaklama ile yetinmez, aslında inananları doğru biçimde yemin etmeye cesaretlendirir ve emreder: "Tanrınızdan korkacaksınız; Ona kulluk edecek ve sadece Onun adıyla ant içeceksiniz" (Deut. 6:13; ayrıca 10:20). İsrailoğulları putlarla periyodik flört dönemlerinden birisini yaşarken Tanrı onlara, taptıklarından ayrılırlarsa ve "Tanrının varlığı hakkı için diyerek sadakatle, adaletle, doğrulukla" yemin ederlerse kabul edeceğini söyler (Jer. 4:2).

Hatta Tanrı kendi üzerine bile yemin eder "Her diz önümde çökecek, her dil bana ant içecek" (Isa. 45:23).

Tanrı insanların kendi üzerine yemin etmesini istemektedir. Çünkü yeminler insan topluluğunun sorunsuz işlemesinde hayati öneme sahiptir ve her zaman olduğu gibi kendisi kalben bizim için en iyi olanı istemektedir. Fakat burada tanrı için de bir şey vardır. İncil'in başında Tanrı Yakın Doğu'nun diğer mabutları ile hakimiyet savaşı yapmaktadır ve yemin etme güçlü bir silahtır.

Tanrıların Tanrısı

Tanrı ilkçağ Yakın Doğusunda bir kişinin tapınabileceği yüzlerce mabuttan biriydi.[133] Bu yüzden İsraillilerin yoldan çıkıp, İncil'deki metaforu kullanmak gerekirse yabancı tanrılarla zina yapmalarına şaşmamak gerekir. Hakimler Kitabı'ndaki liste bu çekişmenin boyutları hakkında fikir verebilir: İsrailliler yine Tanrının gözünde kötü olanı yaptılar; Baallara, Aştoretlere, Aram, Sayda, Moav, Ammon ve Filistin ilahlarına kulluk ettiler. Tanrıyı terk ettiler, Ona kulluk etmediler" (Judg. 10:6). Baal Kenanilerin fırtına ve savaş tanrısıdır, Astarte [Kibele. çn] Savaş ve Doğurganlık Tanrıçası Anat'ın muadilidir –geri kalan isimler şehir devletlerinin veya etnik grupların tapınaklar dolusu tanrılarına işaret eder. Tanrının rakiplerinin kısa bir listesi şunları içerir: Kenani tapınağının idarecisi El; Yardımcısı Asherah; daha önceden bahsettiğimiz Baal ve Anat/Astarte; Fırtına Tanrısı Haddad; Ay Tanrısı Sin; Kenanilerin Deniz Tanrısı Yamm; Ölüm Tanrısı Mot; bir başka Ay Tanrısı Yarih; Sağlık Tanrısı Eshmun; Veba ve Salgın Hastalık Tanrıları Deber ve Resheph; Ana Babil Tanrısı Marduk; Moab'ın Ana Tanrısı Chemosh; tapınmanın bir parçası olarak çocuk kurbanını talep eden Milcom/Moloch; Verimlilik ve Ekin Tanrısı Dagon; yarı balık halinde Üretkenlik Tanrıçası Derceto; Güneş Tanrıçası Shapas ve Sulama Tanrısı Athtar.

Antik dönem İsraillileri gereğinden fazla seçeneğe sahipti. Neyse ki bu tanrıların çoğu insanların kendilerinden başka tanrılara da tapınmalarına aldırış etmediler –çok tanrılı kültürlerden doğdukları için dünya görüşleri de buna uygundu. Eshmun için Baal ile işbirliği yapmanızın hiçbir sakıncası yoktu. Çünkü her ikisi de Sidonluları koruma amacındaydı. Çift oldukları için, El'e kurban kestiğinizde birkaç güvercini de Asherah'a adamanızın bir anlamı vardı. Bir tek Yahudi -Hıristiyan Tanrısı kıskançtı; sadece kendisine tapınılmasını istemek onun keşfiydi.

İncil'de bu tanrıların Tanrı gibi gerçek mabutlar mı yoksa Yeremya'nın deyimiyle "putlar" (Jer. 2:11) veya Zülküfl'ün ifadesiyle "tezek tanrılar" mı (Ezek. 22:3-4) oldukları konusunda ciddi bir gerilim vardır –sadece bu putlar İsrailoğullarını günaha sürükleyebilirdi. Fakat bunların inananlarına yardım edecek ya da dünyayı değiştirecek güçleri yoktu. Peygamberlerin pek çoğu tezek tanrı kategorisindedir. Örneğin İşaya basit odun ve metal parçalara tapınma aptallığına karşı sefer ilan eder: "Bir kısmını ateşte yaktım, közünde ekmek pişirdim, et kızartıp yedim, Şimdi arta kalanından iğrenç bir şey mi yapayım? Bir odun parçasının önünde yere mi kapanayım?" (Is. 44:19). Fakat İncil'in bazı kısımları gerçek güce sahip diğer tanrıların izlerini açığa çıkarır. İncil bir çeşit palimpsest gibidir. Kağıttan önce kitaplar, parşömen yahut üretmesi zor ve pahalı olan işlenmiş deri üzerine yazılıyordu. Katipler yeni bir metin kopya etmek istediklerinde, bazen ellerinde var olan parşömenin üzerindekini silip tekrardan yazmaya başlıyorlardı. Yeni metnin altında kalan eski yazının izleri bazı yerlerde belli belirsiz gözüküyordu. Örneğin bilim adamları 1998 yılında, Yunan matematikçisi Arşimed'in on üçüncü yüzyılda silinen ve üzerine dinsel metin kaydedilen iki çalışmasını ortaya çıkarmak için multispektral fotoğraf (metnin farklı dalga boylarındaki ışık altında fotoğraflanması) yöntemini kullandılar.[134] Benzer şekilde İsrailoğullarının çok tanrılı geçmişleri İncil'de puslu da olsa görülebilir. Eğer kendimize ait eski usul

multispektral fotoğraf yöntemini kullanırsak, diğer tanrıların bir kısmının tanrı ile olan ve bazen işbirliği bazen de rekabet şeklinde ortaya çıkan ilişkisini yeniden kurgulayabiliriz.

Tanrının İncil'de pek çok adı vardır. Kişisel adı ise –gerçek adı– Tetragrammaton [dört harfli, ç.n.] Yhwh yani Yahve'dir. Özgün İbranice Yaratılış 1'de yaratma Elohim'e atfedilir. *Elohim* çoğul formunda bir isimdir ve "tanrılar" manasına gelir –tıpkı *Hasidim*'in Hasidik Yahudiler, *kibbutzim*'in kibbutzlar manasına gelmesi gibi.[135] Buna rağmen *Elohim,* çoğul unvanı tek bir tanrı tarafından uyarlanmış gibi genellikle tekil fiillerle eşleştirilir: "Başlangıçta Tanrı [*Elohim*; çoğul] gökleri ve yeryüzünü yarattığında... [bara'; tekil]". Benzeri bir çoğuldan tekile "the United States are" dan, "the United States is"e geçişi İç Savaş öncesi Birleşik Devletler'de de görebiliriz. Amerika'nın, eski kolonilerin dağınık birlikteliğinden sıkı sıkıya bağlı federal ulusa dönüşümü, çoğul kullanımından tekile geçişe kodlanmıştır. Benzer şekilde *Elohim* de, Yahve'nin şekilsiz ve sonsuz karanlıklar içinde yalnız değil, diğer tanrıların yarenliğinde bulunduğu zamanları anımsatır.

Diğer tanrıların izlerini, insanlık yaratıldığında daha açık görebiliriz: "Sonra Tanrı dedi, İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım" (Gen. 1:26). Burada "Tanrı dedi" çoğul isimle tekil fiil kullanır, fakat "yapalım" ve "kendimize" çoğuldur. Burada çoğul varlıkların olduğu konusu tartışma dışıdır (ya da çok az tartışmalıdır diyelim; asla, asla diyemezsiniz). İncil'in tek tanrılığına yatırım yapan araştırmacılar buradaki çoğulu ya Tanrıya ve meleklerine ya da teslise referans olarak değerlendirir; Tek tanrıcılığın İncil'de yavaş yavaş geliştiğini düşünenler ise bu cümleleri Yahve'nin bir zamanlar yardımcı yaratıcılarının olduğuna kanıt olarak gösterir.

Erken dönem Yahve'si her zaman diğer tanrılarla birlikte çalışmaz. Bazen sanki diğerlerinden biriymişcesine kendine ait sınırlı etki alanıyla ortaya çıkar. Tesniye'de yer alan Musa'nın Şarkısı bölümünde daha çok tanrılar konsülünün genç üyesi olarak gözükür:

> "Yüceler Yücesi [*Elyon*] uluslara paylarına düşeni verip insanları böldüğünde, ulusların sınırlarını tanrıların sayısına göre belirledi;
> Çünkü Tanrının [*Hashem*'in] payı kendi halkıdır ve Yakup soyu O'nun payına düşen mirastır" (Deut. 32:8-9).

Hashem ("Ad") Yahve'nin İbranice İncil'deki standart unvanlarından birisidir ve Yahudiler tarafından kutsal olan kişisel adını telaffuz etmemek için kullanılır. O zaman burada Yüceler Yücesinin Yakup soyunu Yahve'ye vermesinin kafa karıştırıcı hesabı ortaya çıkıyor. Ayetin de işaret ettiği gibi Ammonites'ları Milcom'a, Sidonians'ları Eshmun'a ve Babillileri Marduk'a vermiş olabilir. Yüceler Yücesi Elyon kimdir?[136] Kendini İncil'in tek tanrılığına adayan araştırmacılar *Elyon*'u Yahve'nin başka bir unvanı olarak görme eğilimindedir.[137] Bu nedenle bu ayetleri Yahve'nin dünya insanlarını bölmesi ve İsrailoğullarını kendisine alması biçiminde yorumlamaktadırlar. Hatta *New Oxford Annotated Bible* "sahip olma" kelimesini bile ekler [Tanrının *kendi* payı]. Editör durumu şöyle açıklar: "Yahve'nin Elyon'la aynı olduğunu ve Yahve'nin tapınaktaki herhangi bir tanrı olmadığını göstermek".[138] Tek tanrıcılık inancına biraz daha gevşek bir biçimde bağlı olan bilim insanları Elyon'la Kenani tanrılarının şefi olan El'i eşleştirir ve bu ayetleri Yahve'nin Kenan ilinde önemsiz bir savaş ve fırtına tanrısı olduğu, El'in her şeyi idare zamanlarının kalıntısı olarak görürler.[139] O zaman El, insanları bölmüş ve İsrailoğullarını Yahve'ye vermiş olur.

Yakından bakıldığında Musa'dan kalma en meşhur tek tanrı ilamlarında bile diğer tanrıların varlığının izleri görülebilir. İsrailoğulları Ürdün nehrinden vadedilen topraklara geçmek üzereyken, Musa onlara Tanrının kendileri için yaptıklarını hatırlamalarını ister. "Hiçbir tanrı Tanrınızın Mısırda gözlerinizin önünde sizin için yaptığı gibi denemelerle, belirtilerle, şaşılası işlerle, savaşla, güçlü ve kudretli elle, büyük ve ürkütücü olaylarla gidip başka bir ulustan kendine bir ulus almaya

kalkıştı mı?" Musa konuşmasını İsrailoğullarının "Tanrının yukarıda göklerde ve aşağıda yeryüzünde Tanrı olduğunu, Ondan başkası olmadığını" tasdik etmelerini isteyerek bitirir. (Deut. 4:32-39). Tek tanrıcılığın bu iddiası sadece Tanrının tekliğini değil, aynı zamanda *en iyi* tanrı olduğunu da ima etmektedir. Şayet başka "gerçek" tanrılar yoksa Musa'nın konuşması da biraz ilginç oluyor –Yeşaya'nın putlara tapan insanlarla alay etmesi de ilginçliğin başka kurbanı oluyor. Eğer etrafta sizi durduracak kimse yoksa, bir ulusu başka bir ulusun sislerinden kurtarmanın şerefi nerede? "Tanrının odun parçasından daha fazla işaretler ve mucizeler yaratmasıyla" övünmesinin amacı nedir?

Tüm bunlar Tanrının İbrahim ile yaptığı antlaşmayı başka bir çerçeveye oturtur. Tanrı kendine yönelik lanet yükümlülüğü altına girdiğinde, bunu İbrahim'in adak hayvanları kurban ettiği gibi kendisini de parçalara ayıracak pek çok tanrı olduğu bilinci ile yapmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Tanrının altından kalkamayacağı bir durumu çözmesi hakkında endişelenmeye gerek yoktur –Kenani tapınağının idarecisi El, ya da acımasız savaş tanrısı Baal bunu O'nun için gayet ehil bir şekilde gerçekleştirebilir. Ayrıca antlaşmanın ikinci versiyonunda Tanrının neden İbrahim'e bağlılık yemini için ısrar ettiği (ve bunun bir göstergesi olarak ailesinin erkeklerini sünnet etmesi) de açık hale gelir: İbrahim'in diğer tanrılara da ibadet etmesi ve belki de kendisini terk etmesi ihtimali. Tanrı İbrahim'i, İsrailoğullarını herkesten hariç tutarak kendisi ile özdeşleştirdiği gibi sadece kendisine hasredilmiş bir ilişkiye hapsetmek istemektedir.

Yemin etme Tanrının gerçek bir tanrı olma seferindeki ana silahıdır. Tanrının adıyla yemin ettiğinizde, O'na başvurmuş, sözlerinizi dinlemesini, doğruluğunu değerlendirmesini ve eğer doğru değillerse ya da vaadinizi yerinize getirmezseniz cezalandırmasını istemiş olursunuz. O zaman Tanrı adına edilen bir yemin, O'nun her yerde hazır ve nazır olduğunu, ne söylerseniz ve ne zaman söylerseniz duyabildiğini, âlim-i

mutlak olarak sözlerinizin doğruluğunu tartabildiğini, kâdir-i mutlak olarak ne kadar uzağa kaçsanız da sizi cezalandırabileceğini açıkça tasdik eder. Eğer Yahve'nin rakibi Savaş Tanrısı Baal adına yemin ederseniz, bu defa onun kâdir-i mutlak olduğunu tasdik etmiş olursunuz. Tanrı İncil'de, bu ihtimalden çok endişelenmiş gibi gözüküyor. Yeremya'da, Tanrının dönek İsraillilerin kendisine geri gelmelerini ve "tepelerde" tapmakta oldukları tanrılar değil, *kendi* adına yemin –"Tanrı yaşıyor diye" –etmelerini istediğini görmüştük. (3:23).*

Tanrı kendi üzerine yemin etme ile kendisine tapınma arasındaki bu ilişkiyi tekrar tekrar kurar. Tanrıdan korkulmasını, O'na hizmet edilmesini ve sadece O'nun üzerine yemin edilmesini isteyen evâmir-i aşere emirleriyle daha önce karşılaşmıştık. Yeşu Kitabı'nda Tanrı, kendine inananların Musa'nın kanunlarına uymalarını, bu sayede diğer Kenani kabilelerle karışmayacaklarını söyler ve "ilahlarının adını anmayın; kimseye onların adlarıyla ant içirmeyin; onlara kulluk edip tapınmayın. Bugüne dek yaptığınız gibi, Tanrınıza sımsıkı bağlı kalın" diye ısrar eder. (Josh. 23:7). Burada Tanrı zincirleme bir reaksiyona karşı uyarıyor gibi gözükür: önce pazaryerinde Moloch'u duyduğundan bahsedersin, sonra onun üzerine yemin etmeye başlarsın ve bir de bakmışsın ilk oğlunu büyük bir sunakta ona kurban ediyorsun. Yeremya'da Tanrı İsrailoğullarını yaptıkla-

* Yahut nasıl çevirdiğinize bağlı olarak "tepelerde sefahat alemi yaparak". Bu durum, İncil'i İbraniceden çevirmenin zorluklarına iyi bir örnektir. İbranicede hamon kelimesi "ses, mırıltı, kükreme, patırtı"dan başlayıp "bolluk, refah"a ve oradan "çok, çokluk, sürüler, nüfus"a kadar uzanan anlamlara gelir. İncil'in Kral James, Webster ve Darby versiyonunun mütercimleri "tepeler"i seçerken bu ifadeyi, genellikle "yüksek yerlerde" gerçekleştirilen putlara tapınma ile ilişkilendirmektedirler. Bunun örneği tekrar eski alışkanlıklarına dönecek İsrailoğullarına Tanrının uyarısında görülebilir: "tapınma yerlerinizi yıkacak, buhur sunaklarınızı yok edeceğim. Cesetlerinizi devrilen putların üzerine serecek, sizden nefret edeceğim" (Lev. 26:30). İncil'in NRSV versiyonu mütercimleri "tepelerdeki sefahat alemlerini" tercih ederken, ayeti, putlara tapınmayı cinsel yozlaşmayla eşleştiren İncil anlatısına uygun olarak kullanmaktadır: " bu insanlar [İsrailliler, yine] kendilerini yabancı tanrılara peşkeş çekecekler" (Deut. 31:16). Her iki tercümenin de birbirine tavsiye edecekleri var. Ancak kargaşa ve kalabalıktan sefahat alemi manası çıkarmak sanki biraz zorlama gibi duruyor. Hangisi "doğru"dur? Tanrı bilir.

rı yanlıştan dolayı suçlar, "beni terk ettiler ve Tanrı olmayan ilahların adıyla ant içtiler" (Jer. 5:7) –başka tanrıların üzerine edilen yemin, Yahve'nin terk edilmesi manasına gelir.

Adaklar Yahve'nin İsrailoğulları üzerindeki etkisinin artmasının ve rakip tanrılara karşı güç kazanmasının bir başka önemli yoludur.[140] Adak terimini bugün, çoğunluğu düğünlerde olmak üzere çok geniş manada kullanıyoruz. İncil'de adak bir alışveriştir ve adayan kimse ile Tanrı arasında karşılıklı ekonomik ilişki kurar. Eğer Tanrı benim için bir şey yaparsa, ben de Tanrı için bir şey yapacağım. Bir çiftçi eğer Tanrı kendisine başarılı ürün almada yardım ederse, hasat sonunda bir düve kurban etmeyi adayabilir. Kısır bir kadın olan Hannah, eğer Tanrı kendisine bir oğul verirse, onu kendisini Tanrıya adamış bir Nazarite yapacağını adar. Eğer Tanrı isteğinizi yerine getirirse, sizin de anlaşmanın kendinize düşen adak tarafını ödemeniz gerekir. Eğer adağınızı yerine getirmezseniz, "Tanrınız sizden kesinlikle bunu isteyecektir ve size günah sayılacaktır" (Deut. 23:21). Adakta bulunmak borçlanmak demektir ve geri ödeme gerekir.

Adak, etkisini arttırmak isteyen Yahve gibi bir mabut için çok faydalı bir uygulamadır. Eğer bir kişinin isteği gerçekleşirse Tanrı itibar kazanır çünkü anlaşmanın kendi üzerine düşen kısmını yerine getirmiştir. Eğer istek gerçekleşmezse bu sizin yaptığınız bir yanlıştan dolayıdır, veya Yahve size kızgındır; bu türden başarısızlıklar her zaman açıklanabilir. Psikolojik açıdan bakıldığında yardımı karşılığında Tanrıya bir şey ödediğinizde, ilişkiye yatırım yapmış olarak hissedersiniz –burada inancı güçlendirecek sağlam ekonomik ilkeler rol almaktadır. Bu yüzden İncil adakta bulunma hakkında hangi hayvanların Tanrıya ödeme için kullanılabileceğinin detayları ("Yumurtaları vurulmuş, ezilmiş, burulmuş ya da kesilmiş" olmayacaktır.) [Lev. 22:24] Ya da yasal olarak kimlerin adakta bulunabileceği gibi oldukça uzun ve girift kurallar silsilesi içerir; (babaları ya da kocaları izin vermedikçe kadınlar adakta bulunamaz.) [Num. 30:1-6]

İsrailloğulları ara sıra putperestliğe dönseler de, Yahve'nin güvenilir silahları olan yemin ve adak ona güçlü bir pozisyon sağlar en sonunda diğer tanrılara karşı yürüttüğü savaşı kazanır.[141] Yahve biraz da yemin ve adağın desteğiyle, önce pek çok tanrı arasındaki önemsiz tanrı olmaktan önemli olmaya, sonra çokluk içinde en iyi tanrı olmaya ve en sonunda da var olan tek Tanrı durumuna geçer.

Kaybolan Putlar ve Tanrının Eşi

Yahve'nin rakipleri diğer tanrılara ne oldu? Tarihsel olarak, koruyacakları varsayılan halkların, şehirlerin ya da imparatorlukların fethedilmesi ve harap olmasıyla onlar da karanlığa gömüldüler. Anlatı açısından metne yüzeysel olarak bakılırsa Yahve diğer tanrılarla pek çok kez karşı karşıya gelmiş ve kolaylıkla kazanmıştır. Örneğin Baal'ı yenmiştir. Peygamberi Hz. İlyas, bir yığın odunu ilk yakacak tanrının kazanacağı bir yarışma tertip eder (1 Kings 18:20-40). Baal'ın 450 rahibi, tanrılarının ateşi yakması için ellerinden geleni yapmalarına rağmen hiçbir şey olmaz. Tek başına olan Hz. İlyas Yahve'den odunları tutuşturmasını isteğinde, suyla ıslanmış olmalarına rağmen birden alev alırlar. Seyredenler bunun meseleyi hallettiğini hissederek "Tanrının tek Tanrı" olduğunu ilan eder ve Baal'ın rahiplerinin 450'sini birden öldürmesi için Hz. İlyas'a teslim eder.

Daha derinden bakıldığında Yahve, Baal'ı bünyesine katar. Rakibi fırtına tanrısının en meşhur mitolojik amellerini devralır. Baal yedi başlı ejderha Lotan'la savaşır; Yahve büyük bir deniz canavarı olan Leviathan'ı yener (*Leviathan*, Lotan'ın İbranicedeki adıdır). Baal deniz tanrısı Yanım ve ölüm tanrısı Mot ile savaşır; Yahve ölümü ve denizi fetheder (Ps. 74:12-17; Isa. 25:8). Bu savaşlar Baal mitolojisinin önemli parçalarıdır. Fakat İncil'de çok genel bir formda ve sadece üstün körü bahsedilir. Yahve denizle ve hatta tercümelerde görüldüğü şekliyle

"Deniz"le savaşabilir, fakat Yamm ile savaşamaz. Eğer doğrudan başka bir tanrı ile savaşsaydı bu diğer tanrıların varlığının tasdik edilmesi olurdu ki Yahve artık onların varlığını kabul edemeyecek kadar asil ve güçlüdür.

Yahve ayrıca en önemli Kenani tanrı olan El'in, adı dahil pek çok özelliğini alır.[142] Yahve El diye isimlendirilir. "Tanrı [El] benim, başkası yok" (I. 45:22). Ayrıca El Elyon (El, Yüceler Yücesi), El Shaddai (Ekilmemiş tarlaların Tanrısı, kâdir-i mutlak), Elohim (Tanrı, tanrılar) ve El Elohe İsrail (El, İsrailin tanrısı) verilen isimlerdendir. Yahve'nin bu ilginç senkretizmi kabul ettiğini gösteren ilginç bir pasaj var. Çıkış'ta El olan adını artık Yahve olarak değiştirdiğini ilan eder. Tanrı Musa'ya "Ben Tanrıyım [Yahve] İbrahim'e, İshak'a ve Yakup'a Her Şeye Gücü Yeten Tanrı olarak göründüm, ama onlara kendimi Yahve adıyla tanıtmadım" (Ex. 6:2-3). El'e ibadet eden kim varsa artık yeni ve geliştirilmiş Yahve'ye ibadet etmelidir.

Yahve belki de en çok kendisine en yakın olan rakibi, eşi Asherah'ı yerinden etmede zorlandı.[143] Pek çok araştırmacı Yahve'nin, El'in sadece adını ve unvanlarını değil, aynı zamanda hayat arkadaşını da aldığına inanır. Bu en azından Eski

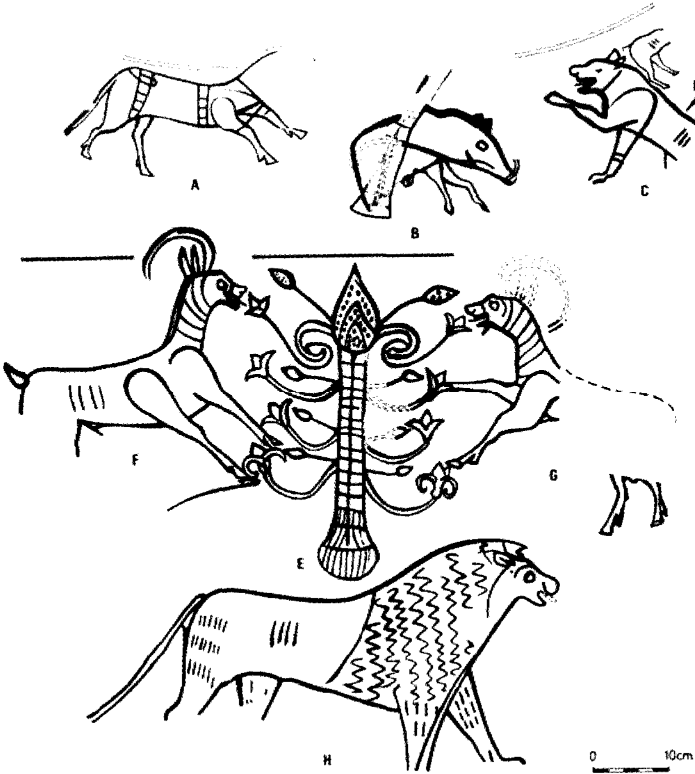

Pithos'dan resimler, "Seni Samarialı Yahve onun Asherah'sıyla kutsuyorum" yazıyor.

Ahit'in ve İncil'in muhafazakar ve rahip merkezli diniyle karşılaştırıldığında, popüler ya da halk dininde böyledir. Daha önceden gördüğümüz gibi Yakın Doğuda tanrılar genellikle tanrıçalar ile eşleşir –El ve Asherah, Baal ve Anat/Astarte, Horus ve Hathor (Mısır mabutları). Bu yüzden bir tanrının eşinin olmaması, ya da gerek diğer mabutlarla, gerekse insanlarla, hayvanlarla, hayvan kılığında insanlarla veya elde ne varsa onunla cinsel ilişkiye ilgi göstermemesi pek mümkün değildir. Arkeologlar Yahve'nin bu konularda normal Yakın Doğu usulünün tam da dışında kalmadığını gösteren, kitabe formatında ve onun adını Asherah ile ilişkilendiren bazı kanıtlar buldular. Bunların pek çoğu doğu Sina çölündeki Kuntillet Ajrud isimli yapılar grubundan gelir. Kuntillet Ajrud bir tapınak olduğu kadar, Kızıldeniz'den Akdeniz'e uzanan uzun yolun üzerinde savunma kalesi olarak hizmet eden bir kervansaray ve yolcular için de handır. Tapınağın duvarında "Teimanlı [Yemenli] Yahve ve onun Asherah'sına" yazısı yanında iki saklama küpü üzerinde "Seni Samarialı Yahve onun Asherah'sıyla kutsuyorum" ile "Teimanlı Yahve ve onun Asherah'sı" yazılmıştı.[144] Aşağıdaki resimler ilk küpün üzerinde bulundu ve pek çok bilim insanı bunları yazıtın illüstrasyonu olarak yorumladı. Eğer doğru ise bu bize sadece resmedilmekten hoşlanmayan Yahve'yi değil, aynı zamanda eşinin de ender bir portresini sağlar. Fakat resimdeki figürlerin hangisi Yahve'yi, hangisi Asherah'yı tasvir eder?

Belki Yahve buzağı ve Asherah inektir. Ya da Yahve açıkça erkek olan figür, Asherah da yine onun yanında bulunan ve oldukça erkek görünen figürdür (bu figürün de göğüsleri vardır). Belki de Asherah arka plandaki Lir çalgıcısıdır, Yahve erkek figürdür, penisi ve göğüsleri olan ise... kim bilir? Aynı küpten alınma aşağıdaki figürün yorumlaması daha kolaydır – Asherah ayaktaki keçilerin üzerinde beslendiği hayat ağacıdır.

Asherah Hz. İlyas'ın odunları tutuşturma yarışmasında da vardır –kendisinin 400 rahibinden de ateş yakması beklenmiştir. (Kendisinin asil bir destekçisi vardır, kötü kalpli kraliçe Jezebel).

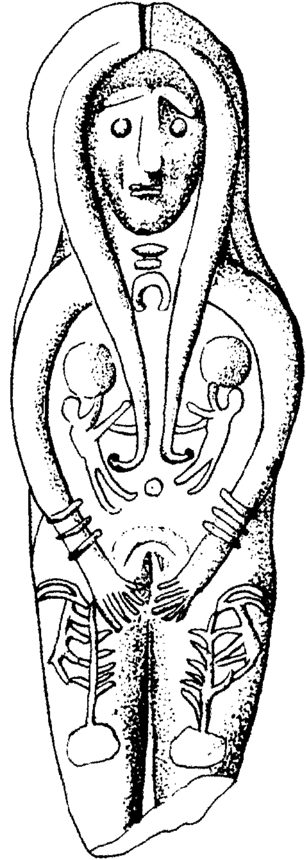
Aynı pithos'tan, Asherah
Arkeolog William Dever'in belirttiği gibi, akabinde Yahve'nin Baal üzerine kazandığı zaferi ve peygamberinin yaptığı katliamı bilmemize rağmen Asherah'tan başka bahis yoktur. O da ateşi yakmayı başardı mı?

Asherah bereket tanrıçasıydı ve sembolü hayat ağacı olduğu için ağaç ya da kutsal sırıklar dikerek tapınılıyordu. Kaplarda, kolyelerde, mühürlerde ve sunaklarda genellikle arka ayakları üzerine dikilmiş iki hayvanın yapraklarını otladığı ağaç veya çalı olarak tasvir ediliyordu. Bazen otlanılan çalı açıkça onun kasık kıllarıydı.

İncil'de Yahve ve Asherah'ın mutlu bir şekilde beraber oldukları tek an bir yemin ile ilgilidir. Avram Filistin Kralı Abimelech ile aralarındaki sorunu çözen bir antlaşma yaptıktan sonra ortaya çıkar. İbrahim Abimelech'in hizmetkârlarından

birisinin, kendisine ait kuyuya el koyduğunu iddia eder. Güçlü bir tanrının koruması altındaki birisinin düşmanlığından sakınan Abimelech kuyuyu hemen İbrahim'e iade eder: "iki adam bir antlaşma yaptılar... Bu yüzden oraya Beer-sheba adı verildi [İbr. "yemin kuyusu"]; çünkü her ikisi de yemin etti" (Gen. 21:27:31). Abimelech kendi yoluna giderken İbrahim "Beer-sheba'da bir ılgın ağacı dikti; orada Tanrıyı, ölümsüz Tanrı adıyla çağırdı" (Gen. 21:33). İbranicede İbrahim'in "El Olam", "El ebedî", "El ezelî" hitapları, Yahve ve El'in birleştiğinin kanıtı olarak İncil'de geçer. Öyle görünüyor ki Abimelech ile yaptığı antlaşmaya her iki tanrının da, Yahve ile Asherah'ının da, şahitlik etmesini istiyordu.

(İbrahim her ne kadar Yahudi ulusunun kurucusu olsa da, söz konusu yemin etme olduğunda o kadar da iyi bir rol model değildir. Asherah için bir ağaç dikmekle kalmaz, hizmetçisine de tenasül uzuvları üzerine yemin ettirir. Hizmetçisinden memleketine dönüp oğlu İshak için bir eş bulmasını ister ve bunun için onu bir yeminle bağlar, hizmetçisine "elini uyluğumun altına koy"[145] der, "yerin ve göğün Tanrısı adıyla ant içmeni istiyorum" (Gen. 24:2-3).

Nasıl desek, Asherah'ın çalılarında otlayan keçiler.

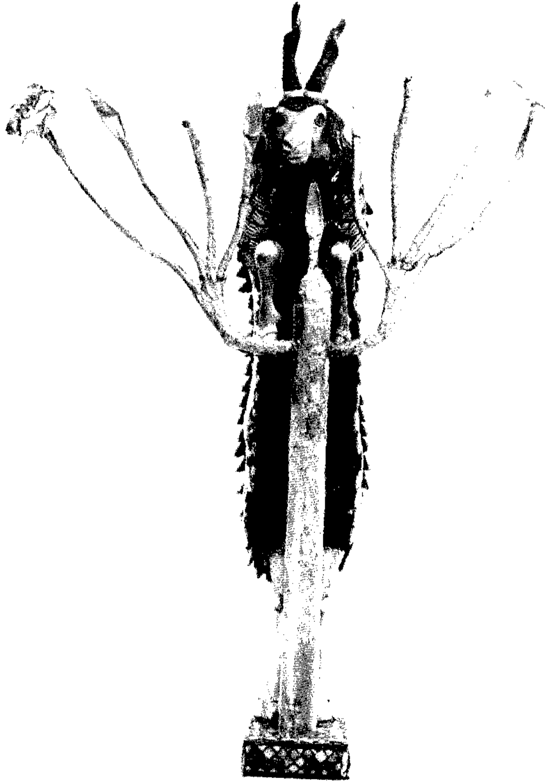
İncil'de uyluk bazen bilinen anlamı ile ortaya çıkar. Fakat bundan daha fazla penise ve/

veya yumurtalıklara işaret eder [bazen de kadın tenasül uzuvlarına]. Bu çok eski bir yemin etme biçimidir, Tanrı adına değil fakat İsrail kabilesini kuran İbrahim'in güçlü üreme organlarına yapılan bir yemin. Şüphesiz hizmetkâr Tanrı adına da yemin etmek zorundaydı, İbrahim sadece bahsini garanti altına alıyordu. Bu yemin Tekvin'de bir kez de Yakub, kendisini atalarıyla gömmesini istediği Yusuf'a yemin ettirirken ellerini uyluğuna koydurduğunda kullanılır, ancak sonra unutulur. Tanrı insanların üreme güçleri üzerine değil, kendi adına yemin etmelerini istemektedir.)*

Halk dinini âdet edinen mutat İsrailoğulları ve hatta ilk peygamber İbrahim, Yahve'yi Asherah ile eşleştirirken, Levililer ve Tesniye'nin dindar yazarları onu reddetmiştir. Deuteronomy 16:21 inananlara "Tanrınız için yapacağınız sunağın yanına ağaçtan bir Aşera putu dikmeyeceksiniz. Tanrınızın nefret ettiği dikili taş dikmeyeceksiniz" diye emreder. Tanrı, Exodus 34:13-14'te, İsrailoğullarını Kenanilerle antlaşma yapmama konusunda uyarır ve aksine "Onların sunaklarını yıkmalarını, dikili taşlarını parçalamalarını" emreder: "Çünkü başka ilahlara tapmayacaksınız. Çünkü benim adım Kıskanç, kıskanç bir Tanrıyım". Her iki halde de "kutsal direk" olarak tercüme edilen kelime *asherah*'tır. Bu direkler ya da ağaçlar Yahve'nin eski ortağına kutsaldır, fakat şimdi Baal ve diğer Kenani tanrılara tapınmada kullanılan dikili taşlarla beraber, puta tapınmanın hatırası olarak yıkılmaları gerekmektedir.

Nihayetinde Yahve, Asherah'ya karşı da kazanır ve tek tanrıcılık doğar. Pek çok örneğini verdiğimiz diğer tanrılara ait bu izler, adı üstünde sadece izdir. Bir bütün olarak bakıldığında Yahve'nin savaşlarının izinin silinmesinde İncil, Arşimet üzerine yazan keşişlerden daha etkili bir iş çıkarmıştır. Günümüz

* Üreme organları ile yemin arasındaki ilişki günümüz İngilizcesindeki testify kelimesinde de vardır. Bu kelime şahit demek olan Latince testis'ten gelir. Latincede testis, "testicle" kelimesinin, belki de kişinin erkekliğine "şahitlik ettikleri" için "latifeli ve müstehcen" karşılığıdır. Bu yüzden İngilizcedeki testify Latincede "t.şaklar" için kullanılan testis kelimesinden gelmez, ancak ortak bir ataları vardır. Adams, Latin Sexual Vocabulary, 67.

Eskiden "Asherah'nın vajinasından çıkan ağacı yiyen koç"
olarak bilinen meşhur "Çalılıktaki koç"

Irak'ında bulunan Ur'da çıkarılmış ve stilize edilmiş bir ağaç tarafından desteklenen, arka ayakları üzerindeki biri altın diğeri siyah iki keçiyi (aslında bir çifti) tasvir eden meşhur bir heykel vardır.

Bu büyük bir olasılıkla Asherah'ı tasvir ediyor ya da onun ikonogfasi ile çok uyumlu –arka ayakları üzerine kalkmış ve otlayan keçiler tarafından çevrilmiş kutsal bir ağaç olarak tanrıçadır.[146] Buna rağmen figür "Çalılıktaki koç" olarak bilinir. Bulan arkeologlar adını, İbrahim oğlunu kurban etmek üzere

iken Tanrının gönderdiği günah keçisinin anısına hürmeten koydular: "İbrahim çevresine bakınca, boynuzları sık çalılara takılmış bir koç gördü" (Gen 22:13). Zavallı Asherah'ın artık en meşhur sembolü hakkında bile iddiası yoktur. Yahve'nin en yakınındaki ve en sevdiği de dahil, diğer tanrılar üzerine kazandığı zafer o kadar eksiksizdir ki hepsinin hatırası silinmiştir. Bu zaferin anahtar etmenleri Tanrının Yahudilerle yaptığı antlaşmalar (ki bunlar yeminlerdir), kendi adına yemin edilmesini emretmesi ve diğer tanrılar üzerine yapılacak yeminlerin yasaklanmasıdır.

Eskiyle Çıkıp, Yeniyle Dönmek

Yeni Ahit'te İsa kuralları değiştirir. Hz. İsa Eski Ahit'te babasının tekrar tekrar söylediğinin aksine, inananlarına asla yemin etmemeleri gerektiğini söyler gibi gözükür. Dağdaki vaazda şöyle öğütler:

> Yine eskiden, "Yalan yere ant içmeyeceksin, ama Rabbin önünde içtiğin antları yerine getireceksin" dendiğini duydunuz. Oysa ben size diyorum ki, hiç ant içmeyin: Ne gök üzerine, çünkü orası Tanrının tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü orası O'nun ayak taburesidir; ne de Kudüs üzerine, çünkü orası Büyük Kralın kentidir. Başınızın üzerine de ant içmeyin. Çünkü saçınızın tek telini ak ya da kara edemezsiniz. "Evet'iniz evet", "Hayır'ınız hayır" olsun. Bundan fazlası şeytandandır. (Matt. 5:33-37)[147]

Bilim insanları bu bölüm hakkında neredeyse yazıldığından beri (M.S. 80 ya da 90) tartışırlar. Hz. İsa daha önceki kutsal kitapla ters düşüp, dinleyicilerine hiç yemin etmemelerini mi söylemektedir? Ya da daha az devrimci "sadece zorunlu olduğunuzda, mahkemede veya bir yetkili istediğinde yemin edin" gibi bir şeyi mi ileri sürmektedir?

Tartışma Yeni Ahit'in bizzat kendisinde, James'in hiçbir şe-

kilde yemin edilmesine izin verilemeyeceğini iddia etmesi ile başlar: "Her şeyin ötesinde canım, ne yeryüzü, ne gökyüzü ne de *başka bir şekilde* yemin etme" (5:12 italikler yazara aittir). Hemen hemen eşit düzeyde saygın olan diğer otoriteler Hz. İsa'nın tüm yeminleri asla yasaklamayacağını, çünkü bunların toplumun işleyişinde çok hayati olduğunu ileri sürerler. St. Augustine (dördüncü yüzyıl) ve Thomas Aquinas (on üçüncü yüzyıl) yeminler toptan vazgeçilemeyecek kadar önemli olduklarından, Hz. İsa'nın sadece yalan veya boş yere yemin etmeyi yasakladığını iddia ederler. Martin Luther'le işbirliği yapan Alman reformist Philipp Melanchthon, bu görüşün bir özetini verir: yemin etmeyi yasaklamak "yeminlere dayanan dünyevî idare ve yargının yıkılması" demektir.

Bunlar soyut akademik tartışmalar değildir. Lollardlar diye adlandırılan proto-Protestanlar, İncil üzerine değil de sadece Tanrının adına yemin ettikleri için on beşinci yüzyılın başında zulme uğradılar.[*] Yemin etmenin bir formunun hukukiliğine inanıp diğerine inanmadıkları için pek çoğu hapis cezasına çarptırıldı, bazıları da idam edildi. Buna karşın Quakerlar her türden yeminin yasaklandığına inandılar (ve inanmaya devam ediyorlar).[148] Hareketin Kurucusu George Fox, on yedinci yüzyıl sonunda Hz. İsa'nın insanlara yemin etmemelerini söylediğinde düşüncelerini tam olarak ifade ettiğini iddia etti: "bunlardan daha basit kelimeler kutsal kitaplarda yoktur".[149] Bu reddiye, Quakerlar için sonsuz sayıda problem yarattı. Krala bağlılık yemini edemedikleri gibi onu İngiliz kilisesinin başı olarak tanıyan egemenlik yeminini de edemediler. Bunun sonucunda her tekrar eden suçta artan ve 5 pounddan başlayıp Amerika'ya sürülmeye kadar uzanan geniş bir cezalar ölçeğine maruz kaldılar. Bundan başka, kendilerini savunmak ya da bir ceza davasında şahit olarak mahkemede tanıklık yapamadılar. Hoşlanmadığınız bir Quakerdan kurtulmanın yolu onu yasa-

* Daha sonraki Protestanlar gibi Lollardlar da şarap ve ekmekte Tanrının bedeninin varlığını ret, İncil'i tercüme edip insanların kendi başlarına okumasını teşvik ve Katolik Kilisesinin maddi açıdan ifratlarını protesto ettiler. (Takip eden bölümde Lollardlardan bahsedeceğiz.)

dışı bir şey yapmakla suçlamaktı. Suçlu olsun ya da olmasın, yemin etmeyi reddettiğinde malı müsadere edilecek ve kendisi de mahkemeye hakaretten dolayı hapsedilecekti.

O zaman burada kim haklıdır? Hz. İsa'nın insanların yemin etmesini yasakladığı konusunda ısrar ettiği için hayatları mahvedilen Quakerlar mı? İncil üzerine değil de başka bir şekilde yemin eden Lollardlar mı? Yıllar boyunca, her koşulda yemin etme konusunda hiçbir sakınca olmadığını ileri süren ilahiyatçılar mı? George Fox, Hz. İsa'nın hiç yemin edilmemesi konusundaki emri için, kutsal kitaplarda bundan daha açık bir şey olamayacağını söylediğinde bir dayanak noktası vardı. Fakat Tanrı Musa'ya İsrailoğullarına sadece kendi adına yemin etmelerini söylettiğinde de aynı derecede açıktı –ve Hz. İsa da kanunu "geçersiz kılmak için değil, tamamlamak için geldiğini" bildirdi (Matt. 5:17). İncil'in diğer bölümleri hem yemin taraftarı, hem de karşıtı tutumları destekler. James'in mektubunun, yemin edilmemesi hakkındaki emri daha açık biçimde tekrar ifade ettiğini görmüştük. Fakat başka bir zaman Hz. İsa'nın bizzat kendisi yeminler hakkında konuşur, Ferisileri ve din bilginlerini sadece hangi yeminin bağlayıcı, hangisinin olmadığı konusundaki mantığı baltalamakla suçlar (Matt. 23:16-22). Onlara yemin etmemeleri gerektiğini değil, *uygun bir şekilde* yemin etmeleri gerektiğini söyler.

En azından hatalar yığınında dolanan bizler için doğru bir cevap yoktur. Fakat bir açıdan bakıldığında tartışma önemsiz. Tarih, yemin etmeye izin verildiğine karar verdi. Aslında izin vermekten çok gerekli olduğuna karar verdi –idari ve hukuki sistemimiz onsuz işlev görmede hayli zorlanacaktı. Göstergeler yeminin Hz. İsa için çok da önemli olmadığına işaret ediyor –kesinlikle Baba'sı için olduğundan daha az öneme sahipti. Daha önce de gördüğümüz gibi Yahve insanların sadece ve sadece kendine yemin etmelerini istediğinde, İsrailoğullarının yakınlığını isteyen yüzlerce tanrı rekabet halindeydi. Bin yıldan fazla bir zaman sonra Hz. İsa sahneye çıktığında artık diğer tanrılar o kadar önemli değildi –Yahudiler tek tanrılıydı.[150]

Yahve İsrailoğullarının tek Tanrısı olma savaşını kazanmıştı, Hz. İsa artık babasını dinlendirebilirdi.

Duvara İşememelisin: İncil'de Müstehcenlik

İbranice İncil'de yeminler kadar müstehcenlik de vardır. Asur kralı Sennacherib Kudüs'ü kuşatmayı planlarken, halkın teslim olmasını istemek için şehre bir temsilci gönderir. Bu görevli, Yahudi liderlerine ve şehrin sıradan insanlarına "duvarın üstünde oturanlara", "kendi boklarını yemek ve sidiklerini içmek zorunda kalabileceklerini" söyleyerek yaklaşmakta olan kuşatmanın vahşetini mümkün olduğunca canlı bir şekilde tasvir eder. (KJV 2 Kings 18:27). Asurlu, onları çaresizlik içinde kendi pisliklerini yiyip içecek kadar açlık çekecekleri konusunda uyarır. Bu, kaba ve dobra dilin de yardımıyla çizilmiş bir resimdir, ancak işe yaramaz. Yahudiler teslim olmazlar ve Yahve 185.000 Asurluyu öldürerek, Sennacherib'i oğullarından ikisi tarafından (güçsüz) tanrısı Nisroch'a ibadet ederken öldürüleceği başkenti Nineveh'e çekilmeye zorlar.

Antik dönem İsraillileri için dışkı ile meni ve adet kanı gibi vücuttan çıkan sıvılar kirleticiydi[151]. İncil, pis bir şekilde gelerek tapınağa saygısızlık yapmamaları için insanların vücutlarından çıkan çeşitli şeylerin nasıl temizleneceğinin ayrıntılı kurallarını verir. Bu kurallardan küçük bir örnek:

Adamın erkeklik organında [aslında İbranicede *et*] akıntı varsa, bu onu ibadet için kirli yapar. Akıntı ister devam etsin, ister kesilsin adamı kirletir... Eğer bir adamdan meni akarsa, bedeninin tümünü suyla yıkayacak ve akşama kadar kirli sayılacaktır... Adet gördüğü için kan kaybeden kadın yedi gün kirli sayılacak. Ona dokunan da akşama kadar kirli sayılacak. (NRSV-Lev. 15:2-19). Tanrı ayrıca İsrailoğullarına nerede ve nasıl dışkılayacaklarını da söyler –onlar konaklama yerinin dışına çıkmalı, her biri yanlarında taşıması gereken aletlerden olan el küreği ile çukur açmalı ve sonra üzerini kapatmalı-

dır. Dışkının konaklama alanı içinde kalması ibadet açısından sakıncalı, kelimenin Romalı ikinci anlamı ile iğrençtir. Tanrı İsraillilerle birliktedir "bu yüzden ordugahınız kutsal olsun ki, Tanrı aranızda yakışıksız bir şey görmesin" (NRSV Deut. 23:14). Yahve sadece kıskanç değil aynı zamanda titiz bir tanrıdır. Temizlik tanrısallıkla yan yanadır.

İncilin pek çok versiyonu, bütün bu pisliği tam görkemiyle değerlendirmekten utanır. Mütercimler kendi boklarını yemek ve sidiklerini içmek" gibi bir parçada, az çok kaba olan *bok*u korurken biraz daha süslü olan "kendi idrarını içmek"i tercih ederler. (İncil'in dördüncü yüzyıldaki Latince Tercümesi Vulgate, *stercora*, "dışkı" ve *urinam*'ı (idrar) kullanır). Bazıları daha resmidir ve İsraillilere "dışkıları"nı yedirtip, kendi "sıvılarını" içirtirler. (Young's Literal, Word English, ERV). Bazıları da kendi bildiğini yapar: bir versiyon İsrailloğullarına "iğrenç dışkılarını" yalayıp yutturur (Webster), bir başkası hiç ardına bakmadan tuvaletten ahıra sıçrar: "kendi tezeklerini yiyip kendi sidiklerini içecekler" (The Message).

Eğer dışkı yemek ve idrar içmek mütercimlerde tereddüde yol açıyorsa, bir başka meşhur düğüm noktası onları engeller. Tanrı pek çok defa şunun gibi dehşetengiz tehditlerde bulunur: "Bu yüzden Yarovam'ın ailesini sıkıntılara sokup onun soyundan gelen, *duvara karşı işeyenleri* öldüreceğim" (KJV 1 Kings 14:10).

Bu ifade ne anlama gelir? Bazı bilim insanları basitçe "duvara karşı işeyenler"in, "tüm erkekler" demenin canlı bir yolu olduğunu iddia ederler. Çok eski zamanlarda (ve Viktorya dönemine kadar) erkeklerin toplum içinde idrarlarını yapmaları sosyal açıdan kabul edilebilir ve aslında normal bir durumdu. *Tüm* erkekler ihtiyaç hasıl olduğunda duvarlara, ağaçlara ya da elde ne varsa onun üzerine işerdi. Bu açıdan bakıldığında Tanrı kötü bir dil kullanmamaktadır. Kral James İncil'inin mütercimleri "sulamak, idrarını yapmak" manasına gelen İbranice *shathan* kelimesine karşılık olarak *pisseth*'i [işemek ç.n.] kullanmışlardı, çünkü bu onların her ne kadar biraz kaba olsa

da bu iş için kullandıkları kelimeydi. 1611 yılı İngiliz erkekleri, idrar alçak gönüllülüğüne karşı antik dönem İsraillilerinin umursamazlığını paylaştılar. Yapmaktan utanmadıklarını söylemekle ilgili hiçbir sorunları yoktu.

Diğer bilim insanları "işeyen"in aşağılayıcı olduğu, Tanrının bir açıdan kendisini gücendiren erkekler hakkında kötü bir dil *kullandığı* üzerine ısrar ederler. Tanrının dili, Yerovam ailesinin üyelerini bel altı vücut faaliyetleri ile tanımlayarak onları, sınırlarını sadece bildikleri yolla işaretleyen köpeklere benzetmektedir.

Her halükârda iki şey açıktır. Konu, kendilerine daha sıkı alçakgönüllülük kuralları uygulanan kadınları ilgilendirmez (büyük olasılıkla duvara karşı işemeleri zordur). Kral James İncili mütercimleri *işemek* kaydının farklı bir anlamına sahipti, yahut sadece kaba dile bizden daha fazla hoşgörüleri vardı. İncil'in çağdaş tercümelerinin tamamı "işeyen"nin zenginliğini reddederek onun yerine "her son erkek" (New International), "her erkek kişi" (New American Standard), ya da "her erkek"i (English Standard) koyarlar.

Bu farklı tercümelerin gösterdiği gibi, pek çok kişi bugün İncil'deki kötü dili görmezden gelmeyi tercih eder.[152] Fakat bu dil antik dönem Yahudileri için ne kadar şaşırtıcıdır? *Gelel* ve *shathan* gibi kelimeler edebe aykırıydı ve bu yüzden en iyi *bok* ve *sidik* olarak mı çevrildi, yoksa bunlar kaba şeyler için kibar kelimeler miydi? Cevap vermek neredeyse imkansız. Latince gibi İbranice de dini ve bilimsel açıdan zaman içinde donmuş yerel bir dildir.[153] On dokuzuncu yüzyıl Filistin'inde Yahudilerin ortak dili olarak tekrar canlandırılıncaya kadar yüzlerce yıl okundu ve çalışıldı, ama konuşulmadı. Son bölümde de gördüğümüz gibi, ahlâksız grafitilerden üst düzey hitabete kadar, türler hiyerarşisini yeniden kurmaya ve kullanılan kelimelerini değerlendirmeye izin veren geniş bir Latince metinler koleksiyonu bize kadar ulaştı. Fakat Latincenin aksine antik İbranice için böylesi kayıtlar yoktur –İbranice bize İncil ve Mishnah (M.S. 200 dolayları) ve İncil üzerine yorum olan

Talmud'un ilk parçası aracılığı ile ulaşır. Bu metinler, kelimelerin yazıldıkları dönemdeki anlamları hakkında herhangi bir şey ortaya koymamızı engelleyecek kadar amaç ve kelime dağarcığı açısından birbirine benzerdir.

Aslında İncil'in müstehcenliğinin çoğu sözde değil özdedir. Dil genellikle nezihtir, hatta Kral James İncili'nin söylemekten hoşlandığı şekliyle en rezil hareketler "orospuluk" olarak tanımlandığında bile. New Revised Standard Version'da tercüme edildiği gibi Ezekiel 23:20, belki de başına okuru uyaracak bir ibare eklenecek kadar doğrudan bir porno filmine uyacak şeyleri betimler: "Gençliğinde Mısırda yaptığı orospulukları anımsayarak, fahişeliğini daha da artırdı. Erkeklik organları eşeğinkine, menileri aygırınkine benzeyen oynaşlarına gönül verdi" (Ezek. 23:19-20). İncil İbranicesi aşırı derecede kapalıdır –saldırgan ve açık terimleri kapalı ve saldırgan olmayanlarla değiştirir. *El, ayak, yan, topuk, utanç, bacak* veya *uyluk*'un iş görebileceği yerlerde cinsel organlara asla işaret etmez.[154] Bir erkeğin kadını *bilebileceği, ona gidebileceği, yaklaşabileceği, dokunabileceği, onunla yatabileceği, sadece yatağa gidebileceği* yahut en seksisi olarak *ekmek yiyebileceği* yerde, asla *sevişmek* demez. Dışkılama için kullandığı hüsnü tabir *ayağını kapatmak*'tır. Burada ayağın manası *ayak*'tır, cinsel organlar değil –dışkıladığınızda pantolonunuzu, eteklerinizi ya da elbisenizi ayağınızı örtecek şekilde bileğinizin etrafında toplarsınız.

Bu hüsnü tabirlerin bir kısmı Neşideler Neşidesi'nde olduğu gibi açıktır:

> Kapı deliğinden uzattı elini sevgilim,
> Aşk duygularım kabardı onun için.
> Kalktım, sevgilime kapıyı açayım diye,
> Mür elimden damladı,
> Parmaklarımdan aktı
> Sürgü tokmakları üzerine. (Song 5:4-5)

Eğer *el*= "cinsel organlar", *parmaklar*= "cinsel organlar" ve *aktı*=... tamam, fikri anladınız. Bu parçanın seksle hiçbir ilgisinin olmadığında ısrar eden bilim insanlarını izlemek neredeyse acı verici. Hayır, bu hakikaten ve sadece Tanrı'nın İsrail'e, Hz. İsa'nın kiliseye olan sevgisi veya ruhun Tanrıyla olan manevi birliği hakkındadır. Örneğin on sekizinci yüzyılın saygın yorumcusu Matthew Henry şöyle açıklar: "Bu bölümde görüyoruz ki... Hz. İsa kilisenin kendine yaptığı daveti sıcakkanlılıkla kabul ediyor ve kibarca onu ziyaret ediyor."[155]

İbranice İncil'in hüsnü tabire olan tutkusu, benzeri pasajların şaşırtıcı yeniden yorumlarına götürebilir. Herkes Havva'nın Adem'in kaburgasından yaratıldığını bilir, değil mi? Fakat İbranice İncil'in hiçbir yerinde kaburgalardan bahsedilmez –Bu İbranice İncil'in Septuagint tarafından yapılan erken dönem Yunanca versiyonudur. Aslında kullanılan kelime *taraf*tır (*tsela*) ve daha önce de gördüğümüz gibi *taraf* cinsel organlar için kullanılan bir hüsnü tabirdir (Gen. 2:20-23). Akademisyen Ziony Zevit bu hüsnü tabiri alıp üzerine çalışarak, Tekvin anlatısında Havva'nın aslında Adem'in penisinden, özellikle de penis kemiğinden yaratıldığını iddia eder.[156] Memelilerin çoğunluğu ereksiyonda yardımcı olan baculum isimli bir kemiğe sahiptir. Sadece insanlar, örümcek maymunları, balinalar, atlar ve az sayıda canlıda bu yoktur. Bu türler sadece kan basıncı ile erekte olurlar. Zevit, antik dönem İsraillilerinin, muhtemelen tarlalarda pek çok hayvan ve mağaralarda gömülmüş insan iskeletleri görmeleri sonucunda karşılaştırmalı anatomi hakkında oldukça bilgili olmaları gerektiğini düşünür. Kaburga teorisine karşı başka bir işaret olarak, kadın ve erkeğin aynı sayıda kaburgaya sahip olduklarını ve erkekteki kayıp kemiğin aslında baculum olduğunu biliyor olmaları gerekir. O zaman Tanrının Havva'yı Adem'in baculumundan yaratmış olması belirli bir anlam ifade ediyor. Bu, kemiğin insanlardan kaybolmasını açıklıyor ve meşhur Adem'in Havva'yı karşılamasına yeni bir zenginlik katıyor: "Bu benim kemiklerimden bir kemik ve etimden et" –*et* şüphesiz penis için kullanılan bir başka hüsnü tabir.

Bazen İncil'in bir kelimeyi ne zaman normal anlamında ne zaman hüsnü tabir olarak kullandığına karar vermede zorluklar çıkar.[157] İncil'den bir kuralı buna örnek olarak görelim: "Eğer iki adam kavgaya tutuşur da birinin karısı kocasını dövenin elinden kurtarmak için gelip elini uzatır, öbür adamın erkeklik organını tutarsa, kadının elini keseceksiniz; ona acımayacaksınız" (Deut. 25:11-12). Bu tür kavgalarda ortaya çıkan aceleciliği tahayyül edebilirsiniz; adamlar birbiri ile kavga ediyor, tozlar uçuşuyor ve ok gibi fırlayan kadınlar çılgınca şeyi yakalamaya çalışıyorlar, ayağı. Yahut belki de benzeri bir şey zamanında pasajın yazarının başına geldi ve hiçbir erkeğin benzeri aşağılamaya maruz kalmamasını temine çalışıyor. Her halükârda burada açık bir hüsnü tabir var. İbranice İncil aslında "erkeklik organı" demez, "utanç veren" der.

Fakat *el* ne olacak? Bazen o da cinsel organlar için kullanılan bir hüsnü tabirdir, ancak burada aynı işleve sahip mi? Bilim insanlarının çoğu bunu olduğu gibi kabul eder –kanun kadının elinin kesilmesini emreder, göze göz, avucunuzu dolduran için eliniz. İncil uzmanı Jerome T. Walsh farklı bir bakış açısına sahiptir ve burada *el*in cinsel organlar için kullanılan bir hüsnü tabir olduğunu ileri sürer. Ancak kanun suçlu kadınların sünnet edilmelerini emretmemektedir. Walsh İbraniceden genellikle *kesmek* olarak tercüme edilenin aslında İngilizcedeki tıraş etmeğe yakın olduğunu düşünür ve cezayı söyle tercüme eder: "Kasığını tıraş edin". Kadın cinsel organına dokunarak erkeği mahcup etmiştir, kendisi de kasık kılları tıraş edilerek aşağılanacaktır. Antik dönem İsraillilerinin bu gibi durumlarda (eğer karşılaştılarsa) nasıl davrandıklarına dair hiçbir tarihsel verimiz yok. Bu yüzden kanunun emrettiği konusunda emin olamıyoruz. Fakat bu tartışma, her kelimesinin bir başkası yerine hüsnü tabir olarak kullanılabildiği bir dilden çevrilen kitabı nasıl okumamız gerektiği konusunda ilginç soruları beraberinde getirir.

Zinanın Adını Anmayın

Yeni Ahit, müstehcen dil konusunda İbranice İncil'den daha katıdır. Hüsnü tabir için olan kullanımları bile yasaklayan ilkeler yayınlar. Muhtemelen Paul tarafından yazılan Efesliler'de şöyle emredilir: "Aranızda fuhuş, pislik veya açgözlülük anılmasın bile. Kutsallara yaraşmaz bu. Aranızda açık saçık, budalaca konuşmalar da olmasın. Bunun yerine şükredin" (Eph. 5:3). Mektup Hıristiyanların pek çok kötü şeyi sadece yapmamalarını değil, hakkında konuşmamalarını da emreder. Zinadan kaçınmak yeterli gelmez, hakkında konuşmaktan da kaçınmalısınız. Bu tamamen ilgili kelimelerin kötü olmasından değildir –örneğin hırs o kadar da kötü değildir. Fakat kelimeyi kullanmak temsil ettiğini düşünmeye, o da çok kolaylıkla harekete geçmeye sebep olabilir. Tanı da Tanrının insanlara, ilham alıp ibadet etmesinler diye diğer tanrıların isimlerini bile yasaklamasında olduğu gibi Efesliler'e Mektuplar'ın yazarı da önce zinadan bahsettiğiniz, sonra hakkında düşünmeye başladığınız ve en sonunda on altıncı yüzyıl İskoç Şairi Sir David Lyndsay'in ölümsüz kelimeleriyle "herhangi bir azgın zânî gibi zina yaptığınız" bir zincirleme reaksiyondan korkuyor gibi gözükmektedir.[158] Bu korkuyu harekete geçiren dil teorisi, linguistler ve diğer bilim insanlarının genellikle yemini anlamak için kullandıkları ile aynıdır. Yemin kelimelerinin temsil ettikleriyle diğer kelimelerden daha derin bağları olduğu düşünülür; Efesliler'e Mektuplar'da tüm kelimeleri kapsayan benzeri bir iddia vardır. Efesliler'de söz ile gösterdiği arasında büyülü bir bağ vardır, o kadar güçlüdür ki kelimeyi söylemek neredeyse kaçınılmaz bir biçimde gösterileni yapmaya götürür.

Pasaj "edepsiz, saçma ve kaba konuşmaları" yasaklayarak devam eder. Bunlar hem konuşanları hem de dinleyenleri günaha sürükleyebilecek kelimeler içeren türden konuşmalardır. Edepsiz ve kaba dil, neredeyse tamamen çeşitli türden iffetsizliklerin –hem cinsel hem de bel altı– kelimelerinden oluştuğu için, Efesliler'in yazarının onun kullanımından vazgeçirmek isteme nedeni gayet açıktır. "Saçma konuşma" biraz daha

müphemdir, fakat müfessirler onu tehlikeli konuları çağıran bayağı hareketler ve şakalar olarak açıklarlar. Fakat ek olarak bu pasaj Yeni Ahit'in "azizler" dili için istediği katı kurallarla tamamen uyumludur. Buradaki azizler, günümüzde kutsal kişilerle sınırlı olan durumdan farklı olarak *tüm* Hıristiyanlara işaret eder. Hz. İsa inananlarına şöyle der "İnsanlar söyledikleri dikkatsiz her söz için yargı günü hesap verecekler. Kendi sözlerinizle aklanacak, yine kendi sözlerinizle suçlu çıkarılacaksınız" (Matt. 12:36-37). Dikkatsiz çoğunlukla boş olarak çevrilir – Hz.İsa kişinin konuştuğu her kelimenin işe yarar olmasını ister. Yalan söylemekten, ya da incitici ve edepsiz konuşmaktan kaçınmak yeterli değildir. Eğer söylediğiniz sizi veya dinleyicilerinizi geliştirip ıslah etmiyorsa, konuşmamalısınız. St. Jerome pasajı şöyle yorumlar: "Boş kelime hem söyleyene hem de dinleyene faydası olmayandır.[150] Örneğin ciddi konuları ihmal edip havai şeylerden bahsettiğimizde yahut kocakarı masalları anlattığımızda olduğu gibi. Bu Yeni Ahit'te tüm dilin kendisiyle değerlendirildiği standarttır. Hz. İsa ve havarileri gerek ahmakça şakalar gerekse bazı cinsel hareketlerin en müstehcen tasvirleri formunda olan edepsiz dille, ciddi olmayan ve katkıda bulunmayan dille olduğu kadar ilgilenmediler. Yine de bazı kelimeler diğerlerinden daha kötüdür. Sadece imha etmeyip aslında insanları kötülüğe sürükleyen dilden, bu ister *s.keyim* gibi edepsiz bir kelime, isterse aynı şeyin kibar formu *zina* olsun, özellikle sakınılmalıdır.

Yeni Ahit'in tutumu, tabu konular için daha kötü ve güçlü kelimeler seçen Roma dönemi ve günümüzle karşılaştırıldığında Ortaçağ boyunca dil üzerinde büyük bir etkiye sahipti. Bu, gelecek bölümde de göreceğimiz gibi Ortaçağ tıp yazmalarında geçen bazı kelimelerin neden *Lancet* ya da *New England Journal of Medicine* tarafından asla kullanılamayacağını ve neden Canterbury hacılarının muhtemelen erekte penis ve kanatlı vajina formunda küçük iğneler takınarak yol aldıklarını anlamamıza biraz yardım eder. Eski Ahit'in dile karşı tutumu, Ortaçağda hangi kelimelerin aslında sarsıcı, mütecaviz ve tehlikeli olduğunun düşünüldüğüne karar verir: yeminler.

3. BÖLÜM

Tanrının Uzuvları Üzerine Yemin Etme Ortaçağlar*

715 yılında Eadfrith adlı bir keşiş gönüllü olarak harikulâde ve tutkulu bir işe girişti. Rüzgârın yaladığı Kuzeydoğu İngiltere kıyılarındaki soğuk ve rutubetli bir manastırda, tüm enerjisini ve sanat yeteneklerini dünyanın en güzel süslenmiş yazmalarından birisi olan Lindisfarne İncili'ni Tanrıya bir armağan olarak hazırlamaya hasretti.[160] Bu seçkin yazma Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın Kelt ve Anglosakson stillerinin birleşmesinden oluşan adalı üslubuyla süslenmiş Latince versiyonlarını içerir. 250 yıl kadar sonra aynı topluluktan Aldred isimli bir rahip, Latince metne İngilizce şerh ekleyerek bu dilde İncillerin yaşayan en eski versiyonunu üretti.[161] Matta şu şekilde başlar "Liber generationis Iesu Christi filii David ɸilii Abraham," ve Aldred şöyle çevirir: "Bóc cneurise haelendes cristes dauides sunu abrahames sunu."

Bu eski İngilizcedir ve dilin bugünkü konuşanları için neredeyse anlaşılmazdır. (Satırın manası Kral James İncili'ne göre şöyledir: "Davud'un ve İbrahim'in oğlu Hz. İsa kuşağının kitabı"). Ve Aldred Matthew 5:27'ye gelinceye kadar metni Latincesine sadık kalarak çevirir: "Audistis quia dictum est antiquis non moechaberis" –KJV versiyonuna göre, "Eskiden ken-

* Ortaçağda müstehcenliğe dair iki kitap bu bölüm hakkında düşüncemin şekillenmesinde çok yardımcı oldu. Nicola McDonald, ed., Medieval Obscenities (York: York Medieval Press, 2006) ve Jan Ziolkowski, ed.,Obscenity: Social Control and Artistic Creation in the European Middle Ages, Cultures, Beliefs and Traditions 4 (Leiden: E. J. Brill, 1998). Anlatımı berraklaştırmak gerektiğinde yaptığım alıntıları noktalama işaretleri ve yazılışları itibariyle bugüne uyarladım.

dilerine zina yapmamaları gerektiğinin söylendiğini duydun". Her nasılsa Aldred bunu oldukça farklı çevirir, "Geherde ge forðon acueden is to ðæm aldum ne gesynnge ðu [vel] ne serð ðu oðres mones wif" –"Eskiden onlara günah işlemeyin, başkasının karısını s.kmeyin (sard) denildiğini duydun".[162]

Çok sonraları, İngiliz Rönesansı döneminde *sard*, s.kmek'in bugün olduğundan birazcık daha kabul edilebilir hali olarak gözüktü. Örneğin 1530 tarihli İngilizce-Fransızca sözlükte Fransızcada s.kmek anlamına gelen *foutre* ile tanımlandı. "Bir queene [fahişe] s.ktim. Je fous, nos foutons, je foutis, jay foutu, je fouteray, que je foute, foutre ..." (S.kerim, s.keriz, vs.).[163] Soru, *sard* gibi bir kelimenin İncil'de ne aradığıdır? Böylesi kutsal, tanrıya adanmış ve harikulade üretilmiş bir kitapta rahip Latinceyi neden özünde "komşunun karısını s.kme" anlamında çevirmektedir?

Aldred İncil çevirisinde edepsiz kelimeler kullanan tek kişi değildir. Aslında onun *sard* kullanımı istisnadan çok kuraldır. Dört yüz yıl sonra, 1370'lerde John Wyclif ve ortakları, Latince bilmeyenler rahibin aracılığı –bunu müdahale olarak gördüler– olmadan doğrudan Tanrının sözlerini anlayabilsinler diye İncil'in İngilizce versiyonu üzerine çalışmaya başladılar. Ve bu sıradan insanların öğrendiklerini, bugün kilisede yüksek sesle söylemek mümkün değildir: "A geldynge, þe ballogys brusyd or kut off, & þe ȝarde kut awey, shal not goon yn to þe chirche" (Deut. 23:1) (t.şakları burulmuş, s.ki kesilmiş kişi kiliseye giremez).[164] Aynı türden bir sınırlandırma kurban edilecek hayvanlar için de geçerlidir: "Ye shall not offer to the Lord any beast whose bollocks/balls [*ballokes*] are broken" (t.şakları burulmuş hayvanları Tanrıya kurban olarak sunmayın) (Lev. 22:24). *T.şak* Amerikan İngilizcesinde kibar bir kelime olmamakla birlikte özellikle kötü de değildir. Halbuki İngiltere'de hem eskiden hem de bugün oldukça edepsizdir. 2000 yılındaki İngiliz kamuoyunun en çok kullandığı küfürler listesinde *t.şak* sekizinci sıradadır.[165]

Wyclif'in çevirdiği İncili okuyanlar ayrıca Tanrının kendi-

ne itaat edip saygı göstermeyenlere ne yapmayı vaat ettiğini de öğrendiler: "Tanrı sizi, vücudunuzun tezekler çıkan kısmından Mısır çıbanıyla vuracak" (Deut: 28:27). Bu, bir kaba kelimeyi kullanmaktan dolambaçlı olarak kaçınırken iki kaba kelime kullanmaktan sorumlu Latincenin doğrudan çevirisidir. Wyclif'ler *göt* kelimesini kullanamıyor değillerdi. "Tanrı Aşdod halkını ve onun kıyılarında yaşayanları *götlerinin* özel/gizli kısmından cezalandırdı" ifadesini de daha sonra gördüğümüz gibi kullanabiliyorlardı. (1 Sam. 5:6).

Bunlar Wyclif ve ortaklarının halk dilindeki İncil'e koydukları edepsiz kelimelerden küçük bir seçkidir. Bizim standartlarımıza göre onların versiyonu hüsnü tabirle yazılmış İbranice İncil ya da halk diliyle yazılmış Latince versiyonundan (ki bu çevirinin dayandığı metindir) daha edepsizdir. Tesniye 28:27'deki "Parte corporis per quam stercora digeruntur"un anlamı "vücudun kendisinden dışkı yayılan bölümü"dür. Birinci bölümde gördüğümüz *stercora* oldukça kibar Latince bir kelimedir ve *yaymak sıçmaktan* daha kibardır. Burada Wyclif ve ortakları Latincede oldukça üstü örtülü ve müphem olan bir tanımı alıp daha özel ve hakaretamiz hale dönüştürmüşlerdir. Bunu tekrar tekrar yapmışlar ve daha önce olmayan yerlere *götler* ve *t.şaklar* serpiştirmişlerdir.

Çıplak gerçek şu ki *t.şak*, *sard* (s.kmek) ve hatta *.mcık* Ortaçağlarda edepsiz kelimeler değildi. Genellikle Ortaçağ İngilteresi insanları, bazı tabu sayılan eylem kelimelerinin lafzî anlamlarını aşan güce sahip oldukları ve bu nedenle nazik sohbetlerden uzak tutulması gerektiği yönündeki günümüz edepsizlik kavrayışımızı paylaşmazlar. Örneğin bizim bugün Stephen Pinker'in bir küfrü tanımlarken kullandığı "dikkatimizi çeken ve hoş olmayan çağrışımlarını gözden geçirmeye zorlayan"[166] *.mcık* gibi bir kelime Ortaçağda sıradandı –çok doğrudan olduğu şüphesiz, fakat alınganlığa sebep olacak yahut tüyleri diken diken edecek özel bir gücü yoktu. Bizimle karşılaştırıldığında Ortaçağ insanları çarpıcı bir şekilde *bok*a kayıtsızdı.

Bu, Ortaçağ insanlarının kötü dile ilişkin kavramları olmadığı anlamına gelmez. Yeni Ahit'in, boş konuşmanın ahlâksızlığına karşı olan tutumunu kabul ettiler. Özellikle "bozuk kelimeler" ya da "cürüm kelimeleri" ile ilgilendiler, fakat bunlar bizim edepsiz kelimelerimizle eşgüdümlü değildir. "Bozuk kelimeler" insanı günaha sürükleyen herhangi bir kelimeydi –daha önceki bölümde gördüğümüz gibi kötü ahlâki etkileri vardı. Kullanımı, söyleyeni veya dinleyeni çapkınlık, hırsızlık, cinayet, kumar ya da başka herhangi bir kötülüğe sevk eden her kelime bozuk olabilirdi.

Buna karşın Ortaçağda en kötü ve en tehlikeli dil, yemin etmeydi. Bu zaman diliminde *yemin etme*nin İncil'e dayanan özel bir anlamı vardı ve sadece Tanrının ettiği yeminlere işaret ediyordu. Gönülden yapıldığında yemin etme istikrarlı bir hükümet ve sosyal düzenin temellerinden birisiydi. Kötü, saçma yahut gereksiz yere de yapılmış olsa, bu toplumun düzgün işleyişini bozmaya ve hatta Tanrının kendisini incitmeye yönelik bir tehditti. Tanrı en sağlam tabuları ve en donanımlı dili sağladı.

Devam etmeden önce Ortaçağlarla neyi kastettiğimizi ve bu dönem İngilteresinde dilin durumunun ne olduğunu açık hale getirmemiz gerekiyor. Yüzyıllar boyunca İngilizce, İngiltere'de konuşulan üç dilden sadece birisiydi lâkin en önemlisi değildi. İngiltere üç dilliydi –üç dili de farklı sosyal sınıflar tarafından kullanıldı ve hepsinin kendine göre değişken bir prestiji vardı. İngiltere ve Avrupa'nın geri kalanında rahipler, katipler, doktorlar, filozoflar ve diğer yazarlar tarafından kullanılan Latince, uluslararası ortak dil ve eğitim diliydi. Altıncı yüzyıldan Normanların 1066'da İngiltere'yi fethine kadar, geriye kalan herkesin dili Aldred'in İncil çevirisindeki eski İngilizce olan Anglo-Saksoncaydı. Fetihten sonra Norman Fransızcası iktidar ve soyluların dili (parlée par) olup mahkemelerde kullanıldı ve anlatımı güçlü edebi bir dil olarak kıymet gördü. Bunun karşılığında İngilizce fakir ve mağdurların diline dönüştü.[167] Hikâyelerde ve filmlerde Sherwood ormanlarındaki

zulme uğrayan kahramanların kurtarıcısı olarak resmedilen Arslan Yürekli Richard'ın, aslında onlarla konuşması mümkün değildi, çünkü kendisi hiç İngilizce öğrenme zahmetine girmedi.[168]

On üçüncü yüzyılın sonuna gelindiğinde durum değişmeye başladı. Fransızca hükümet dili olarak kalmasına rağmen, artık soyluların ilk öğrendiği dil değildi. Bazı seçkinler İngilizce konuşarak büyüyor ve iktidar koridorlarında yürümek için hâlâ gerekli olan Fransızcayı daha sonra lalalarından öğreniyordu. Bu noktada İngilizce, günümüzde kullandığımız İngilizceye daha fazla benzemeye başladı. Fransızca kelimelerin istilası onu daha önce şu şekilde olan Eski İngilizceden "Bóc cneurise haelendes cristes dauides sunu abrahames sunu" (950), şu hale dönüştürdü: "The book of the generacioun of Jhesu Crist, the sone of Dauid, the sone of Abraham" (1370–1380'ler). Bu Orta İngilizcedir ve okumak her ne kadar zor olsa da bugün konuşulan dilin atası olarak kolaylıkla teşhis edilebilir.

Bu şaşırtıcı değişim bizi kabul etseniz de etmeseniz de, bin yıldan ve geniş kültürel ve linguistik çeşitlilikten oluşan "Ortaçağlar" diye isimlendirdiğim noktaya getirir. Aldred, geleneksel olarak 476 yılında Roma'nın yıkılışından 1000 yılına kadar olan sürece tarihlenen Erken Ortaçağlar'ın sonuna aittir.[169] İleri Ortaçağlar 1000 yılından yaklaşık 1300'e kadardır ve ardından 1300'den 1500'e kadar Chaucer'in zamanı olan Geç Ortaçağlar gelir.

Bu bölümde geniş kültürel eğilimlerden bahsediyoruz. Bin yıllık bir süre açıktır ki oldukça uzundur ve özellikle dönemin başı için kaynaklar kıttır. Bu bölümde tartışılan metinlerin çoğu, Geç Ortaçağlara aittir ve bazen de Rönesans (yaklaşık olarak 1500-1660) kaynakları geriye doğru kullanılmıştır. Açıkçası bu geç dönemlerden bize ulaşan malzeme daha fazladır. Elimizdeki metinlerden öğrendiğimiz şey, bugün edepsizce diye kabul ettiğimiz kelimelerin Ortaçağ İngilizleri için öyle olmadığıdır. Bununla birlikte Ortaçağların bin yıllık sü-

resinde, bu tutumun değiştiğinin ve günümüzdekine benzediğinin işaretleri vardır. Tarihçi Norbert Elias'ın isimlendirmesiyle "Uygarlık Süreci" –adap ve muaşeret kuralları ile daha fazla ilgili olma, beden ve fonksiyonları etrafında kümelenen daha güçlü tabular ve artan kontrol– çok kabaca on dördüncü yüzyılda başlamıştı.[170] Protestanlığın yükselmesi ve Püritenliğin gerilimi ile birleşen bu uygarlaşma süreci, eskiden zararsız diye bilinen kelimeleri yavaş yavaş modern gözlemcilerin edepsizlik olarak nitelendireceği hale dönüştürdü. Fakat bu değişiklikleri gelecek bölüme bırakacağım.

Arslanların Övüncü, Karga Sürüsü ve Tezek Yığını: Ortaçağda Edepsizlik

Bize bugün edepsizce gelebilecek pek çok kelime Ortaçağ İngilizcesinde bitki ve hayvan adlarından ilkokul ders kitaplarına, tıp el kitaplarından edebiyata kadar her yerdeydi.

Şimdi biraz duralım ve doğanın zenginliği hakkında düşünelim. Gözlerimizi ve duygularımızı okşayacak ne kadar çok bitki ve canlı var. Dikkatimizi tek örneğe yoğunlaştırmak için basit bir gölcüğe bakalım: sularda av kovalayan ince bacaklı balıkçıllar, havada asılıymışçasına süzülen kerkenezler, orman içi gölcüğünün sınırlarını nazenin pembe çiçekleri ile bezeyen su biberleri ve sahterenler, parlak yaprakları ve tohumları ile gençlere keyif veren hindibalar.*

Ancak tüm bunlar daha geç dönem edebi ifadelerdir. Bir Ortaçağ gölcüğü aynı gözükecek ama farklı ifade edilecekti. Avlanan bir *shitcrow* (boksırası), yukarıda uçan bir *windfucker* (rüzgâr s.ken), gölcüğün sınırlarını kucaklayan *arse-smart*

* En azından "yüzgeçli kurbağa"nın sorumlusu Alexander Pope'tur. Homer'in Odyssey tercümesinde "yüzgeçli kurbağa" ve "pullu famılya" ya şu satırlarda rastlarız: "kavurucu güneş her bir balığın üzerinde parlayıp/ onu ölüme mahkum ederken","okyanus baskınlarının kaybı hüzünlendirir". Alexander Pope, trans. The Odyssey of Homer, ed.George Musgrave, 2 vols. (London: Bell and Daldy, 1865) . 5. bölümde böylesi bir hassasiyet ve edebi üslubun küfür etmeyi nasıl etkilediğinden bahsedeceğiz.

(akıllı göt) ve *cuntehoare* (orospu .mı) ve otların arasında *pissabed* (idrar yatağı) olacaktı. *Open-arse* (açık göt) yani muşmula ağacının altında piknik yapsaydınız, muhtemelen *pissemires* (işeyen çamur) yani karınca yiyeceklerinizin üzerinde dolaşmaya başlayacaktı. Bunlar edepsiz yahut kötü kelimeler değildir –*shiterow* balıkçılın genel ve sıradan adıdır, *pissabed* hindibadır vb. (*Heron* (kerkenez) Fransızcadan gelir. 1300'lü yılların başından kalma, kelimeleri ve tabirleri Anglo-Normandan İngilizceye tercüme eden *Nominale sive Verbale* şiiri, "un beuee de herouns"u (kerkenez sürüsü), "a hep of schiterowys"u (balıkçıl sürüsü) olarak çevirir.[171] Çeviri daha sonra yüzyıllardır süren İngilizlerin kültürel aşağılık komplekslerini açıklayarak yol alır.)

Ortaçağ kişi ve sokak isimleri de bugün edepsiz sayılabilecek kelimeler ihtiva eder. On üçüncü yüzyılda hem Londra hem de Oxford, Gropecuntelane'e (.m okşama kulvarı) sahip olmaktan gururluydu. Warwickshire'da Schetewellwey (Bok kuyusu yolu) vardı ve pek çok kasabada İdrar Geçitleri bulunuyordu. Bunlar aşağılayıcı değil betimleyiciydi –Oxford'daki Gropecuntelane fahişelerin buluşma noktasıydı, diğerleri zaten pek açıklama gerektirmiyor. Bunlar ayrıca haritalar, cemaat listeleri ve vasiyetler gibi resmi ve hukuki belgelerde görülüyordu. 1202 yılında Lincolnshire'da Randulfus Bla de Sciteb-roc (kabaca, Randall Bokuyla övünen) mahkeme belgelerine kaydedilirken Thomas Turd (Bok) 1357 yılında Canterbury'de yaşıyordu. [172] Elizabeth dönemi meşhur şairlerinden Peder Thomas Bastard'a (Piç) uzanacak şekilde ayrıca her yerde piçler vardı. (Arkadaşı John Davies 1611 yılında bir şiirini ona ithaf etti: "Piç, bu nükteli sözler seni örnek insan olmaya sevk etmek için ")[173]. Ayrıca 1. bölümde rastladığımız .mlar'ı da unutmamamız gerekir –Gunoka Cuntles, Bele Wydecunthe, Godwin Clawcuncte ve Robert Clevecunt.

Çocuklara Latince öğretmek üzere hazırlanan sözlükler ve *vulgaria*'da [Latince gramer ders kitabı ç.n.], bu türden terimlerle doluydu.[174] 1500 yılında basılan *Ortus Vocabulorum*,

kelime Oxford English Dictionary'ye girmeden yüzlerce yıl önce Latincedeki *vulva*'yı "anglice a conte" ("İngilizce, cunt [.mcık]") diye çevirir. Aslında "cunt" (.mcık) on beşinci yüzyılda *vulva*'yı tanımlamanın standart yolu gibi gözükür. Hem *Pictorial Vocabulary* diye bilinen bir el yazmaları sözlüğü, hem de bir öğretmene ait ve kolay taşınabilmesi için bükülmüş olmasından sınıflarda kullanıldığını düşündüğümüz on beşinci yüzyıl *Nominale*'si (sadece isimleri içeren bir sözlük) bu şekilde tercüme eder.

Benzer şekilde *arse* (*ers* veya *ears* diye de yazılabilir) [göt] de kıça işaret etmenin standart yoluydu. İnsanlar edepsizlikten, bunların insanların daha özgür konuştukları zamanların kalıntısı olduğunu ima edecek şekilde bazen "Anglo-Sakson" diye bahsederler. Aslında sadece *arse* (göt), *shit (bok)*, *fart* (osuruk) ve *bollock* (t.şak) gerçekten Anglo-Sakson/erken Ortaçağ döneminden gelir, diğer tüm edepsizlikler daha yakın tarihlidir. Başrahip Ælfric'in onuncu yüzyıldan kalma Latince-İngilizce kelimeler derlemesi *nates*'i (kabalar) "ears-lyre" (göt kası) ve *anüs*'ü "ears-þerl" (göt deliği) olarak gösterir. (Birinci bölümde gördüğümüz *verpus*'un anlamını "erekte ya da sünnetli penis" olarak verdiği gibi göt deliğinin anlamını da verir. Muhtemelen başrahip bu alanda yetkin değildir). Bir başka erken dönem sözlüğü *anus* ve *culus*'u "erkekler" olarak tanımlar. Hatta 1483 tarihli *Catholicon Anglicum*, okuyucunun farklı bir yazılışla karşılaşma ihtimaline karşı hem *arse* hem de *erse* başlıklarına sahiptir. Başka pek çok sözlük *erse wyspe* (arse-wisp [göt süpürgesi]) kelimesine de sahiptir. Göt süpürgesi, popoyu temizlemek için kullanılan bir tutam saman ya da ottur. Romalılar temizlenmek için çoğunlukla saman değil süngerli çubuklar kullandıkları için sözlükler bu kavramı Latinceye aktarmakta güçlük çekti. Tanımlamak için Latince kelime uydurmak zorunda kaldılar[175] –1440 tarihli *Promptorium Parvulorum, memperium* ve *anitergium* kelimelerini verir, "bir demet, göt temizleyici"*. Bu, İbranicede *bilgisayar* kelimesine karşılık

---

* Robertson Davies'in 1976 tarihli The Manticore [Vücudu aslan, kuyruğu

bulmanın Ortaçağdaki muadilidir. (Bir geç Ortaçağ sözlüğü, kelimenin cümlede nasıl kullanılabileceğinin örneğini verir: *Dum paro menpirium, sub gumpho murmurat anus*, "Temizleyiciyi hazırlarken, altımdaki oturaktan kıçım kükrer.")[176]

Adlarına rağmen *vulgaria* kötü dil derlemesi değildir –kelimenin eski manası olan "genel" ve "sokak dili" anlamında vulgar'dır.[177] Bu İngilizce kelime ve tabirler listesi ve onların Latince tercümeleri, Ortaçağ ve Rönesans dönemi ilkokullarında yaşları 7-12 arasında değişen oğlanlar tarafından kullanıldı. O zaman müstehcen olmamalarına rağmen, zamanla vulgar kelimesinin bugünkü manasına da gelmeye başladılar. Oxford'lu John Stanbridge'in 1509 civarında derlediği vulgaria, vücut parçalarını inceleyen bölümle başlar: "göt için....hic podex; çiş için....hec urina; bir erkeğin sapı için.....hic penis". Bu terimler açıkçası vücut uzuvlarına işaret eden kibar kelimelerdir –konuşmak zorunda kaldığınızda ve karşınızdakini rahatsız etmek istemediğinizde tercih ettiklerinizdir.

Stanbridge'in metni bir okul çocuğunun bilmesi gereken çeşitli terimlerin rastgele düzeni ile devam eder: "Çalışmaktan bıktım. Hayatımdan bıktım.... Sıçayazdım. Kokuyorsun... Dişinde bok var....Seni kendi bıçağımla öldüreceğim. O işeyen en büyük inektir". Açıkçası Stanbridge genç oğlanların ilgisini çekecek başlıklar seçmektedir. Fakat kötü kelimeler kullanarak ilgilerini çekmeye çalışmamaktadır. Bu dönemdeki eğitim ahlâki gelişim üzerine yoğunlaşmaktadır, bu nedenle okul kitaplarının öğrencinin erdeme yönelik büyüyen aşkını tehdit edecek bir dili içermeleri ihtimal dışıdır –Latince öğrenmenin temel sebeplerinden birisi kadim otoriteleri okuyup onların erdemlerini içselleştirmekti.

"Nezaket" –değişik koşullarda ne türden bir dil ve davranışın uygun olduğu bilgisi– eğitimin başka bir önemli parça-

akrep ve kafası insan olan mitolojik bir canavar ç.n.] romanındaki yaratıcı lâkin yanlış tanım anitergium'umun "adi, küçük şey" anlamına geldiği yanılgısına yol açar, kareograf Phoebe Neville gayrı ihtiyari şekilde 1988'deki performansını, "Göt Temizleyici II, Halk Dansı" olarak bilinmesinin aksine, "Anitergium II Hohodowndownho" biçiminde adlandırdı.

sıydı.[178] Öğrencilere nazikliği de aşılamaya hasredilmiş bir eğitim programında, saldırgan bir dil içererek kendi emirlerine karşı gelen bir ders kitabının kullanılması neredeyse mümkün değildi. Derby'deki Dronfield Grammar School'un "yalan, küfür ve bozuk ağızlı" konuşanların dövüleceğini ya da okuldan kovulacağını belirten yönetmelik hazırlamasında olduğu gibi, okulların kendileri de kötü dile açıkça karşı çıktı.[179] Ortaçağ okul müdürleri "kötü dil"le yakından ilgiliydi, fakat Stanbridge'in *Vulgaria*'sının açıkça gösterdiği gibi *sıçmak*, *bok*, *çiş*, *çük* ve *göt* bunlar arasında değildi. Stanbridge'in *Vulgaria*'sında kullandığı kelimeler müstehcen değildi. Aslında bunlar, nezaketin esaslarını öğrenen ve ahlâki gelişmeleri kırılgan bir noktada bulunan genç oğlanlar için uygundu.*

Benzer şekilde tıbbi metinler de bizim müstehcen bulacağımız, ancak o zamanlarda dolaysız fakat kayda değer bulunmayan terimleri sıklıkla kullanmıştır. Lanfranc'ın *Cerrahi Bilimi* [*Science of Cirurgie*], (1400 dolayları) kitabının çevirisi bunu ortaya koyar, "kadında mesanenin boynu kısadır ve .mcığa yapışıktır".[180] Bu kitap başka pek çok tıbbi gizemi de açıklar –nasıl bir erkeğin "*direk*'i" biri idrar biri meni olmak üzere iki deliğe sahiptir; "t.şaklar" sperm üretmek için nasıl kan toplar ve bir erkeğin penisi kazara kesilecek olursa ne yapmak gerekir (böylesi bir durumda "kıçının ve *direk*'inin olduğu bölgeler" gülyağı ile yağlanmalı ve kanamayı durdurmak için kızgın demirle dağlanmalıdır; gülyağı ağrıkesici olarak kullanılır)[181].

Şüphesiz Ortaçağ edebiyatı da müstehcenlikte meşhurdur. Chaucer'ün *Canterbury Hikâyeleri* (1386) belden aşağıdır – Hancı'nın birisine kafiyelerinin "bir boka değmediğini" söylediğini ve bok, göt, t.şak gibi kelimelerin diğerleri ile beraber arz-ı endâm ettiğini gördük. Chaucer ayrıca çiftleşme'nin dolaysız kelimesi *s.kmek*'i (fuck) 1500'lerde kullanılıncaya kadar onun yerine geçen *swive*'ı *sard* ile beraber dile getirme

* Stanbridge yemin ve beddualara mesafeli durur. Oğlan çocukları, "dişinde bok var" gibi ifadelerden değil "Babanın/Tanrının kemiğine" gibi sözlerden uzak durmalıdır.

konusunda oldukça cömerttir. Kâhya'nın Hikâyesi'nde bir karakter diğerine haber verir. "Senin yatağında, gördüm onu karını s.kerken [swive]".[182] Kâhya, daha sonra bu hikâyenin ana fikrini şöyle açıklar: "Hayatın boyunca hiçbir adama, bir başkasının karısını nasıl yaptığını/şey ettiğini (dight) söyleme". Burada kullandığı *dight* (yapma/şey etme), aynı şeyi biraz daha kibar bir biçimde söyleme yoludur ve bugünkü *screw* (bafileme)'ye benzer.

Dini tatil günlerinde oynana ve İncil'den olayların dramatize edildiği dini piyesler bizim standartlarımıza göre oldukça dünyeviydi ve muhterem Patrik Noah'ın eşine söylediği gibi: "We! hold thy tongue, ram-skyt, or I shall thee still" (Kapa çeneni seni gidi koç boku, ya da ben kapatacağım)[183], yahut bir çobanın söylediği şu gibi cümlelerle doluydu: "Güneyli gibi konuştuğun yere bok koy".[184] Tüm bunlar bu kelimelerin geleneksel manada hiç de "edepsiz" olmadığının kanıtıdır. Bugün bulamayacağımız kadar pek çok yerdeydiler ve öyle gözüküyor ki sarsma ya da incitme amacıyla değil, basitçe ne manaya geliyorlarsa o anlamda kullanılmış gözükürler.

Mülga "Müstehcenlikler"

Tartıştığımız kelimelerin çoğu bugün sıklıkla kullanılmaktadır, fakat Ortaçağ İngilizcesi benzeri konular için bizim daha az bildiğimiz kelimelere sahiptir. Şayet bu kelimeler hâlâ kullanımda olsaydı muhtemelen edepsiz sayılacaklardı –bunlar vücudun tabu kısımları ve fonksiyonları için kullanılan gündelik dilin kelimeleridir. Buna rağmen Ortaçağlarda bu kelimeler, o dönem insanlarının konuşmada pek de beis görmedikleri şeylerin doğrudan kelimeleridir.

Sard ve *swive*'ı daha önceden görmüştük. (Doğrusunu söylemek gerekirse, swive kullanımdan kalkmış değildir –özellikle basılı medyada s-kelimesinin yerine muzip bir biçimde kullanıldığı bir çeşit ironik yeniden canlanma süreci yaşıyor.

Bızır yerine kullanılan *kekir* ve *bobrelle* muhtemelen unutuldu. *Bobrelle* kelimesi İngilizcedeki *hec caturda*'nın karşılığı olarak, on beşinci yüzyılda *Pictorial Vocabulary*'de sadece bir kez kaydedildi. On beşinci yüzyıl Latincesinde *caturda*, labia majora ya da labia minora'yı (vajinanın iç ya da dış dudakları) ve aynı zamanda *bızır*'ı göstermek için kullanıldı. Bu sebepten *bobrelle*'nin kadın cinsel organlarının hangi bölümüne işaret ettiğini bilmek zordur.

Kekir, bızır olarak daha açık bir biçimde tanımlanabilir durumdadır.[185] *Pictorial Vocabulary* (adına rağmen içinde hiç güzel resim yoktur) onu "hic tentigo" olarak tanımlar. 1425 yılından bir üroskopi metni *kykyre*'yi *tentigo*'nun gündelik dildeki karşılığı olarak verir: "lewd folk [call it] the kykyre in the cont" (.mdaki bızır). Buradaki *lewd*'in ahlâksız değil daha çok cahil manasında olduğunu not edin –eğitimliler muhtemelen kelimenin Latincesini kullanıyor varsayılmışlardı. Latincede *tentigo* kıvama işaret eder ve hem bızır hem de erekte penis için kullanılmıştır. Aynı dönemde *kekir*'in de erekte penis için kullanılmış olabileceğini gösteren bazı kanıtlar vardır –1450'den kalma bir Latince-İngilizce sözlük *kekyr*'i "extensio vel arrectio virilis membri"– "erkeklik organının uzaması ya da ereksiyonu" olarak tanımlar. Kelime, duhül için devasa bızırlarını kullanan ve aynı zamanda gerçek biyolojik bir türdeşliğe işaret eden kadınlar hakkındaki Aristotelesci korkuları cisimleştirir: *kekir* hem erkek hem de kadında erekte olandır.

Pintel, *tarse* ve *ȝerde*, Ortaçağ İngilizcesinde penis için kullanılan kelimelerdir. *Tarse* ya da *ters*, ilk defa Anglo-Saksoncada ortaya çıkan en eski kelimedir. *ȝerde* (ya da *yard*) başlangıçta sakınılmak istenen şeyin yerine (Latince'deki penis gibi) doğrudan kullanılan bir hüsnü tabirdi –ayrıca *kamış* veya *eleman* anlamına gelirdi. On beşinci yüzyıl başından kalma bir anatomi metni okuyucularını "*yard*, erkeklerin *ters* olarak isimlendirdikleri, nazik hanımların *yard* dedikleri resmi bir üyedir (vücudun geri kalanı için hizmet eden ayak yahut parmak gibi)... *ters*, temel olarak çişi ve meniyi çıkarma vazi-

fesini görür" diye bilgilendirir. *Pintel*'in, her ne kadar iki yüz yıl önce isimlerde görülse de –Robertus Pintel, Johannes Swetpintel– çoğunlukla *ters*'in yerini alıp genel kullanıma girmesi on dördüncü yüzyıl ortalarında gerçekleşmiştir.[186]

On beşinci yüzyıl ortalarından *On Kadının Kocalarının Malı Hakkındaki Konuşmalar* [*A Talk of Ten Wives on Their Husbands Ware*] *başlıklı* bir şiir penis için diğer metaforlar yanında hem *pintel* hem de *tarse*'yi içerir. Şiirdeki on kadından hiçbiri tatmin edici bir penis bulamamıştır ve acı acı yakınırlar. Birisi kocasının *et*'inin salyongoz, diğeri "*mal*'ının üç fasülye boyunda olduğundan şikayet ederken üçüncüsü yakınır: "Bende ihtiyaç olduğunda işe yaramayanlardan var. İndirdiğinde beyim pantolonunu, çıkar çükü delikten larva gibi". Beşinci eş durumunun daha kötü olduğunu düşünmektedir: "Beyim geyik gibi çiftleşir. Tam bir teke gibi senede bir kerecik boşalır". Bu satırlar kesinlikle aşağılayıcıdır –"Penisin larva gibi mi?– fakat tekrar etmek gerekir ki kelimeler edepsiz değildir. *Pintel* ve *tarse* doğrudan kelimelerdir –bu hafif meşrep kadınlar kelimeleri ince eleyip sık dokumaz– fakat şiir, diğer kadınların da kocalarının penisleri için kullandıkları metaforlar olan *et* ve *mal*'ın daha fazla mana içerdiklerine dair bir kanı uyandırmaz. Daha önce gördüğümüz gibi *pintel* hem tıp metinlerinde hem de tiratlarda kullanılmıştı –temsil ettiği şeye dair iftira atabilirsiniz, fakat kelimenin kendisi serzenişten azadedir.

Ortaçağ Kavga Kelimeleri

Terbiyesizlik olarak niteleyeceğimiz şeylerin çoğu bu dönemde sadece canlandırıcı ve doğrudansa, o zaman insanlar Ortaçağ İngilteresinde birbirlerine nasıl hakaret ettiler. İnsanların yedi yüzyıl önce birbirlerini taciz ve rencide etmek için ne söylediğini öğrenebilmek içi mahkeme kayıtlarındaki karalama, iftira, küstah kelimelerle karalama (*Oxford English Dictionary*'ye göre kınayan ve aşağılama ile küçültme taşıyan

kelimeler), azarlama ve kavgacı tabiatlı olma (yalancı davalar açmak; daha genel olarak topluluk içinde haşarı olmak) davalarına bakılabilir. Bunlar, otoriteye hakaret veya birisinin namına hakareti içeren kelimelerin söylenmesine dair davalardır, *libel* [yazılı iftira ç.n.] ise yazılı muadilidir. Mahkeme kayıtları genellikle Fransızca ya da Latince tutulurdu ve basitçe Alicia Garlek, William Wipetail'e hakaret etti, Rogerus Prikeproud kavgacıdır diye yazılırdı. (Bunların hepsi hakiki Ortaçağ isimleridir: Alicia Garlic, William Wipe-Dick –her ne kadar kuyruk hem vajina hem de penise işaret etse de– ve Roger Proud-of-His-Prick.) Buna rağmen katipler ara sıra kullanılan kelimeleri titizlikle yazarlardı, bu sayede Ortaçağ İngilizlerinin birbirlerine hakaret ettiklerinde, kadına yöneltlikleri orospu gibi cinsel ahlâksızlık, erkeğe yöneltlikleri düzenbaz, hırsız, haydut, üçkağıtçı gibi şerefsizlik suçlamaları olduğunu biliyoruz.[187] Viktorya dönemi hukuku üzerine çalışan Frederic William Maitland, feodal beylerin idare ettikleri Manorial mahkemelerinde Latince olarak tutulmuş on üçüncü yüzyıl olaylarından bir kısmını tercüme ederek yayınladı. 1249'dan 1294'e kadar olan dönemde gelen iftira davalarının altısı hırsızlık ya da benzeri ahlâksızlık yapan erkeklere, birisi *meretrix* (orospu) olarak çağrılan bir kadına aitti. Bir iftira davasında ise suçlama açıkça yazılmamıştı.[188]

Geç Ortaçağ kayıtları davalar hukuk Fransızcası ya da Latince yerine İngilizce tutulmaya başladığı için daha canlı bir tezyif raporu sağlar. Meselâ, 1497 yılı Londrası'nda Joan Rokker, Joan Sebar'a herkesin içinde şunları söylediği için hakaretle suçlandı: "Seni koca orospu, koca dilenci....Git evine koca orospu ve bezini bağla; karnımda senin bebeğini taşıyorum. Burada, s.ktiğin yerde, işte bu bacakları, bu da ayağı". Benzer bir şekilde 1496 yılında bir mülkiyet davasında komşusu Edward Harrison ile kavga eden Elizabeth Whyns, kendisine sözlü olarak şu şekilde saldırmıştı: "Sen benim için sahte birisi ve orospusun (harlot)".[189] (*Harlot*, *Morte Arthure*'nin 1360'lı yıllardan kalma şu versiyonunda da görüleceği gibi: "Dilenci-

ler (*harlots*) ve pejmürdelerin az da olsa faydası dokunabilir / Onlar sadece birbirini yükseltecektir", aslında "dilenci ya da derbeder" manasındaydı. 1400'ler civarında "profesyonel erkek şovmen, palyaço, soytarı, hikâyeci" ek anlamlarını kazandı –her iki halde de düşük sosyal statüyü gösterirdi ve sadece erkekler içindi.[190] Edebiyat eleştirmeni ve yazar C. S. Lewis'in "statü kelimelerinin ahlâkileşmesi" olarak adlandırdığı bu süreç aracılığı ile "bir kişinin rütbesine –hukuki, sosyal veya ekonomik statü ve çoğunlukla bunlara bağlı niteliklerdi– işaret eden kelimelerin, karakter ve davranış belirten kelimelere dönüşme eğilimleri vardı.[191] Üst statüye işaret edenler övgü terimleri, alt statüye işaret edenler ise beğenmeme terimleri haline gelebilirdi." Lewis'in dikkat çektiği gibi geçmişte yüksek sosyal statüyü belirten *noble* ve *gentle* gibi kelimeler şimdi ahlâklı karaktere işaret ediyor. *Villein* (özgür olmayan kiracı), *churl* (soylu ya da ruhban olmayan), *knave* (oğlan), *caitiff* (tutsak ya da köle) ve *wretch* (sürgün) aksi istikamete gittiler. Linguistlerin deyimiyle pejoratif olanlar küfür ve hakaret terimlerine dönüşürler. Benzer şekilde *harlot* (orospu) olumsuz bir anlam kazandı. On dördüncü yüzyıl ortalarında *Middle English Dictionary*'nin şöyleyişiyle "şehevi alışkanlıkları" olan erkekler için kullanılmaya başlandı. Bu yetmiyormuş gibi kadınlar için de kullanıldı.

Thomas Wybard'ın William Richardson'a "orospu çocuğu ve pezevenk rahip" diye saldırmasındaki gibi deyyus, orospu çocuğu veya pezevenk türünden kelimeleri de içeren cinsel terimlerle bazen erkeklere de hakaret edildi. Wybard muhtemelen Richardson'un kelimenin tam manasıyla ahlâksız bir kadının oğlu olduğunu ya da onun orospulara sahip olduğunu kastetmiyordu. Wybard sadece adamı en etkili şekilde aşağılayacağı yolu arıyordu. Soya, kadının iffetine ve (en azından teorik olarak) erkeğin cinsel olarak kendini kontrol etmesine değer veren bir toplumda orospuluk kavramı hovarda bir hakaret terimleri kaynağı sağladı. Günümüzde birkaç terbiyesiz söz içermeyen hakaret terimlerinden neredeyse hiç saldırı algı-

lamayız. Fakat 1200'den 1500'e kadar olan mahkeme kayıtları Ortaçağ insanları için basit bir "orospu çocuğu pezevenk"in yeterli olduğunu gösterir.[192]

Mahremiyet ve Mahrem Organlar

Aşağıdaki resim on dördüncü yüzyıl sonundan bir hac rozetini gösterir. Buna benzer rozetler hacılar tarafından ziyaret ettikleri tapınaklarda satın alınır ve seyahatlerinin hatırası olarak şapkalarına ya da elbiselerine takılırdı.[193] Rozetlerden bazılarında kutsal bir seyahate daha uygun bulacağımız motifler vardır: azizlerin resimleri, dini mottolar, çarmıha gerilmiş İsa. Fakat pek çoğu aşağıdaki resme benzer: kanatlı falluslar, at sırtında avlanan veya merdiven tırmanan vulvalar, "pintel in" yazısının üstünde her ikisi de ayaklara sahip biçimde fallus ve taçlı vulva. Görünüşlerindeki zıtlığa rağmen bunlar Hıristiyan dinsel objelerdir. Böylesi rozetlerin, genç Romalı oğlanların taktığı *fascini* gibi kem göz ve kıskançlığa karşı nazardan koruyucu gücü olduğuna inanılırdı. Rozetlerden bazıları fescennine şarkıları gibi, hacıları ve seyahatlerini ilham eden kutsal emanetleri korumak için alayı kullandılar. Örneğin aşağıda resmi verilen rozet, Bakire Meryem'in ikonlarının taşındığı geçit alaylarının parodisini yapar. Benzer figürler on ikinci yüzyıl başlarından itibaren kiliselerde bulunabilir: sheela-nagig'ler, "cinsel organlarını gösteren oyma taş çıplak kadınlar" ve geniş erekte olmuş penisleriyle ithyphallic/şehvet düşkünü erkekler. Bu Roma'daki ikincil manada müstehcenliktir, kötünün kutsalla evliliği, dini fonksiyonları olan müstehcenlik.

Romalı dini müstehcenliğin aksine bu türden hac rozetleri yaptırıma tabi değildi. Örneğin on dördüncü yüzyıl sonunda Paris Üniversitesi Rektörü "kiliselerde ve kilise festivalleri esnasında satışa sunulan utanmaz ve çıplak resimleri" kınadı.[194] Bunlar İsraillilerin Asherah inancı gibi "ortodoks" olana karşı popülerin dışa vurumuydu. Ayrıca Ortaçağ İngiliz toplumun-

Taçlı vulvayı tahtırevan üzerinde taşıyan üç fallus

da vücudun "mahrem" bölgelerinin sergilendiği tek alan olmaktan da uzaktı.

Önceki bölümlerde Rönesansın büyük hümanisti Erasmusun deyişiyle "halk içinde yapması ayıp" ile "söylemesi ayıp" olanlar arasındaki bağlantı hakkında konuşmuştuk. O zaman Ortaçağda herkesin ortasında yapması ya da göstermesi gerçekten ayıp olan neydi?

Kısa cevap aslında fazla bir şey olmadığıdır. Çok zenginler için bile bugün bildiğimiz şekliyle mahremiyet diye bir şey neredeyse yoktu. En erken evler geniş ve merkezi bir salon ile az sayıdaki uzantısından oluşurdu. Gündelik hayatın büyük bir kısmı salonda geçerdi –misafirler ağırlanır, yemekler pişirilir (odanın ortasındaki büyük ateşin üzerinde) yemekler yenir

ve adalet dağıtılırdı. İlaveten salon bugün kesinlikle gizleyeceğimiz bazı vücut fonksiyonlarının açıkça gerçekleştirildiği yerdi.[195] Erasmus, *De civilitate morum puerilium* (*On Civility in Boys*) adlı eserinde "işeyen ya da sıçan birisine selam vermenin kabalık" olduğunu ilan ederek[196], VIII. Henry'nin kral olduğu 1530 gibi geç bir tarihte bile hacet giderirken sohbet eden insanlarla karşılaşmanın normal olduğunu düşündürür.[197] On altıncı yüzyıldan kalma iki mahkeme kararı bu sıçıklılarla nerelerde karşılaşılabileceğini belirtir: "Hiç kimse, soylu ve seçkin insanlar arasında yaşamamış ve şehirde bulunmamış hödükler gibi utanç duymadan hanımların önünde, mahkeme ya da diğer odaların kapıları ya da pencereleri önünde ihtiyaç gidermemelidir". Ayrıca "Kim olursa olsun hiç kimse yemek öncesinde, esnasında ya da sonrasında merdivenleri, koridorları ve dolapları idrar ve diğer pisliklerle kirletmemeli, bu türden ihtiyaçları için uygun ve tanımlanmış yerlere gitmelidir". Bu kurallar 1500'lü yıllardandır ve açıktır ki insanlar hâlâ döşeme ve köşeleri bu iş için kullanmaktadır ve bu artık sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Bu zaman diliminden önce tüm bunlar görülmezdir.

Geç Ortaçağda (1100-1300) bir akşam yemeği davetinin neye benzediğini dönemin adab-ı muaşeret kitaplarının satır aralarını okuyarak ortaya koyabiliriz. Birincisi, yemeklerin büyük bir çoğunluğu elle ve bıçakla yeniyordu. Çatal ya bilinmiyor, ya da doğu özentisi olarak görülüyordu. Tabaklar elden ele geçiyor ve herkes yemeğini bayat kalın bir dilim ekmekten oluşan tabaklarına elleriyle koyuyordu. Çorbalar ve içecekler masada dolaşıyor ve herkes birkaç yudum alıyor, ender olarak da çorba kaşığıyla içiyordu. İnsanlar bugünkünden çok daha fazla tükürme ihtiyacı duyuyordu ve bu ihtiyaçlarını nerede ortaya çıkarsa orada gideriyorlardı –el yıkama leğeninde, masada ya da masanın üzerinde. Bununla beraber adâb-ı muaşeret kitapları tükürülebilecek tek kibar yerin döşeme olduğunu ileri sürer.[198] 1430 tarihli *Boke of Curtasye* "masada ya da masaya tükürürseniz kaba birisi olarak değer-

lendirilirsiniz" ve "yemekten sonra ellerinizi yıkadığınızda leğene tükürmeyin ve suyu serpmeyin" diye uyarır.[199] "Yel"i tutmanın sağlıksız olduğu düşünüldüğünden bu zamanlarda pek çok geğirme ve osurma gerçekleşiyor olmalı. Düzenlemelerin Hugh Rhodes'un *Book of Nurture*'na girmesi için 1577'ye kadar beklemek gerekecektir. Bu belki de Shakespeare'in Nasıl Hoşunuza Giderse'sinde [*As You Like It*] bahsettiği "kibar olma kitapları"ndan birisidir: "yakınındaki kişinin yüzüne doğru geğirme/ böyle bir durumda başını çevir, o pis kokulu mide gazıdır" Salonların büyük çoğunluğunun tabanına, temiz tutması ve güzel kokması için haftalık hatta günlük olarak değiştirilmesi gereken talaş serpilmişti. Fakat bu sadece ideal olandı ve her zaman gerçekleşmiyordu.[200] 1500'lerin başında Hollanda'dan İngiltere'ye seyahat eden Erasmus şunları not etmişti: "tabanlar genellikle toprakla sıvanıp üzerine talaş atılmıştır. Zaman zaman temizlense de, bu bazen yirmi yıl kalacak şekilde içinde kusmuktan köpek ve insan idrarına, biradan balık parçacıklarına ve diğer telaffuz edilemeyecek türden pislikleri barındıran bir tabaka bırakır".[201]

Akşamları evdekilerin çoğu salonda yatardı. Güzel kokulu talaşların içinde yerde uyurlardı ya da Anglosakson destanı *Beowulf*'un (800 civarı) aşağıdaki satırlarında tasvir edildiği gibi sedirde yatarlardı:

Kısa süre sonra Beowulf
Kıvrılır salondaki sedire istirahat için
Uykuya dalar minnetle Heorot'ta
Yine bir yatılı misafir bu muazzam salondadır
Danimarkalıların soylu hizmetkârı hassastır onların ihtiyaçlarına
Serilir masa örtüleri, yer açılır kusursuz kupalara
Hazırlandı ziyafet salonu gecenin geri kalanı için
Uyudu yiğit bu yüksek tavanlı salonda[202]

Malikanenin hanımı ve beyinin muhtemelen salonun başında bir perde ile ayrılmış odaları vardı. On üçüncü yüzyıldan iti-

baren bu alan bir mahfile, yatak odasına dönüştü. O zamanda bile bu odalar kelimenin bugünkü anlamı ile mahrem değildi. Gerek erkek gerekse kadın hizmetçiler efendileri ile aynı odada uyurdu ve bir tarihçinin dediği gibi "çırılçıplak insan görme on altıncı yüzyıla kadar gündelik bir kuraldı".[203] Kadın hizmetçiler erkek efendilerini yıkarlardı ya da bunun tersi gerçekleşirdi ve bunlar yatakta çıplak yatan efendilerine içecek servisi yapardı. Tüm bu çıplak bir arada olma, İngilizlerin bugün bizim şahit olduğumuzdan daha fazla insanı sevişirken gördüğünü düşündürüyor. Tarihçi Ruth Mazzo Karras şöyle der: "Ortaçağ insanı bugünle karşılaştırıldığında seksin temsilinden çok kendine şahit olmuş gözükür".[204] Zina suçlamaları görgü şahitleri ile desteklendi; gizli evlilikler başkaları çifti seks yaparken gördüğü için geçerli kabul edildi; "orospuluk" suçlamaları sanığın ahlâksız ilişki içinde görülüp görülmemesine bağlı olarak kabul veya reddedildi. Yaşlı bir adamla varislerinden ve reşit olup olmadığı şüpheli bir kızla gizli evliliği konusundaki 1366 tarihli dava; söz konusu kızın arkadaşının şahitliği ile karara bağlandı. Joan yatakta çiftin yanında yatarken "ikisinin seks yapıyor gibi seslerini duydu, Alice birkaç defa John'un hareketlerinden canı yanmış gibi sessizce sızlandı".[205] Bu ahlâksız bir kurgu değildir –Ortaçağ çiftlerinin sahip olabileceği sınırlı mahremiyeti gösterir. İki kadın bir yatağı paylaşmaktadır ve muhtemelen çiftin gidebileceği başka bir yer yoktur.

Herkesin ortasında ağız dolusu tükürme, dışkılama yahut seks yapma gibi davranışlar, tarihçi Norbert Elias'ın tanımlamasıyla düşük utanma ve tiksinme eşiği ile el eledir. Elias şöyle der; "Ortaçağda olmayan, bugün iki insan bedeni arasında yükselen, uzaklaştıran ve ayıran gizli etki duvarıdır". Ortaçağ insanı bizim sahip olduğumuz "başkalarının vücutlarını ve işlevlerini görmede, duymada" hissettiğimiz mahcubiyet veya utanma" duygusuna sahip değildi. İnsanlar (eğer kibar kabul edilmek istiyorsak) dilimizde ve davranışlarımızda saklayacağımız pek çok şeyi özgürce yapıyordu.[206] Bugün bize müs-

tehcen gelen kelimelerin Ortaçağda böyle olmamasının temel sebebi budur. .*m*, *ük* ve *bok*un temsil ettiği güçlü bir müstehcenlik değildi: tabu yükleri yoktu. Bu yüzden kelimeler güçsüzdü.

Bu durum böylesi kelimelerin hakaret olarak ya da şakalarda kullanılmadığı anlamına gelmez. Örneğin dışkı kelimesi yedi yüz yıl önce de bugünkü kadar rahatsız ediciydi ve bu sayede hoşnutsuzluğu aktarmak için kullanışlı bir yoldu. Chaucer yozlaşmış rahipleri eleştirmek istediğinde, "boklu bir çobanla temiz bir koyunu" görmenin ne kadar utanç verici olduğunu yazar.[207] *Gizem Oyunları*'ndaki karakterlerin, Nuh'un karısını "koç boku" diye çağırması örneğinde olduğu gibi dışkıyı birbirlerine hakaret için kullandıklarını görmüştük. İyi bilinen komik bir sahne Nicholas ile Allison'un kâtip Absolon'u kandırarak ona Allison'un "çıplak götünü" öptürdükleri Chaucer'ün Değirmencinin Hikâyesi'nde geçer.[208] Kâtip öptüğünün aslında bir "sakal" olduğunu hissetmeye yönlendirilmiştir. Şakalar müstehcenlikten çok aşağılama ve cezalandırmayla ilintilidir. Burada şakanın temeli göt kelimesi değildir. Aynı şeyi anlatmak için her ne kadar götün açık ifadesini kaybedecek de olsa Chaucer kıç ve kuyruk kelimeleri de kullanabilirdi. Benzer şekilde Chaucer'ün "boklu çoban"ı kolaylıkla "aptal çoban" ya da "pis çoban" olabilirdi. Nuh'un karısı *hakikaten* hakaretamiz olan *düzenbaz* ya da *orospu* diye hitap edilmediği için çok şanslı.

Bu, Ortaçağda tüm kelimelerin aynı değerde olduğu ya da yazarların açıklamaya çalıştıklarına bağlı olarak farklı değerleri olan eşanlamlılar arasından seçim yapamadıkları anlamına gelmez. Chaucer'ün çalışmasının zenginliğinin bir kısmı bunu başarmasına bağlıdır. "Bath'lı Kadının Hikâyesi"nde kelime tercihi açısından önemli bir püf noktası vardır. Bir noktada eş, kadınlık uzuvlarına *queynte* olarak işaret eder. Önemli Chaucer uzmanlarından Larry Benson, pek çok bilim insanının "queynte"i o zamanlarda "modern .mcık kelimesinin öncüsü ve vajinanın, galiz normal adı" olmamakla birlikte tanımla-

dıklarını gözlemler. Varsayımlarına göre "Bath'lı Kadının Hikâyesi'nde" *queynte*'yi vajinaya işaret etmek için kullanması oldukça müstehcendir ve en rahatsız edici adıdır.[209] Daha önce de gördüğümüz gibi eğer .mcık demek isteseydi bunu kolaylıkla yapabilirdi –kelime *Canterbury Hikâyeleri*'nin yazıldığı dönemde sıklıkla kullanılıyordu. (Aslında şiirin bir el yazmasında *queynte* yerine *conte* demektedir).[210] Tüm bunların üzerinde kadın kibar gözükmek istemekte, bu sebeple Fransızca hüsnü tabir olarak "zarif, keyif veren şey" manasında *queynte* ve *bele chose*'u kullanmaktadır. Benson öyle inanan pek çok kişi olmasına rağmen *queynte*'nin "modern müstehcenliğin öncüsü" olmadığını iddia eder. Aslında bu vajina için kullanılan normal bir kelime bile değildir. Benson kadının "edepsiz" konuşmadığını ileri sürer. "Kibar" konuşmaktadır. .m kelimesini telaffuz etmek yerine mahcubiyetle ondan kaçınmaktadır.

Bilim insanlarının *queynte*'nin müstehcen olduğuna inanmak istemelerinin ardında yatan sebep, Ortaçağ hakkında sahip olduğumuz ve daha önceden de gördüğümüz gibi büyük oranda doğruluk payı olan resme uymasıdır. Aslında yazarlar ya eğlendirici ya da sarsıcı değerlendireceğimiz bağlamlarda müstehcen bulacağımız pek çok kelime kullandılar. Fakat bunu yaparken her zaman "edepsiz" konuşmuyorlardı. *Queynte*'den *cunt*'a, yüksek veya düşük anlamlı kelimeler arasından seçim yapabilirlerdi.

Ziyan Edilmiş Kelimeler

O zaman Ortaçağ İngilteresinde "küfürlü dil" neydi? Kendisi hakkında "avamın kelimeleri", "köylülüğün kelimeleri" ve "isyancıların kelimeleri"ne karşı çıkan dini yazarların öncülüğünde kampanyalar düzenlenmişti. Bu "avamın kelimeleri" muhakkak müstehcen olmak zorunda değildi; insanları günaha götürecek herhangi bir kelime olabilirdi. Ortaçağ İngiliz halkının "edepsiz" konuşmaya karşı tutumu Yeni Ahit'in

tutumuydu. Efeslilere Mektuplar'da görüleceği gibi "avamın dili" ile ilgili sorun bunun sarsıcı ya da saldırgan olması değil insanları cehenneme giden yola sokma ihtimaliydi.

Bekleneceği gibi, "avamın kelimeleri"nin neler olduğu ve neden tehlikeli oldukları konusundaki açıklamalar bugün dini diye isimlendirdiğimiz metinlerde yer almaktadır.[211] Bunlar insanların günah işlemesi muhtemel yolları tasnif etme ve kurtuluş için gerekli biricik yolu gösterme amacıyla ruhban sınıfı tarafından yazılmış el kitaplarıydı. Bu çalışmalardan bir kısmı Deccal'in doğası gibi üst düzey felsefi iddiaları içerir. Fakat çoğunluğu, cemaatinin ruhlarını kurtarmaya çalışan daha az eğitimli rahiplerin kullanması amacıyla hazırlanmıştı. Bunlarda tam günah çıkarmanın nasıl olacağı tartışıldı. Cennetin zevkleri ve cehennemin azabı betimlendi, zina, hırsızlık ve cinayetten yumuşak yatakların keyfi ve rahat yerlere yaslanmaya aşırı düşkünlük gibi basitten ölümcüle günahlar listelendi. "Dil günahları"na geniş bir bölüm ayırılmıştı-kelimelerin kendi başlarına günahkâr olabileceği yollar ile konuşulduğunda daha büyük günahlara sebep olacakları yollar.

Eğer bu metinlerin yazarları müstehcenliğin özel bir sorun olduğunu düşünselerdi bunu açıkça belirtecek bir yol bulurlardı. Romalı teolog Aziz Agustin (Roma İmparatorluğunun kapanış döneminden 354-430) *Tanrının Şehri* [*City of God*] isimli eserinde, müstehcenliğin cennetten kovuluş sonucunda gerçekleştiğini ileri sürer. Tanrı meyveyi yediği için cezalandırdığında Adem ellerini ve ayaklarını kontrol edebilirken, penisini kontrol etme yetisini kaybetti.[212] (Augustine bazı insanların iradi olarak kokusuz osuruklarıyla şarkı söyleyebilecek kadar vücutlarının çeşitli uzuvlarını kontrol edebildiklerini not eder). Bunun yerine Adem istemediğinde kendisine ereksiyon sağlayan, istediğinde işbirliği yapmayan şehvete boyun eğmek zorundaydı. Augustine'e göre utancın kaynağı budur ve o utançtır ki bazı kelimeleri müstehcen kılar. Cennette "müstehcen olarak nitelendirilecek kelimeler bile bulunmayacağını, bu konu hakkındaki konuşmaların vücudun diğer

uzuvları hakkında olanlar kadar alçak gönüllü olacağını" öne sürer.

Dini metinler vücudun bu asi üyesi hakkında Augustine'in düşüncelerini göz ardı eder ve kolaylıkla bir "dil günahı" olarak görülebilecek olmasına rağmen müstehcenliği tartışmaz.[213] On beşinci başından kalma *Hıristiyanların Aynası* [*Speculum Christiani*] dilinizin başınıza açabileceği dertlerin oldukça geniş bir listesini içerir. Bunlardan hiçbiri müstehcen kelimeleri telaffuz etme ile alakalı değildir:

> Şunlar ağzın günahlarıdır: Alkoliklik yahut izin verilmeyenleri tatmak, yemek ya da içmek; boş konuşma; orospuların kelimelerini kullanma; boş yere Tanrının adını anma; yalanlar; tutulmayacak sözlerin verilmesi; yalan yere yemin; yeminle inkâr; iftira ve hor görme; küfretme; gıybet; nifak tohumu ekme; hatalı yargılama; haksız yere hata bulma; farkında olmadan gizleri ya da öğütleri ortaya çıkarma; azarlama; tehdit etme; böbürlenme; yalancı şahitlik; kötü öğüt verme; pohpohlama; kötülüğü övme; iyiliği yerme; Hz. İsa, O'nun sözleri ya da hizmetkârlarını küçümseme, iftira etme ve aşağılama; [mahkemede] maharetsizce dava etme; boşa tartışma; dangalakça gülme; alay ederek taklit; mağrur konuşma; hoş şarkılar söyleme; ya da şarkı söyleme.[214]

Bu metinler saplantılı bir biçimde günahları sınıflandırma ve tahkike hazırlama ile ilgilidir –*Yakub'un Kuyusu* [*Jacob's Well*], (on beşinci yüzyıl başı) "günah bataklığı"nı alt günah bataklarına böler. Bunların arasında ilk olarak sekiz köşesi olan gurur batağı vardır. Köşelerden ilki haddini bilmemedir. Bu da bencillik, savurganlık, çirkeflik vb. içeren altı ayak [altı ayak, Hıristiyan ölü gömme âdetlerinde tabutun koyulduğu derinliktir ç.n.] genişliğindedir.[215] On dördüncü yüzyıldan kalma *Vicdanı Tekrar Isıran* [*Ayenbite of Inwyt*] veya *Vicdanın Pişmanlığı* [*The Remorse of Conscience*] günahları "cehennemin yedi başlı ejderhası"na göre böler. Gurur ilk günah olduğu gibi en

baştadır ve uydurma, kin, garez vb. kendisinden çıkan yedi dalı vardır (ejderha metaforu için çok fazla). İlk dal olan uydurmanın üç sürgünü vardır: hasımlık, budalalık ve döneklik. Bazı günahlar daha ileri seviyede, dalın sürgünleri üzerindeki yapraklara (ejderhanın kafasının üzerinde) bölünmüştür[216] – Bu, "Kara kedi nerede?/Ağaca çıktı./ Ağaç nerede?/Balta kesti./Balta nerede?/Suya düştü…"dür veya insanları Tanrıdan uzaklaştırır yahut gazabını çeker. Şayet bir "müstehcenlik", yahut genel olarak diğerlerinden daha kötü olduğu düşünülen kelimeler kategorisi olsaydı, ejderhanın kafasında veya günahlar listesinde ona da bir yer verilirdi. Günümüzün "altı büyük"üne benzer bir şey Ortaçağda olsaydı bu günahlar şemasında ona mükemmel bir yer bulurlardı.

Dini metinler bunun yerine günaha sürükleyen *her* kelime için endişelenir. *Vicdanı Tekrar Isıran* [*The Ayenbite of Inwit*] Efesliler'de işaret edilen, aptalca kelimelerin aptalca işlere sürüklediği bir zincirleme reaksiyonu tanımlar:

> Aziz Gregory'nin dediği gibi şeytan bu günaha 5 yolla ayartır. Önce aptalca görme, sonra aptalca kelimeler, ardından aptalca dokunma, takiben aptalca öpme ve en sonunda eyleme ulaşırım. Aptalca görmeden konuşmaya gelirim. Konuşmadan dokunmaya, dokunmadan öpmeye ve öpmeden de eyleme. Ve bu şeytanın kurnazca insanları birinden diğerine sevk etmesidir.[217]

Aptalca kelimeler insanları günaha, özellikle de şehvet günahına götürür. (bazen de oburluğa –bedeni zevklere aşırı tutkunluğa kadar). Edebiyat eleştirmeni R. Howard Bloch'un deyişiyle bu türden konuşmanın tehlikesi "Ortaçağ yazarlarının da tekrar ettiği gibi edepsiz sözlerin edepsiz işlere" sürüklemesidir.[218] Konuşma dokunmaya, dokunma öpmeye, öpme de eyleme yöneltir. .m gibi müstehcen kelimeler insanları günaha sürükleyebilirdi, fakat aynı zamanda bizim kulaklarımıza zararsız gelen, diyelim ki Andrew Marvell'in "Mahcup Metresine" isimli şiiri de aynı şeyi yapabilirdi. "Ah keşke, sonsuz

olsaydı zaman ve mekan/ Leydim, kabul edebilirdim utangaçlığınızı o zaman".[219] Dini metinlerin çizdiği şemaya göre bu da aynı derecede kötü bir dildir. Aslında "Ah keşke, sonsuz olsaydı zaman ve mekan" daha da kötü olarak nitelendirilebilir. Bu, baştan çıkarma için etkili bir yol olabilecek güzel bir şiirin başlangıcıdır. Buna karşın şayet bir kadına "kokuşmuş .mcık" diye hitap ederseniz büyük ihtimalle sizinle yatmayacaktır.

Kötü dil kullanımının bu ahlâki sonucu, Ortaçağ yazarlarının seks için kullandıkları ile dışkı için kullandıkları kelimelerin farklı olmasının nedenidir.[220] John Stanbridge'in *Vulgaria*'sındaki kelime listesi bu farkı örneklendirir. Stanbridge, vücut uzuvlarının Latince isimlerini en doğrudan İngilizce karşılıkları ile çevirdikten sonra –daha önceden gördüğümüz gibi *podex* için "arse hole (göt deliği)", *urina* için "piss (işeme)" vb.– *hec vulva*'ya gelir. Bunu "cunt (.mcık)" olarak çevirmez –aslında hiç çevirmez ve Latince bir açıklama ile konudan uzaklaşır: "locus ubi puer concipitur" "bebeklerin geldiği yer". Otuz kırk sene önce *Ortus Vocabularum* ve başka pek çok sözlük *vulva* kelimesini doğrudan "cunt (.mcık)" olarak vermişti. Fakat Stanbridge'in bu kaba versiyonu genç dimağlar için aşırı bulduğu, okul veya ders kitabına uygun olmadığını düşündüğü açıktır.

Seks ve onunla ilgili vücut uzuvlarının kelimeleri Ortaçağın kötü dil şemasında doğal olarak daha tehlikeliydi. Dışkı hakkında konuşmak muhtemelen hiç kimseyi günaha sürüklemez. Fakat *cunt*, *pintel* ya da *sard* gibi bir kelime kullanırsanız –veya vücudu saran bir elbise, güzel bir bacak tasvir ederseniz– kötü düşünceleri çağırma riskine girersiniz. Kötü düşünceler de kötü eyleme sürükler.

Chaucer bu ihtimalin farkındaydı. Bizzat kendisi dini bir metin oluşturdu, "Papazın Hikâyesi". Son hikâye Canterbury'e yapılan hacda anlatıldı. Bu ilmihallerin tipik özelliği hakiki tövbekârlığın önemi ve dil günahlarını da içerecek biçimde yedi ölümcül günahın tehlikeleri üzerinde durmalarıdır. Bunu "Chaucer'ün nedameti" takip eder. Burada Hz. İsa'dan *Canterbury Hikâyeleri*'ni de içerecek biçimde "dünyevi kibrini"

affetmesini diler. Çünkü bunlar günaha sevk eder, günaha sebebiyet verir. Chaucer dünyevi şiiri için hakikaten özür dilesin ya da dilemesin –eleştirmenler bunu tartışır– azgın eşler, öfkeli rahipler ve kıç öpen öğrenci hakkındaki şiirlerinin en azından "kötü kelimeler" olarak yorumlanabileceğini tasdik etmektedir.

Babanın/Tanrının Kemiğine

Ortaçağda modern müstehcenliğin eşdeğeri "kötü kelimeler" değil, yemindi. Önceki bölümde gördüğümüz gibi ant içmenin tek manası yemin etmekti. Şüphesiz bugün hem yemin hem de müstehcen kelimelere atıfta bulunur. Fakat en erken eski İngilizce metinlerden on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar ant içme sadece yemin etmeye işaret ederdi.

İncil'de de gördüğümüz gibi eskiden ve şimdi iki çeşit yemin etme vardır. Bir söylediğinizin doğru olduğuna, yapmaya niyetlendiğiniz şeyi yapacağınıza dair Tanrı önünde *içten* yemin etme vardır. Bir de *yalan yere* yemin etme –Tanrının adını değersizleştiren alışkanlık olarak yemin etme, Tanrıyı bir yalana şahitlik ettiren yalan yere yemin etme, ya da Tanrının vücudu üzerinde yıkıcı etkileri olan "Babanın/Tanrının Kemiğine" gibi yanlış formlarda yemin etme. Boş yere yemin etme Ortaçağın müstehcenliğiydi. Müstehcen kelimeleri tanımlayan tabu konuların kamu tarafından telaffuz edilmesinin gücüne sahipti. Boş yere edilen yeminler duyan insanları sarstı ve incitti. Birilerini sarsma ve incitme, hakaret etme ve yaralama için kullanıldı. Telaffuzun bazı yönleri fazladan güç katmak için, kıvam arttırıcı olarak kullanıldı. Bugün olduğu gibi eskiden de pıtrak gibi çoğalmasına bakıp uygar toplumun ve belki de dünyanın sonunu gören polemikçilere tükenmeyen bir konu sundu.

Dürüstçe yemin etme Ortaçağ kültüründe hayati derecede önemliydi. Ortaçağın başında ve ortasında İngiltere feodal

bir toplumdu.[221] Burada yeminler lordlar ve vassalları arasındaki anahtar siyasi ilişkileri garanti etti. Tarımsal işgücü, askeri destek ve toprak mülkiyeti ağları kurmak için kraldan başlayıp aşağıya doğru inen bir silsile halinde sadakat yemini ettiler. Kral soylularına, soylular daha aşağı derecedeki aristokratlara ve onlar da çiftçilere toprak bahşettiler. (Toplumsal tabakanın en altında evlenmek, toprağını terk etmek veya ruhban sınıfına katılmak için lordunun iznine ihtiyaç duyan özgür olmayan köylüler vardı.) Her basamakta üstler vassallarını korumaya ve toplum içindeki konumlarını devam ettirmeye yetecek kadar toprak sağlamaya yemin ettiler. Astlar ise askeri hizmet sunmaya, emirlere uymaya ve aldıkları toprakları işlemeye yemin ettiler. Bu ilişkilerin uygulayabileceği çok az yazılı kayıt, hukuk sisteminde başvurulabilecek çok az kaynak vardı. Kurallara uyulmasını Tanrı sağladı. Şayet yemininizi bozarsanız Tanrı ya çocuklarınız ya da sürülerinizi ziyaret edecek bir salgın hastalıkla doğrudan, ya da ihanet ettiğiniz kişinin güçlü kolları aracılığı ile dolaylı olarak sizi cezalandıracaktı.

Böylesi bir tutulmayan yemin Normanların İngiltere'yi fethinin ardındaki sebepti –ya da en azından bahanesiydi. 1064 yılında Wessex'in Sakson Kontu Harold, kendini Normandiya'da, Dük'ü Piç William'ın sarayında buldu (Bu, William'ın İngiltere'yi fethedip bu hitabı yasaklamasından önceydi). Harold ya yolunu kaybetmişti, ya da hasta ve çocuksuz İtirafçı Kral Edward tarafından William'a İngiliz tahtına varis seçildiğini haberdar etmesi için elçi olarak gönderilmişti. İster kazara ister planlı olarak gitmiş olsun, Harold William'a, dükün İngiliz tahtına olan hakkını savunup geliştireceğine dair sadakat yemini etti. Bazı kaynaklar yemini güçlendirmek için onu yemin ederken kutsal emanetlerle dolu bir sandığın üzerinde gösterir. Fakat Harold taahhüdü iki yılı doldurmadan İngiltere'ye döndü, Kral Edward öldü ve Harold İngiltere tahtına çıktı.[222] William, Harold'ın bağlılık yeminine sadık kalmaması karşısında çılgına döndü, vassalının üzerinde yemin et-

tiği kutsal emanetlerin olduğu sandıkla beraber savaşa girişti.

Harold'ın tutmadığı yemini, William'ın açıkça talip olduğu taht için sadece bir bahane olabilir. Fakat bu olayı anlatan tarihçi Simon Schama'nın yazdığı gibi "Ortaçağ Avrupasında yeminlerin hayati bir ciddiyetle edildiği" gerçeğini göz ardı etmememiz gerekir. William muhtemelen sadakatsizlikten dolayı çılgına dönmüştü –tüm feodal idare sistemi Harold gibi kişilerin yeminlerinde dürüst olmalarına dayanıyordu. Aynı zamanda muhtemelen Tanrı kendi yanında olacağından işgal için iyi bir zaman olduğunu sandı. Tanrı Harold'ı lekenen onuru için cezalandıracaktı –hatta William'ı bu öcün aracı olarak kullanabilirdi. (Bayeux Kiliminde Harold, atlılar tarafından çiğnenip öldürülmeden önce gözündeki oku çıkarmaya çalışırken görülebilir. Siz karar verin.)

Dürüst yeminler ayrıca Ortaçağ hukuk sisteminin temel bir parçasıydı. Bugün olduğu gibi şahitlerden doğruyu söylediklerine dair mahkemede yemin etmeleri istenirdi. Fakat aynı zamanda kişinin masumluğu veya suçluluğuna sadece tanıdıklarınızın sizin adınıza edeceği yeminle karar vermek de mümkündü. Bir kişi suçlandığında, masumluğuna dair yemin edebilirdi. Şayet yeminine yardım edecek belirli sayıda kişi bulabilirse ve bunlar da suçlanan kişinin masumluğu hakkında ettiği yeminin dürüstlüğüne inandıklarına dair yemin ederlerse, kişi serbest bırakılırdı.[223] Örneğin 1276 yılı Londrasında Christiana de Dunelmia kocasını zehirleyerek öldürmekle suçlandı. Atfedilen suçu işlemediğine dair yemin eden ve hem yeminin dürüst, hem de kendisinin iyi halli olduğuna dair yemin edecek otuz altı kişi bulmayı başaran Dunelmia serbest kaldı.[224] Diğer daha az ciddi suçlarda istenen yemine yardım edenlerin sayısı daha azdı –ortalama on ikiydi.

Şayet kişiler yeminlerine yardımcı olacak kimseleri bulamazlarsa, kızgın demiri belirli bir mesafeye taşıma, kaynayan sudan bir şeyleri alma ve suya atılıp batıp batmayacağına bakma gibi yöntemleri içeren işkence ile yargılama usulüne tabi tutulabilirdi. İlk iki yöntemde kişinin yaraları üç gün sonra

kontrol edilirdi. Şayet iyileşmeye başladıysa suçsuzluğuna, cerahat topladıysa suçluluğuna karar verilirdi. Suya atma yönteminde suçsuzun suyun üstünde kalacağına, suçlunun batacağına inanılırdı. (On altıncı ve on yedinci yüzyılın cadı avı yargılamalarında tersi bir değerlendirme geçerliydi –burada masumlar batar ve çoğunlukla boğulurdu.) Bu yargılamalarda Tanrının sanığın masum ya da suçlu olduğuna karar verdiği düşünülmüştür. Eğer kişi suçsuzsa, Tanrı doğrudan müdahale ederek kızgın demirin onu yakmamasını ya da kaynar suyun derisini kabartmamasını sağlayacaktı.

Yeminin doğruluğuna yardımcı olma da aynı şekilde işledi. Tanrı hem sanığın hem de onun yeminine yardımcı olanların yeminlerinin doğru mu yanlış mı olduğuna karar verecekti. Eğer onlardan herhangi biri yalan yere yemin ediyorsa korkunç bir şekilde cezalandıracaktı. Yemininin doğruluğuna yardımcı bulma yöntemi bize gülünç geliyor. Bugün hangi suçlu, şayet serbest kalmasını sağlayacaksa Tanrı adına yemin etmez ki? Yalan yere yemin etmenin günümüz katiline ne kadar zararı olabilir? Fakat Ortaçağ İngiliz halkı için yalan yere yemin basit bir şey değildi –neredeyse cinayete eşdeğer ana günahlardan birisiydi. Aziz Augustine'e göre "cinayetten daha kötü olan şey yalan yere yemin etmedir. Cinayet sadece bir bedeni öldürür, oysa yalan yere yemin iki ruhu katleder".[225] Bunun bir başka tehlikesi Tanrının yeminini bozandan sadece hapis süresi boyunca değil, sonsuza kadar öç alacak olmasıydı.

Önceki bölümde Matta 5:34-37'de yer alan "ben size diyorum ki, hiç ant içmeyin"e karşı gelen ve bunun için idam edilen Lollardlardan bahsetmiştik. Burada onlara biraz daha detaylı yer vereceğim. Çünkü hikâyeleri Ortaçağda insanların yemini ne kadar ciddiye aldıklarını açıkça gösterir. Lollardlık İngiltere'de on dördüncü yüzyılın sonunda başladı.[226] Üyelerinin görüşlerinin çoğunluğu Reformasyona delalet ettiği için genellikle öncü Protestanlar olarak değerlendirilirler. Herkesin okuyabilmesi için İncil'i İngilizceye tercüme ettiler (Wyclif İncili, *bok* ve *t.ş.kları* içeren Lollard İncili). Papa'nın otorite-

sini tanımayı reddedip, Katolik kilisesinin yozlaşması olarak gördükleri endüljans satışlarına itiraz ettiler –ki bu Martin Luther'in Doksan Beş Tezini 1517 yılında Wittenberg kilisesine çivileyip Protestan Reformunu başlattığında karşı çıktığı şeydir. Lollardların en meşhuru muhtemelen Shakespeare'in IV. Henry, I-II ve V. Henry'de Falstaff olarak ortaya çıkan Sir John Oldcastle'dı. (Gerçek hayatta Falstaff gibi yatağında huzur içinde ve yeşil kırlardan bahsederek ölmedi. Dinden çıkma ile yargılanıp hüküm giydi, fakat hapisten kaçıp eski dostu Prens Hal'a karşı bir seri isyan ve saldırının önderliğini yaptı. En sonunda yakalanarak asıldı ve darağacı ile beraber yakıldı). Dini pratikte teşvik etmeye çalıştıkları devrim, matbaanın icadından önce olduğu için Lollardlar hiçbir zaman sayıca çok ve yaygın değillerdi. Tüm İncillerin elle çoğaltılması gereken bir zamanda İngilizce İncil'in bireysel okumasını savunmak oldukça zordu. Ucuz ve temin etmesi kolay basılı kitaplar olmaksızın, fikirlerini yeterince geniş bir alana yayamadılar ve hareket İngiltere'de ve sınırları dışında tutunmayı başaramadı.

Ancak Katolik otoriteler on dördüncü yüzyılda ve on beşinci yüzyılın başında Lollardlığın kendiliğinden miadını dolduracağını bilmiyordu. Lollardların refom fikirlerinin tutacağından, bunun altın işlemeli cübbelerini ve mücevherli kadehlerini ellerinden alacağından ve hatta belki kendilerini işsiz bıkacağından korkuyorlardı. 1401 yılında Parlamento De Haeretico Comburendo "Heretiklerin Yakılması" yasasını kabul etti.[227] Bu yasaya göre "vaaz verme kurumunu gasp eden", heretik fikirleri öğreten ya da kitap yazan, dini ayinler hakkında şüphe oluşturan; kısacası Lollard gibi davrananlar tutuklanacak ve sözlerinden dönmezlerse ciddi biçimde cezalandırılacak, hatta yakılacaklardı. Bu yasayla gayrı nizami dinsel fikirlerin sahipleri İspanyol engizisyonunun İngiltere'deki karşılığı olan üst düzey din adamları tarafından sorgulanacaktı. Bu sorgulamalarda yöneltilen soruların merkezi muhtemelen en tartışmalı Lollard inancı olan ekmek-şarap ayininin doğasıydı. Ortodoks Katolik inancı rahip tarafından kutsanan ek-

meğin artık ekmek olmadığına, tamamen Hz. İsa'nın fiziksel bedeni olduğuna inanıyordu*. Ekmeğin "niteliği" aynıydı. Bu sebepten hâlâ ekmek olarak gözüküyordu. Fakat "öz" dönüştüğü için o artık *Tanrı*'ydı. Buna karşın Lollardların pek çoğu Tanrının bedeniyle beraber hâlâ bir miktar ekmek olduğuna inanıyordu. Daha radikal olan Lollardlar ise ekmeğin sadece ekmek olduğunu, ekmek-şarap ayininin öneminin Tanrıyla ruhani birliktelikte olduğunu iddia ediyordu. Margery Baxter 1429 yılındaki yargılanmasında Tanrının fiziksel olarak ekmekte olmadığını nasıl bildiğini şöyla açıklamıştı: "Eğer bu ayindeki Tanrıysa ve bizatihi Hz. İsa'nın bedeniyse, o zaman sonsuz sayıda tanrı olmalı. Çünkü her gün binlerce ve hatta daha fazla rahip tonlarca bu türden tanrılar yapıp daha sonra onları yiyerek ortadan kaldırıyor. Ararsanız her yerde bu türden tanrılar olduğunu bulabilirseniz.[228] Ekmek tanrının bedeni olamaz. Çünkü o zaman her gün binlerce Tanrının tuvalete sıçılması gerekir.

Bu konular on beşinci yüzyılda bile şayet Margery Baxter gibi dobra birisiyle ilgilenmiyorsanız anlaşılması zor ve kafa karıştırıcıydı. Şayet bir Lollard'ın size, şarap-ekmek ayini hakkında pozisyonunu açıklamasında olduğu gibi "sunaktaki ekmek bizatihi Tanrının ekmek formundaki bedenidir, ancak bu cennetteki Tanrı bedeniyle aynı özellikte değildir"[229] deseydi; onu heretik olarak kabul edip yakar mıydınız, yakmaz mıydınız? Ortodoks otoriteler ekmeğin niteliği ve özünün çamurlu sularında debelenmek yerine heretiklik için daha basit bir testi tercih ettiler: Şüpheli Lollardlardan İncil üzerine yemin etmelerini istediler. Şayet kişi yemin ettiyse, tamam; etmediyse, yığın çalı çırpıyı.

Bazı Lollardlar ceza ya da ölümle tehdit edildiklerinde, John Skylly'in 1428 yılında inançlarından dönüp "tövbe edip nedamet getirdiğini, dokunduğu bu kutsal İncil üzerine ye-

---

* Ortodoksla kastdettiğim şey, doktrinlerin bir kısmını eleştiren heretik gruplara karşı geleneksel kilise görüşlerini takip eden Katoliklıktir, Doğu Ortodoks Kilisesi değil.

min edip bundan sonra hata yapmayacağını" teyit ettiği gibi İncil üzerine yemin etmeyi kabul ettiler.[230] Otoriteler hiç kıvırma yeri bırakmadılar –yeminini tam olarak Ortodoks Katolik otoritelerin belirlediği şekilde– İncil'e dokunarak –etmek zorundaydı. Benzeri durumda Lollardların pek çoğu yemin etmeyi reddettiler ve ölüme mahkum edildiler. Büyük çoğunluğu 1428 yılındaki William White, Hugh Pye, ve John Waddon gibi yakıldılar. Bazen infazlar 1410 yılında fıçıda yakılan John Badby örneğinde olduğu gibi daha yaratıcı oluyordu.

Yemini turnusol kağıdı gibi kullanmada garip olan şey, genel olarak Lollardların bunu kabul etmesidir. Lollardlar ve Ortodoks Katolikler yemin etmenin uygun olduğu ve Hz. İsa'nın tüm ant içmeleri yasaklamadığı hususunda hem fikirdiler. Yeminlerin Tanrının Yeremya'da belirlediği kurallara göre yapılması, paldır küldür ve boş yere ant içilmemesi gerektiği konusunda aynı düşünüyorlardı. Hemfikir oldukları başka bir nokta Tanrı'nın görkemini yansıtan ancak onun bir parçası olmayan, Hz. İsa'nın Dağdaki Vaaz'da örneklerini verdiği cennet, yeryüzü, Kudüs ve kendi kafanız gibi varlıklar üzerine yemin edilmemesi gerektiğiydi.[231]

Anlaşamadıkları nokta İncil'in bir "varlık" olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğiydi. Ortodoks Katolikler kendi Söz'ü olduğu için İncil'in Tanrının bir parçası olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Lollardlar İncilin insan eliyle yapılmış fiziksel bir kitap olduğunu, dünyevi olduğu için yeminlerde kullanmanın yasaklanması gerektiğini iddia ediyordu. Şayet Ortodoks otoriteler Tanrı, onun kutsallığı ve yüce adı üzerine yemin etmelerini isteselerdi bunu yapacaklardı. Fakat bir varlık olarak İncil'e temas edip ellerini üzerine koyarak değil. Örneğin William Thorpe 1407 yılındaki yargılamasında yemin etmeye tamamen hazırdı: "Efendim, eğer başka türlü sözüme inanmayacaksanız ve yemin etmemi istiyorsanız, Tanrı sözüyle (Tanrının emrettiği gibi) yemin etmeye hazırım".[232] Fakat sorgucuları bir İncil getirip "elinizi kitabın üzerine koyup Tanrının sözüne dokunun" dediklerin-

de bunu yapmadı. Sebatkâr William Thorpe'un akıbeti belirsizdir, muhtemelen ömür boyu hapsedilmiştir. Ortodoks otoriteler Matta 5:34-37'de yer alan kuralın yorumunun yorumu üzerine anlaşmazlık sebebiyle yüzlerce kişiyi ya hapsettiler ya da infaz ettiler.

Ortaçağ İngiliz toplumunda yeminin sahip olduğu merkezi rolü gördükten sonra filolog Geoffrey Hill'in deyişiyle "yalan yere yeminin Ortaçağların en çok ve en hararetle kınanan günahı olmasına" şaşmamak gerekir.[233] Tanrı, yemin yalan yere ve habis sebeplerle bile edilse cennetten bakıp ona şahitlik eder. Genç kızları mahveden, insanların yasal miraslarının ellerinden gitmesine sebep olan ve işlediği cinayeti alçakça reddeden yeminleri garanti eder. Çünkü kendisine iğrenç gelen bu yeminlere, İncil'de de insanlarla yaptığı anlaşma gereği şahitlik etmekten başka seçeneği yoktur. Ancak Tanrı bu şekilde yemin edenleri cezalandırabilir –ve genellikle böyle yaptığı düşünülür– dini metinler yalan yere yemin ettiği için Tanrının gazabını celb edenlerin hikâyeleriyle doludur. 1303 yılından kalma örnekte bir zengin ve fakir küçük bir tarla üzerine kavga ederler. Zengin olan her ne kadar aslında fakire ait olsa da toprağın mülkiyetinin kendisinde olduğuna dair yemin etme niyetini açıklar. Yeminin doğru olduğuna yemin edecek pek çok şahit bulur. Sanki kazanacak gibidir, fakat "yeminini ettiğinde / ve öptüğünde kitabı önünde herkesin / asla doğrulamadı / öldü herkesin önünde". Tanrı zenginin yalan yere yemin ettiğini bilir ve ölümle onu çarpar. Hikâye şöyle biter: "Ödülünün nasıl bir öç olduğunu gördün mü? / Kâdir-i mutlak Tanrı, hakikatin kendisi / Yalancı şahitleri bilir."[234]

Bazen Tanrı esrarlı bir şekilde böylesi yemin edenleri cezalandırmaz. O zaman yalan yere yemin Tanrının şerefine ve ününe zarar verir, övmesi ve yüceltmesi gereken dil aksine Kutsal Ad'a leke sürer. Ya da Steven Pinker'in yazdığı gibi "birisi yemininden döndüğünde ve üst kattaki kova oğlan onu cezalandırmadığında, varlığı ve gücü hakkında ya da en azından işine ne kadar ihtimam gösterdiği hakkında şüpheler olu-

şur".[235] Bir önceki bölümde Yahova'nın semavi hiyerarşide en üste çıkmasının, ayrılmaz biçimde onun diğer tanrılara karşı şöhretine bağlı olduğunu görmüştük. Yahova'nın adına yemin etmek onu âlim-i mutlak ve kâdir-i mutlak olarak ortaya çıkarıyordu –ihtiyaç duyduğunuz tek Tanrı. Yalan yere yemin O'nu, bunu tekrar tekrar kanıtlamaya cesaretlendiriyordu. Ne kadar çok insan yalan yere yemin edip cezadan kaçarsa, Tanrının gücü de o oranda daha az güvenilir gözükürdü

Benzeri sebeplerden dolayı boşa yemin etme –alışkanlık olarak yemin etme ve/veya önemsiz şeyler için yemin etme– Ortaçağ İngilteresinde başka bir problem olarak görüldü. İster ölüm kalım meselesi, isterse kağıt oyunundaki bir rahatsızlığı dile getirmek için; uygun formül her dillendirildiğinde Tanrı anlaşmanın üstüne düşen yükümlülüğü olarak yeminin geçerliliğini değerlendirmek zorundaydı. Chaucer'ü ya da aslında herhangi bir Ortaçağ metnini okuduğunuzda, boş yere yemin etmenin yaygın olduğu açıktır. Chaucer'ün karakterleri neredeyse başına "Tanrının ruhu için", "İsa aşkına" veya "Tanrı aşkına" koymadan cümle kuramaz. Afnâmeci Hikâyesi'ne başlamadan önce böylesi bir dile işaret edip Tanrının bu yemin edenlerden öcünü alacağını belirtir: "Sık sık yemin etmek iğrenç bir şeydir". Boş yere yemin etmenin Tanrı için çok önemli olduğunu, "cinayet ve diğer lanetli şeyleri" takip eden emirlerde yasaklamadan önce ikinci emirde bunu yasakladığını not eder.[236]

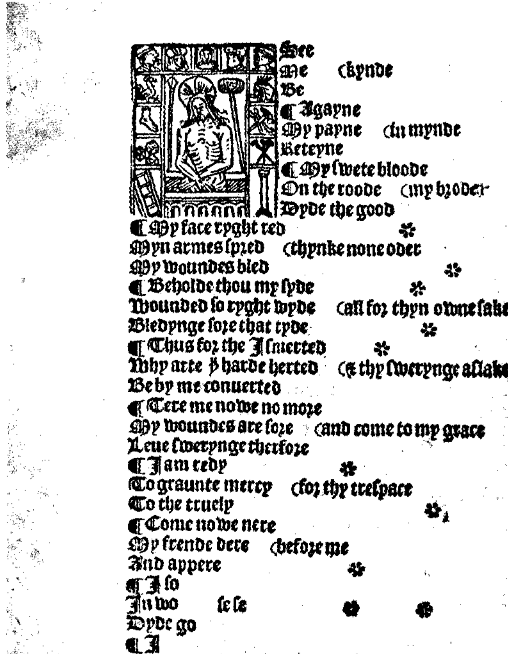
Ortaçağ yorumcularını geri kalanların tamamından daha çok Tanrının vücut uzuvları üzerine yapılan boş yere yemin etme kaygılandırmıştır. Chaucer'ün Afnâmeci [günahları para karşılığında affeden kişi ç.n.] karakteri uygun olmayan yemin etmeye karşı çıkarken bunların örneklerini verir: "İsa'nın kanı", Tanrının kolları", "Tanrının tırnakları" vb. Bir el yazmasından diğerine "25 Akit Üzerine" (1388) isimli eserin anonim sahibini takip eden yazarlar yasaklanması için bu türden yeminleri açığa çıkarırlar: "pek çok kişinin yaptığı gibi ne varlıklar, ne de Tanrının kemikleri, yanları, tırnakları, kolları veya

Hz. İsa'nın uzuvları üzerine yemin etmek hukukidir.[237] Çünkü bu ilahi emire, havarilere ve kanuna aykırıdır. Bunu yapanlar için büyük bir azap vardır". *Yakub'un Kuyusu* [*Jacob's Well*] bu yeminleri yalan yere yemin etme dalının beşinci yaprağı (ki o da oburluk batağında büyüyen kötü dil ağacının altıncı dalıdır) olarak tartışır ve neden çok tehlikeli olduklarını açıklar. Böylesi yeminleri kullananlar, "Tanrıyı sadece bir defa lime lime eden Yahudilerden de kötü bir şekilde, her gün yeniden lime lime etmektedirler. Yahudiler kemiklerini kırmamıştır, bunlar kemiklerini kırıp her eklemini birbirinden ayırmakta hiçbir şeyi bütün halinde bırakmamaktadır".[238] Vücut azaları üzerine yemin etmenin sorunu Tanrıyı lime lime etmesidir – vücudunu parçalamaktadırlar. Katolik inancına göre Hz. İsa İnsan bedeninde cennete gitmiş ve Tanrının sağında görkemli bir şekilde ölüleri ve dirileri yargılamaya geleceği günü beklemektedir. (Lollardlardan birisi bir şekilde Hz. İsa'nın cennette kanlı canlı ve 2 metre boyunda olduğu bilgisini edinmiştir –Hz. İsa 2 metre boyundadır).[239] Yeminler dolayısıyla tehdit altında olan işte bu kutsal bedendir. "Tanrının tırnakları" üzerine yemin ettiğinizde, cennette oturan Hz. İsa'nın tırnaklarını söküyorsunuz. İngilizce yazılan ilk şekilli şiir, böylesi bir yeminin sonuçlarını betimler. Satırları sayfada belirli bir şekil oluşturması için dizilmiş şekilli şiirler çoğunlukla yumurta, kanatlar, sunak ya da haç çizme için tasarlanmıştır.[240] Oysa Stephen Hawes'in 1509 tarihli *Yeminlerinden Dönenler*'inde [*The Conversion of Swearers*] satırlar Hz. İsa'nın kemiklerini andıracak biçimde sayfaya dağıtılmış, sayfa kenarı süsleri cesedin üzerine serpiştirilmiş çiçeklere benzetilmiştir. Hz. İsa "gör beni", "nazik ol" diye rica eder. "Beni daha fazla lime lime etme/ Yaralarım kanıyor/ Bırak bu yüzden yemini" (Aşağıya bkz.)

Tanrının yarattıkları kendilerini var edene karşı bu kadar güce nasıl sahip olabiliyorlar? Oysa bu, şarap-ekmek ayininde insanların kullandığı aynı güçtür. Tanrının vücut azaları üzerine yemin etmek aslında bu ayinin bozulmuş bir türevidir.

Ekmek-şarap ayininde rahip Tanrının bedenini yaratmak için "çalışan/işleyen bir kelime" telaffuz eder ve sonra onu elleriyle kırar; yemin etmede gerekli formül, sadece kelimelerle Tanrının bedenini kırabilir.

Katolikler için ekmek-şarap, Tanrının fiziksel bedeninin yaratılıp insanlara gösterildiği ve onlar tarafından yenildiği, kurtuluşlarını işaret eden ve etkileyen bir ayindir. Her ne kadar ibadet edenler ekmek tüketiyor gözükse de, aslında onlar Meryem'den olma, çarmıha gerilen ve şimdi cennetteki Tanrının ekmeğe dönüşmüş bedenini yemektedirler. On dördüncü yüzyılın sonundan kalma bir Paskalya vaazı ekmeğin nelerden oluştuğunu ve niçin tek kurtuluş duası olduğunu açıklar: "Ve aynı beden çarmıhta öldü ve bugün Tanrı ve insan boyutuna yükseldi, aynı beden sunağın üzerinde ekmek formundadır...

See
Me (kynde
Be
Agayne
My payne (in mynde
Reteyne
My swete bloode
On the roode (my broder
Dyde the good
My face ryght red
Myn armes spred (thynke none oder
My woundes bled
Beholde thou my syde
Wounded so ryght wyde (all for thyn owne sake
Bledynge sore that tyde
Thus for the I smerted
Why arte y harde herted (& thy sweryng aslake
Be by me converted
Tere me nowe no more
My woundes are sore (and come to my grace
Leve swerynge therfore
I am redy
To graunte mercy (for thy trespace
To the truely
Come nowe nere
My frende dere (before me
And appere
I so
In wo se se
Dyde go
I

Şekilli şiir Yeminlerinden Dönenler'in [The Conversion of Swearers] ilk sayfası, 1509.

Her kim yerse, sonsuza kadar yaşar".[241] Bu mucizenin mekanizması Lollardlarda gördüğümüz gibi Aristotelesci madde teorisine dayanır. Ekmek hakikaten ekmeğe benziyor olabilir. Fakat o Hz. İsa'nın bedenidir. Çünkü niteliklerinin kutsanmasından sonra ekmeğin beyazlık ve yuvarlaklık gibi özellikleri sabit kalmasına rağmen "özü" değişmiştir ve yerini Hz. İsa'nın bedeni almıştır. Rahip bu mucizeyi ayin esnasında kutsama sözlerini söyleyerek gerçekleştirir: "Hoc est enim corpus meum," "Bu benim vücudumdur." Bu kelimeler sunaktaki ekmeği Hz. İsa'nın bedenine dönüştürür, Gerçek Tezahür.[242]

Şarap-ekmek ayini esnasında neler olduğunu kanlı detaylarıyla anlatan Ortaçağ döneminden kalma pek çok kıssa vardır. *Günahla Başa Çıkma* [*Handlyng Synne*] dünyevi gözleriyle göremediği için ekmekte Hz. İsa'nın gerçek ve fiziksel varlığından şüphe eden keşişin hikâyesini anlatır. Ekmeğe benziyor –nasıl Tanrının bedeni olabilir ki? O ve iki arkadaşı Tanrıya "hakikati /ekmek -şarap ayininde kendisinin bulunduğunu göstermesi" için dua ederler ve rahip büyülü kelimeleri söylediğinde ne olduğuna dair perdenin arkasından bir görünüm ile "ödüllendirilirler". Takdis sözcüklerinden sonra sunakta canlı bir çocuk belirir. Rahip çocuğu öldürüp parçalara ayırır ve keşişe ekmek yerine hâlâ kanları akmakta olan insan eti sunar. Keşiş "rahibin getirdiği sunu tabağında/parçalarıydı yeni öldürülmüş bir çocuğun/Ve sundu ona bir lokma etten/Üzeri hâlâ kanlı, hâlâ taze". Ekmek-şarap ayininin kurbanı kelimenin tam manasıyla bir kurbandır. Bu kıssa aynı zamanda Hz. İsa'nın bedeninin niçin ekmeğin "niteliklerinde" gizlenmiş olduğunu açıklar. "Çünkü eğer onu et olarak kabul etseydik, hasta olur, iğrenir ve vazgeçerdik".[243]

Kutsal ekmek hikâyelerine ilişkin mucizeler, dini metinlerde ziyadesiyle bulunan yemin edenlerden şikayetlere benzer. Bu şikayetler yemin etmenin Tanrının vücuduna yaptıklarını aynı düzeyde rahatsız edici detaylarla anlatır. On dördüncü yüzyılın başından kalma ve ahlâki kıssaların manastır derlemesi olan *Gesta Romanorum* [anekdot ve hikâyeler derleme-

si ç.n.], boş yere yemin etmenin sonuçlarını temsil eden bir hikâye içerir. Bir zamanlar sürekli yemin eden bir adam vardı diye başlayan hikâye, kişinin tüm hayat öyküsünü anlatır. Kötü yeminleriyle Hz. İsa'nın vücudunun dokunulmadık parçasını bırakmamıştır. Arkadaşları durması gerektiği konusunda kendisini uyarırlar, fakat o kim ne derse desin vazgeçmemiştir. Günlerden bir gün, hayatında gördüğü en güzel kadın onu ziyaret eder. Bu Hz. İsa'nın annesi Meryem'dir ve oğlunu bu adama göstermek için gelmiştir. Der ki, "kafası paramparça, gözleri yuvalarından çıkmış ve göğsüne sarkmış, kolları ayakları ve bacakları ikiye bölünmüş halde kucağımda yatan benim oğlumdur. Yeminlerinle onu paramparça eden sensin".[244] Broughton'daki St. Lawrence kilisesinde 1400'lerden kalma duvar resmi tam da bu sahneyi resmeder. Burada iyi giyimli soylular, yeminleriyle Hz. İsa'nın vücudundan kopardıkları parçaları tutmaktadırlar. Hz. İsa yarı parçalanmış bir biçimde annesinin kucağında yatmaktadır –kemikleri gözüken sağ bacağı ve koluna dikkat edin. Kutsal ekmek hikâyelerine ilişkin mucizeler nasıl rahip "çalışan/işleyen kelimeleri" söylediğinde aslında ne olduğunu göstermeye tasarlandıysa, yemin edenlere ilişkin bu şikâyetler de insanların yemin ettiklerinde gerçekte ne olduğunu göstermek içindir.

Tanrı bu iki tür kıssada aslında inanç yoluyla kavramamız gereken gerçekleri fiziksel duyularımıza ifşa eder. Bunlar "Onun ellerinde çivilerin izini görmedikçe, çivilerin izine parmağımla dokunmadıkça ve elimi böğrüne sokmadıkça" Hz. İsa'nın dirildiğine inanmayacak olan Şüpheci Thomas'ın hikâyesini yansıtmaktadır. Hz. İsa, Thomas'ın insani zaafına izin verir ve dirilişini kanıtlayan vücudunu müridinin dokunması için gösterir. Thomas bu fiziksel görünümü ve dokunmayı yeterli kanıt olarak değerlendirip en sonunda Tanrısının dirildiğine inanır.

Duyularımızı, (biz faniler için) gerçeğin doğrulanmasında en güvenilir araç olarak ileri süren bu şikâyetler, Ortaçağ yemininin neden Tanrının fiziksel varlığına dokunma gücüne

"Yemin Edenlere Uyarı" St. Lawrence Kilisesi, Broughton.

sahip olarak resmedildiği konusunda da fikir verir. Yeminler söylediklerimizin doğruluğunu Tanrıyı şahit göstererek garanti altına aldığı ve biz şeylerin doğruluğu için fiziksel kanıtı tercih ettiğimizden, ant içme en iyi kendisini Tanrının bedenine bağlayarak çalışır. Her yemin aslında Şüpheci Thomas'ın senaryosunu tekrar yaratır –sesimiz bedenimizden çıkarak Tanrının bedenine dokunur ve hakikat garanti altına alınır. Yeminin Tanrının bizim sözlerimize şahitlik etme gücünü anlama ve destekleme için, bu kelimelerin kendisini tanrının vücuduna dayanıyor biçimde betimlemekten daha iyi bir yol bulunamazdı –yemin ettiğimizde sanki neredeyse omzuna dokunup şöyle diyoruz "Hişt, sakın!".

Ekmek-şarap ayini, Tanrının bedeninin ekmekteki varlığı ve insanların bununla olan çeşitli ilişkileri –bazıları onu yapan, bazıları katkıda bulunan ve bazıları da uzaktan takdir eden –etrafında inşa edilmiş girift ruhani ve dünyevi hiyerarşilerin merkezindeydi. Tarihçi Eamon Duffy kutsal ayin ile Ortaçağ toplumu arasındaki bağlantıları özlü biçimde ortaya koyar: "Hz. İsa'nın bedeni...geç Ortaçağ dininin tüm umutları ve isteklerinin merkeziydi". Duffy'nin de işaret ettiği gibi bu aynı zamanda iktidarda olanın iktidarını sürdürme aracıydı, "toplumu oluşturma sürecinde [ve] iktidar yapılarının tasdik edilmesinde bir araç".[245]

Böylesi bir toplumda rahipler hiyerarşinin en üstünü işgal etti. Sadece onlar ekmek ve şarabı Hz. İsa'nın bedeni ve kanına dönüştürme gücüne sahipti. Sıradan insanların böyle bir rolü yoktu ve bir rahip kadar bu gizemleri anlamaları beklenmiyordu –"çıplak elleriyle kutsal kaselere dokunmaları bile" yasaktı.[246] Aristokratlar ve tüccarlar her ay büyük ayine ve günde birkaç kez ekmek-şarap ayinine katılabildikleri için kutsal ekmeğe daha yakındılar. Bununla beraber toplumun çoğunluğu büyük ayine sadece Paskalyada katıldığı için, yılın geri kalanında kutsal ekmeğe sadece İsa'nın göğe yükselmesi ayini sırasında ibadet edebiliyordu. Bu uzaktan takdir bile ince kurallara bağlıydı ve cemaatin en küçük hareketi dahi belirlenmişti. Örneğin ekmeğin takdisinden önce "kendi duaları ile meşgul olanların bakması için çan çalınırdı".[247] Ardından "takdis sırasında herkesten ellerini kaldırıp az ya da çok duyulacak biçimde göğe yükselme dualarını okumaları beklenen bir davranıştı. İhmal ya da ret Lollardların sıklıkla tespit edilme nedeniydi".[248] Tören o kadar katı bir biçimde düzenlenmişti ki, bundan en küçük bir sapma dalalet suçlamalarına sebep olabilirdi –Hz. İsa'nın bedeninin çok güçlü olduğu, bu sebepten aşırı dikkatle tutulması gerektiği düşünülürdü.

Kurallara uygun yemin etme, ekmek-şarap ayini gibi Ortaçağ İngiliz toplumunun temel direklerinden birisiydi. Bu yemin, verdikleri sözlere Tanrıyı şahit göstererek insanla-

rın dürüstlüklerini garanti altına aldı. Onsuz, anlaşmalar şüpheye düşecek, Kilise ve ceza yargılamaları duracak, evlilikler gayrı meşru kalacak ve vaftiz imkânsız hale gelecekti –ve bir ruhbanın dediği gibi onun yokluğuna "hiçbir devlet dayanamaz"dı.[249] Bununla beraber boş yere yemin etme korkutucu bir kaos potansiyeline sahipti. Yemin etme, büyük ayini düzenleme ya da katılmanın aksine bir sınıf ayrıcalığı değildi. Tılsımlı kelimeleri bir araya getirebilen herkese Tanrının bedenine erişim izni vererek, özenle sürdürülen dini güç hiyerarşisini bozmakla tehdit etti. Katolik dini literatür, bu demokratikleştiren potansiyel hakkındaki ciddi endişelerini açıklar. On beşinci yüzyıldan kalma, ikinci emir hakkında endişeleri olan bir vaaz benzeri duyguları yansıtır: "[ikinci emir] eğitimliler ve cahiller, genç ve yaşlılar, zengin ve fakirler, zorlukla konuşan küçük bir çocuktan yaşın kendisinden konuşma yetisini neredeyse aldığı ihtiyarlar arasında tamamen bozulmuştur".[250] *Yakub'un Kuyusu* [*Jacob's Well*] ve *Günahla Başa Çıkma* [*Handlyng Synne*] gibi dini metinler, daha önceden de gördüğümüz gibi yeminin yıkıcı potansiyeline karşı, ant içmenin uygun ve uygunsuz kullanımını düzenleyen, şarap-ekmek ayinindeki kadar katı ve karmaşık kurallar demeti ile tepki verir. Bu kısıtlayıcı düzenlemeler dili kontrol etmek için güçlü bir arzuyu, ama aynı zamanda mutlak kontrolün mümkün olmadığına dair korkuyu gösterir. Her zaman var olan, yemin edenlere karşı şikayetlere ve bazı dinsel metinlere yön veren bu şüphe, her ne kadar korunaklı ve yemin selini durduramayacak olsa da Tanrıyı ve onun etrafında örgütlenmiş olan toplumu zarardan korumak için başka bir araca yaslanır: acıma. *Gesta Romanorum*'da gördüğümüz gibi bu metinler Tanrıyı sadece öfkeli ve insanların kendisinden kaçtığı bir yaratıcı olarak değil, Hz. İsa'yı korumasız ve kanlı bir çocuk olarak betimler. Annesi çoğu kez yemin edenlere durmaları için yalvarır. Bazen bizatihi Hz. İsa'nın kendisi merhametli olmalarını ister. Bu betimlemeler dini literatürün katı yasaklarının sınırlandırmaya ve gözden kaçırmaya çalıştıklarını vurgular; bizim

gözetimimizdeki Tanrının hangi ölçüde yeminle yaşatılacağı ya da parçalara ayrılacağı.

Ortaçağda yemin etme İncil modelini takip eder –kutsal olanla ilgilidir, bokla değil. Bugün kullandığımız pek çok müstehcen kelime Ortaçağda da kullanılıyordu. Fakat aynı saldırgan ve duygusal güce sahip değildi. Bu dönem Roma etkisinden bağımsız değildir –müstehcenliğin dinsel boyutunun Ortaçağ Katolikliğinde nazardan koruyan vulva ve penislerde kendini gösterdiğini görmüştük. Fakat çoğu zaman bizim anladığımız manasıyla müstehcenlik muallaktaydı. Bokun geri döndüğü zaman dilimi Rönesans'tır.

4. BÖLÜM

Müstehcenliğin Yükselişi: *Rönesans*

Robert Southwell 17 Haziran sabahı İngiltere'ye gitmek için Calais'ten ayrıldığında, ölüme yelken açtığını biliyordu. Güneydoğu kıyısında Folkestone ile Dover arasında karaya çıktı. Beyefendilik zamanlarındaki gibi, ağırbaşlı lâkin güzel giyinmişti. Gizli servis tehlikeli bir tehdit olarak gördüğü eli kulağında olan gelişinden haberdardı ve İngiliz toprağına ayak basar basmaz onu zararsız hale getirmeyi bekliyordu. Fakat Southwell biraz şanslıydı. İngiltere'de hâlâ Haziranın 7'siydi – İngilizler "Papacığın" Gregoryen takvimini[251] hâlâ reddediyordu– ve bu St. Thomas Becket'in festival günlerinden birisiydi. Protestan hükümet tatilleri yasaklamasına rağmen yüzlerce insan yollarda, panayırlara geziniyordu. Southwell eğlence düşkünü kalabalıkların arasında kaybolmayı başarıp kıyıyı gözleyen hükümet muhbirlerinden yakasını kurtardı.

Southwell ne bir casus, ne de kiralık katildi. İngiltere'ye ayin düzenleyip dua okumaya, Katolikleri manen rahatlatmaya gelmişti. Bir başka deyişle kendisi Katolik bir rahipti ve bu 1586 yılında yasa dışıydı.

Southwell her ne kadar o sabah ve takip eden altı yıl boyunca yakalanmaktan kaçtıysa da, en sonunda tutuklandı ve idam edildi. 1585 tarihli Cizvitler, Katolik Rahipler ve Diğer Benzeri Asi Kişiler Hakkında Kanun, rahiplerin İngiltere'ye girmelerini ve ikamet etmelerini vatana ihanet olarak kabul etmişti.[252] Bir Cizvit olan Southwell açıkça kuralı ihlal ediyordu. Fakat yargılandığında kendisine yöneltilen suçlama yasadışı olarak

İngiltere'de ikamet etmesi değil, Katoliklere belirli bir yemin türünü –müphem/kaçamak konuşmayı– öğretmesiydi. Müphem/kaçamak konuşma, kelimelerin çift anlamlarını kullanarak veya zihni rezervasyon (kelimeleri düşünüp söylememe) sizi dinleyeni yalan söylemeden kandırmadır. Eğer yüksek sesle "Bu kadınla sevişmedim" deyip fakat zihninizde "öyle olsa bile bu seni ilgilendirmez"i eklerseniz, bu zihni rezervasyon yoluyla müphem/kaçamak konuşmadır*. Şu da bir müphem/kaçamak konuşmadır "Kitap için teşekkür ederim. Okumak için hiç zaman kaybetmeyeceğim".[253] Size altı yüz sayfalık takozu veren kişi hemen okumaya başlayacağınızı düşünür; siz ise kapağını hiç açmayacağınızı söylersiniz. Çift anlamlara dayanan bu tür, Rönesans'ta amphibology (*amphibian*'da olduğu gibi, Yunan "her ikisi") olarak isimlendirilmiştir.

Bize bugün basit bir kelime oyunu gibi gelebilir. Fakat on altıncı ve on yedinci yüzyılda müphem/kaçamak konuşma ölümcül derecede ciddi bir konuydu. Katoliklerin korkunç günahlar olan yalan ve yalan yere yemini işlemeden haksız zulümden kurtulmalarını sağladı. Hükümet tarafından sorgulandıklarında Katolikler hem bedenlerini hem de ruhlarını kurtarabiliyordu –Tanrıya yalan söylemeksizin ve böylece kendilerini de lanetlemeden ayini duyduklarını, rahibi sakladıklarını ve tesbihleri taşıdıklarını reddedebilirlerdi. Protestan hükümet için müphem/kaçamak konuşma hukuka karşı gelme, onun adil otoritesi ile alay etmeydi. On dördüncü. ve on beşinci. yüzyılda Katolikler proto-Protestanları yemin etme üzerine görüşleri nedeniyle katlederken, on altıncı yüzyılda

---

*. Bill Clinton Monica Lewinsky ile ilişkisi olduğunu reddettiğinde kelimenin on altıncı yüzyıldaki manasıyla müphem/kaçamak konuşuyordu? Her ne kadar ne manaya geldiği müphem şeyler söylemek uzun süreden beri popüler olsa da, skandalın gerçekleştiği tarihte teknik manada müphem/kaçamak konuşmanın moda olmaktan çıkışının üzerinden dört yüz yıldan fazla geçmişti. Bununla beraber Clinton bir Cizvit üniversitesi olan Georgetown'da eğitim almıştı ve önemli Cizvit liderlerden Tim Healy'den ciddi bir biçimde etkilenmişti. Bu arka plan onun zihni rezervasyon için hayati "öyle olsa bile sizi ilgilendirmez" kalıbını eklemiş olma ihtimalini güçlendiriyor. Büyük bir olasılıkla cinsi münasebetin iki manasını kullanıp müphem/kaçamak konuştu, yani oral seks "seks" değildir.

Protestanların Katolikleri yemin hakkındaki fikirleri nedeniyle aynı akıbete uğratması ironiktir.

Robert Southwell'in yargılanması Ortaçağ modeli yemin etmenin son örneklerindendir. Zirvede bulunduğu dönemde yeminler çok kutsal ve çok güçlü olduğundan, yalan yere yeminden kaçınmak için müphem/kaçamak konuşma gibi dolambaçlı yöntemler gerekiyordu. Bununla beraber yargılama ayrıca bu türden yeminin sona erişinin başlangıcıydı. Rönesans'ın (1500-1660'a tarihlenen) daha sonraki döneminde yeminin gücü Protestanlığın gelişmesi ve onun kul ile Tanrı arasındaki ilişkinin tanımını değiştirmesi ve kapitalizmin büyüyerek sözleşmelere, kişinin sözünün onun senedi olmasına vurgusu sonucunda azalmaya başladı. Aynı zamanda önceki bölümde de karakterize edilmeye çalışıldığı gibi "uygarlıkta" da bir yükselme vardı –utanç ve iğrenme eşiğinin gelişmesi. Ortaçağda halk içinde gösterilmesi ayıplanmayan vücut azaları ve işlevleri "mahrem" olmaya başladı ve tabu ciddi şekilde önem kazandı. "Uygarlığın yükselmesi" Ortaçağın bitişinde başlayıp on yedinci yüzyılın sonunda tamamlandı. Fakat bu, duruş-kalkışlar, ilerleme-gerileme ve farklı coğrafyalar, sosyal sınıflar ve metin türlerinde farklı derecelerde olmak üzere aşama aşama gerçekleşti. Sonuç olarak müstehcenlik yeminlerin kaybettiği önemi yavaş yavaş kazandı ve en büyük dil tabusu Tanrının vücudunu lime lime eden kelimeler değil, insan vücudunu ortaya koyan kelimelere dönüştü. Denge kutsal olandan boka doğru kaymaya başladı.

Bir Cizvit Doktrini

1580'lerde İngiltere bir müddetten beri devam eden dini bir mayalanma içindeydi. VIII. Henry 1534 yılında ilk karısını boşamasına izin vermeyen Katolik Kilisesi ile bağlarını koparak gönülsüzce de olsa Protestan Reformasyonunu başlatmıştı. Oğlu VI. Edward güvenilir olmasına rağmen çok genç

ve saplantı düzeyinde Protestan'dı. Bakanları altı yıllık iktidarı döneminde tüm ülkeyi Protestanlaştırmaya çalıştılar. 1553 yılında Edward'ın yarı üvey kız kardeşi Mary tahta geçince Katolikliği şiddetle beraber geri getirdi. I. Elizabeth taç giydiği 1558 yılında ülkeyi tekrar Protestanlığa döndürdü. Fakat Katoliklere oldukça toleranslı gözüküyordu.[254] Bu noktada İngiliz toplumunun geniş kesimi toleransı hoş karşıladı. Otuz dört yıl içinde dört dinsel değişime uymak, her defasında ölümden sonra arafa gidip gitmeyeceklerini, vaftiz edilmeden ölen çocuğun ruhunun arafta mı yoksa Tanrı ile beraber mi olacağını belirlemek zorunda kalmışlardı.

Elizabeth tahta geçtiğinde, dua ve doktrinlerindeki farka rağmen şiizma (bölücü) diye isimlendirilen Katoliklerin büyük çoğunluğu Protestan kiliselerinin müdavimiydi. Ancak Papa V. Pius 1564 yılında özellikle İngiliz Katoliklerinin İngiltere Kilisesine devam etmelerini yasakladı. 1570 yılında *Regnans in Excelsis* başlıklı fermanını yayınladı. Bu ferman Elizabeth'i aforoz edip İngiltere'nin meşru kraliçesi olmadığını ilan ediyor ve tâbilerini ona olan bağlılıklarından kurtararak "emirlerine, talimatlarına ve kanunlarına uymaya cesaret edecek herkesi" de aforoz ediyordu. Ülke boyunca yayılan (yanlış) dedikoduya göre ferman ayrıca ona suikast düzenleyecek kişinin tüm günahlarının affedilmesini de lütfediyordu.[255] Bundan sonra İngiliz ceza yasaları Katoliklere karşı her zamankinden daha baskıcı hal aldı. 1571 yılında kabul edilen kanunlarla; Katolik Kilisesi ile anlaşma, papalık fermanlarını temin ve basma, Hz. İsa figürlü haçları, nazarlıkları veya Agnus Dei'yi (kötülüğe karşı koruduğu inanılan, Papa tarafından kutsanmış ve üzerinde haç figürlü bir kuzunun [kuzu ile kastedilen Hz.İsa'dır, o Tanrının kuzusudur ç.n.] bulunduğu balmumundan yapılmış küçük çörek, uçan penisli haç rozetinin daha alçak gönüllü bir türevi) İngiltere'ye getirme vatana ihanet sayıldı. Hükümet 1581 yılında ekmek-şarap ayinini yasaklayarak hem ayini düzenleyenler hem de dinleyenler için yüklü para cezası ile bir yıllık hapis getirdi. Bu kanun ayrıca gönülsüzlük cezasını da

(Katoliklerin İngiliz Kilisesine devam etmediklerinde ödedikleri cezayı) marangoz ve terzi gibi zanaatkârların aylık gelirinin kırk-elli katı olan 20 sterline çıkardı.[256] Southwell'in de yargılandığı 1585 tarihli yasa İngiltere'de rahip olmayı yasaklayıp ayrıca rahibe herhangi bir şekilde yardımcı olmayı da ölümle cezalandırılabilecek bir suç haline getirdi.[257] 1587'de ise resmi kiliseye devam etmeyenler eğer kendilerine tahakkuk ettirilen cezaları ödemezlerse, gelirlerinin üçte ikisine el konulacaktı.

Kısacası İngiltere'de Katolik olmak için zor bir zamandı. Rahiplere yardım ettiğinizde -ki bu kurtuluşunuz için gerekliydi, çünkü yalnızca onlar ayinlere ulaşmanızı sağlayabilirdi –sadece kendinizin değil, aile üyelerinizin de hayatını tehlikeye atıyordunuz. Eğer Papanın emirlerini dinleyip ayinlere katılmazsanız, bu defa da felç eden cezalar sebebiyle fakirlikle karşı karşıya kalıyordunuz. Tüm bunları yapmadığınızda ise, o zamanın Katoliklerinin inancına göre arafta geçecek çok çok uzun bir süreye kendinizi hazırlamanız gerekiyordu. Araf hafife alınacak bir şey değildir –daha çok cehenneme benzer, fakat azap gördükten sonra kurtulma ihtimali vardır. Tarihçi Edmond Duffy'ye göre araftaki ruhlar günahlarına bağlı olarak "mengeneye bağlı çalışan kasap çengellerine asılabilir, dili ve cinsel organları buzda dondurulabilir ya da erimiş metal dolu kazanlarda kaynatılabilirdi".[258] En kötüsü kendinizi sonsuza kadar lanetleyip, kasap çengelindeki ruhların ebedi olarak debelenecekleri cehenneme doğrudan gidebilirdiniz.

Şüpheli Katolikleri tespit ve kovuşturma için tahtın pek çok yöntemi vardı. Ülkeyi boydan boya dolaşıp evlere baskınlar düzenleyerek rahipleri ve haç ve nazarlık gibi sadece Katoliklere mahsus eşyaları arayan özel hizmetkârlar, Katolik avcıları istihdam ettiler. İşkence yapıyorlardı. Hatta baş hizmetkâr Richard Topcliffe bodrumunda favori işkence yöntemi olan rahipleri itiraf ettirme için özel bir oda yaptırmıştı. (Biraz çarmıha benzeyen bir yöntem. Tutukluyu ellerinden çivileyerek asma. Vücut aşırı derecede acı çekmeden bu pozisyonda on dakikadan fazla kalamıyor; hemen ardından iç hasar başlayıp

nefes almak güçleşiyor ve bir müddet sonra da imkânsız hale gelir.)

Fakat tahtın görünüşte zararsız en önemli ve sinsi silahı peşinen yemindi (oath ex officio). Heretik oldukları gerekçesiyle tutuklanan gerek Katolik gerekse Püritenlerden (Protestanlar İngiltere Kilisesinden daha reformistti) sorgulamadan önce peşinen yemin isteniyordu.[259] Soruların ne olabileceğine dair hiçbir fikir verilmeden, hepsine doğrulukla cevap vereceklerine dair yemin etmek zorundaydılar. Bu durum, en azından on ikinci yüzyıldan beri yerleşmiş olan insanların kendilerini suçlamaya zorlanamayacaklarına dair ilkeyi ihlâl ediyordu (Bu ilke ABD Anayasasının beşinci değişikliğinde garante altına alınmıştır). Parlamentoya dilekçe veren bir Püriten "Tanrıdan [yeminden] korkan bir vicdan için kendisi aleyhinde ve büyük azap çekmesine sebep olacak şeyleri bildiğini söylemeye zorlamanın her türlü acının üstünde" olduğundan şikâyet etmişti. Öyle gözüküyor ki; yeminle inkârın Tanrıyı yaralama ve insanın ruhunu cehennem ateşlerine atma, yeminine uygun davranmanın ise hem kendi hem de başkalarının fani vücutlarını hapse ya da ölüme mahkûm etme olarak görüldüğü bir toplumda, bu yemini bir işkence olarak tanımlarken abartmıyordu.[260]

Tudor iktidarının sıklıkla kullandığı ve İngiliz Katoliklerinin çok korktukları başka bir mücbir yemin "Kanlı Soru"ydu. Katolikleri kraliçeye sadakatle Papa'ya sadakat arasında bir seçim yapmaya zorlayarak Katolik cemaatini bölmeyi amaçlıyordu. Tutuklu Katoliklere şayet Papa kraliçeyi devirmek için İngiltere'ye bir ordu gönderip desteklemelerini isterse ne yapacakları soruluyordu. Papa'nın mı yoksa kraliçenin mi tarafını tutacaklardı? Bu Katoliklerin çoğunluğu için hakikaten zor bir soruydu.[261] Geçici hükümranları olarak Elizabeth'e bağlılık ve sadakat borçları vardı. Fakat aynı zamanda Kilisenin ruhani lideri Papa'ya ve onun emirlerine de itaat etmek zorundaydılar. Papa'nın Elizabeth'in İngiltere'nin meşru kraliçesi olmadığını ilan etmesi ve hem kendisi hem de "takipçilerini" aforoz

etmesiyle durum daha karmaşık bir hal aldı. Southwell'in de aralarında olduğu az sayıda Katolik kararlı bir biçimde kraliçenin yanında yer aldılar. Fakat pek çoğu ya Papa'yı seçti ya da soruyu hiç cevaplamadı. İkinci gruptaki Katolikler, 1585 yasası rahiplerin İngiltere'de bulunmasını ve onlara yardım edilmesini vatana ihanet olarak gördüğü için en azından biraz haklılık payıyla hain olarak yargılandılar.

Pek çok Katoliğin kabul ettiği gibi, kendileri aleyhinde şahitlik etmeye zorlayan mücbir yeminlere karşı tek savunmaları müphem/kaçamak ifadelerdi. Southwell'in yargılanması bu tekniğin nasıl çalıştığı konusunda bir fikir verir. Southwell, Katoliklere şayet kendilerine Protestan yetkililer bir rahibin yerini bilip bilmediklerini sorarsa hayır diyerek yemin edebileceklerini söylemekle suçlanıyordu: "şu niyeti rezerve ederek: Size söyleme amacıyla bilmiyorum".[262] Sesli olarak dile getirilen ile içten amaçlanan arasındaki ayrıma dayanan bu zihni rezerveden daha önce bahsetmiştik. Bir Katolik içinden "size söyleme amacıyla"yı eklediği müddetçe rahibi görmediğine dair yemin edebilirdi. Her ne kadar dinleyenlerin duyduğu yanlışsa da –aslında rahibi gördü– konuşmanın dile getirilen ve getirilmeyen tüm parçalarını anladığı için Tanrının duyduğu doğruydu. Katolik rahibi gördü, ama yetkililere söyleme niyetiyle değil –doğru. Burada önemli olan dinleyici Protestan yetkililer değil Tanrıdır. Müphem/kaçamak konuşma olmaksızın Katolikler ya yüklü para ve hatta kendisinin ve rahibin ölümle cezalandırılacağı kadar bir ciddi bir suç olan rahibi gördüğünü itirafla sınırlandırılacak, veya yetkililer tarafından suçun itirafı gibi anlaşılan yemin etmeyi reddetmek zorunda kalacaktı. Saklayacak bir şeyi olmayan neden yeminden kaçınsın ki?

Devlet görevlileri muhtemel suçluları kendilerine karşı yeminle tanıklıktan kurtardığı için müphem/kaçamak konuşmadan nefret ediyordu. Bu, gayet açık bir şekilde evlenen bir adamın inkârıyla bir kadının hayatını mahvedebilir; bir hırsıza çalıntı malların kendisine ait olduğunu iddia etmesini sağla-

yabilir ve en kötüsü de Kraliçeyi tahttan indirmeye çalışırken yakalanan birisine bu işe olan iştirakini reddetme imkânı verebilirdi. Müphem/kaçamak konuşma bu suçlulara kendilerini yargılayanları yanıltma özgürlüğü verecekti. Aslında Tanrının gözünde doğru söyledikleri müddetçe sadece insanların gözünde yalancı şahitlik yapmış olacaklardı. Hakikatte her türden tanıklığın dayandığı ilahi ceza tehdidini denklemin dışına çıkaracaktı. Baş Yargıç Popham (o da İskoçya Kraliçesi Mary'i ölüme mahkum etmişti) şöyle özetler: "Şayet bu doktrine izin verilirse tüm adaletin yerini alır. Çünkü biz ilah değil, insanız. Görünür eylemler ve konuşmalara göre yargılayabiliriz. Gizli ve dahili niyetlere göre değil".[263] Şayet insanlar kendilerini Tanrıya karşı yalan söylüyor hissetmezlerse yetkililere karşı istedikleri yemini etmede özgür olurlar ve hukuk sistemi iş görmez. Sistem eskiden olduğu gibi bugün de böylesi bir dil kullanımını yalan yere yemin olarak tanımlama ihtiyacındadır. Aksi halde "tüm hukuki kararlar ve şahitlikler şüpheli hale gelir". Southwell idama mahküm edilmişti.

Müphem/kaçamak konuşma Southwell'in yargılamasındaki her iki taraf için de geri tepmişti. Her ne kadar Tudor yetkilileri müphem/kaçamak konuşma karşısında dehşete düşseler de, sıradan insanların bu konuda açık bir kaygıları yoktu. Onları dehşete düşüren şey, hükümetin tek "suçu" rahip olmak olan bir adamı infaz ediyor olmasıydı. Bu tür infazlarda alışılmış yöntem asma, suda boğma ve çeyreğe bölmeydi. Mahkümun boynuna bir ilmek geçirilerek ölmeden kendinden geçmesini sağlayacak kadar sallandırılırdı. Sonra hâlâ canlıyken cinsel organları kesilip vücudu parçalara ayrılır ve bağırsakları deşilirdi. Kalbi çıkarılarak öldürülür ve iç organlarıyla beraber ateşe atılırdı. En sonunda potansiyel hainlere ibret olması için Londra Köprüsü girişine çivilenmek üzere kafası kesilir ve vücudu parçalara ayrılırdı. Elizabeth'in yerine kuzeni İskoç Kraliçesi Mary'i geçirme amacındaki Babington komplosunun on yedinci yüzyıl başından kalma bir hikâyesi yöntemin "vahşi dokunuşları" olduğunu kaydeder.[264]

İzleyiciler bu vahşi cezalandırma yönteminde sıra Southwell'e geldiğinde, işlemin alışıldık biçimde yapılmasına engel oldular. Cellat Southwell'in canlı canlı bağırsaklarının deşilebilmesi için ipi kesmeye kalktığında, kalabalık "bırak ölünceye kadar asılı kalsın" ve "çek bacaklarını" diye bağırarak ona engel oldu. Buna cevap olarak cellat, eziyetinin çabuk bitmesi için onu bacaklarından astı. Southwell'in kesik kellesini kaldırıp alışıldık biçimde "işte hainin başı" diye ilan ettiğinde, izleyenlerin arasından hiç kimse standart cevap olan "hain, hain" diye bağırmadı. Bunun yerine insanlar bir hatıra olarak saklamak için kanının birikintilerine bez parçaları batırdılar. Southwell bir şehit olarak öldü. Yetkililer müphem/kaçamak konuşmanın avukatlığını yaptığı için halkı ona karşı döndüremediler.

Bununla beraber müphem/kaçamak konuşmaya karşı popüler ilgisizlik uzun sürmedi. Southwell, Henry Garnet ve diğer önde gelen Cizvitler tarafından savunulan müphem/kaçamak konuşma, temel olarak bir Cizvit doktrini diye tanınmaya başladı. İspanyol ajanları kraliçeyi devirmek için her şeyi söylemeye ve yapmaya hazırdılar. Bu sebepten İngilizlerin Cizvit ihaneti şüphesiyle lekelendi. "Barut Suikasti"yle olan ilişkisi de bu saygın doktirinin sonunu getirdi. Bir grup Katolik 1605 yılında parlamentoyla beraber Kral I. James ve ailesini havaya uçurmayı denedi. Suikastle bağlantılı olarak tutuklananlardan birisi Henry Garnet'ti ve yargılama sürecinde Southwell'de de olduğu gibi müphem/kaçamak konuşma anahtar bir rol oynadı. Ancak bu defa o kadar canavarca bir planla –Kralı, varislerini ve İngiltere'nin Protestan soylularının çoğunu öldürmek– bağlantılıydı ki, sadece en üçkağıtçı ve ahlâksız suçluların başvuracağı ihanet suçlamasıyla sonsuza kadar lekelendi.

Koruma için kurgulanan müphem/kaçamak konuşmanın yeminlerin kutsallığı üzerine beklenmedik etkileri oldu. Sonuçta doktrin halk muhayyilesinde Katoliklikle o kadar iç içe geçti ki, bir Katolik için yemin etmesi ve bu yemine inanıl-

ması neredeyse imkânsız hale geldi. Hatta İngiliz Katolik yazarlar bile rahip Christopher Bagshaw'un 1601 yılında "bizi her türden ihanet vb. ile suçlayabilirler ve elimizde bundan kurtulmamızı sağlayacak hiçbir şey kalmadı" diyerek şikâyet ettiği gibi uygulamayı kötülemeye başladılar.[265] "Yemin ederim ki rahibi barındırmadım" gibisinden düz bir yeminin bile, otoriteleri kandırmak için "öyle olsa bile bu seni ilgilendirmez" zihni rezervasyonunu içerdiği varsayılıyordu. Suçlanan Katolikler ne derlerse desinler Protestan yetkililer onların suçlu olduğunu ve kendilerini kurtarmak için Cizvit numaraları yaptıklarını düşünüyordu. Bu ayrıca anılan dönemde genel olarak yeminin etkisinin azalmasında bir etkendi. Şayet bir yemini müphem/kaçamak konuşma haline getirmek her zaman mümkünse artık yemin etmenin bir anlamı kalmamıştır; yemin doğrunungarantisi olarak değerini kaybetti.

Ne........ Ruhani Bedenmiş

Yeminlerin değerini yitirmesi ve zayıflamasında başka bir anahtar etken bizatihi Protestanlığın kendisiydi. Protestanlık ne ayinle ne de yemin ederek Tanrının fiziksel bedenine dokunmayı insanlar için imkânsız hale getirdi. Yemin etmek etkisini yitirdi.

Katoliklik ile Protestanlık arasındaki belirleyici fark ekmek-şarap ayinindeki Tanrının bedeninin konumuydu. Önceki bölümde gördüğümüz gibi Katolikler için Tanrının bedeni fiziksel olarak ekmekteydi (ya da ekmek Tanrıydı). Ekmeğe benzemesine rağmen tam olarak Tanrının bedenine dönüşmüştü. Protestanlar için de kutsamadan sonra ekmek Tanrının bedenine dönüşürdü, fakat bu fiziksel değil ruhani anlamdaydı. Her ne kadar Lutercilerden Kalvinistlere, İngiltere Kilisesinden Anabaptistlere kadar farklı Protestan gruplar –vaftizin zamanlamasından rolüne, uygun kilise tezyinatının nasıl olacağına ve hatta kutsamadan sonra ekmeğin tam olarak

doğasının ne olduğuna– kadar dinsel konularda birbiriyle çelişen görüşlere sahip olsalar da, hepsi rahibin ekmeği Tanrının fiziksel bedenine dönüştüremeyeceği konusunda hemfikirdi. Ortodoks Katoliklerin ısrar ettiği gibi ayin esnasında Tanrı "bedenen, doğal ve et olarak yeniyor" değildir.[266] İngiltere Kilisesinin doktrinini belirleyen *Otuz Dokuz Madde* (*Thirty-Nine Articles)* ekmek-şarap ayininin nasıl anlaşılması gerektiğini açıklar: "Akşam Yemeği"nde Hz. İsa'nın bedeni sadece kutsal ve manevi manada alınıp, verilip, yenilmektedir".[267] Ekmek madden ekmek olarak kalır, fakat ne tür bir Protestanın tanım yaptığına bağlı olarak Tanrının bedeni "manen", "kutsal olarak", "mecazen", ya da "ruhani olarak" oradadır. Tanrının bedeni artık inananlar tarafından bırakın yemeyi ve kırmayı, dokunulamaz haldedir.

Buna rağmen manevi Gerçek Tezahür kavramının Katolikler için hiçbir anlamı yoktu. On yedinci yüzyıl başı Katolik polemikçisi Robert Parsons Tanrının "özünde, fakat sadece manen ve kutsal" algılanabileceği fikri ile alay etti.[268] Parsons ve arkadaşları için Gerçek Tezahür fiziksel tezahür demekti –Tanrı ancak bedenen dokunulup yenebildiğinde ekmekteki varlığı anlamlıdır, ruhani ya da kutsal olarak değil.

İnsanların Tanrının bedenine dokunabildiği diğer yöntem olan yemin etme de paralel bir dönüşüm geçirdi. Fiziksel alandan manevi alana geçti. Belirli bazı Katolik yemin türlerinin Hz. İsa'nın bedeninin –şarap-ekmek ayini esnasında sunakta bulunan bedeni– nasıl lime lime edebildiğini daha önce görmüştük. Protestan yemininin Hz İsa'nın *manevi bedenini* –şarap ekmek ayini esnasında (biraz kafa karıştırıcı biçimde) manen sunakta bulunan– parçalayacağı düşünülmüştü. Protestan William Vaughan bunun nasıl işlemesi gerektiğini 1611 yılında şöyle açıkladı: "[İnsanlar] yalan yere yemin ettiklerinde, bu ister Tanrının bedeni, kanı yahut yaraları üzerine olsun, böğrünü kanlı bıçaklarıyla manen parçalıyorlar demektir".[269]

Protestan ekmek-şarap ayini ruhaniyet açısından daha az gerçek ve Protestan yeminleri de kişinin söylediklerinin doğ-

ruluğunu garanti altına almak için Tanrıyı şahit göstermesi bakımından daha az etkili değildi. Fakat yeminin Tanrının manevi bedenini etkilemesi, ona fiziksel olarak temas kadar tatmin edici değildi. Ortaçağ Katolikleri Tanrının bedeninin cennette, bazen de ayin sırasında sunakta olduğunu bilip yeminleriyle ona ulaşıp dokunarak kendilerini gözettiğinden emin oluyorlardı. Fakat Tanrının manevi bedeni nerededir? Manevi beden *ne*dir? Ayin esnasında Tanrının ruhani Gerçek Tezahürünün Katolikler ve bazı Protestanlar için epistemolojik sorunlar yarattığı gibi –fiziksel olarak değilse hangi manada Tanrı *hakikaten* oradadır?– Protestanların yemin etme yöntemleri de antların ne ölçüde doğruyu garanti edebileceği konusunda şüphe uyandırdı. Her ne kadar Protestan yazarlar yemin etmenin hâlâ Tanrıyı şahitliğe mecbur kıldığını söyleseler de, yeminlerin Tanrıya ulaşmadaki yeni "manevi" yolları başarılarının kesinliği hakkında şüphe uyandırdı.

Tüm bunlar Reformasyon sürecinde yeminlerin gücünü zayıflattı. Ayrıca bu süreçte insanlardan edilmesi istenen yeminin artan sayısı, Tanrı adına içilen andın kişilerin sözlerinin doğruluğunu garantileyen kutsal bir formül olma yerine gittikçe anlamsız bir laf kalabalığına dönüştüğüne dair algıya katkıda bulundu.[270] Bu eğilimi 1534 yılında Hükümranlık Yemini ile erkek tebâsının bir kısmından kralın İngiltere Kilisesinin mutlak hakimi olduğuna dair ant içmelerini isteyen VIII. Henry başlattı. Elizabeth de halkına benzeri bir yemin ettirdi. Barut Suikastini izleyen 1606 yılında I. James halkın kendisine sadakat gösterip Papayı reddedeceklerine dair ant içmek zorunda oldukları Sadakat Yeminini getirdi. İç savaş patlak verdiğinde yeminler yağmur gibi yağmaya başladı; Krala, Parlamentoya ve İngiltere Kilisesine bağlılık isteyen Protestan Yemini (1641); zavallı Papayı reddeden Tövbe Yemini (1643 ve 1656); Kral öldüğü için devlete bağlılık isteyen Bağlılık Yemini (1650) ve yenilenen II. Charles'a ve İngiltere Kilisesine Sadakat Yemini. Tarihçi Christopher Hill'in tahminine göre 1640-1660 arasında insanlar, yetkililerin amaçladığını

gerçekleştirme gücünü kaybetmiş ve birbiriyle çelişen on kadar yemin etmek zorunda kalmışlardı. Yeminler artık kişinin sadakatinin ya da herhangi bir şey hakkında doğru söylediğinin gerçek garantisi olmaktan çıkmış, otorite talep ettiğinde edenin hakiki amaç ve inançlarından bağımsız kolaylıkla söylenebilen basit formüllere dönüşmüştü. 1586'da mengeneye benzeyen "Tanrıdan Korkan Vicdan", 1662 yılına gelindiğinde popüler şarkının içinde bir alaydı:

> Zorluyorlar bizi,
> Etmeye iki yemin, fakat edeceğiz üçüncüsünü
> Ama bu asla onların tutulacağı anlamına gelmez[271]

Feodal Beylerden Tokmakçılara

Yeminin düşüşünü etkileyen son bir kültürel hareket de feodalizmin sonu ve doğal neticesi olarak beraberinde kapitalizmin patlamasıydı. Yeminler, yüzlerce yıldan beri erimekte olan Ortaçağ toplumunun feodal yapısında, lordlar, vassallar, kiracılar, özgür olan ve olmayan çiftçiler arasında onları karşılıklı destek ve bağımlılık ağında birbirlerine rapteden ilişkilerin altını çizip garantilemişti. Feodal sistemin merkezinde "kodamanlar" vardı –geniş arazileri kontrol eden, şahsi orduya sahip ve hâmilik ağıyla kendisinden daha aşağıdaki tüccar ve soyluların sadakatini sağlayan soylular. Bunlar aslında mutlak hükümdar olan kral ya da kraliçeye karşı çıkma, en azından hayatlarını zorlaştırma gücüne sahip mini hükümranlardı. I. Elizabeth tahta geçtiğinde bu güç odaklarının etkisi zaten ciddi biçimde azaltılmıştı. O bunu daha da küçültecek bir politika uyguladı. Soyluları iflaslarına sebep olacak güzel elbise ve takı konusunda cesaretlendirmesiyle Fransa'nın XV. Louis'ine ilham vermiş olabilir. Getirisi yüksek tekellerin dağıtımını kendisine olan (açık) sadakat ve yanında bulunmaya bağlı hale getirerek, sarayda bol bol zaman ve para harcama-

ları konusunda ısrarcıydı. Bu nedenle kendi malikanelerinde yeterince zaman geçirip kişisel hâmilik ağlarına yatırım yapamıyorlardı. Elizabeth tahta geçtiğinde İngiltere'de tek bir ırsî Dük kalmıştı. Onu da idam ettirdi (dürüst olmak gerekirse, o da kraliçeyi tahttan indirmeye çalışmıştı). İngiltere'de tekrar bir Dük'ün ortaya çıkması 1623 yılında George Villiers'in büyük olasılıkla güzel bacakları ve Kral I. James'in aşığı olması sebebiyle I. Buckingham Dükü yapılmasıyladır. Kodamanlar ve sürdürdükleri feodal sistem ortadan kalktı; çok yaşasın güzel kalçalar ve hızlı dans.

Toplumu yapıya kavuşturan prensip olarak feodalizmden devir alınan şey kapitalizmdi. Pazar mütemadiyen ve daha çabuk dürüstlük talep etti –her alışverişten önce malların iyi kalitede olduğuna, fiyatının uygunluğuna ve zamanında teslim edileceğine dair Tanrı üzerine yemin etmeye vakit yoktu. Eğer her şey istenildiği gibiyse tüccar ya da üretici zenginleşecek; eğer değilse işsizlik sigortasının olmadığı ve insanların düzenli biçimde borçlular hapishanesine atıldığı bir dönemde topu dikecekti. Tarihçi Christopher Hill'in belirttiği gibi "dürüstlüğün açık bir biçimde en iyi politika olduğu, anlaşmalarına bağlı kalmayanların ticari ilişkilerinde zorluklar yaşadığı bir toplumda, doğaüstü yaptırımlara git gide daha az ihtiyaç duyuldu".[272] Hill, Restorasyon döneminde şekil alan toplumu, yemininin yerini sözleşmenin aldığı, kişisel çıkarların hüküm sürdüğü ve "saygınlık, haysiyet ve kredinin sosyal önemindeki artış nedeniyle, sözün senet haline gelmesi için kişinin bedel ödemesi" kuralının keşfedildiği Hobbescu bir toplum olarak tanımlar. Tüm bu sebeplerle –(1) feodalizmin çöküşü, (2) kapitalizmin yükselişi, (3) idare edilemeyecek sayıda yemin olması, (4) aşırı kullanımı sebebiyle müphem/kaçamak konuşmadan kaçınılması (5) Protestan Reformasyonu sonucu ortaya çıkan Tanrının manevi bedeni üzerine yapılan yeminin fiziksel olanı üzerine yapılanına göre daha az etkili olduğu fikri –insanlar dini yemin etmeyi bırakıp, sözleşmeler ve anlaşmalar yapmaya başladılar.[273]

Bu gerileme biraz abartılmış olabilir. Bugün yaptığımız gibi Rönesans döneminde de insanlar yemin hakkında konuşuyor, yazıyor ve yemin ediyorlardı. Gazların basıncı ve hacmi ile ilgili kendi adının verildiği kanunu bulan bilim adamı Robert Boyle'un, 1647 civarında *Geleneksel Yemine Karşı Özgür Söylem*'i [*Free Discourse Against Customary Swearing*] yazdığı pek bilinmez.[274] Hatta Kraliçe I. Elizabeth İngiliz tahtındaki konumunu güçlendirmek için pek de dini olmayan yeminleri müsrifçe kullanmıştır. Konuşmasının arasına on altıncı yüzyıl İngiliz erkeklerinin telaffuz edebileceği en sarsıcı ifadelerden birisi olan "Tanrının ölümü"nü serpiştirmeyi severdi.[275] Buradaki anahtar kelime *erkek*tir –kadınların dili erkeklerden daha temiz ve dindar olmalıydı. Elizabeth'in sarayında çalışmış bir şairin belirttiği gibi kadınlar "en önemli erdemleri utangaçlık olduğundan...duyduklarında ya da gördüklerinde yüzleri kızardığından" edepsiz ve gayrı dini kelimeleri kullanmamalıdırlar. Fakat Elizabeth "Tanrının ölümü" üzerine, yabancı elçilerin not düşeceği kadar sıklıkla yemin etti.

Elizabeth kraliçe olduğunda kendini zor bir durumun içinde buldu. Yirmi beş yaşındayken, en iyi ihtimalle yarısı, kötü ihtimalle tamamı bir kadının yönetemeyeceğine inanmış erkeklerin oluşturduğu hükümeti idare etti. O zamanlar meşhur olan *Trampetin İlk Sesine Mukabil Kadınların Ucube Yönetimi* [*The First Blast of the Trumpet Against the Monstrous Regiment of Women*] kitabının ana fikri, "bir kadının erkeklerin üzerinde imparatorluğunun olabilmesi ve hükümranlık kurabilmesi için, karakterinin canavardan daha kötü bir şey olması" gerektiğiydi. Elizabeth konuşmalarına bu türden sarsıcı yeminler serpiştirerek hükümranlık hakkını teyit ediyordu. Kendisini "bir kralın kalbine ve midesine" sahipmiş kadar erkeksi olarak sunuyordu –sevilen ancak günahkâr VIII. Henry'e uygun bir varis.

Fakat Boyle'unkine benzer metinler ve kraliçenin pekiştirici kelimelerine rağmen, yemin etmenin görkemli çağı kapanıyor, müstehcenliğin yükselişi başlıyordu.

Uzak Durulması Gereken Her şey

Daha önce de gördüğümüz gibi, yüzlerce yıl boyunca insanlar "kötü kelimeler" ve "müstehcen kelimeler" gibi belirli bir dil türünün dinleyenlerini ve okuyanlarını günaha sürükleyeceğinden korkmuşlardı. "Kötü" dilin doğası ahlâksız davranışa teşvik etme gücüne bağlıdır. Rönesans sürecinde başka bir tür kötü dil için farklı bir terim kullanıma girdi: *müstehcenlik*. Kelimenin Latincesi olan *Obscenus* Ortaçağda kullanılıyordu –örneğin Katolik İngilizcesi, *Catholicon Anglicum*'da [1483'te hazırlanan İngilizce-Latince derleme sözlüğü ç.n.] *foule*'in tanımının bir parçasıdır. Ancak on altıncı yüzyılın sonlarında İngilizcede görülmeye başladı. Kaydedilen ilk İngilizce kullanımları, kelimenin formunu kazanmış bir kelime niteliği gösterir –John Harington, İtalyan epik şiiri *Çılgın Orlando*'nun [*Orlando Furioso*] (1591) tercümesini ahlâksız bir proje olarak görenlere karşı yaptığı savunmada onu "obscenousnesse" olarak kullandı.[276] "Ariosto'nun çalışmalarında açık saçık veya müstehcen [obscenousnes] bir kelime olmadığını" iddia eder. (John Harington hem seks hem de bok bilimi konusundaki çifte ilgisi sebebiyle kitabın yönlendirici dâhisi rolünü üstlenmiş olabilir. Müstehcen kelimesini İngilizcede kullanan ilk kişilerden birisi olmakla kalmamış, ayrıca sifonlu tuvaleti icat edip buluşunu yaymak için *Tuvaletin Dönüşümü* [*The Metamorphosis of Ajax*] adlı alaylı bir şiir de yazmıştır. *Ajax*, o dönemde kullanılan tuvaletin argodaki karşılığı olan "a jakes"in cinasıdır. Bunlardan birisini Kelston'daki [günümüze ulaşmamıştır] malikanesine kurdu ve vaftiz annesi olan Kraliçe I. Elizabeth onu muhtemelen kullandı ve beğendi. Ancak fikir 250 yıl kadar yaygınlaşmadı. (Hizmetçilerinizin lazımlıkları boşaltması ve temizlemesi, Harrington'un sisteminin gerektirdiği boruları döşetmekten daha ucuz ve kolaydı.) Çılgın Orlando [*Orlando Furioso*] (1532) hüzünlü bakireleri avlayan şövalyeler, paganlarla savaşan Hıristiyanlar ve her iki tarafa da yardım edem büyülü yaratıklar hakkında vahşi bir hikâyedir. Ariosto'nun

şiirinde pek çok müstehcen malzeme vardır. Bunu ilk kabul eden Harington'dur: müstehcenlik "arsız Frier ile Alcina ve Rogeros karakterlerinin çiftleşmesinde... diğer bazı yerlerde" (hüzünlü bakirelerin en güzeli deniz canavarına adak olarak çıplak halde kayaya bağlanması dahil) mevcuttur. Fakat Harington şiirde ahlâksızlığın cezalandırılıp erdemin övüldüğünü iddia eder. İbret olması bakımından arsız piliç (friar) kötü bir sonla karşılaşır, zina ile cezalandırılır vb. Ariosto ve kendisinin bu kötü eylemler için kullandığı kelimelerin kar tanesi kadar beyaz olduğunu ekler.

Bu, müstehcen kelimeler ile temsil ettikleri arasında yeni bir ayrımdır. Çok genel söylemek gerekirse Ortaçağda böylesi bir ayrım yoktur. İster s.kmek, .m, isterse "Afroditin kendisinden daha güzelsiniz" olsun, günaha götürebilecek her kelime kötüdür. Harington müstehcen kelimeleri hafif meşrep ya da ahlâksız konularda kullanmanın daha kötü olduğunu ima eder. Ariosto ahlâken şüpheli olay akışını "alçakgönüllü kelimeler ve müstehcen olmayan tabirlerle" kurduğu için bunlara karşı çıkılamaz. Bu günümüzdeki müstehcenlik kavramımıza oldukça yakındır. Aynı şeye işaret etseler bile bazı kelimeler diğerlerinden daha kötüdür. Günümüzde bazı kelimelerin bizim için sözlük anlamlarını aşan rahatsız edici manaları vardır. Bunun başlangıcını Harington'un "obscenousnesse"inde görürüz.

Birkaç yıl sonra John Marston müstehceni, kabul edilebilir olan *azgınlık* (wantonness) ile kesinlikle kabul edilemez olan müstehcenlik arasında ayrım yaparken benzer bir şekilde kullandı. 1598 tarihli erotik şiiri *Pigmalion Tasvirinin Dönüşümü*'nü [*The Metamorphosis of Pigmalion's Image*] aniden bitirir. Sanki heykeltıraş canlı heykeliyle hakikaten işe girişecekmiş gibi: "Sakin, avare azgın ol şiirlerinde, müstehcen değil"*. Marston için azgınlık ya da cinselliği ima etme sorun değildir –şiirini aniden bitirmeden Pigmalion ve Galatea'nın

* Pygmalion yaptığı çok güzel kadın heykeline aşık olan heykeltıraştır. Afrodit'e heykeli canlandırması için dua etmiş ve o da kabul etmiştir.

nasıl "oynaştıklarını" tasvid eder:

Yapabildi mi, oh yapabildi, işte o zaman ikisi bir olur,
Meyvesini verdi mi nazik dokunuşlar ve öpücükler
Düştüklerinde ve sarmaladıklarında birbirlerini
Ve oynaşmanın tadına vardıklarında
Cayabilir miydi böyle azgın bir oynaşmanın ortasında
Yaptığından, uygun değil mi anlatmaya?
Ne yapacaktı ipek gibi teni
Selamlandığında onu tatlı öpücüklerle
...
Kim bilebilir geleni ardından?[277]

Detaylar hayal gücüne bırakılmıştır. Marston sıra pornografik olmaya –anahtarın kilide tam olarak nasıl uyduğunu anlatmaya– geldiğinde duraksar. Daha fazlasını söylemenin müstehcen olacağını ileri sürer.

Yergi ve hiciv yazarı Thomas Nashe bir yıl sonra Ringa balığı için az çok iç gıcıklayan bir hiciv yazdı ve '*sarding sandes*'in (sevişen kum taneleri) müstehcen namından bahsetti.[278] (Eğer hatırlarsanız *sard* Lindisfarne Gospels'de geçer ve "s.kmek"in arkaik formudur). Bu tam da bizim bildiğimiz müstehcenliktir –*sard* müstehcen bir kelimedir. Nashe 'sarding sands'in (sevişen kum taneleri) "dallying dunes" (oynaşan kumlar) ya da "bescumbered beaches"den (boka bulanmış sahiller) daha kötü olduğunu, ancak "fucking fells" (s.kişen tenler)" kadar kötü olmadığını not eder.* Thomas Thomas 1587 tarihli Latince-İngilizce sözlüğünde *obscœnus*'un tanımında, on altıncı yüzyılın sonunda İngilizce obscene (müstehcen) kelimesinin kazandığı yeni anlamları hayranlık uyandıracak şekilde gözler

* Titillation (gıdıklama) sadece dolaylı yoldan tit (meme) ile ilintilidir. Latince titillatio'dan gelir. Bescumbered "bokla kaplanmış" manasına gelir; to scumber ise Oxford English Dictionary'nin söylediğine göre özellikle köpek ya da tilkinin "boklarını temizlemektir" Artık neredeyse hiç görmediğimiz ancak Rönesans döneminde karşımıza çıkan bescumber, bewray ve beshit kelimelerinin üçünün de anlamı "bokla kaplamak, sıvamak"tır. Ortaçağ insanlarının tükürme ihtiyacı duyup bizi buna sevk eden bir dürtü olmaması gibi Rönesans insanları da bize hiç hitap etmeyen şeyleri bokla kaplama eylemiyle ilgili gözükür.

önüne serer: "uzak durulması gereken her şeydir: kirli, aptal, temiz olmayan, azgın, edepsiz, sadakatsiz, boşboğaz, kaba konuşan, dürüst olmayan".[279]

Suçiçeği virüsü ile birlikte müstehcenlik, on altıncı yüzyılın havasında, bilhassa da nüfusun küçük bir kesimini oluşturan fakat sayılarıyla ters orantılı bir etkiye sahip sözlük yazarları arasında kol geziyordu. Bu Rönesans dönemiydi –ki İngiltere'de İtalya'dan iki yüz yıl sonra başlamıştı– ve antik dönem klasik metinlerinin yeniden keşfiyle ilgili büyük bir kültürel coşku vardı. Latince bilgisi bu metinlerin "özünü" anlamaktan uzak okuyucular için pek çok sözlük basıldı. Thomas Elyot'un Latince-İngilizce Sözlük'ü gözden geçirilerek yirmi yıl içinde beş defa basıldı; Thomas Thomas'ın *Dictionarium*'u altmış yıl içinde on dört defa yayınlandı; İngilizce-Latince, Latince-İngilizce sözlük olan *Riders Dictionarie* elli yıl içinde sekiz defa gözden geçirildi. Bunlar en popüler olanlardan üçüdür. Bu dönemde Cicero ve Virgil'in okuyucularına geniş bir seçenek sunan çok sayıda başka sözlükler de basıldı.[280]

Fakat belirli kelimeler birbiri ile rekabet halindeki iki buyruk kipinin baskısı altındaki bu yeni dil bilginlerinin karşısına özel bir sorun çıkardılar. Sözlük hazırlayanlar bir taraftan Rönesansın büyük retorikçisi Erasmus'un (kendisini bir önceki bölümde *Erkek Çocukların Terbiyesi Üzerine*'nin [*On Civility in Boys*] yazarı olarak görmüştük) 1512 tarihli *De duplici copia verborum ac rerum* [*Kelimeleri ve Fikirleri Kopyalama Üzerine*] eseri ile tanımladığı klasik kopyalama ilkesine bağlıydı. Erasmus bir yazar ya da hatibin etkili bir biçimde öğretebilmesi ve ikna edebilmesi için, geniş bir kelime dağarcığına hükmedebilmesi ve farklı stillerde yazabilmesi gerektiğini ileri sürer. Bu zenginlik olmadan "zavallı muhataplarımızı ölümüne sıkarız".[281] Kelimeler hem okuyucularına mümkün olduğu kadar çok Latin klasiğini anlamalarına izin vermeye, hem de kendi yazı ve konuşmalarında kullanabilecekleri geniş bir kelimeler seçkisinin *kopya*sını sunmaya çabalamalıdır. Thomas Elyot 1538 tarihli *Dictionary*'sinin satış özelliği olarak "ülkede basıl-

mış herhangi bir sözlükten bin tane daha fazla Latince kelime içerdiğini" göstermişti.[282] Ne kadar çok kelime olursa o kadar iyiydi[283]–sözlüğü daha çok tanım sağladıkça okuyuculara "herhangi bir iyi yazar"da bulabilecekleri kelimeleri anlamada daha faydalı olacaktı.

Bununla birlikte sözlük hazırlayanlar diğer taraftan "iyi yazarlar"ın ürettiği malzemenin tüm okuyucular için uygun olmaması problemiyle karşılaştılar. En meşhur şiiri "Götünü s.keceğim ve s.kimi emdireceğim"le başlamasına rağmen, "iyi yazarlar" Catullus'u da içeriyordu. Martial da külliyatı çoğunlukla sadece müstehcen taşlamalar ve taklitlerden oluştuğu gerçeğine rağmen "iyi yazar"dı –örneğin "İtiraf ediyorum ki, seni Lucretia sandım; fakat Bassa, ne ayıp, sen bir s.kiciydin [*fututor*]. Sen iki .mcığı birleştirmeye kalkarsın ve senin azman organın erkeklik taklidi yapar." Rönesansın İngiliz erkekleri Martial'ı okuduklarında okşayan iki .m gibi konuları göz ardı edip "övgüye değer cümlelere ve akıllıca nasihatlere" bakmalıydılar. Erkek üyelerin dili olan Latinceyi öğrenecek kadar sağlam olan yetişkin erkekler okuduğunda bir sorun yoktu. Fakat genç erkekler ya da çocuklar –ya da Tanrı esirgesin kadınlar– Martial'ın tercüme edilmiş kelime dağarcığı ile bir sözlükte karşılaştıklarında ne olacaktı? Elyot *Yönetici Adlı Kitap* [*The Boke Named the Governour*] (1531) isimli eğitim üzerine meşhur tezinde ne olacağını uyararak açıklar."Şeytani adetler, ahlâksızlığın bulaşıcı çiğ tanelerini [beyinlere ve kalplere] girip yumuşak ve nazenin tomurcuklara bulaştıracak şansı bulabilir. Böylece meyve yabanileşir, ateşli ve ölümcül zehir içerir ve ülkenin nihai yıkımına sebep olur".[284] O zamanlarda Rönesans sözlükleri mümkün olduğu kadar çok kelime içermeli, fakat aynı zamanda "bulaşıcı çiğ tanelerini"nin genç erkekleri zehirlemesini, başa çıkamayacakları kelime ve fikirlere maruz bırakmayarak engellemeliydi. Örneğin *kopyalama* ilkesi Martial'da geçtiği için *cunnus*'u (.mcık) içermelerini talep etti. Fakat didaktik sorumluluk hariç tutmalarını istedi. Yeniçağ sözlükçülerinin birbiriyle çelişen bu talepleri ele alma

biçimleri bize modern müstehcenliğin gelişimine dair yeni bir içgörü sağlar.

Elyot bu çatışmayı, Sözlük'ünün girişinde yer alan Latince bir risale ile "hakikaten bilgili okuyucuları" na açıklar. [285] Müstehcenlik başlığı bizatihi o kadar istikrarsızdır ki sadece Latince tartışılabilir. Şöyle beyan eder: "Eğer her kim okurken uyuyan arzusunu canlandırmak için müstehcen kelimeler arıyorsa, başka sözlüklere baksın ve benimkini bu türden kelimeler içermediği bahanesiyle reddetsin". Her ne kadar *kopyalama* ilkesi Elyot'un rehberiyse ve sözlüğünün kendisine en yakın olandan bin kelime daha fazla içerdiğini söylese de bu kelimelerden hiçbirinin müstehcen olmadığını iddia eder. Şöyle yazar "birkaç küçük şehevi kelimede saklanmış insan duygularının, yarı közlenmiş ateşle azıcık temaslarında bile ne kadar tutuşmaya hazır olduğunu biliyordum". Bu nedenle sözlüğü bu küçük kelimeleri çıkaracak ve "Eros'u meşaleyle silahlandırmayacaktır".

Bu, tam da kötü kelimelerin diğer günahları kışkırttığına dair Ortaçağ görüşüdür. Birkaç küçük şehevi kelime arzu ateşini tetikler ve hemen "Eros" kim bilir neresinde tuttuğu "meşale" ile ortalıkta koşmaya başlar. Bununla beraber Ortaçağ görüşü, Elyot'un günah ateşini yakan "müstehcen kelimeler" (*obscœna uocabula*) diye belirlediği görüşten ayrılır. Onun, müstehcen kelimeleri, mutlak olarak cezalandırılması gereken rezil arzuyu ortaya çıkarmada diğerlerinden daha tehlikeli olarak değerlendirdiği görülür.

Hangi kelimeler müstehcendir? Elyot'un sözlüğüne baktığımızda bazı ilginç istisnalar dışında çoğunlukla bekleyebileceklerimizle ilişkilendirildiğini görürüz. Latince *vulva* kelimesini içerir fakat gayet sade bir şekilde şöyle açıklar: "dölyatağı ya da her dişinin annesi, ayrıca Romalıların tükettiği, dişi domuzun göbeğinden et, yavrulamış ya da yavrusu ile beraber". Daha erken Latince-İngilizce sözlüklerde bulunan tanımları bilinçli olarak sansürler. Örneğin 1500'lerden kalma Wynkyn de Worde'ün *Ortus Vocabulorum*'unda *vulva* "İngilizcede

.mcık" olarak tanımlanır. Her ne kadar cunnus'u içeriyorsa da, kaba İngilizce karşılığıyla değil, "kadının kapısı" olarak tanımlamıştır.[286] Burada Elyot basılmaya uygun tüm Latince kelimeleri basit İngilizce manalarıyla değerlendirmekte, fakat bunların çok doğrudan olan anlamlarından kaçınılması gerektiğine karar vermektedir. Açıkçası bu basit İngilizce kelimeler, şehevi arzuları ortaya çıkarmada Latince eşdeğerlerinden yahut halk dilindeki hüsnü tabirlerden daha fazla güce sahiptir.

Elyot'un göğüs için seçtiği kelimelere baktığımızda, onun nefsani arzuların baş ve biricik tutuşturucusu olarak ayırdığı müstehcen İngilizce kelimeler daha açık hale gelir. *Mamma*, "göğüs" ve *mamilla*, "küçük göğüs" ile, hem hayvan hem de insanlara uygulanabilecek kelimelerle başlar ve bunları ziyadesiyle tıbbi olarak tanımlar. Bu mammae'nin hafif meşrep kullanımına ilişkin ipucu yoktur. Bununla beraber Elyot *mammosus*'u "büyük göğüslü" ve belki de en şaşırtıcı olan *mammeata*'yı "büyük göğüsleri olan kadın" olarak ifade eder. Elyot'un *mammeata* için verdiği tanım sözlükteki diğer kelimeler kadar az şehvet uyandırıcıdır –"büyük göğüsleri olan kadın" tanımını okuduktan sonra birini gözünüzde canlandırmamak neredeyse imkânsız. Elyot'a olan saygımızdan tahayyülün buradan nereye gidebileceği konusunda spekülasyon yapmayacağız. Fakat Elyot *mammeata*'yı ve onunla alakalı kelimeleri sözlüğüne alarak okuyucularının zihni alanında zararlı ve yanlış bir şeyin fitilini ateşlediğini düşünmemektedir. Önceki bölümde Ortaçağ modelini takip eden John Stanbridge'in, *Vulgaria*'sında şehevi olmaya eğilimli her şeyi sansürlediğini görmüştük: *vulva*'nın "locus ubi puer concipitur/bebeklerin geldiği yer" olarak verildiğini hatırlayın. Buna karşın Elyot için sadece *.m* gibi kelimeler bozulmuştur –*göğüs* gibi kelimeler her ne kadar cinsel imalar taşıyacağı ve tutkuları ateşleyeceği düşünülebilirse de müstehcen değildir ve dolayısıyla daha az tehlikelidirler. Müstehcenliğin zihne sızma yönteminde büyülü şeyler var gibi gözüküyor. Lafzî anlamlarını aşan saldırgan (ya da erotik) bir güçleri var.

Aslında diğer yandan Elyot'un müstehcenlik tanımı bizimkinden farklıdır. Herhangi bir yasak arzuyu ortaya çıkarma şansları az olduğundan, dışkı için kullanılan kelimeler onun listesinde yasak değildir. Örneğin *caco* fiilini "sıçmak" olarak tanımlar. *Urina* "işemek"tir, *vomo* "kusmak" olarak belirtilmiştir. Bu kelimeler arzuyu ortaya çıkarmadığı için tehlikeli değildir ve ahlâki bozulmaya sebep olmazlar. Bunun yerine *kopyalama* ilkesi yerini güçlendirir. *Caco* "sıçmak"tır, fakat *cacaturio* daha süslü bir ifadeyle "def-i hacet gidermek"tir. *Urina* ya kaba "işemek"tir, ya da daha kibarca "idrarını yapmak"tır. Bok bilimi (scatology) ile farklı anlamları olan kelimelere hakem olmak önemli gözüküyor –bunların hatiplerin zengin kelime dağarcığına eklenmesinde fayda olabilir.

Diğer sözlükçüler didaktik sorumluluğu terk ettiler ya da okuyucularının ahlâki eğitimi hakkında kaygılanmayı reddettiler. İngilizce-İtalyanca sözlüğü *Kelimeler Dünyası*'nı [*A Worlde of Wordes*] 1598'de yayınlayan John Florio ve *Fransız Dilinin Açıklanması* [*Lesclarcissement de la Langue Francoyse*] isimli eseri 1530 yılında basılan John Palsgrave bunun yerine halk dilini hakikaten konuşulduğu gibi ve ahlâken şüpheli tüm görkemiyle sunmak istediler. Palsgrave giriş kısmında sözlüğüyle hakikaten Fransızca konuşmanın öğrenilebileceği ile böbürlenir. Bu sözlükler dikkatlice incelendiğinde erken modern iletişimde müstehcen kelimelerin büyük bir rolü olması gerektiği ortaya çıkar. Florio bir şekilde "erkeklerin mahrem uzuvları"nı vurgulayan pek çok terim içerir. [287] Mahrem uzvun kendisi olan *cazzo* vardır. "Çükün incelenmesi ya da söylemi"* manasında *cazzaria*, "erekte olmuş penis" manasında *cazzo ritto*, "penisi olan adam" manasında *cazzuto* ve aynı kökten farklı pek çok kelime vardır. Bu kelimelerden birisi merak celb

* La cazzaria "Göt neden .mın arkasındadır"dan, "Halk Tuscan dilinin güzelliğini neden anlamaz"a kadar uzanan sorularla ilgili iki hümanist arasındaki diyaloğun başlığıdır.

† Randle Cotgrave'in 1611 tarihli Dictionary of the French and English Tongues'inde .m ya da s.kmek yoktur, tazı vardır. Levretée "tavşan dudaklı ya da gevşek dudaklı hizmetçi; ayrıca tazı tarafından rahatsız edilen hizmetçi kız" anlamındadır.

edecek biçimde diğerlerine benzemez –*cazzica*, "Laf arasında kalçaya hayranlığı ve kabulü dile getirme de, ne? Hişt, Tanrı esirgesin".[288] Florio burada "penis"ten gelen bir kelimeyi Tanrının adı üzerine yapılan boş bir yeminle tercüme etmektedir. Rönesans döneminde bile bugün olduğu gibi dört yüz yıl önceki İtalyanların müstehcen bulacağı yeminler etmek hâlâ geçerliydi. Florio ve Palsgrave İngilizce müstehcenliğin henüz yükseliş değil, doğuş çağında yazıyorlardı.

Kelimeler Dünyası da .mı içerir, *potta* "kadının mahrem uzuvları, .m, acayip ve *pottaccia*, "iğrenç koca .m". [†] Ayrıca Florio İtalyanca *fottere* tanımlarında *s.kmek* kelimesini serbestçe kullanır. Fiili şu manalara tahsis eder, "s.kmek, mıhlamak, becermek, çiftleşmek, doldurmak", *fottitrice* " kadın s.ken, mıhlayan, beceren, çiftleşen, dolduran" iken *fottitore* bunun erkek karşılığıdır. Palgrave s- kelimesi asla İngilizce olarak yazmaz, fakat *foutre* kelimesini *sard* (s.kmek) ve *swive* (becermek) ile karşılar. Konuşmalarda bu kelimelerin nasıl kullanılacağını göstermeye yardımcı olacak örnekler verir : "I will not swive her and she would pray me" - "Yalvarsa da s.kmem". Daha kötüsü didaktik sorumluluk gereği belki de onun yaptığı *ie fringue* tanımıdır: "I frig with the arse as a queene doth when she is in japing" yani "göt verenin yaptığı gibi sevişirken götünü sıvazlayacağım". Bunu birazcık bile günah bataklığına bulaşmadan okumanız için size meydan okuyorum.

Florio en fazla *s.kmek* kelimesini kullanabilir, fakat onunkiler kelimenin en erken örnekleri değildir. Bu şeref 1528'den kalma Cicero'nun "O d fuckin Abbot" yazmasındaki bir derkenara aittir.[289] Meçhul bir keşiş, kendisini baş keşişe olan kızgınlığını ifade etmek zorunda hissetiğinde *De Officiis*'in manastırdaki kopyasını okuyordu. (Bundan eminiz, çünkü başka bir derkenarda bize yardımcı olacak biçimde tarihi kaydetti.) Notu ekleyenin "bu herif dini sebeplerden sevişmekten kaçınan birine göre çok seks yapıyor"da olduğu gibi *s.mek*'i "fiili seks" manasında mı yoksa pekiştirici olarak mı kullandı bilmek zor; eğer ikincisi doğruysa, bu kelimenin ilk kayıtlı

kullanımından üç yüz yıl öncedir. Her iki hal de mümkündür –Söz konusu olan keşiş John Burton hakikaten manastır değerlerine sahip sorunlu birisidir. Aynı derecede ilginç olan bir diğer nokta, yorumcunun *s.kmek* kelimesini yazmada bir problem görmemesidir. Büyük bir ihtimalle lanetli olan bir kelimeyi yazmazdı. Bu keşiş için gerçek müstehcenlik, ipucu verilen ama asla tam olarak telaffuz edilmeyen *lanet*'tir.

S.kmek kelimesinin kullanıldığı bizim keşişten daha eski en az iki örnek daha vardır. Ancak araştırmacılar kelimenin ilk kullanımının şerefini bunlara vermezler. Çünkü birisi İskoç dilindedir. Diğeri ise şifreli yazılmıştır ve Latince fiil çekimiyledir. İskoç Şair William Dunbar ölümünden hemen önce 1513'te, şu satırları kaleme almıştı:

> He clappit fast, he kist and chukkit,
> As with the glaikis he wer ovirgane.
> Yit be his feirris he wald have fukkit ...
> [Sımsıkı sarıldı, öptü ve elledi
> Sanki olmuştu mağlup arzusuna
> Öyle anlaşıldı ki davranışından, s.kebilirdi][290]

Şifreli örnek de 1475-1500 tarihli bir şiirdendir. Ely Kasabası'ndan Karmelit keşişlerine saldırır. Taklitle yarı İngilizce yarı Latince yazılmıştır ve ahlâksız kısımlar en ilkel şifreleme biçimiyle "gizlenmiştir":

> Non sunt in cœli, quia gxddbov xxkxzt pg ifmk.
> . . .
> Fratres cum knyvys goth about and txxkxzv nfookt xxzxkt.[291]

Şifredeki her harfi, alfabede kendisinden önceki harfle basitçe değiştirdiğinizde –geç Ortaçağ hecelemesine tolerans tanıyarak– ortaya şu çıkıyor: "fuccant wivys of heli"—"Onlar (keşişler) cennette değiller, çünkü Ely'nin kadınlarını s.kiyorlar". Üçüncü satırın çözümü şudur: "swivyt mennis wyvis" –"Si-

lahlı kardeşler giderler ve adamların karılarını becerirler (swive)". Bu yazar için *swive*, eşanlamlısı kadar kötü bir kelimedir ve gizlenmeye ihtiyacı vardır. Ancak *swive* ve *fuck* kelimelerinin şiirdeki diğer kelimelerden daha kötü ve müstehcen oldukları düşünüldüğü için mi sansürlendikleri, yoksa yazarın keşişleri suçladığı cinsel günahların korkunçluğu yüzünden mi açıkça yazılamadıkları belli değildir. Açık olan şey oppljf (cinsel ilişki için kullanılan şifreli bir kelime) arayan herhangi bir Karmelit keşişi ile bozuşmak istemeyeceğinizdir.

S.kmek (fuck) kelimesinin etimolojisi hakkında pek çok teori var. Yaygın olarak bir kısaltma olduğu varsayılıyor. Hikâyeye göre eski zamanlarda İngiltere nüfusu salgın hastalıklarla kırıldığında, Kral tebaasının nasıl tekrar üreyeceğini enine boyuna düşündü. Herkesin "kralın emri ile çiftleşeceğine" dair fermanlar yayınladı ve F.U.C.K kelimesi ortaya çıktı. [fornicate under command of the king]. Ne bu ne de herhangi bir küfür/yemin kelimesini kısaltmayla açıklamaya çalışan teori doğrudur. Örneğin *naff*[292], "s.kişmek için müsait olmamanın (not available for fucking)" kısaltması değildir.[293] Amerikalılara göre İngilizlere daha tanıdık olan *naff*, 1960'lı yıllar Polari'sinde gay argosunda "yapış yapış" manasına gelen bir kelimeydi. Prenses Anne 1982 yılında fotoğrafçılara "defolun/s.ktirin gidin (naff off)" dediği için tartışmaya sebep olmuştu. Shit (bok) İngilizcedeki en eski kelimelerden birisidir ve muhtemelen bu hikâyelerin en iyilerinden birisini üretmiştir: Amerikan devriminden önce insanlar dışkıyı gübre olarak Atlantik'in iki kıyısından karşılıklı olarak gönderiyordu. Gemideki dışkı deniz suyuyla temas ettiğinde fermantasyona başlar ve metan üretirdi. Talihsiz bir denizci fenerle güvertenin altına indiğinde gemi patlardı. Sonuç olarak dışkı balyaları, denizciler onları yeterince yükseğe koyacaklarını bilsinler ve ıslanıp patlamasınlar diye "Ship High in Transit (S.H.I.T) –Nakil Halinde Yüksekte Taşı" diye etiketlenmeye başladı.

Şayet bir kısaltmaysa, *fuck*'ın kökeni nedir? Gerçek cevap pek de ilgi çekici değildir. Alman orijinli bir kelimedir. Fele-

menkçe, Almanca ve İsveç dilindeki "vurmak" ve "ileri-geri hareket etmek"le alakalıdır. Ayrıca shit gibi eski güzel Anglo-Sakson kelimelerimizden birisi değildir. On beşinci yüzyılın sonundan itibaren kullanımdadır.

Florio ve Palsgrave *fuck* (s.kmek), *arse* (göt), ve *swive* (becermek) gibi kelimelere on altıncı yüzyılda bu kelimelerin müstehcen ve ahlâken diğer kelimelerden daha kötü olduğuna dair yükselen algıya rağmen, insanlar gündelik hayatlarında kullandığı için sözlüklerinde yer verdiler. Bu artan kullanım dönemin mahkeme kayıtlarında kendini gösterir. Daha önceki bölümde gördüğümüz gibi Ortaçağda iftira ve karalama davalarıyla sonuçlanan hakaretler yoğun bir biçimde *false* (düzenbaz), *harlot* (orospu) ve *whore* (fahişe) kelimeleri ile bunların birleşimiydi –"yalancı karı satıcısı fahişe!". On altıncı yüzyılda hakaretler bugün de kullanabileceğimiz daha fazla kelimeyi içermeye başladı. John Bridges kendisine "karga burunlu düzenbaz" ve "boklu karga burunlu" dediği için John Warneford'a 1555 yılında hakaret davası açtığında bir mülkün fiyatı hakkında sürüp giden bir anlaşmazlığın ortasındaydılar. 1597 yılında Roger Jackson zani olduğu gerekçesiyle William Hobson'u kötülemek istediğinde zani veya yalancı kelimelerini kullanmak yerine doğrudan "Alen Sugdons'un karısı Stanley ve kızını s.kiyor" dedi. 1629 yılında John Slocombe, George Bailey'i "çubuğunu/kamışını" ona gösterdiğini ve "bu çubuk/kamış Ioan Pecke'yi pek çok defa s.kti" dediğini söyleyerek ortalıkta dolaştığı için dava etti. Bailey ayrıca Slocombe'nin "dul Tylles'in arka bahçesine işediği" dedikodusunu da yayıyordu. Bu göründüğünden daha az sapıkçadır: Slocombe'nin bahçeye işediği açıktır. [294]

Yeni ortaya çıkan bu müstehcenliğin bir kısmı belki de farklı mahkeme kayıtlarında konuşmanın yazıya geçirilmesindeki değişikliği yansıtmaktadır. Ortaçağda kayıtlar çoğunlukla baştan aşağı Latince ve Fransızca olarak tutulur, davaya ilişkin İngilizce kelimelere ara sıra yer verilirdi. On altıncı yüzyıla gelindiğinde kayıtlar artık İngilizce yahut İngilizce-Latince karışımıydı. Bu sayede hakaretleri genişçe kaydetmeye daha

fazla alan vardı. Fakat bu kayıtlar ayrıca dilin duygusal gücünün yeminlerden müstehcenliğe doğru kaydığını da gösterir. Ortaçağda insanlar birbirlerini "s.kmek" dolayısıyla dava etme ihtiyacı hissetmediler. Çünkü kelime olarak *s.kmek*, *yatmak*, *ilişkisi olmak* ve *zina etmek*'ten daha kötü değildi. On altıncı yüzyıla gelindiğinde *s.kmek* daha güçlü bir kelimeye dönüşüyordu ve bu sayede rencide etmek isteyenler tarafından daha sık kullanılmaya başlandı.[295]

Müstehcen kelimelerin rencide ve hakaret etmedeki bu yeni kullanımını şiirin atışma türü (flying) örneklendirir. Atışma günümüz rapçilerinin birbirlerine en yaratıcı biçimde hakaret etmek için yarıştıkları doğaçlamalarına çok benzer. Doğaçlama çoğunlukla ergenlerin gerçekleştirdikleri bir sokak *sanatı* formu iken, o dönemde atışma bir soylu eğlencesiydi. Bu alanın en ünlüsü olan William Dunbar Fransisken bir keşişti ve hatta İskoç kralları bile şanslarını denediler. Keşiş Dunbar ile saray şairi Walter Kennedy arasındaki atışmaya tipik bir örnek:

> Kennedy'den Dunbar'a:
> Skaldit skaitbird and commoun skamelar,
> Wanfukkit funling that Natour maid ane yrle ...
> [Marazlı akbaba ve adi asalak,
> Kilise bahçesine terk edilmiş fırlama, cüce...]
> Dunbar'dan Kennedy'e:
> Forworthin wirling, I warne thee, it is wittin
> How, skyttand skarth, thow hes the hurle behind.
> Wan wraiglane wasp, ma wormis hes thow beschittin
> Nor thair is gers on grund or leif on lind.
> [Ucube biçare, uyarıyorum seni, biliniyor
> nasıl ishal olduğun, seni sıçıklı hünsa.
> İflah olmaz oynak eşek arısı, sıçtın daha fazla kurt
> Yerdeki çimenden ve ıhlamur dallarındaki yapraktan.][296]

On altıncı yüzyıl İngilizce ant içme tarihinde Florio'nun "Laf arasında kalçaya hayranlığı ve kabulü dile getirmek de, ne?

Hişt, Tanrı esirgesin" cazzica'sında müşahhas hale gelmiş bir dönüm noktasıdır. Florio bir İtalyanın müstehcenlik kullandığı yerde bir İngilizin hâlâ boş beddua kullanacağını gösterir. Fakat bu noktadan başlayarak denge ciddi biçimde müstehcenlik lehine dönecek ve dört yüzyıl sonra takdir ve onayın ünlemi olarak *motherfucker*'ı [Türkçede tam karşılığı olmamakla birlikte, kendi anasını s.kecek kadar aşağılık, güvenilmez, sahtekâr insan, bir nevi puşt ç.n.] elde edeceğiz.

Kendinden Utanmalısın

On altıncı yüzyılda müstehcen dil hem sosyal hem de ahlâki bir olgu olarak gelişiyordu. Ahlâki yönü Ortaçağdan ve kesinlikle İncil'den geliyordu. Fakat günahkâr cümleye tepeden tırnağa yayılmış baştan çıkarıcılık gücü, bazı beden uzuvlarının ve eylemlerinin küçük şehvetli kelimelerinde toplanmaya başlamıştı. Sosyal yönü, okuma ve yazmanın maiyet tarafından gittikçe bağımlı hale geldikleri monarkın iltifatına mazhar olabilmek için bir araç olarak kullanıldığı, yeni ve feodal olmayan saraydaki ilişkiler ağında gelişti. Norbert Elias'ın belirttiği gibi bu dönem "utanmanın sınırlarındaki büyük genişlemeye" tanıklık etti.[297] On altıncı yüzyıl insanları Ortaçağdaki atalarına kıyasla daha fazla şeyden ve daha fazla insandan utandılar. Bu çeşitli utanç verici uzuvlar ve eylemlerini halk arasında ve yüksek seviyeli dilde saklamak gittikçe önem kazandı.

On altıncı yüzyıl mimarisindeki yenilikler, artan hassas utangaçlık için gerekli olan, bilim insanlarının deyişiyle mahremiyetin "icadı"na izin verdi. Şüphesiz tek başına kalma bir Rönesans icadı değildir –Ortaçağda insanlar bizim kadar olmasa da yalnız kaldılar. Fakat bazı şeylerin kişiye ait olduğu ve diğer insanlara gösterilmeyip paylaşılmaması gerektiği duygusu anlamında, bizimkine benzer bir mahremiyet kavramının gelişebilmesi, ancak insanların güvenli biçimde yalnız kalabilecekleri mekânların artması ile oldu. Hatta Ortaçağın

büyük bölümünde ayinlerin en gizlisi olan günah çıkarma bile kelimenin bugünkü anlamıyla mahrem değildir.[298] Günahlarınızı sadece rahip ve Tanrıya söylemiş olabilirdiniz. Fakat rahip büyük bir olasılıkla size tüm topluluğun önünde gerçekleştirmek üzere teşhir cezası –tövbe elbisesi giymek, cemaatten ayrı tutulmak– verecekti. Böylece tüm cemaat rahibe itiraf ettiğiniz "mahrem" günahlarınızı öğrenecekti. Okumak da benzeri şekilde mahrem değil bir grup eylemiydi –topluluğu eğlendirmek için şiirlerini okuyan şair, arkadaşlarını ağırlamak için kitap okuyan hanım, manastırlarında mensuplarına İncil'den okuyan keşiş.[299] Kitaplar o kadar pahalı, nadir ve ağırdı ki, asla hiç kimse koltuğa kıvrılıp kendisi için kitap okumadı. (Ayrıca tarihçilerin söylediği kadarıyla Ortaçağın büyük bölümünde rahat koltuk da yoktu –ya uzun veya geniş sıraların üzerinde ya da mindersiz sandalyelerde oturacaktınız) On altıncı yüzyılda bile insanlar mahremiyet hakkında şüpheciydi –sadece şeytanın yoldaşlığıyla bu kadar kendi başına kalma sonucunda neler karıştıracağınızı kim bilebilirdi?– Ortaçağda bizim anladığımız manada çok az mahrem şey vardı. Hatta insanlar ara sıra kendilerini ormanda tek başına bulsalar bile, bu hiç de arzuladıkları bir şey değildi.

Rönesans'ta insanlar geniş evler inşa etmeye başladılar. Daha çok odaya ihtiyaçları vardı. Çünkü birdenbire daha fazla eşya edinmeye başladılar. Küçük bir bölgeyi almak gerekirse, İngiltere'nin Arden bölgesinde insanlar 1570-1674 yılları arasında inanılmaz oranda eşyaya sahip oldu. Tarihçi Victor Skipp bu yıllar arasında sahip olunan mal oranının zenginler arasında %289, orta sınıfta %310 ve hatta fakir sınıf arasında bile %247 arttığını hesaplar.* Skipp, bunun uygulamada neye

* Tarihçiler bu dönemin insanlarını tanımlamak için orta sınıf ve işçi sınıfı terimlerini kullanmaktan hoşlanmazlar. Çünkü bu terimler yeniçağ sosyal gruplarını tasvir edemeyecek kadar Marxist sınıf çatışması algısı ile yüklüdür. "Orta sınıf" ne zengin ne de fakir olmayan insanları gösterir. Bunlar çoğunlukla tüccarlar ve alt düzey seçkinlerdir. Bugün kullandığımız terimle "burjuva" değillerdir. "Alt tabaka" ise günümüz işçi sınıfı kavramının ima ettiği az eğitimli ve hafta sonlarında bol bol bira içen fabrika işçileri değildir. (Ayrıca zaten hafta sonu da yoktur - sadece Pazar günü tatildir ve bugünü kilisede geçirmeniz gerekir.)

benzediğini görmek için birbirine yakın ölçüde toprağa sahip iki çiftçinin 1560 ve 1587 yıllarında sahip oldukları malları karşılaştırır. İlk çiftçi Edward Kempsale iki odalı bir evde yaşamıştır ve öldüğünde geri bıraktığı ev malzemeleri altı tabak, üç örtü, bir yatak örtüsü ve iki masa örtüsüdür. Buna karşın Thomas Gyll dört odalı bir evde yaşamıştır ve geride yirmi sekiz parça kalaylı kap, beş gümüş kaşık, on üç buçuk çift örtü, altı yatak örtüsü, dört masa örtüsü, yastık, yastık kılıfları ve peçeteler bırakmıştır. Gyll usta, teknolojik bir buluş olan şömine sayesinde kap kacağını ve on üç buçuk çift örtüsünü saklayıp sergileyebileceği fazladan odaları inşa edebilmiştir.[300] 1330'lar civarında içinde üretilen yoğun ısıdan yıkılmayacak şömineler geliştirildi. Salonun ortasındaki açık ateş şömine ve baca ile yer değiştirebilirdi. Bu sayede salonun üstüne oda eklemek mümkün oldu. Eskiden duman çatıdaki boşluktan çıkmak zorunda olduğu için bu mümkün değildi. Bu odaların da kendi şömineleri olabilir ve kışın bile kullanılabilirdi. İnsan doğasının keskin gözlemcisi Bill Bryson daha sonra ne olduğunu özetler: "Zengin mülk sahipleri kendilerine ait mekanın sağladığı tatmini keşfedince oda sayısı arttı. Bize bugün çok doğal gelen kişisel mekan bir çeşit vahiydi. İnsanlar asla yeteri kadarına sahip olamadı". Evlerde yatak odaları, çalışma, yemek ve oturma odaları ortaya çıkmaya başladı –yavaş yavaş bugün bildiğimiz evlere benzemeye başladılar.[301]

Bu fazladan odalara rağmen mahremiyet kavramı ağır ağır evrildi. Büyük salonda samanların arasında beraber uyumaya alışmış olan insanlar şimdi yatak odasındaki yatakta, fakat yine başkalarıyla uyuyacaktı. On yedinci yüzyıl sonunda kadın bir hizmetkâr çoğunlukla Samuel Pepys'nin karısıyla yattığı yatak odasının tabanında uyudu; bazı hizmetkârlar bu düzenlemeyi gayet normal bulurken, bazıları da her ne kadar garip olsa da belki biraz mahremiyet fikrine uyum sağladılar (belki de sadece Bay Pepys'den uzak olmaya çalıştılar). İsimlerinin işaret ettiği gibi tuvaletler de (privies) mahremiyete sahip olunabilecek mekânlardandı. Dışkılanabilecek iki çeşit mekân

vardı: Dışkının aşağıdaki hendeğe, nehre ya da yere düşmesine imkân veren, Şatonun ya da evin duvarları üzerinde cumba biçimindeki küçük odacıklar, ya da bir parça mobilya ile bir şekilde saklanmış ve çevrelenmiş çanaklar olan iskemleli lazımlıklar. Bunlar genellikle yatak odasına veya yemek odasına yerleştirilir ve perdeyle çevrildiği için en azından sözde mahrem kabul edilirdi. (*Sirreverence* (bok, dışkı) insanların rahatsız edecek bir şey söylemeden veya sonrasındaki "save-reverence"den gelir. Özür affedilmesi istenilen içindir.[302] Böylece Shakespeare'in erken dönem rakibi Robert Greene'in satırlarında da görüleceği gibi *sirreverence* bok manasını almıştır: "Başı ve boynu kaplandı yumuşak *dışkı*yla (sirreverence), öyle ki daha kötü kokacak Jakes Farmer'dan" [303] –Jakes Farmer, hayatını lağım temizleyerek kazanan kişi.) *Garderobe* elbiselerin konacağı yere işaret etmeli gibi gözüküyor –wardrobe"un Norman Fransızcasıdır– Fakat wardrobe'dan yapıldığı için tuvalet için kullanılmıştır. Tuvaletler ayrıca kibarlığı sıraya göre artan oranda şu şekillerde isimlendirilmiştir: *jakes* ya da *sinkes* (lağım), *latrines* (hela), *places of easement* (rahatlama yeri) ve houses of office (müştemilat). *Jakes* özellikle bayağı ve kabaydı: *Tuvaletin Dönüşümü* [*The Metamorphosis of Ajax*] isimli eserinde Harington, Jaques Wingfield'i "M. Privy (tuvalet) Wingfield" olarak tanıştıran kafası karışık hanımın hikâyesini anlatır. Tuvaletler bazen kişinin okuyup, düşünüp, uyuyup ve hatta dedikoduya göre Kral I. James'in yaptığı gibi sevişebileceği hakiki ve mahrem tekli koltuklardı. Ancak çoğunlukla bunlar genel kullanıma açık çoklu koltuklardı. Gerçi eski Roma dönemine göre küçüklerdi ve en fazla yedi-sekiz oturak vardı. Her ne kadar sekiz kişiyi bunları kullanırken kararlı bir biçimde havaya bakar olarak tahayyül etmek mümkünse de, oturaklar muhtemelen sosyal mekanlardı. On yedinci yüzyıl sonunda Somerset'te bulunan Chilthorne Domer malikanesindeki aile, günlük olarak altılı koltuklarında bir araya gelirdi.[304]

Gerçi Harington bu âdetle 1596 yılında "Fransız" diye dalga geçti. Bu, bir İngiliz'in Rönesans'ta özür dilemek zorunda

kalmadan herhangi bir şeye yöneltebileceği neredeyse en ağır hakaretti. Harington çoklu oturakların kullanımdan kalkacağını, sosyal olarak en kabul edilebilir yolun mahrem dışkılama olduğunu ileri sürdü. *Dönüşüm*'ünden alınma bir oyma, bedeni fonksiyonlarını mahrem olarak gerçekleştirdiği bu yeni âdeti gösterir ve böylesi tek başına kalmanın muhtemel tehlikelerine işaret eder –şeytan taciz etmek için dışkılayan bir kişiye yaklaşmaktadır. Harington bir sosyete üyesi, saraylı, Kraliçe Elizabeth'in vaftiz oğluydu ve genel eğilimin önündeydi. Köylü ailelerinden çok önce özel tuvaletlerin erdemlerini övdü. Vücut işlevlerinden utandığı düşünüldü ve günün olaylarını bok evinde değil, kahvaltı masasında tartışmaya başladı.

Hakiki mahremiyet için zengin birisi klozetini tamir ettirebilirdi. Rönesans'ta bu oda elbiselerinizi, kitaplarınızı ya da büyükannenizin dikiş makinasını sakladığınız değil, okuma, dua ve çalışma için kullanılan küçük bir mekandı. Tarihçi Mark Girouard'a göre "kullananın hakikaten kendi başına kalabileceği tek oda"ydı. Çünkü hizmetçiler büyük bir olasılıkla yatak odasında da bulunuyordu. Klozetler ve temsil ettikleri tek başına kalma, başlangıçta sadece zenginlerin evlerinde görülebilen elit bir olguydu.[305] Fakat Thomas Gyll'in de gösterdiği gibi aslında mahremiyet fikri yavaş yavaş zemin kazanmıştı. Orta ve alt tabakalardaki insanlar da "Yeniden İnşa" sürecine katılıp evlerine, içinde yalnız kalmaya çalışacakları odalar eklediler.[306]

Bu mimari değişmeler mahremiyetin gelişimiyle ve onunla ilişkilendirdiğimiz nezaket ve utanmayla bağlantılıdır. Nicholas Cooper gibi bazı tarihçiler "gelişen uygarlığın kendisini daha çok mahremiyete olan arzu ve daha fazla odaya olan ihtiyaçta gösterdiğini" ileri sürerken, diğerleri sebep-sonuç ilişkisini tersine çevirir ve artan oda sayısını modern manada mahremiyet kavramının gelişebileceği mekanların yaratılması olarak görür. [307] Her halükârda mahremiyet ayrılmaz bir biçimde yükselen utanç eşiğine eklemlenmiştir. Nasıl ki insanlar yeni odalarında kendilerini diğerlerinden duvarlarla fiziksel olarak ayırdılarsa, bedenen de ayırmaya başladılar.[308]

Mahremiyet Elias'ın deyişiyle "görünmez etki duvarları" ve Ortaçağ insanlarında bulunmayan, vücut işlevlerinin bahsi yahut görülmesiyle utanmayı yarattı.[309]

Mahremiyet fikrinde olduğu gibi utanç eşiği de üst tabakadan orta ve alt tabakaya yayılarak zemin kazandı. Başlangıçta kişinin vücudunu göstermesi veya müstehcen dil kullanması sadece üst tabaka önünde yapıldığında mütecaviz kabul ediliyordu. Giovanni Della Casa, adâb-ı muaşeret üzerine yazdığı etkili risalesi *Galateo*'da (1558) şu prensipleri ortaya koyar:

> Kişi ne arkasını-kıçını diğerine dönük olarak oturmalı, ne de her zaman uygun bir şekilde örtülmesi gereken azalarını başkasının görebileceği kadar bacağını kaldırmalıdır. Bu ve benzeri davranışlar, önünde utanmayacağınız kişiler haricinde yapılmamalıdır. Lordun daha aşağı sınıftan arkadaşının huzurunda ya da hizmetçileri önünde bunları yapabildiği doğrudur. Çünkü bunu yapmakla o kendini beğenmişlik değil, daha çok yakınlık ve dostluk göstermektedir.[310]

Della Casa burada cinsel ilişkiden söz etmiyor. Sosyal bakımdan daha aşağıda olana "t.şaklarınızı" görme fırsatı vermenin, "lütufkârlık" işareti olduğunu anlatır. Bizim için oldukça yabancı bir kategori olan "önünde utanılmayacak insanlar" kategorisini tanıtır. Bu çerçevede 1558 yılında kişi, sosyal bakımdan kendisine eşit veya daha yukarıdakilerden utanırken, "hizmetçiler" ve hatta daha alt tabaka arkadaşlarından utanmamalıdır.

İnsanların sadece sosyal bakımdan kendilerinin üzerinde yer alanlardan utanabileceği fikri Rönesans'ta bazı ilginç kıyafet seçimlerine neden oldu. Portrelerde Kraliçe Elizabeth bakireliğin sembolik nitelikleri olan aylar, halkalar, (bakire av tanrıçası Diana) düğmeler, fırfırla çevrelenmiş ve yumuşak yenleri olan elbiselerle resmedilirdi. Gerçek hayatta göğüslerini Fransız elçisine göstermekten hoşlanırdı. Kral IV. Henri'nin elçişi André Hurault kraliçeyle olan toplantılarını ayrıntılarıy-

Tuvaletin Dönüşümü'nden tek başına dışkılayan. Slogan Sprinto non spinto herhalde en iyi "çabuk yaparım, zorlamam ya da ıkınmam" olarak tercüme edilebilir.

la kaydetti. Bir defasında kraliçe "elbisesinin önünü bağrı görülebilecek kadar açık bırakmıştı ve sanki çok sıcaklamış gibi elleriyle önünü açıyordu". Başka bir zaman "korse ile sıkılmış beyaz damasko bir etek ve elbise giymişti ve bazen göbeğine kadar görülecek şekilde elbisesinin önünü açıyordu". Hurault bunları şaşırmış bir biçimde yahut özellikle ilgi duyarak yazmaz (Aslında "göğüsleri biraz pörsümüş" diye belirtir. Ancak

bu başının önünde sallanan mücevherleri yazma tonundadır: "fakat kıymetli değiller").[311] Elizabeth'in davranışları çatlak ve yaşlı bir kadının (bu olaylar gerçekleştiğinde altmış dört yaşındaydı) cinsel cazibesinin dallarına tutunma çabası değil, sosyal bakımdan aşağıda olana samimi lütuflarıydı.

Elizabeth'in halefleri olan I. James ve I. Charles dönemlerinde (Devrimden sonra Püritenler son verene kadar) kadınlar saraydaki maskeli balolarda rutin olarak göğüslerini açtılar. Bunlar profesyonel ve amatör aristokratların sahneye koyduğu oyunlardı; kraliçe Anne (I. James'in karısı) ve Kraliçe Henrietta Maria (I. James'in karısı) bizzat rol aldı. Kostümlerin pek çoğunu mimar Inigo Jones tasarladı ve tasarımlarının çizimleri bu olaylarda pek çok aristokrat sinenin sahnede olduğunu açıkça göstermektedir.

Bok bilimi açısından da aynı şey devam etti. I. James ile konuşmaya çalışan dilekçe sahipleri, kralın kendilerini kabul ettiği odadan algılanan değerlerini anlayabilirlerdi. Genel ziyaretçiler için kamusal alandan başlayıp kralın klozeti ile biten bir odalar hiyerarşisi vardı. Kral birisini yatağında, kalkmadan kabul ettiyse, bu eski usül ve güzel bir lütuftu; sadece kamuya açık taht odası ve toplantı salonuyla sınırlanan dilekçe sahiplerinin statüleri ve talepleri konusunda endişelenmeleri gerekirdi.[312] John Harington başka bir elçinin, Fransa'daki Venedikli'nin hikâyesini anlatır: "bir soylunun kendisiyle konuşmak için geldiğini duyduğunda, düğmelerini çözene kadar onu bekletti. Taburesine oturunca özel bir lütuf olarak soylunun kendine gelmesini istedi".[313] Büyükelçi ceketini çıkarıp lazımlığına oturur –ancak o zaman soylu misafirini kabule hazırdır. Ancak Harington bunu "Fransız frengisi" gibi "Fransız kibarlığı" olarak aşağılar. Büyükelçi, Chilthorne Domer'deki çoklu koltuklu aile gibi zamanın gerisindedir. Harington'un seçkin saray standartlarına göre birisini dışkılarken kabul etmek nazik lütufkârlıktan hakarete dönmedir; dışkılama mahrem bir konu haline gelir.

Zaman ilerledikçe toplum gittikçe Harington'un fikirleriyle uzlaşıp Venedik elçisininkilerden uzaklaştı. Statü ayrımı aşıla-

Kraliçe Henrietta Maria'nın Inigo Jones tarafından, 1631'deki Chloris Balosu için tasarlanan elbisesi.

bilir hale geldikçe ve orta tabaka, aristokratları taklit edecek maddi zenginliğe ulaştıkça önünde utanılacak –davranışlarınızı ve dilinizi sansürleyeceğiniz– kişilerin sayısı arttı. On sekizinci yüzyıla gelindiğinde krallar ve kraliçeler bile kendilerinden daha aşağıda olanlar önünde utandılar. Herkes herkesin önünde utanmaya başladı.

Yeni Müstehcenlik

Utanç eşiği yükseldikçe, Rönesans'ta müstehcenlik yaygın ve önemli hale geldi. Florio ve Palsgrave gibileri ahlâksız kelimelerin bolluğuyla neredeyse alem yaparken, Thomas Elyot gibi sözlükçüler uzun zaman ve ciddi şekilde, özellikle hangi kelimelerden kaçınılması gerektiği konusunda düşünmüşlerdi. Geniş edebiyat dünyasında bazı yazarlar daha çok Elyot'un tarafında gözükürken, bazıları da Florio'yu takip etti. Tutarlı bir standardın olmaması, on yedinci yüzyılın sonunda basılan Chaucer ve Homer gibi iki farklı şairin baskılarına yazılan önsözde kendini gösterir. On altıncı yüzyılın başında Chaucer, antik dünyanın Homer, Virgil ve Horace'i gibi büyük Yunan ve Latin şairlerine İngiltere'nin cevabı ve kurucu şairi gibi görülmeye başlanıyordu. Thomas Speght'in 1598 tarihli Chaucer baskısı, "tüm dünyanın şairleri arasında en iyiden daha az değerli olmayan" Ortaçağ şairinin ününü daha da parlatmayı amaçlıyordu. Yalnız Speght'in bir sorunu vardı. Daha önceki bölümlerde defalarca gördüğümüz gibi Chaucer'ün dilininin bir kısmı yeni müstehcenlik kategorisine giriyordu. Speght bırakın Chaucer'ü İngiliz edebiyatının kurucusu yapmayı, çalışmalarını neden bastığını bile savunmak zorundaydı. Speght'in girişi Chaucer'ün "bazı konuşmalarında gereksiz yere rahat olduğunu" kabul eder.[314] Ancak kendisi, saygı gören Romalı "iyi yazarlar" Ovid ve Catullus kadar müstehcendir. Ne az, ne de fazla. Ortaçağda fark edilmeyen müstehcenliği, 1600'lü yıllara gelindiğinde neredeyse İngiltere'nin bir numaralı şairi olma unvanını elinden alacaktır.

George Chapman 1616 yılında uzun zamandan beri kanon şairi olarak, hatta tek kanon şairi diye kabul görmüş Homer'in, kıstas kabul edileceğini umduğu bir edisyonunu bastı. Bu sebepten Chapman'nın girişinde "adı malûm kıskanç kerkenez"e saldırısını okumak biraz sürpriz.[315] Chapman bu kişinin, Homer'i orijinal Yunancasından değil, Latince edisyonlarından çevirdiği dedikodusunu yaydığından yakınır. *Kerkenez/rüzgâr s.ken* (windfucker) tartışmalı bir biçimde Chaucer'deki herhangi bir şey kadar kötü bir kelimedir. (Chapman'ın Homer'indeki bu kelime Viktorya dönemi edisyonlarında *Windsucker*'la değiştirilmiştir). Eğer bir yandan Speght, Chaucer'deki rahat dili açıklamak zorunda kalırken, diğer yandan Chapman birisine "kerkenez" diye hakaret edebiliyorsa, bu dönemde kanon şairlerinin çalışmalarına yazılan önsözler gibi dar bir tür de bile hangi kelimelerin kabul edilebilir, hangilerininse olmadığına dair bir uzlaşma yok gibi gözükür.

Oyunlar yeni müstehcenlikten çok çabuk nemalandı. Fakat kabul edilebilir kelimelerle edilemez olanlar arasındaki çizgi bulanıktı. Herhangi bir Shakespeare okuyucusunun bileceği gibi dönemin oyunları iki manalı kelimeler, imalar ve müstehcen kelimeler üzerine yapılan oyunlarla doludur. Shakespeare'in herhangi bir oyununun herhangi bir sayfasını açıp belden aşağı şakalar ve müstehcen dokundurmalar bulabilirsiniz. Küçücük bir örnek vereyim. *Windsor'un Şen Kadınları*'nda [*The Merry Wives of Windsor*] Galli bir oğlanı Latince "focative" (ismin hitap hali) üzerine sınar. Bu açıkça *fuck* [s.kmek] üzerine bir oyundur. Aynı oyunda bir Fransız "bir ya da iki tane varsa, üçüncüsünü ben yapacağım [turd]" dediğinde Galli cevap verir "Dişinde: utan!" Önceki bölümdeki okulların gramer kitaplarından öğrendiğimiz gibi "dişinde bok var" popüler bir saldırı ifadesiydi. *IV. Henry*'de, Fransız prenses Katherine'nin İngilizce öğrenmeye çalışıp Fransızcada masum olan kelimelerin İngilizcede müstehcen olduğunu keşfettiği uzun bir sahne vardır. *Pied* (alaca) "le foot"tur, fakat onun telaffuzu ile Fransızcadaki "s.kmek", *la robe* (elbise) ise

"le count" (.mcık) olmaktadır. Katherine sarsılmıştır ve şöyle der: "Aman tanrım, bunlar kötü, kaba, aşağılık ve ahlâksız kelimeler, bizim gibi iyi yetiştirilmiş hanımların kullanmasına uygun değil!". *Kuru Gürültü* [*Much Ado About Nothing*], "much ado about an o thing"in cinasıdır ve *o*, Elizabeth dönemi argosunda *le count* (.mcık) demektir. Hamlet'in Ophelia'ya repliği "Do you think I meant country matters? / Seksten bahsettiğimi mi düşündün?" o kadar doğrudan bir ifadedir ki, neredeyse ima sayılmaz. Ophelia'nın "hiçbir şey düşünmedim, Lordum" demesinde de bir ima vardır. Ya da en azından "kızın bacakları arasına uzanma güzel bir düşünce" diye cevap veren Hamlet böyle algılamıştır. Shakespeare'de müstehcen olma ihtimali bulunan her şey müstehcendir. "to fill a bottle with a tun-dish (şişeyi huniyle doldurmak)", "to hide his bauble in a hole (incik boncuğunu deliğe saklamak)" seks manasına gelir. Son olarak hiç kimsenin ne manaya geldiği konusunda fikri olmayan "to change the cod's head for the salmon's tail (cod'un başını somonun kuyruğuyla değiştirmek)" gelir. Bu da seksle alakalı olmalıdır. Çünkü *cod*, *codpiece*'deki gibi "scrotum, testis torbası" manasına gelir. *Tail* ise "genitalia, üreme organları" demektir. [316]

Ne kadar belden aşağı olursa olsun, Shakespeare asla doğrudan müstehcenlik kullanmaz.[317] Bununla beraber Shakespeare'in çağdaşı olan Ben Jonson örneğinde olduğu gibi Rönesans'ın diğer oyun yazarlarının bunları kullanmada pek de çekinceleri yoktur. Birkaç küçük örnek vermek gerekirse onun oyunlarında "Windfucker (rüzgâr s.ken)"; "turd i' your teeth ... And turd i' your little wife's teeth too (hem senin hem küçük karının dişinde bok var)"; "Marry, shit o' your hood (Mary, şapkanda bok var)"; ve "Kiss the whore o' the arse (Orospunun götünü öp)" bulabilirsiniz.[318] Giriş örneğinde de olduğu gibi ne tarz bir dilin dramalara uygun olduğuna dair kabul edilmiş bir ölçüt yoktur.

Rönesans draması dönemin müstehcenliğe karşı tutumunu incelemek için özellikle ilginç bir alandır. Çünkü elimizde

oldukça geniş sansür kayıtları var. Oyunlar ya temsil edilmek ya da yayınlanmak için kral veya kraliçe tarafından atanmış bir eğlence müdürü tarafından lisanslanırdı.[319] Tiyatrolar her senaryoyu müdüre sunmak zorundaydı. O da kontrol edip sahnelenmeye uygun olup olmadığına karar verirdi. Sir Henry Herbert 1623-1642 yılları arasını kapsayan en geniş en eksiksiz kayıtları bıraktı. Onun yorumlarından oyunların birinci derecede uygunsuzluk sebebi olarak güçlü kimseleri gücendirecek sahneler veya siyasi yorumlar, ikinci olarak yemin etme ve en sonda da müstehcenlik olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Aslında oyunlarda yemin etmeyi yasaklama müdürünün hukuki sorumluluğuydu. 1606 yılında parlamentonun kabul ettiği "Oyuncuların Suistimalini Engelleme Yasası" ile sahnede Tanrının adının "hakaretlerle ve dünyevi bir biçimde" anılması yasaklanmıştı. Tanrının adını ilgilendiren –*Tanrım, Tanrının kanı, Tanrının yaraları*– gibi tekrarlar oyunlarda yasaktı. (1623 yılında gerçek hayatta da "gereksiz yeminler" yasaklandı. Yemin eden para ile, ödeyemediği durumlarda ise değnekle cezalandırıldı). 1606 tarihli bu yasanın basılmış oyunların her yerine yansıdığını görebilirsiniz. Oyunların basılı halleri aktörlerin kullandığı senaryolara dayandığı için 1606 öncesindekilerde bol miktarda yemin varken sonraki tarihlilerde çok azdır. *V. Henry'nin Meşhur Zaferleri* [*The Famous Victories of Henry V*] (1598) isimli oyunda Prens Hal ve arkadaşı yemin etmeden iki satır konuşamazlar. Oyunun başından prensin konuşması:

> Gogs [God's] wounds how like you this Jockey?
> Blood [God's blood] you villains my father robbed of his money abroad
> . . .
> Gogs wounds you lamed them fairly.*
> Tanrının yaraları adına, nasıl buldun bunu Jockey?
> Tanrının kanı adına, senin canilerin dışarıda babamı soydu

* Shakespeare'in dehasını sahada görmek istiyorsanız, Meşhur Zaferleri, Henry dörtlemesi ile karşılaştırın.

...
Tanrının yaraları adına, oldukça sakatladın onları[320]

Shakespeare'in bir kısmı *Meşhur Zaferler*'e dayanan kendi Henry oyunları da *zounds* (Aman Tanrım) ve *'sblood* (Tanrının kanı adına) gibi oldukça çok yemin içerir. Bununla beraber geç dönem trajedileri basıldığında *zounds* (Aman Tanrım) ve *'sblood* (Tanrının kanı adına) ortadan kayboldu ve Othello gibi oyunlarda Tanrıya yapılan atıflar cennete yapılanlarla yer değiştirdi.[321]

Sir Henry Herbert kontrol etmekle yükümlü olduğu oyunlardaki yemin etmeyle o kadar ilgiliydi ki Kral I. Charles ile resmi bir uyuşmazlık riskine bile istekliydi. Herbert normal uygulaması olarak saray mensubu William Davenant'ın *Nükteler* [*The Wits*] oyunundaki yeminleri çıkarmıştı. Davenant ve arkadaşlarının şikayet ettiği Kral, Herbert'i odasına çağırarak "*faith* ve *slight*"'ın yemin değil, sadece beyan olduğunu söyledi. Herbert'in kral öyle emrettiği için oyunda bu kelimelere izin vermekten başka çaresi yoktu. Fakat üzüntüsünü kitabına kaydeder: "kral *faith*, *death* ve *slight*'ı ant kabul ediyor... [fakat ben] onları yemin olarak görüyorum ve hem fikrimi hem de itaatimi açıklamak için buraya kaydediyorum."[322] 1663 yılındaki bir oyunda *God's blood* (Tanrının kanı) ya da *God's wounds*'un (Tanrının yaraları) duyulması söz konusu bile değildi. Herbert en hafif yeminlerin bile yasaklanması gerektiğini düşünüyor, ancak kralı aşamıyordu. Böylece oyuna gidenler *faith, death ve slight*'ın farklı karakterlerce yüzden fazla kullanıldığını işitme zevkine erdiler.

Herbert bir keresinde kendine gelen bir oyunu "içerdiği kabalık ve saldırganlık" gerekçesiyle yakar, fakat bilim insanları onun oyunları belden aşağı dil sebebiyle olmaktan çok "saldırganlık" –siyasi taşlama– sebebiyle sansürlediğini ileri sürerler.[323] Araştırmacılar tek başına müstehcenliğin bu dönemde oyunları yasaklama için yeterli sebep olmadığını iddia eder. Müstehcenlik sebebiyle sansürün kabul edilen ilk

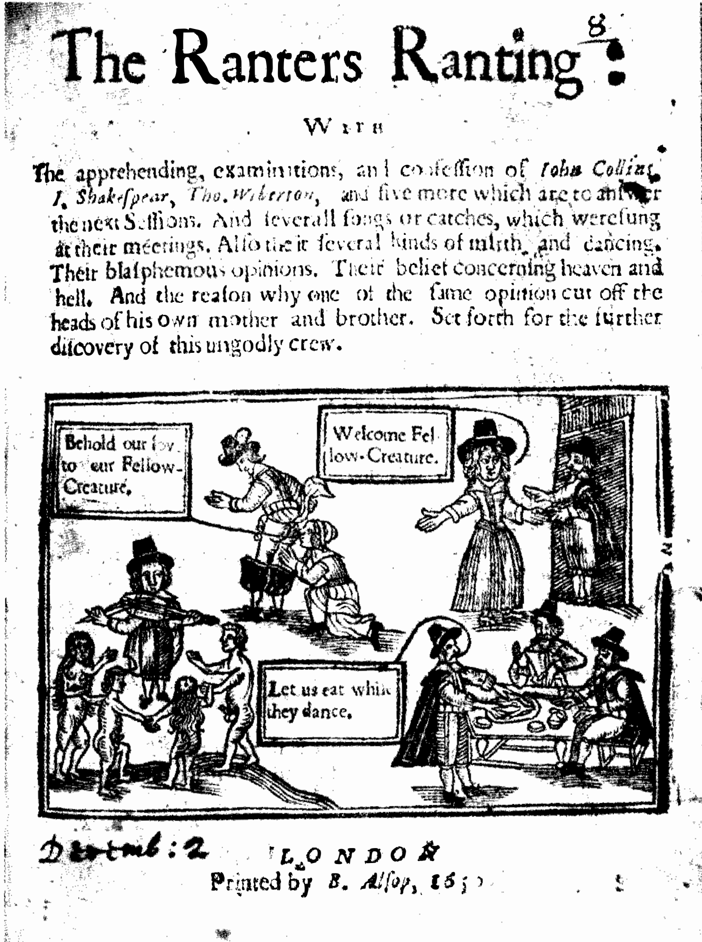
örneği bundan yüz yıl sonra, 1727 yılında Edmund Curll'un kovuşturmasıyla ortaya çıkmıştır. (Pornografik romanı *Manastırdaki Venüs*'ü [*Venus in the Cloister*] yayınlayarak "Kralın huzurunu bozmak" ve "müstehcen hakaret"le suçlanmıştı.)[324] Çoğunlukla Herbert "terbiyesizliği" "yeminler, kafirlik, müstehcenlik" veya "beddualar, kafirlik, terbiyesizlik"te olduğu gibi yemin etmeyle ilişkilendirirdi. Bu iki tür kötü dil çoğunlukla bir arada bulunur ve bunlardan kaçınılmalıdır. Bu çerçevede Herbert'in tutumu Ortaçağdan çok Viktorya dönemine yakındır. Daha önce gördüğümüz gibi Ortaçağda dilin günahları komşunuzu azarlamaktan ilahileri aşırı coşkulu söylemeye uzanacak biçimde sayıca çok ve çeşitliydi on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, bu günahların sayısı ikiye kadar indi ve bunlar Herbert'in kayıtlarının da gösterdiği gibi yeminler ve müstehcenlikti.

Dönemin yeminler ve müstehcenlik karışımıyla değişen Holy [kutsal] ve Shit [kutsal olmayan, bok] bileşimini en iyi özetleyen, 1650'lerdeki Ranterler adında dini bir gruptur.[325] Ranterler cadılar gibidir. Popüler muhayyilede sağlam bir resimleri vardır ve şeytani işlerini ortaya koyan pek çok metin yazılmıştır. Ancak herhangi bir kişinin kendisini böyle tanımlayıp tanımlamadığı müphemdir. Ranterlerin Tanrının her inananda tebarüz ettiğine, bu sebepten kişinin her dürtüsünün kutsal olduğuna inandıkları düşünülürdü. Bu sebepten günah işlemek mümkün değildi ve Ranterler on yedinci yüzyılın koyver gitsincileri olmuştu. Toplu seks, halk içinde mastürbasyon yaparak, birbirlerinin çıplak götlerini öpüp çokeşli "evlilikler" yaptılar. Şarkılarından birisi 1960'ların "Love the One You're With/Kiminle Berabersen Onu Sev" hissinin öncüsüdür:

The fellow Creature which sits next
Is more delight to me
Than any that I else can find;
For that she's always free.

Yanımda oturan canlı
Tatlı bana
Bulabileceğim her şeyden daha
Çünkü müsait o her zaman[326]

Eşit derecede şaşırtıcı olan, Ranterlerin aynı zamanda ekmek-şarap ayini düzenlemeleri, kendi İncillerini okumak için kilise

The Ranters Ranting:

WITH

The apprehending, examinations, and confeſſion of *John Collins*, *I. Shakeſpear*, *Tho. Wiberton*, and five more which are to anſwer the next Seſſions. And ſeverall ſongs or catches, which were ſung at their meetings. Alſo their ſeveral kinds of mirth, and dancing. Their blaſphemous opinions. Their belief concerning heaven and hell. And the reaſon why one of the ſame opinion cut off the heads of his own mother and brother. Set forth for the further diſcovery of this ungodly crew.

LONDON
Printed by *B. Alſop*, 165

Ranterler Ateşliyor, 1650. Bu broşür Ranterlerin bazı korkunç eylemlerinin detaylarını verip gösterir.

ayinini bozmaları ve yemin etmeleridir. Muhtemelen Tanrının insanda mutlak tezahürü olarak gördükleri mekruh yeminleriyle ünlüydüler. O kadar şiddetli şekilde yemin ediyorlardı ki duyanların kendinden geçeceği düşünülüyordu. Bir hancı bir Ranter'i evinden kovmaya kalkmıştı: "duyduğu tekfir ve lanetlerden o kadar korkmuştu ki, saatlerce titredi ve sarsıldı".[327]

Ranterler örneğinin de gösterdiği gibi on altıncı ve on yedinci yüzyıllar Holy (kutsal) ve Shit (kutsal olmayan, bok) karışımıdır. Holy (kutsal) gücünü kaybederken Shit (kutsal olmayan, bok) güç kazanıyordu. Yeminler doğrudan Tanrıya ulaşma becerilerini kaybedip sarsma ve rahatsız etme güçlerini yitirmeye başlamıştı. Ancak daha dilin en güçlü türü olarak ortadan kaybolmamışlardı. Müstehcenlik bugün sahip olduğu konuma yükselmeye başlamıştı, ancak hâlâ tanımlanma aşamasındaydı. Müstehcen kelimelerden bazen kaçınılıyor, bazen göz ardı ediliyor, bazense övülüyordu. Viktoryenlerin aşırı baskılarıyla ve nihayet müstehcen kelimelerin İngilizcedeki "en kötü" konumunu elde etmeleri zaman alacaktı.

4. BÖLÜM

Hüsnü Tabir Çağı:
On Sekiz ve On Dokuzuncu Yüzyıllar

Rochester Kontu John Wilmot 1673'te, diğer sevgililerini tercih ettiği için metresine çattığı bir şiir yazdı. Şiirin konusu duygusal etki yaratmada muhtemelen işe yaramasa da, Rochester'in ağzı bozuk dili çok tanıdıktır. "Çok mey bitti kabir sualiyle/ Kimin kimi daha fena s.ktiğine dair", en ünlü şiiri "St.James Parkı'nda Gezinti"ye böyle başlar. Sarhoş ve bazı zamparaları arayarak kendi kendine parkta gezinir, "Aşağılık Herif ve .mcığa İthaf"'edilmiştir, çünkü park randevuları için buluşan insanlarla doludur. Ağaçlar dahi cinsellikle ilişkilendirilmiştir –onların "çapkın üst dalları, göğü s.ker". Herkesin herkesle yattığı bu manzarada, şair bir at arabasında üç züppe ile kahkahalar içinde aşığı Corinna'yı görür ve sitem eder:

> Tanrım! Hayran olduğum şey
> Bu rezilliğe düşebilir mi,
> Götünü sürttüğünün farkında mıydı?
> Bazı aşağılık herifler, hödük köylü ve koca s.kli papaz,
> Her birinin işi meni akıtmak olan,
> .mcığını faziletli suyla doldurdu mu?
> Gidişattan övünmeliydim...
> Fakat kahrolası ahlâksız yaşlı beygire döndüğünde
> Ne kafası ne kuyruğu akıl çelen
> Kıt anlayışlı bir kevaşe olmak için
> İçine zamparaların boşaldığı pasif bir kase...

O zamparalarla yakaladığı Corinna'ya kızgındır, gerçi seçiminde ne "baş ne de kuyruğu" ilgisini çekmişti –onu entelektüel

veya cinsel istek değil, sosyal züppelik harekete geçirmişti. Şair yaşlı iyi taşralı adamı veya koca s.kli "oluk oluk meni akıtan" papazı kabul edebilirdi, çünkü saf arzu iradeyi yönlendirebilirdi. Fakat Corinna bir ölçüde sosyal menfaat hesabı yaparak rezil zampara adamı ayarttığında, şairin değerler sisteminde bir kevaşeye dönüşür.

Rochester şimdiye kadarki en iyi hakaretlerden biri ile şiirine son verir:

Kokuşmuş buğular rahmini yutacak
Böylesi adamlar seni çürütecek,
Baştan çıkmış şehvetin
Zamparaların zevkini körükleyebilir
Zihninde öylesi çılgınlıklar peyda olur
Kuzey rüzgârı aklını başından alır,
Ve tüm ümitlerini ona bağlarsın
Ona sahip olmak için .mcığında fırtına kopar
Arzulu götünü havaya dikersin
Ve çaresizlik rüzgârında can verirsin

Aklınızı yitirir, rüzgârla aşk yaşar, götünüzü havaya diker, ölürsünüz. Bu esasında Yiddiş dilindedir ve Rönesans dönemindeki *kerkenez* (windfucker) hakaretinin birebir tanımıdır. Bunu aşağıdaki şimdiye kadar yazılmış en güzel tehditlerden biri izler:

Oysa korkaklar boş lafları unutacak
Erkek talebeler sıvazlamayı, yaşlı kevaşeler boyanmayı
Cizvit kardeşliği
Oğlancılığı bırakacak
Kasık biti ilahi erdemden ilham alacak
Dünyevi alemden cennete tırmanacak
Fizikçiler İsa'ya inanacak
Ve bizi hoşnut etmek için asilik son bulacak
Her şeyden tüm gücümle vazgeçtim
Bu kadını öldürmek ve onu silmek için[328]

Korkaklar bol keseden atmaya son verecek, erkek talebeler Cizviti tokatlamayı [Boxing the Jesuit][329] terk edecek, kevaşeler makyaj yapmayı bırakacak, Cizvitler erkek talebeleri tokatlamayı kesecek ve kasık biti testislerden cennete sürünecek, şair peşinen şehvani zevkteki sapkınlıkları nedeniyle Corinna'ya zulmetmekten vazgeçecek.*

Bu modern müstehcenliktir. Ahlâki değerlerin bazıları ve dil günümüz okuyucularına yabancı olmasına rağmen, *.mcık* (cunt) *s.kmek* (fuck), sıvazlamak/mastübasyon yapmak (frig), *aşağılık herif* (prick), *göt* (arse) ve diğer kelimeler tahrik etmek, rencide etmek, karşı tarafa verilecek zararı artırmak için halen kullanılmaktadır.** Rochester "şehvet düşkünü .mın kusmuk okkası haline geldiğinde" yazmaz, çünkü *.mcık* (cunt) hakkında konuştuğu şey için en dolaysız kelimedir ve o düşünce ve ifadesinin berraklığına kıymet verir. Kelimeyi aşağılayıcı, mütecaviz ve müstehcen olduğunda kullanır, utandırmak ve rencide etmek ister.

Rochester'in şiiri müstehcenliğin yeni ve cesur bir dönemini müjdeledi. Gördüğümüz gibi, *.mcık* gibi kelimeler yüzyıllar boyu kullanılmıştı ve Rönesans'ta lanetler tarafından azaltılan güçlerini artırmaya başladılar. On altıncı ve on yedinci. yüzyıllarda Kutsal ve Bok birleşmişti, biri diğerinden üstün değildi. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda elbette bok ağır basar. Halkın söyleminde neredeyse bütünüyle ortadan kalkarlarken bile, müstehcen kelimelerin sayısında muazzam bir artış yaşandı. Vücut uzuvları ve eylemleri (seks ve dışkılama) ile ilgili müstehcen kelimeler, saldırgan ve mütecaviz, lanet-

---

* Cizviti Tokatlama [Boxing the Jesuit], on sekizinci yüzyıl argosunda mastürbasyondur. [Türkçedeki "Çavuşu tokatlamak" gibi ç.n.] Francis Grose'un argo sözlüğünde açıkladığı gibi: (Cizviti tokatlamak ve hamamböceklerini avuçlamak" denizciler tarafından mastürbasyon için kullanılan bir ifadedir. Topluluktaki din adamı pederler tarafından çokça yapıldığını söylemek suçtur.

** Sıvazlamak (frig) müstehcen bir kelime olarak muhtemelen mastürbasyona işaret ettiği İngiltere'de tanıdık gelecektir. Ona Amerika'da nadiren rastlarsanız da, "soğutucu" anlamına gelen buzdolabının (fridge) yanlış yazımı olabilir. Bir sabah kızımın okuluna yürürken bir bilgilendirme notu gördüm: "Sah günü küçük buzdolabına (notta fridge yerine frig yazılmış) ihtiyaç vardır".

lerin yerini aldılar; öyle ki aşağılayıcıydılar; pozitif ve negatif aşırı duyguları ifade ediyorlardı. Bir dereceye kadar, müstehcen kelimeler bir durumun hakikatini gösterme kabiliyetine ve Antik Roma'daki "Açık sözlü Latince"yi geri getirme kapasitesine bile sahiptiler. On dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru müstehcen kelimeler sadece duygusal işlevleri için mecazi anlamda kullanılmaya başlandı; bu aşamada küfür kelimelerine dönüşümlerini tamamladılar.

Rochester ve hovarda arkadaşları, iffet, kapalı giyinme ve ağır başlı davranışın hüküm sürdüğü (tabii ki metodist vaizler dışında) Commonwealth Püritenizmine (1649-1660) tepki gösteriyorlardı. Tahtın II.Charles'a iade edildiği 1660 yılında, şen kral ve dostları kendilerini tam tersi bir aleme attılar – renkli kıyafetler giyip, çok sayıda metres (kişi onun arzuya ve/veya entelektüel bir temele dayanmasını bekler) tuttular, kadın varisleri kaçırma ve onlarla zorla evlenmeye çalışma gibi neşeli muziplikler yaptılar. (On sekizindeyken Rochester, on dört yaşındaki Elizabeth Malet'i büyük babasının faytonundan kaçırdı. Yakalandı ve Londra Kulesi'ne gönderildi, kız ailesinin yanına geri döndü. Elizabeth'in etkilendiği aşikârdı –iki yıl sonra kendi isteğiyle onunla evlendi.)[330] Restorasyon kargaşasının ardından, elbette bu kez motivasyonları dini değil, sosyal olan Püritenizmin bir türü geri geldi. On sekizinci yüzyılda burjuvazi gelişti– Rönesans'la başlayan "uygarlaşma süreci"ni yakalayan tüccarlardan oluşan bir orta sınıf onu kendisine mâl etti. Dilin terbiye ve zarafeti sosyal ve ahlâki değerlerin göstergesi, orta sınıfı edepsiz harici ve aşağı kitleden ayırmanın sembolü oldu. Konuşmanın nezaketi ve kıyafetin uygunluğu giderek önemli hale geldi, bu aşamada kuş birilerine insanların da butları olduğunu hatırlatacak kadar kaba olmasın diye, tavuklar *butlarını* yitirdi ve *kanatlar* ortaya çıktı (ardından *beyaz* ve *kara* et). Bu iki eğilim müstehcenliğin, On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllardaki muazzam gücünü anlatır. Müstehcen kelimeler sınıf normlarını çiğnedi –eğitimsiz aşağı sınıfların dili olarak görüldüler, insan bedeni ve onun

utanç verici arzularının, mutlaka kumaşla ve hüsnü tabirlerle sarılıp gizlenmek zorunda olduğu II.George ve Viktorya dönemi toplumunun en derin tabularına bağlandılar.

On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl İngilizcesinin de Britanya İmparatorluğu'nun büyüklüğünü yansıtır biçimde sadeleştirilmesi gerekliydi. Latince pekala Roma'ya hizmet etmişti; aynı şekilde İngilizce kurallara uymaya zorlandı ve argodan (müstehcen kelimeler için çoğu kez kaidedir) arındırılmak için yapılandırıldı, böylece İngiliz emperyalizminin yüceltilmesine katkıda bulunabilir ve imparatorluğun muvaffakiyetleri sonsuza kadar abideleştirilebilirdi. Büyüyen imparatorluk çelişkili bir biçimde müstehcenliğin son kategorisini, ırkla ilgili hakaretleri ortaya çıkardı. Bu hakaretlerin pek çoğu kültürler daha önce hiç görülmemiş derecede karıştığı için baş göstermişti, imparatorluğun kolları okyanus ötesinde Amerika'ya ve daha sonra tüm dünyaya uzanırken, Birleşik Devletler de batıya doğru genişledi.

Yeminden Anda

Boş ve tekfîrî beddualar on sekizinci yüzyılda birdenbire ortadan kaybolmadı –onlarınki yavaş fakat istikrarlı bir gerilemeydi ve bugün hâlâ devam ediyor. Amerikan ve İngiliz kamuoyu anketlerinde, beddualar şu an en ılımlılar arasında sayılır, fakat en yaygın küfürlerdir.[331] 2006'daki Amerikan İngilizcesi konuşanlar üzerinde yapılan bir çalışmada, *cehenneme git*, *kahretsin*, *Tanrı kahretsin*, *Yüce İsa*, ve *aman Tanrım* en sık kullanılan on küfür kelimesinin beşiydi ve yanı sıra on küfrün yüzde seksenini oluşturduğu kaydedilmişti. *Aman Tanrım* tek başına kadınların ettiği küfürlerin yüzde yirmi dördüne tekabül ediyordu.[332*] On sekizinci yüzyıl başlarında, müstehcen kelimeler küfür sözlüğünde yeni yeni yer almaya başlamışken,

---

* Sonuçlar İngilizler için de benzerdir - Tanrı ve cehennem tüm sosyal sınıflar arasında en sık kullanılan küfür kelimeleridir.

boş ve tekfîrî beddualar bugün olduklarından çok daha fazla sayıdaydı. Alexander Pope'un *Bukleye Tecavüz* [*The Rape of the Lock*] (1712) eserindeki bir karakter, o dönemde tedavülde olan bedduaların üslubuna ilişkin, aşırı lâkin gerçek dışı olmayan bir örnek oluşturur:

> Efendim, hangi şeytan soktu aklınıza?
> A_____Tanrım! Kahrolası bukle! Tanrı aşkına, biraz anlayışlı olun!
> Kahretsin! İş ciddiye bindi –enfiye kutusunu kapatın!
> Saçı ona geri verin.[333]

Sör Plume, tam da Rochester'ın Corrina'sının bacaklarını açacağı türden bir züppedir, sevgili Belinda'sını, saçından sadece bir tutam kesen, yani tecavüz eden, kötü barondan korur. Sahnede yasaklandığı ve Shakespeare'inkiler dahil, çoğu basılı oyun metninden çıkartıldıklarından, bu şiirdeki küfürler on yedinci yüzyıldaki beddua etme tarzlarıyla dikkat çekici bir tezat oluşturur. On sekizinci yüzyılın sonunda, *zounds* (Aman Tanrım!) hâlâ kullanımdaydı, fakat tamamıyla manasız bir pekiştirici haline gelmişti. Hatta söylendiğinde duyan ama anlamayan insanlar için argo sözlüklerinde tanımlanmak zorundaydı. Francis Grose'nin 1785 tarihli *Klasik Argo Sözlüğü* [*Classical Dictionary of the Vulgar Tongue*], kelimeyi "hayret ve *God's wounds*'ın kısaltması" olarak açıkladı (Grose, "*crinkums*'u, menfur veya zührevi hastalık" ve "*feague*'ı, ... atikleşmesi ve kuyruğunu daha güzel kaldırması için atın makatını dürtme" gibi, müphem terimleri de tanımlamıştı).[334] Seksen yıl sonra, John Hotten 1865 baskısı *Argo Sözlüğü*'nde [*Slang Dictionary*] kısmen yanlış bir tanım yaptı: "kadim bir Katolik bedduası olan, *God's wounds*'ın kısaltması". Tanrının uzuvları üzerine edilen tüm beddualar gibi, Katolikliğe özgü değildi, halbuki mezhep farkı gözetilmişti.[335]

Son bir örnek on sekizinci yüzyılda boş bedduaların hangi sıklıkla edildiğini ve etkilerini kaybettiklerini göstermek için

vazifesini yerine getirmelidir. Kaptan Basil Hall 1820'lerde Afrika sahilinin hemen yakınındaki Komor Adaları'nı ziyaret ettiğinde, ada sakinleri tarafından hatırlanmaya değer sözlerle karşılanmıştı: "Nasılsınız efendim? Sizi gördüğümüze memnun olduk. Kahrolası gözleriniz!" Komor Adaları'ndan biri olan Anjoulu Johanna İngilizleri çok sever. Tanrı kahretsin! Adam İngilizceyi adayı daha önce ziyaret eden denizcilerden öğrenmiş ve ona nazik sohbet için elzem ifadeler gibi göründüğünden zihnine nakşetmişti: "Beni kahretsin", "Seni kahretsin" ve "Tanrı kahretsin".[336]

On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar boyunca insanların kullandıkları boş bedduaların gücü ve tekrarındaki azalmaya kiliseye katılımdaki düşüş eşlik eder. Kilise halen çok zengin ve politik açıdan güçlüydü, fakat din ortalama insanın hayatında daha az merkezi bir rol işgal ediyordu.[337] On yedinci yüzyıldan itibaren Tarihçi Keith Thomas'ın ifade ettiği "Doğaüstü intikamın korku salan güçleri sürekli olarak geri çekildi" ve bu korku salan güçler Kilise'nin insanların manevi ve maddi yaşantıları üzerindeki kontrolünün çoğunu kaybetmesiyle ortadan kalktı.[338] (Bu elbette kapsamlı bir genellemedir; on dokuzuncu yüzyıl Tanrıyı ve dini vecibeleri katı bir şekilde hayatın merkezine koyan çok sayıda evangelist hareketin doğuşuna tanıklık etti). Kilisenin hiçbir şekilde elinin erişmediği insanların sayısı ve ünü artmaya başladı –ateizmin düsturu ile "özgür düşünce" mücadele halindeydi fakat hareket on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında büyüyordu ve Tanrıya inanmayan insanlar boş yere bile olsa onun adını kullanmada daha az istekliydi.

Boş yere bedduaların ağır ağır gerilemesini başlatan aynı koşullar paradoksal bir şekilde on dokuzuncu yüzyılda, içten yemin etme hakkında büyük çatışmalara sebep oldu. Viktorya döneminde bugün olduğu gibi, mahkemede ifade verirken, devlet görevi üstlenirken ve doktor ya da avukat olmak gibi bazı önemli işlerde yemin etmek zorunluydu. Bu yeminler tarih boyunca Tanrı nezdinde ve "Yüce İsa'ya inancını açıkça

beyan eden" Hıristiyanlarda olduğu gibi, İncil üzerine edilirdi. On yedinci yüzyılın sonlarından itibaren, kanunlar bu yeminlerin Hıristiyanlığa uygun saf doğasını ortadan kaldırmaya başladı –Hoşgörü Yasası 1689 Quakerlara evliliklerini, Tanrı huzurunda yemin etme değil (Hatırlarsanız, İsa'nın Matta İncil'inde "Hiçbir suretle yemin etmeyin" derken lafzî konuşuyordu) ant içme hakkını verdi. Fakat 1847'de, Lionel de Rothschild adlı bir Yahudi parlamentoya seçildi. Koltuğuna oturması ve göreve başlaması için Yeni Ahit'i ihtiva eden İncil ve "Gerçek bir Hıristiyan olduğu" üzerine meclis yemini etmesi beklendi. Burada Tanrı nezdinde ve İsa aşkına edilen Quakerların andı da fayda etmeyecekti. Rothschild Yeni Ahit'e ve İsa'ya inanmıyordu. Yemini gevşetmek için sunulan yasa tasarısı ile Rothschild yemin edebilirdi, fakat Lordlar Kamarası tarafından reddedildi. Bu bir örnek oluşturduğu on yıl boyunca tekrarlandı –Rothschield seçmenleri tarafından aralıksız şekilde ve ezici bir üstünlükle seçildi, fakat mevcut haliyle yemin etmeyecekti. Yemini değiştirmek için teklif edilen yasa tasarıları, Lordlar Kamarası tarafından tekrar tekrar ve çoğunluğun oyuyla reddedildi. Bu süre zarfında başka Yahudiler de parlamentoya seçildi. David Salomons, Rothschild'in yaklaşımının işe yaramadığını gördü ve bu sebeple sandalyesini aldığında, "Gerçek bir Hıristiyan olduğu" kelimelerini tamamen atlayarak yemin etti. Parlamento komiseri tarafından çıkarılmadan ve kanuna aykırı oylama nedeniyle beş yüz pound para cezası almadan önce Avam Kamarası'ndaki üç oylamaya katılabildi.[339]

1880'de Northampton sakinleri çok daha skandal birini, ateist olduğu herkesçe bilinen Charles Bradlaugh'u milletvekili seçtiler. Rothschild gibi Bradlaugh da meclis yeminini etmeyi reddetti. Meclis sandalyesinde yerini almak için Quakerlar gibi Tanrı nezdinde olmayan andı vermek istedi. Ant içemeyeceğine karar verildiğinde, onun için "biçime ilişkin bir sorun" teferruat olduğu halde yemin teklif etti. Kamara İsa'ya inanmadığı için yemin edemeyeceğine karar verdi ve

koltuğunu yemin etmeden almak için girişimde bulunduğunda tutuklandı ve hapsedildi. Rothschild gibi Salomons da seçmenleri tarafından tekrar tekrar seçilmişti ve her seferinde görevini yapması, önce etmediği daha sonra edemediği yemin tarafından engellendi.

Yeminler bir ihtilaf konusuydu çünkü açıkça Protestanlığa inanan bir ulus olarak İngiltere'nin yasal sisteminde kutsal bir yere sahipti, bu yasal sistem on dokuzuncu yüzyılda tehdit altına girdi. Viktorya dönemi İngilteresi, bize Ortaçağlar ve Rönesans'tan tanıdık gelen, insanların tartışma yapma geleneğinden yoksun değildi, öyle ki "yeminlerin kutsallığı toplumun mevcudiyeti için elzemdi" ve "Hıristiyan yemininin müeyyidesi altındakiler dışında, hiç kimsenin katılmasına izin verilmediği en erken Hıristiyan yasama meclisinden beri böyleydi". Kardinal Henry Manning ateistlerin ant içmelerine izin vermenin tehlikelerine karşı şöyle bir uyarıda bulunmuştu: "Tanrının varlığını inkâr eden bir ant, dokuz, on dokuz veya doksan bin kelimeden fazlası değildir. Tanrı olmadan insan iradesi altında bir kanun yapıcı yoktur, dolayısıyla hukuk da olmaz; zira insani otoritenin bağlanabileceği başka bir irade yoktur. Ebeveynlerin, kocaların, efendilerin, hükümdarların otoritelerinin hepsinin sahibi Tanrıdır". [340]

Manning ve onun gibiler iki konuda endişelidir. İlkin andın yemin kadar güvenilir olmadığına inanmalarıdır. Doğaüstü bir müeyyide ve yalancıları cezalandıracak ve dürüst insan olmayı teşvik edecek Tanrı olmadan, ant boş kelimelerden başka bir şey değildi. Daha önemlisi ant, hukuki davalarda kendilerini savunmalarına, mahkemede mesnetlendirilebilecek vasiyetler hazırlamalarına vb. yani ateistlerin kamu hayatına iştirak etmelerine müsaade edecekti. Britanya sadece dindar bir Hıristiyan ulus değil, Hıristiyan, Yahudi ve inançsızlardan mürekkep çoğul bir toplum olduğundan resmen tanıma sözde olabilecekti*.

* Edebiyat eleştirmeni ve tarihçi Joss Marsh'un kaydettiği gibi: "beyana dayanmak zorunda olan hukuk sisteminde ifade vermek için yetkin olmamak... var

Bu argümanlar parlamentoya seçilen Yahudi ve ateist binlerce insan tarafından şiddetle ve defalarca reddedildi. Kardinal Manning hepsine istediği gibi karşı çıkabildi, fakat İngiliz toplumu değişiyordu ve Hıristiyan bir toplum olarak resmen Britanya'nın yasal sistemini güçlendiren yeminler de onunla birlikte değişmek zorundaydı. 1858'de Yahudilerin Mağduriyetlerini Telafi Yasası'nın kabul edilmesinin ardından, Rothschild "Yahova" ve Tevrat üzerine yemin ederek nihayet parlamentoda yerini aldı. Bradlaugh inançsız olmasına rağmen 1886'da yemin ederek görevine başladı ve 1888'de, imansız ve inançsız kişilerin, evvelce yemin gerektiren neredeyse tüm konularda dinen yasaklanan "resmi, samimi, sadakatle beyan ve ant" yemini etmelerine izin veren Yemin Yasası'nın kabulünü sağladı.

Yeni doğan Birleşik Devletler'de, yemin etme çok daha az tartışmalı bir konuydu. Anayasayı yapanlar en başından beri andı, dini veya din dışı istisnalara bağlamaksızın kabul ettiler. Başkanın yemini bizatihi anayasada ayrıntılı olarak yazılan tek yemindir ve İngiliz kanunundaki böylesi tafsilatlı ve ayrım gözeten spesifik yeminlerle mukayese edildiğinde, uzlaştırıcı özü hayret vericidir:

> Göreve başlamadan önce O [başkan], aşağıdaki yemini / andı eder: "Birleşik Devletler'i Başkanlığı görevini sadakatle yerine getireceğime ve elimden geldiğince Birleşik Devletler anayasasını gözeteceğime, koruyacağıma ve muhafaza edeceğime yemin ederim/ant içerim" (Madde 2, Bölüm 1)

Diğer resmi görevliler tarafından verilen yemin veya ant, anayasada spesifik olarak düzenlenmez, fakat madde 6 onların "bu Anayasa'ya sadık kalacakları hususunda yemin edeceğini veya ant vereceklerini; fakat Birleşik Devletler'de herhangi

---

olmamakla eşdeğerdi". Pervasız bir arabacı tarafından dokuz yaşındaki oğlu gözleri önünde öldürülen bir ateist yemin etmedikçe resmi soruşturma için ifade veremezdi; kafirlikle suçlanan ateistler, yemin edemediklerinden kendi davalarında konuşamazlardı.

bir görev veya kamu hizmeti için liyakat unsuru olarak bir din sınavı gerekmeyeceği"ni belirtir. Quakerlar, Üniteryenler, Katolikler, Yahudiler ve ateistler gibi istisnai durumlara izin veren ardı ardına yasa değişiklikleri yapmaktansa, Anayasa en başından bir defada düzenlenmişti. Bir dine ya da hiçbir şeye inancınız olmayıp ant vermek isterseniz, yapabilirdiniz.* George Washington 1789'da şaşırtıcı derecede gayet laik başkanlık yeminini ettiğinde, "Tanrı şahidim olsun" ifadesini ekleyerek ve İncil üzerine yemin etmişti.[341] O zamandan beri "Tanrı şahidim olsun", Birleşik Devletler'de, yargıçlar ve ifade veren tanıklar tarafından edilenler gibi (mahkeme yeminlerinin şekli eyaletten eyalete, hatta yargıçtan yargıca çeşitlilik gösterir), diğer kamu yemin ve antlarının bir parçası haline geldi.

Çamaşır Teknesine Çamaşır Teknesi Demek

Boş beddualar geriledikçe ve içten yeminler ortadan kalktıkça mücadele halindeki müstehcen kelimeler onların bazı fonksiyorlarını yüklenmeye başladı. Çok bariz biçimde müstehcen kelimeler, sarsıcı, saldırgan ve olumlu veya olumsuz yoğun duyguları dışa vuran küfür kelimelerimize dönüşerek boş bedduaların yerini aldı. Fakat küfür kelimeleri bir bakıma bedduaların hakikatle ayrıcalıklı ilişkisini de yüklendi, bir kişinin (özellikle bir erkeğin) hakikati söylemek istediğinde kullandığı kelimeler haline geldiler. Tanrının bedeni ile temas azaldıkça, insan bedeni tabuları üretme ve hakikatin teminatı olma eksikliğini giderdi.

Bu on yedinci ve on sekizinci yüzyıl İngilteresinde iki yaygın metafor, "çıplak gerçek" ve "küreğe kürek denir" ile göze çarpar.[342] Gerçek çıplak olduğunda, gizlenmeksizin, tamamen gözler önüne serildiğinden, duyanlar, izleyenler ve okuyan-

* Dini azınlıkların haklarını garanti eden İngiliz kanunları, Hoşgörü Yasası (1689) ile Quakerları ve diğer ayrılıkçı görüşleri Teslis Doktrini Yasası ile (1813), Teslise inananları, Üniteryenleri ve Katoliklerin Mağduriyetlerini Telafi Yasası ve Yahudilerin Mağduriyetlerini Telafi Yasası'nı (1858) kapsıyordu.

lar için oldukça açıktır. Dönemin pek çok yazarı böylesi bir açıklığın müstehcen dilin temel karakteri olduğunu düşündü. Hüsnü tabir ve diğer edepli ifadelerden çok daha dolaysız olan müstehcen kelimelerin, ahlâki ve hayâya ilişkin kuralların örtülmesini emrettiği vücut uzuvlarını ve eylemlerini açığa çıkardığı düşünüldü ve böylelikle onlar daha acil şeyleri yani gerçeği ve hakikati aksettirebildiler. Müstehcen kelimeleri kullanma, söyleyeni açık sözlü, dürüst, bazılarının hislerini ve nezaket duygusunu gözetmek için kelimeleri ağzında gevelemeyecek kişi olarak karakterize eder.

Dürüstlük ile müstehcenlik arasındaki ilişki Antik Roma'ya kadar geri gider. Bir epigramda İmparator Augustus'un *futuo*'yu özgürce kullanmasından Martial'in nasıl övgüyle bahsettiğini, ilk bölümde gördük –İmparator Romalı dobralığı ile nasıl konuşulacağını "Romana simplicitate loqui" biliyordu. On yedinci yüzyılın sonlarında, biyografi yazarı John Aubrey "çıplak ve dosdoğru hakikat, burada öylesine yalın bir şekilde ortaya konmuştur ki pudenda'nın (kadın cinsel organı) bile gizlenmediğini ve genç bir bakirenin yanağını kızartacak çok sayıda pasaj" yazdığını ifade etti. "Gerçekte yaptığından çok daha aşağılık hale getiren" bir müdafi gibi betimleyerek sözünde durdu ve dışarıda dolaşırken şiddetli ishal [gevşeklik] nedeniyle afallayan Sör William Fleetwood'un hikâyesini anlattı: "Pantolonunu Standard'a [bir bar] karşı sıvadı, yardımcısına yüzünü gizlemesini söyledi ve nasılsa Götümü bir daha görmeyecekler dedi"*. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar boyunca, müstehcen kelimeler "çıplak gerçeği" açığa çıkarırken kullanmak için en iyi kelimeler olarak görülmeye devam etti. Yaklaşık iki yüzyıl boyunca (1600-1800) böylesi eksik ve örtülü gerçeği açığa çıkaranlar çoğunlukla erkek olarak tasavvur edildi, "sansürden geçirme" için yaygın şekilde

* Bu yaygın bir motifti. Henry Parrot'ın 1613 tarihli bir epigramında da görülür: Bok birden bire sıkıştırdı/Caddenin ortasında kıçını açtı/Lâkin yüzünü gizledi ve onlara böyle cevap verdi/Gelip geçenler ona bunun uygunsuz olduğunu söyledi Burada beni götümden tanıyan biri yok/Ne kadar çirkindir ki başka zaman ben olduğumu sanırlar/- Laquei ridiculosi

kullanılan kelime *castrate* [hadım etme] idi. *Oxford English Dictionary*'nin "Müstehcen veya uygunsuz pasajları kaldırma" olarak tanımladığı kelime, erkeğe ait parçaların kesilmesi olarak görüldü.

Edepsiz kelime kullanarak hakikati söylemeyle alakalı diğer metafor "küreğe kürek demek"ti [Türkçedeki "göte göt demek" gibi ç.n.]. Kopya etme fikri ve genç erkek çocukların terbiyesi üzerine risalesi için ona teşekkür etmek zorunda olsak da, bu deyim Erasmus tarafından icat edilmiş gibi görünmektedir. Yunan ve Roma atasözlerinin geniş bir derlemesi niteliğindeki *Atasözleri* [Adages] adlı çalışmasında, "ficus ficus, ligonem ligonem vocat", yani "incire incir, küreğe kürek dediğini" kaydeder.[343] Bunun Aristofanes'in komedilerinden "bir kısa bir uzun hece ölçüsünde bir satır olduğu ve atasözüne uyarlandığı açıklamasını ekler. Yalın ve basit şekilde gerçeği söyleyen bir erkeğe bu yakışır, o olayları oldukları gibi ifade eder ve onları süslü boş laflarla sarıp sarmalamaz... Daha sade ve sağduyulu erkekler daha basit ve dobra konuşur, nesneleri gerçek isimleriyle dile getirir. Bu şekilde atasözü hem müstehcen hem de kaba kelimeleri açıklar. *Ficus*'un birebir tercümesi incirdir, fakat metaforik olarak "anüs yarası" için kullanılır ve geç dönem Latincesinde vajinaya işaret eder hale gelmiştir. Nazik ve özenli bir kişi bu yüzden muhtemel herhangi bir olumsuz imayı engellemek için uygun terimi yani meyveyi kullanmaktan bile çekinebilirdi; daha açık sözlü, daha mert kişi cinsel imasına rağmen incir kelimesini kullanmakta tereddüt etmeyecektir. *Ligonem*, kaba bir kelimedir, Erasmus'un açıkladığı gibi, "bağlamın ağırbaşlılığından ziyade duyan kişiyi etkileyecektir" ve "tellak, aşçı, debbağ, meyhane çalışanı gibi aşağı zanaatlar ve meslekler"in kelime hazinesinden edinilir.[344] Küreğe kürek diyen biri münasip kelimeyi kullanmaktan değil aşağı sınıfa ait bir kelimeyi ve şeyi kullanmaktan korkar. Romalı Tarihçi Tacitus bu dobra konuşma tarzını, küreğe kürek demeye karşı çıktığı sade reddiyesiyle örneklendirir: "Almanya'da sert bir baskın yiyen Roma ordusunu anlatırken, geceleyin acil durum istihkamları kazmak zorunda kaldıkları-

nı ve hızlı geri çekişlerinde, toprağı kazmak ve çimenleri kesmek suretiyle teçhizatlarının (küreklerinin) büyük bir bölümünü kaybettiklerini söyler".[345] Tacitus'un reddiyesi tarihinin soylu üslubunu böylesi kaba bir kelime ile lekelemenin aksine muhtemelen onun yaptığı gibi Erasmus'un atasözü formunda Yunancadan (yanlış) tercüme etmesine neden oldu. Yunanlılar esasında "onun incire incir ve çamaşır yıkama veya hamur yoğurma teknesine, çamaşır yıkama veya hamur yoğurma teknesi dediğini" kasteder.[346]

Bu iki metafor, gösterişsiz bir şekilde, müstehcen kelimelerin nasıl tıpkı yeminler gibi hakikati dile getirmenin yolu olarak görülmeye başlandığını ifşa eder. (2005'deki bir çalışmada gözü pek araştırmacılar küfür kelimelerinin aslında "anlatımın inandırıcılığını artırdığını" gösterdiler. Test denekleri *Kahretsin*, *Bombok*, *S.ktirici* ve *Puşt* gibi kelimeleri içeren kanıtı, küfür kelimelerinin görece az olduğu kanıttan daha inandırıcı buldular.)[347] On sekizinci yüzyıldan bu yana, müstehcen kelimeler yeminlerin iki işlevini üstlendi. Geçmişte insanların yeminlerle Tanrıya yükledikleri, saldırgan ve duygusal görevi müstehcen kelimeler yerine getirdi. Ve onlar sınırlı bir formda yeminlerin elde ettiği hakikati "güvence altına alma" kabiliyetini edinmiş oldular. Bu elbette müstehcen kelimeler aslında "küfretmeye" işaret etmeden önce, on dokuzuncu yüzyıl sonuna kadar sürecekti.

Gwendolen: Daha önce hiç kürek görmediğimi söylemekten hoşnudum ([ ], Oscar Wilde, 1895)

Viktorya döneminden bu yana, daha önceki yüzyılların müstehcen hakikatlerini söyleyenlerini, hiç kürek görmemiş birini tartışma dışında tutarak dobralıktan uzak insanlar bulmak mümkündür. *Ciddi Olmanın Önemi*'nden Gwendolen'in sözleri bir alaydır, fakat tarihçi ve edebiyat eleştirmeni Joss Marsh'a göre 1800'lerin ortası için bu doğrudur, "hemen hemen hiç kimse küreğe kürek diyemezdi".[348] En ünlü romanı *Silas Lapham'ın*

Yükselişi [*The Rise of Silas Lapham*], 1885'te yayınlanan yazar William Dean Howells'e göre, "İnsanlar şu anda genellikle küreği bir ziraat aleti olarak adlandırıyorlardı".[349] Ve teolog, eleştirmen ve şair Henry Alford, 1863 tarihli *Kraliçenin İngilizcesi için Bir Savunma*'da [*A Plea fort he Queen's English*] çağdaşı yazarlara, hüsnü tabirden kaçınmalarını önerdi: "Küreğe kürek demek, herkesçe bilinen dikdörtgen el aletinden bahsetmek değildir".[350] Böylesi kırılgan ruhlar, adeta kürek gibi kaba kelimelerden kaçınmaya adanmıştı; müstehcen ve vücut uzuvlarından mülhem kelimeler dahi oldukça mutlak tabulardı.

Viktorya döneminin ünlü sanat eleştirmeni John Ruskin'in daha önce hiç kürekle karşılaşıp karşılaşmadığına gelince tarih bu konuda sessiz kalır, fakat anlaşılan o gerdek gecesinden önce çıplak bir kadın bedeni görmemiştir. Söylentilere göre Effie Gray'e aşık olmuş ve onunla evlenmek için ailesinin tüm itirazlarıyla mücadele etmek zorunda kalmıştı –Gray'in ailesi ise iflas etmişti. 1848'de evlendiler ve balayı için İskoçya'daki Blair Atholl'e doğru yola koyuldular. Fakat evliliğin gereğini yerine getirme zamanı geldiğinde, Ruskin başarısız oldu. (Onu terk edinceye kadar, sonraki altı yıl boyunca da kocalık görevini yerine getirmemeye devam etti. Effie, ressam John Everett Millais ile evlendi ve sekiz çocuğu oldu.) Effie bir mektupta ailesine meseleyi açar ve evliliğini feshetmek için onlardan yardım ister:

> O çocuklardan nefret etmek, dini saikler, güzelliğimi muhafaza etme arzusu gibi çeşitli nedenler öne sürdü, ve son olarak bana gerçeği söyledi (ve bu benim için diğerleri kadar çirkindi): kadınları, beni gördüğündekinden oldukça farklı tahayyül etmişti ve bu beni karısı yapmamasının nedeniydi, zira 10 Nisan gecesi (gerdek geceleri) bedenimden iğrenmişti.

Ruskin evliliğin feshi için avukatına yaptığı beyanda aynı nedeni bildirir: "çoğu insan için oldukça çekici olan bir kadından benim uzak durmam garip gelebilir. Onun yüzü güzeldi lâkin,

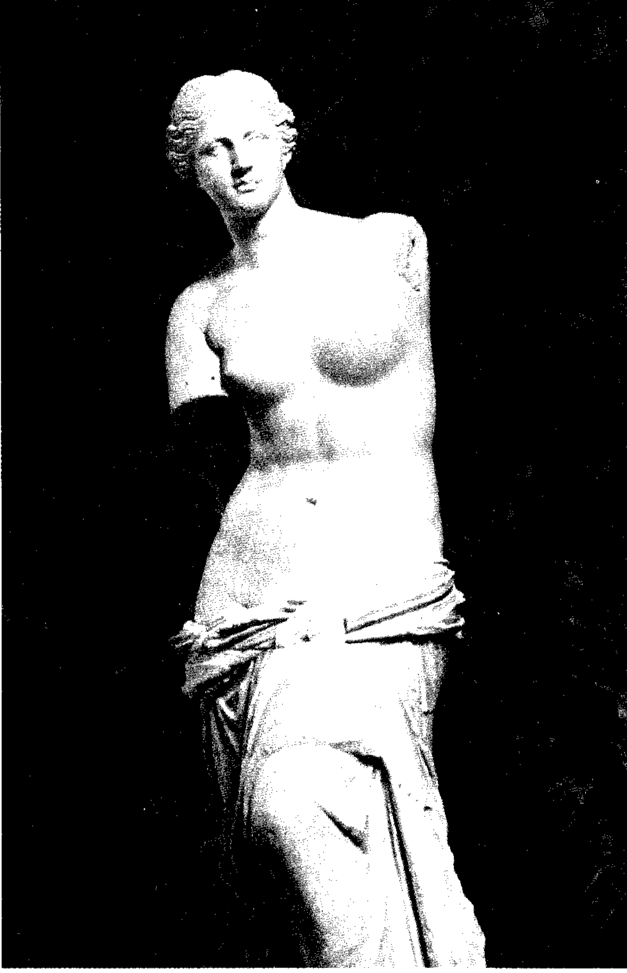
bedeni arzu uyandırmak üzere yaratılmamıştı. Bilakis, şahsiyetindeki malum haller onu tamamıyla kontrol altına almıştı." Evliliğin feshinin gerçekleşmesi için, Effi bekaret testine katlanmak zorunda kalmıştı; doktorlar tarafından muayene edildi, "doğduğu gibi ve tam manasıyla bozulmamış" bulundu.[351] Sekiz çocuğunun babası tarafından bedeninin iğrenç bulunmadığı sonucunu da çıkarabiliriz. Ruskin'in onda bu kadar tiksindirici kabul ettiği şey neydi ve neden öyle düşünmüştü? Genel kanı Effie'yi kasık kıllarından mesul tutar. Ruskin Yunan ve Roma'daki kadın heykellerinde görülen idealize edilmiş kadınlara aşinaydı, zira onlar da başsız bir heykel gövdesinin kılsız olmasına veya duruma göre örtülmesine alışkındı. Ruskin'in biyografisini yazan Mary Lutyens'e göre, Effie'nin gördüğü ilk çıplak kadın olması muhtemeldi ve aşağı bölgesinin kıllı olması, onda estetik açıdan geri dönülemez bir sarsıntı yarattı.*

Ruskin'in karısının bedenine tepkisi, baskılanan cinsel meselelerin derecesi hakkında en azından Viktoryen toplum için "uygun" ve çarpıcı bir örnek teşkil eder. Cinselliğe dair en ufak imalar derin bir biçimde yasaklandı ve bedenler kumaşla o kadar sarmalanmıştı ki, bir erkeğin tüm kadınlar gibi karısının da kasık kıllarına sahip olduğunu bilmeden otuz yaşına gelmesi mümkündü.

Ruskin münferid bir vaka değildir, diğer Viktoryenler de şaşırtıcı şekilde uygunsuz şeyler hakkında bilgisizdi. Ünlü

---

* Başka bir spekülasyon Effie'nin regl döneminde olduğu ve her ikisinin de buna hazır olmadığı yönündedir. Diğer araştırmacılar ailesine yazdığı bir mektupta bahsettiği aristokrat genç erkeklerin "çıplak orospular"ın resimlerine sahip olduğu kısmını alıntılayarak, Ruskin için bile bu kadar cehaletin imkânsız olduğunu öne sürmektedirler. (Matthew Sweet, *Inventing the Victorians* (London: Faber, 2001), 216). İdoli J.M.W'nin erotik resimlerini yakmak isteyen Ruskin'in, teklif edilmiş olsa bile çıplak orospulara göz atmak istemesi pek olası görünmez. Turner'ın erotik çalışmalarını "kadın cinsel organını tekrar tekrar resmeden Turner'ın utanç verici üslubu", tek kelimeyle mazur görülemez ve bana izah edilemez" şeklinde tanımladı. Onların eserlerini sadece "kesinlikle bir cinnet halinde çizilmişlerdir" biçiminde açıklayabildi. (Maev Kennedy, "Infamous Bonfire of Turner's Erotic Art Revealed to Be a Myth," *Guardian*, 30 Aralık 2004; Sarah Lyall, "A Censorship Story Goes up in Smoke," *New York Times*, 13 Ocak 2005).

Ruskin'in karısı keğil, Milo Venüsü.

şair Robert Browning müstehcenliği tasvip etmemiş görünür. 1841'de *Pippa'nın Şarkısı* [*Pippa Passes*] şiirinde şunları yazar:

Sonra baykuşlar ve yarasalar
Kukuletalar ve *örtüler* (twats, .mcıklar)
Manastır ortamındaki rahipler ve rahibeler
Meşe kovuğuna çekilir[352]

Browning bu kelimeye daha önce yalnızca bir kez, bir on yedinci yüzyıl satirik baladında rastlamıştı. Bu satırları okuyun: "Onun sahip olduğu bir kardinal başlığından bahsederlerdi/ Hemen sonrasında ona yaşlı rahibe kıyafeti gönderdiler –o *twat*'ın (.mcık), rahibe vücudunun bir uzvundan ziyade, rahibe kıyafetinin örtü benzeri bir parçasına işaret ettiğini varsayar. Diğer Viktoryenler de "vajina" için kullanılan, en eski kelimelerden biri olan *twat*'ı kabul etmezlerdi. Dönemin editörleri, Alexander Pope'un (1859) şiirlerinden *harlot* (orospu) ve *damn'd* (kahretsin) ve Walt Whitman'ınkilerden (1855) *womb* (rahim), *prostitute* (fahişe) gibi edepsiz kelimeleri sansürlemekle meşgulken, yirmi üç baskısından hiçbiri ve Browning'in dramatik şiirinin Viktorya dönemi edisyonu kelimeye yer vermedi.

Twat'ın kaydedilen ilk kullanımı *Oxford English Dictionary*'de Martial'in 1656 tercümesindendir, epigram "Bir oğlanla yakalayan karım, beni huysuzca azarladı ve sen zaten bir göte sahipsin diye hatırlattı" ile başlar, "Sahip olduklarınıza, karınıza, iyi niyetle erkeksi isimler vermeyin ve kendinizi iki .mcık sahibi gibi düşünün" şeklinde son bulur. Robert Fletcher son satırları "Sahip olduklarınıza erkek isimleri vermeyin, / Zira iki .mcığa (twats) veya karınızın ocağına sahip olduğunuzu düşünün" olarak tercüme eder.[353] Kelime on yedinci yüzyıl sonlarında ve on sekizinci yüzyıl başında yaygın olarak kullanılır, fakat *OED*'de (Oxford English Dictionary), 1727'den, 1919'a kadar yer almaz. Bu askıya alınma sürecinin ardından *twat*, yirminci yüzyılda geri dönebildi. O zamanlar Browning mahfuz bir masumiyeti içermeyen ve gündelik dildeki müstehcenliği bilmeyen biri gibi görünecekti. Bu boşuna umut veren bir kanıttır, öyle ki *twat* elbette hemen hemen yazılı kayıtlarda ortadan kalktığı halde, on dokuzuncu yüzyıl sonu ve yirminci yüzyıl boyunca kullanılmaya devam etti. 1857'de Thomas Wright'ın *Kadim ve Taşralı İngilizce Sözlüğü*'nde [*Dictionary of Obsolete and Provincial English*] ("kadın cinsel organı" olarak tanımlanmıştı) yer aldı.[354] Ve 1888'de ilgili bir okur *The Aca-*

demy gazetesine "üzüntü verici gaf" hakkında bir şeyler yazarak, Browning'in şiirine dikkat çekti.[355] Okurun kısa notu laf dolandırmanın bir şaheseridir –hiçbir yerde aslında gafın ne olduğundan bahsetmez. Sadece "söz konusu kelimenin muhtemelen halen taşrada kullanıldığına ve Wright'ın Sözlüğünde bulunabileceği"ne işaret eder. *The Academy*'nin editörü şunu eklemeyi uygun görür, "Diğer pek çok taşraya özgü kelime gibi, Londra'da da kullanılır". Yine de bu yazışmadan *twat*'ın Viktorya döneminde müstehcenlik olarak halen tedavülde olduğu, Browning'in kullanırken kelimenin anlamını bilmediği ve ilgili herkesin müzakere için meselenin cidden çok hassas olduğuna hükmettiği görülür – böyle şeyleri kendine haline bırakmak ve onlara dikkat çekmemek daha iyidir.

Ruskin'in Milo Venüsü'nde bulunmayan kıllara karısının sahip olmasını anlayamadığı gibi, Browning de bilinen bir müstehcenliği fark edemedi. Gezmiş-görmüş, okumuş bu iki zeki adamın böylesi alanlarda cahil olmaları nasıl mümkündür? On dokuzuncu yüzyıl, Rönesans döneminde başlayan nezaketin yükselişinin zirvesini yaşadı. On sekizinci yüzyıl boyunca, edepli toplumda belirli vücut uzuvları ve eylemlerini ifşa etmek veya nazik bir sohbette onlardan bahsetmek gitgide daha fazla tabu haline gelmişti. Onların mevcudiyetini ima etmek bile korkunç bir gaf yapmak demekti. Ruskin ve Browning'deki bu linguistik ve giysi altına gizleme çabalarının tümü arzu edilen etkiyi yaratmıştı –*twat* ve kadın bedenin geri kalan kısmı tepeden tırnağa öylesine örtülmüştü ki iki ünlü Viktoryen onu büsbütün unutmuşlardı. Bu Viktoryen dönemi erkeklerinin hiç küfretmediği yahut evlenmeden önce asla çıplak kadın bedeni görmedikleri anlamına gelmez –daha sonra göreceğimiz gibi, aslında mesele bu değildir. Bilhassa Ruskin muhtemelen olağandışı bir ana kuzusuydu, üniversitedeyken ailesinden yanına taşınmalarını istemişti. Fakat şu gerçektir ki Viktoryen dönemin kültürel iklimi, seks ve dışkıdan çok nadiren bahsedilen edepli toplum olma konusunda tektir, aslında o dönemde insanlar dolaylı sözlerinde bile, belli

belirsiz şekilde onlara işaret etmekten de çekinirdi. Hüsnü tabirin muhteşem çağıydı.

Hüsnü Tabirler

Viktoryenler için söz konusu kelimeler *tarifsiz* (1793), *tanımlanamaz* (1794), *vesaire* (1794), *anlatılamaz* (1823), *ağza alınamaz* (1823), *gereksiz* (1828), *isimlendirilemez* (1834-43), *açıklanamaz* (1836) *uzantılar*dı (on dokuzuncu yüzyıl ortaları). Peki onlar neydi? Muhtemelen *OED*'den şu alıntı yardımcı olacaktır: "Ayakkabıları çıkart, ağza alınamazları sıva" (1867). Hayır olmadı mı? Peki ya şu: "Tiriz, dizlerin yarısına kadar gelen bir çift anlatılamaz" (1823). Evet bahsedilen şey pantolondur, 1889 tarihli *Century Cyclopedia*'nın dikkat çektiği gibi "nezaket dairesinde giysinin bahsedilemez kısmıdır".[356] (İronik bir şekilde, *etcetera* (vesaire) yüzyıllar geçtikten sonra pantolondan çok daha fazla anlatılamaz kelimeler için bir hüsnü tabirdir. Randall Cotgrave'in Fransızca-İngilizce Sözlüğü'nde (1611), *con* (.m) "kadının vs." olarak tanımlanır. *Romeo ve Juliet*'de, Mercutio'nun iki anlamından biri olan göt kelimesi yer alır –"O that she were/ An open *et caetera,* thou a poprin' peare!: O buradaydı/ Açık bir vesaire, sen armut!)[**]

Pantolon demenin nesi bu kadar yanlıştı? Evvela onu çıkardığınızda, çıplaktınız. Şekli erkeğin dizlerini ortaya çıkarırdı ve bir erkeğin dizleri büyük ihtimalle yukarıdaki diğer vücut uzuvlarına işaret ederdi,...hadi kendinizi hatırlayın. Kadınlar! Çocuklar! *Diz* kibar bir toplumda kullanılmasına izin verilmeyen başka bir kelimeydi. Bedenin alt uzuvlarını daha ileri derecede örtük biçimde ifade ettiği için, *bacak* tercih edilen terimdi. Yazarlığa geçiş yapan İngiliz deniz Kaptanı Frederick Marryat *Amerika Günlüğü*'nde [Diary in America] (1839)

** Açık göt, gördüğümüz gibi muşmulanın eş anlamlısıdır, bazen vajina yerine de kullanılır. Poperin peare esasen Flemenkçe Poperinghe'den gelir ve bir armut türüdür. Gerçi Shakespeare'de elbette armut asla sadece armut değildir.

dizlerden ziyade *bacaklardan* söz etmişti.(Birleşik Devletler'e "demokratik yönetim biçimi ve ortamın insanlar üzerindeki etkilerini, harici ilaveleriyle incelemek, ki halen İngiliz olarak addedilebilir," için seyahat etmiş ve karısından yakasını kurtarmıştı. Çağdaşlarının kaydettiği gibi, pratikte ortamın demokratik biçimi hakkında gözlemler yapmayı zor buldu.)

> Niagara Şelalesi'ndeyken, samimi olduğum genç bir hanımefendiye eşlik ediyordum. Manzarayı daha iyi izlemek için bir kaya parçasının üstünde durmuştu, aşağıya inerken besbelli yaralanmış, bacağında sıyrık oluşmuştu. Eve yürürken hafif topalladığı için "Dizin çok mu incindi" dedim. Benden yüz çevirdi, besbelli utanmış ve kırılmıştı, çirkin bir hakarette bulunduğumun farkında değildim, hoşnutsuzluğunun nedenini öğrenmek için çok ısrar ettim. Bir süre tereddüt ettikten sonra, bana çok iyi tanımadıkça bir hanımefendinin önünde *diz* kelimesinin asla dile getirilemeyeceğini söyledi. Nezaketsizliğimden dolayı özür diledim, sadece İngiliz toplumunda buna alışkın olmama bağlanabileceğini, bu türden kelimelerin en kibar Amerikan muhitlerde bile zaman zaman dile getirilmek zorunda olduğunu ekledim, muhtemelen beni arkadaş çevremdekileri utandırmadan hangi kelimeleri söyleyebileceğim konusunda bilgilendirecekti. Cevabı şu oldu, *bacak* kelimesi "nay" olarak kullanılır ve devam etti "Her zaman masanın bacağı veya piyanonun bacağı diyen insanlarla muhatap olduğum için ben bazı insanlar kadar müşkülpesent değilim."

Marryat'ın güncesinde, en azından bazı Viktoryenlerin mobilyalarının bacaklarını örttüklerini gösteren pek çok kanıt vardır. Anlatısına şöyle devam eder:

> Birkaç ayın ardından genç hanımefendinin bazı insanların kendisinden çok daha müşkülpesent olduklarını söylerken haklı olduğunu kabul etmek zorunda kaldım. Bir hanımefendi, kız okulundaki bir seminer için ona eşlik etmemi

> rica etti, kabul salonunda yerini gösterirken, dört *ayaklı* kare piyano dikkatimi çekti. Elbette kızlarını ziyaret eden hanımlar okul müdiresinin aşırı nezaketini ve sorumluluğu altındaki genç kızların saflığını azami derecede koruma kaygısını tam anlamıyla hissedebilirlerdi, müdire piyanonun bacaklarına altları fırfırlı dört küçük basit pantolon giydirmişti! [357]

Viktoryenlerin dil hakkındaki bir takım yaygın kabulleri bu güncede açıklığa kavuşur. Marryat hüsnü tabiri kadınlarla özellikle belirli bir sosyal sınıftan yani orta sınıftan olan kadınlarla ilişkilendirir. Tıpkı kız okulunun müdiresi gibi bu türden kadınlar nazik dili hassas duyarlılıklarını göstermenin vasıtası ve kendi sosyal ve ahlâki değerlerinin gereği olarak görürler. Marryat, *diz* demeye dili varmayan kadınlarla alay eder ve bu uzun süren bir mevzudur –Viktoryen öfemizmi el birliğiyle dalga geçilen bir üsluptu. Bu esasında piyanolarının bacaklarına kelimelerle anlatılamaz örtüler diken çok sayıda insan ve Marryat'ın katıldığı seminerin bir istisna, hatta onun uydurması olup olmadığı hakkında bilimsel bir tartışmadır.[358] Böylesi örtülerin toplumu pantolonu ve dizi tasvip edilemez saymaya sevk eden düşünce sürecinin tutarlı sonucu olduklarını yadsımak zordur. Çoğu insan süslü püslü, oymalı maun mobilyalarının bacaklarını örtmekten ziyade açmayı yeğlese bile, Marryat'ın hikâyesi Viktoryen toplumdaki olağanüstü bir durumu ortaya koyar.

Marryat'ın güncesi, onun *bacağı* Amerikan öfemizmi olarak görmesine açıklık getirir. O "sadece İngiliz toplumunda alışkın olduğu için" açık sözlülükle *diz* kelimesini kullanacaktı. Aslında on dokuzuncu yüzyılda pek çok İngiliz, öfemizmin özellikle Amerikan özentiliği olduğunu düşündü. Amerikalılar *horozları* (roosters) ve *musluklar*ından (faucets) bahsederken, İngilizlerin çiftlik avlularında ve banyolarında halen *horozlar* (cocks) bulunduğuna dikkat çekerlerdi. Amerikalılar tavuğun *sines*ini (bosom) didiklerken, İngilizler tavuğun *göğsünü* (breast) tıka basa doldururdu. İngiliz Thomas Bowdler

1807'de Shakespeare'i sansürledi, fakat Amerikalı Noah Webster 1833'de "hüsnü tabirler, edep için mütecaviz olmayan kelime ve ifadeler" ekleyerek, İncil'in kendisini sansürden geçirdi", böyle kelimeler edeple aynı yerde olamazdı, dinleyicilerin önünde gelişigüzel dile getirilemezlerdi".[359] ("Diğer insanlarla edebini bozmadan konuşma ve görgü kuralları dahilinde" birini baştan savmada, gelişigüzel sıfatını [kelime bugün İngilizcede önüne gelenle yatan anlamı da taşır ç.n.] tercih etmek talihsizlik gibi görülebilir, fakat 1833'te kelime, "cinsel açıdan ayrım yapmama" manasına değil, "geniş ve muhtelif" anlamına geliyordu. Bugünkü anlamını on dokuzuncu yüzyıl sonlarında kazanmıştır.) Binlerce hüsnü tabir içeren 1890-1904 yıllarının hakim argo sözlüğünün yazarları John Farmer ve

Amerikalıların musluk/horoz (faucet) deme nedeni.

Willam Henley bile Amerikalıları aşırı hüsnü tabir yapmakla itham ettiler.[360] Henry Wadsworth Longfellow'un *dizler* için *bükücü* kelimesini kullanması onlar tarafından suçlanmasına sebep olur: *bükücü* "*diz* için hassas biçimde bükülmesi nedeniyle kullanılan bir hüsnü tabir"dir. Bu aşırı erdemliliğin bir benzeri '*bacak*'ın kullanımında gösterilmez. Nezaketlerinin yapmacıklığıyla kötü nam salmış Amerikan kadınları dize diz demeyi bırakıp, onun yerine bacak derler....Elbette duyarlı insanlar her yerde böylesi bir erdeme sahiptir."

Fakat İngilizlerin hüsnü tabire düşkünlüğünden yakınmaya da istekli pek çok insan vardı ve bol miktarda örnek onlara yakınmaları için neden sağlıyordu. 1874 basımı *Argo Sözlüğü*'nde, John Hotten İngiliz öfemizmine ve ifade edilemezler gibi –ki onlar düzenli sıralar ve etli çörek kadar İngilizdi– ayıplayan kelimelere, "yapay terimler oldukları ve nahoş hassasiyetlerden neşet ettikleri" için karşı çıktı.[361] Canterbury Baş Papazı, İncil alimi ve John Donne'un editörü Henry Alford *Kraliçenin İngilizcesi için Bir Savunma* [*A Plea fort he Queen's English*] adlı çalışmasında hüsnü tabirin uğursuzluklarından ziyadesiyle bahsetmişti. Alford "Gazetelerden" –ona göre hüsnü tabir selinden gazeteler sorumludur– şöyle şikayet eder: "bir adam annesini *kaybet*mez (bunu ulusal bir gazetede gördüm), annesiyle ilişkisinin yitimine *maruz kalır.* Artık hiç kimse hiçbir yere *gitmez* –evine giden bir adam şöyle ifade edilir: "konutuna ilerleyen birey". *İştirak etmek* mümkünken, ne kimse *yemek yer*, ne de seçkin apartmanlarda *yaşamak* varken, *odalarda oturur.*[362]

Alford'un şikâyetlerinden bazıları haddi zatında hüsnü tabirle ilgili değil, aşırı şişirilmiş üsluba, muhtemelen "Viktoryen" olarak Alfred'in utanç duymasına yol açan ve giderek yaygınlaşan kelime tercihine ilişkindir. Bu ne Viktoryenlere, ne de on sekizinci yüzyıl başlarında halihazırda balığa "yüzgeçli kurbağa" ve "pullu familya" diyen Alexander Pope'a özgüdür. Alford *iştirak etmek*ten yakınırken, ona yemek yemenin hüsnü tabiri olduğu için değil, daha iyi hale getirilmiş

bir terim ve aşağı yukarı aynı anlamı taşımakla birlikte sadece daha formel, seçkin ve süslü bir kelime olduğu için kullanılmasına itiraz eder. (Aslında Alford'un ifade ettiği gibi, *iştirak etmek* yemek yemenin eşanlamlısı değildir. Yemek, askeri sefer veya müşterek hela gibi "bir şeye katılmak" anlamına gelir). Aynı şekilde *ilerlemek*, *gitme*nin iyileştirilmiş halidir –sıradan bir eylemi daha güzel dile getirmedir. Hüsnü tabirler ile iyileştirilmiş terimler arasında ince bir çizgi vardır ve bu çizgiyi korumak zordur –her ikisi de çok kaba yahut bazen bağlam için çok bayağı olan gizli bir tema veya kelimenin yerine geçme amacına hizmet eder.

Dönemin pornografik yayınları bile bu seçkin tarzı benimsedi. 1749'da John Cleland borçlunun hapsedilmesiyle ilgili tek bir müstehcen kelime içermeyen sıra dışı bir pornografik roman yazdı. *Bir Zevk Kadının Anıları* (*Fanny Hill*) temel olarak Fanny'nin birçok erkekle, diğer kadınların çeşitli erkeklerle, Fanny'nin kadınlarla, diğer kadınların kadınlarla ve bir keresinde iki erkeğin birbiriyle cinsel münasebetlerinden oluşur. Tipik bir sahnede Fanny, koca "makineli" genç bir erkek tarafından baştan çıkarılan sadakatsiz sevgilisinden intikam alır, adam o kadar "ılık sıvı ile doludur" ki çıkarmadan iki kez orgazm olabilir:

> Bir keresinde kınından çıkmadan, yeniden duhul etmeye devam etti ve güzel kokulu sıvı onun işini kolaylaştırmasa da az önce bütün iç kısmının bolca ıslanmasıyla kendisi için içime doğru yekpare bir giriş açtı. Bir kez daha şahlandı ve daha sonra onun darbelerinin hararetli gücü, duygularımın ateşli arzusu ile karşılandı, yumuşak ve kaygan kilit böylesi etkili bir anahtara daha fazla dayanamaz, yalnızca ona boyun eğer ve açılır.[363]

Bu paragraf aslında İsa'nın kiliseye olan sevgisi hakkındadır. Yani, pek de öyle sayılmaz. İncil'deki kilitli kapıyı açma metaforunu seks için kullanır.

Şaşırtıcı bir biçimde diğer pek çok yazar, cinsel organların bitkilerle bilgece mukayeselerini içeren "botanik porno"yu tercih etti. Charles Darwin'in dedesi Erasmus Darwin bu yazarlardan biriydi, hafiften iç gıdıklayan çalışması *Bitkilerin Aşkı*'nı [*The Loves of the Plants*] 1789'da kaleme aldı. Diğer botanikçiler Darwin'den çok daha açık sözlüydü, fakat her zaman incelikli bir dile sahiptiler. On dokuzuncu yüzyıl ortalarına ait *Hayat Ağacı* [*Arbor Vitae*] adlı şiirde, ağaç şu şekilde tasvir edilir:

> Hayat ağacı körpe ve sulu bir bitkidir, sadece bir gövdeden oluşur, üst kısmında bir pistillum (dişilik organı) veya apex (sivri uç) vardır, diğer mevsimlerde daha çok fındık ve fındık ağacını andırmasına rağmen orada bazen, Mayıs kirazına benzemeyen bir gudde belirir. Diğerlerinin aksine meyveleri köküne yakın büyür; genellikle iki tanedir, orta boy bir muskat meyvesinden biraz daha büyüktürler ve her ikisinin de birer beze veya kesesi vardır, bitkinin köküne yapışıktırlar, ekseriya sayısız lifçik veya kılcal tüyle kaplıdırlar.[364]

Eğer bunun bir penis tasviri olduğunu fark etmediyseniz, dikkatinizi vermemişsinizdir. *Fanny Hill* ve botanik erotik eserler mütecaviz ve bayağı bir dil olmaksızın müstehcen konular içerir –aslında neredeyse tamamen müstehcen konuludurlar. Hüsnü tabir çılgınlığıyla, nezaketin değer gördüğü, ne sebeple olursa olsun kelime seçiminin öğrenildiği bir dönemin ürünü pornografik temsillerdir.

Hüsnü tabir küfretmenin zıttıdır. Küfür kelimeleri işe yarar çünkü onlar tabu nesneler, delikler ve eylemlerle doğrudan ilişkilerden türeyerek duygusal bir yük üstlenirler. Hüsnü tabirler aynı tabuları örtmek, gizlemek veya böylesi güçlü duyguları harekete geçiren şeyleri silip atmak için vardır. Bu müstehcenlik karşıtı kelimeleri dolaylama, Latince ve Fransızca kelime kullanımı dahil bir takım işlemlerle dilediğiniz gibi şekillendirirsiniz. *Tarif edilemezler* gibi bir kelime Viktoryen öfemizmin-

de hamilelik için kullanılan *kapatılma*, *hal*, *durum* (hatta "enteresan" veya "başka türlü") kelimelerinin yaptığı gibi hüsnü tabir olarak iş görür, çünkü işaret ettiği şeyi tamamen gizler. İyi eğitimlerinin ölü dili olarak, kusursuz şöhretiyle Latince pek çok hüsnü tabire sebep olmuştur. Rönesans döneminde bir kişi herkesin gözü önünde özgürce işeyebilirdi; ama artık kapalı kapılar ardında *su dökmek* zorundaydı. Keza diğer bedeni fonksiyonlar da Latinceleştirilmişti (1842 dolaylarında), bu yüzden bugün *def-i hacet etmek* (sıçmak), *buse kondurmak* (öpmek), *balgam atmak* (tükürmek), *ter dökmek* (terlemek) kelimelerine sahibiz.[365] 1791 tarihli *Beyefendi'nin Mecmuası* [*Gentleman's Magazine*] terlemeyi şöyle kaydeder: bir süredir ne erkeklerin, ne kadınların, ne de çocukların eskiden *terlemek* adıyla bilinen iğrenç sızıntıya maruz kalmadıkları biliniyor; artık arabacılar, kömürcüler ve Cahirli (İrlanda'da bir yerleşim yeri) erkekler dışında...her fani sadece *ter döker*. Linguist Keith Allan ve Kate Burridge, bu tür Latinceleştirilmiş kelimeleri hüsnü tabirlerden ziyade *düz anlamlar* (orthophemisms) olarak adlandırır. Düz anlamlar hüsnü tabirlerden "daha formel ve daha doğrudan (lafzî) "dır; *kaka* bir hüsnü tabirken, *bok* kaba biçimde söylenişidir, tabu kelime ve diğerlerinin ortaya çıkması engellenmiştir. Allan ve Burridge'ye göre hem düz anlamı söyleme hem de hüsnü tabir aynı dürtüden doğdu: "söyleyen kişinin mahcup duruma düşmesine ve kötü düşünmesine, ayrıca duyan üçüncü şahısların utanmasına ve/veya rencide olmasına sebebiyet vermemek için kullanıldı.[366] Bu aynı zamanda konuşan kişinin kibar olmasına tekabül eder".

Fransızca da katkı sağlayarak çocuk sahibi olmak için *doğum* (accouchement), don için *iç çamaşırı* (lingerie) ve kadın iç gömleği için iç çamaşırı olarak kullanılan uzun elbise veya bluz anlamına gelen *kombinezon*'u vermiştir. Şair Leigh Hunt, cesaretini kanıtlamak için üzerinde kadın iç gömleği ile dövüşen bir şövalye hakkında yazdığı Ortaçağ hikâyesi uyarlamasına başlık bulmanın zorluklarını kaydeder. Hikâyeyi "Üç Şövalye ve İç Gömleği" ya da "İç Gömleği Kavgası" olarak adlan-

Üzerinde şiir ve kahverengi kurbağa bulunan on dokuzuncu yüzyıl ortalarına ait bir oda lazımlığı

dırma teşebbüsünde bulundu, fakat halkın kopardığı yaygara onu hoşa gitmeyen herhangi bir elbiseden bahsetmekten alıkoydu. O iç gömleği kelimesini bile kullanamamasına hayret etti, "üstelik bu kelimeden bahseden yahut hafif bol bir giyim eşyasını ima eden çağdaşı başka bir yazar da yok gibi görünür".[367] Hunt neticede 1831'de şiirini "Yumuşak Zırh" olarak adlandırdı. 1907'e kadar, *iç gömleği* güçlü bir tabu kelimeydi. John Millington Synge'nin *Batı Dünyasının Zamparası* [*The Playboy of the Western World*] oyununun galasında bir kadın oyuncu kelimeyi dile getirdiğinde, seyirciler patırtı koparttı.[368] Oyun izbe bir İrlanda köyündeki hayat hakkındadır, Dublin Ulusal Tiyatrosu'nda galasını yapmıştır, bu şartlarda *iç gömleği* kelimesinin kullanımı İrlandalı Katolik kadınlara hakaret olarak görüldü. Edepli bir kadın, *iç gömleği* demek şöyle dursun, hiçbir suretle ağza alınamazlardan bahsedemez.

Şimdi on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl öfemizminin

geniş yelpazesini göstermek, tabu alanına ve üç etmenimiz olan anlam saptırma, Latince ve Fransızcanın onu yaratmak için nasıl birlikte çalıştıklarına odaklanalım. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda, *müştemilat* (house of office) muhtemelen tümüyle gizemli lafzî anlamı sayesinde yaygın olarak kullanılırdı. Ev ile alakalı, *umumi tuvalet* (necessary house), zengin ya da fakir, kadın ya da erkek, yaşlı ya da genç herkesin sığınmak zorunda olduğu demokrasi limanı *avam kamarası* veya sadece *avam* (house of common) gibi sayısız hüsnü tabir vardı**. Oda lazımlıkları hâlâ gece yarısı helaya gitmeye gönlü olmadığında kişinin ihtiyacını gidermek için kullanılır ve *oda lazımlıkları* veya *odalıklar* olarak adlandırılırdı.[369] Bu etkinlik, Viktoryen dönemin erotik konulu eserler derlemesi *Erkeklere Özel Parti* [*The Stag Party*] adlı eserde (1880 dolaylarında en ünlü çalışması *Yanıp Sönen*, *Göz Kırpan* ve *Baş Sallayan* [*Wynken, Blynken and Nod*] olan Amerikalı çocuk şiirleri yazarı Eugene Field tarafından yayına hazırlandı) kısa bir fıkrayla anlatılır:

> Yeni evli taşralı bir adam Büyük Okyanus Otel'de kayıt yaptırıyordu. Nazik yazıcı gerdek odası önerdi. Damat anlamış gibi görünmüyordu. Yazıcı sorusunu tekrarladı: "Gerdek odasını istemiyor musunuz?" Taşralı –Tamam, eşim için yukarı bir tane gönderebilirsiniz sanırım, fakat ben camdan dışarı işeyebilirim.[370]

Yazıcı elbette gerdek odası öneriyordu; damat onun gelin için lazımlık manasına geldiğini zannetti. Bu türden bir lazımlık muhtemelen büyük *şarap şişesi* (jeroboam) kelimesinin kısaltılmışı olan oturak (*jerry*) olarak isimlendirilirdi. Fransızca

---

* İsmi meçhul bir yazar 1697'de, "Eriyen Tabakaya Dair veya Lazımlığın Vedası" konulu yazısındaki bir şiirinde meseleye şöyle yer verdi:
Mağrur lazımlık! Nasıl gocundunuz mu?/Üzerine çömelmek mecburiyetinde kalan kadınlar?/Krallara ve Kraliçelere, bizler tevazuyla dizlerimiz üzerinde eğildik;/Fakat sen bizzat Kraliçeleri üzerinde iki büklüm olmaya zorlarsın. ("On Melting Down the Plate: Or, the Piss-pot's Farewell," Poems on Affairs of State, pt. III (London, 1698), 215).

olan *lazımlıklı iskemle* de (commode) popüler bir hüsnü tabirdi. *Lazımlıklı iskemle* esasen çekmeceli ve gözlü, özenle hazırlanmış ve narin bir tür mobilyaydı. (*Commode* aynı zamanda, üzerinde, takma saç, tüyler, kurdeleler, pudra ve devasa bir topuz bulunan, kesinlikle özenle hazırlanmış ve kolay bozulan kadın saç modeli için kullanılan bir on sekizinci yüzyıl argosuydu.) Kelimenin anlamı lazımlık ihtiva eden, onu göz önünden uzaklaştıran ve son olarak sadece lazımlık için tasarlanmaya başlanan mobilya parçasına işaret etmeye doğru daraldı. *Pot*'un (lazımlık) çok daha kibar Fransızca söylenişi *po* 1880'lerde kullanılıyordu.

On sekizinci yüzyıl sonlarında su tesisatı teknolojisindeki gelişmeler ve bunun doğal sonucu olarak adlandırmada yaşanan değişim, sifonlu klozetlerin yaygınlaşmasına neden oldu. (Hatırlarsanız John Harington 1597'de bir sifonlu klozet icat etmiş ve onun hakkında alaycı bir kahramanlık şiiri yazmıştı.) Sifonlu klozetler ve onların bulunduğu odalar tuvalet olarak adlandırılmaya başlandı. Akan su, temizlik ve hijyen fikirleri daha sonra anlam saptırmanın şaheserleri olan *lavabo* ve *banyo*nun ortaya çıkmasına yol açtı, öyle ki Amerika'da banyo olmadığından sıklıkla bahsetmek İngilizlerin hoşuna gidiyordu. İngiliz İngilizcesinde *tuvalet* yerine kullanılan yaygın kelime *loo* [Kelimenin tam karşılığını bulmak zordur. Fakat halihazırda Türkçede tuvalet için kullandığımız yüz numara, ayak yolu kelimeleriyle karşılanabilir ç.n.] gibi daha üstü kapalı bir ifade olarak tuvaletin tamamlayıcı unsurlarından biri olan sudan da türemiş olabilir. İskoçya'da lazımlığınızı pencereden boşaltırken "dikkat pis su (*gardez l'eau*'nun bozulmuş hali, gardy-loo)" diye seslenmek nezaketin gereğiydi. *Loo*, *rahatlama yeri* anlamında, Fransızca *lieu*'den (yer) bozma da olabilir. Son etimolojik namzet *loo*'nun, kadınların kullandığı taşınabilir lazımlıktan türemiş olabileceğidir. Fransız hatip Louis Bourdaloue öylesine popülerdi ki insanlar saatler öncesinden konuşmalarını dinlemek için toplanırlardı. Hanımlar, tuvalete gittiklerinde yerlerini kaptırmamak için seyyar lazımlık-

larını yanlarında getirir, eteklerinin altında kullanabilirlerdi. (Bourdaloue, sık sık Versay'da konuşma yapardı, bu nedenle kadınlar büyük ihtimalle her halükârda hela bulmakta sorun yaşayacaklardı. Belki aymazlıktan belki de hela olmadığından, odaların köşelerine dışkılayan ve bitkilerin dibine, şöminelere, merdiven boşluklarına vb. işeyen insanlar sarayın başına bela olmuştu.)[371]

Latince tuvalet kelimelerine *yıkama teknesi-lavabo* (lavatory), *umumi hela* (latrine) ve *idrar kabı-ördek-pisuar* (*urinal*) ile katkı sağlar. Ortaçağdaki el yıkanan tekneye karşılık gelen *lavatory* lavaboya benzer ve az önce tuvaletinizi yaptığınız için ellerinizi yıkadığınız yeri belirtir hale gelmiştir. *Latrine*, tıptı *lavatory* gibi Latince "yıkamak"tan gelir ve her daim bir konaklama yeri, kışlalar veya şifahaneler civarındaki bir veya birden fazla *umumi helaya* işaret ederdi. *Urinal* Ortaçağ hekimlerinin inceleme için idrarı topladıkları camdan yapılmış kap ve on beşinci yüzyılda da basit lazımlıktı. On dokuzuncu yüzyıl ortalarında bugün sahip olduğu anlamı kazanmaya başlamıştı –duvara sabitlenmiş, erkeklerin işemek için kullandıkları bir veya birden fazla yer, pisuar).

Son olarak en yaygın kelime olan Fransızca *toilet*'a (tuvalet) geliriz. Fransızcada "kısa örtü" anlamına gelen *toilette* kelimesinden türemiştir. *Toilette*, makyaj yapılırken ve saç şekillendirilirken masaya örtülürdü, zamanla saça sakala şekil vermede kullanılan tuvalet masası üzerindeki eşyaları ve daha sonra giyinme sürecini ifade eder hale geldi. Oradan içinde giyinme işinin yapıldığı çoğunlukla banyo ile döşeli odaya işaret etmeye başladı. Bunun sonucu olarak *OED*'de görülebileceği gibi, *toilet*, lavabosu ve ardından seramik tabanı olan banyo odasını gösterir hale geldi.[372]

Amerikan İngilizcesinde, *tuvalet* (toilet) tek düze bir şekilde hüsnü tabire dönüştü ve şu anda hayatın bir gerçeğini saklamak için kullanılan münasip kelime olmaktan ziyade kaba bir kelime haline geldi. İngiltere'de her yerde duyulurken, kibar Amerikalılar "Tuvalet nerede?" diye sorarken gerginlik hisse-

decekti. Gerçi İngiltere'de *tuvalet* (toilet), orta ve alt sınıflar tarafından kullanıldığı için sınıf çağrışımlarına yol açtığından, esasen kaba bir kelimedir. *Loo*'yu (yüz numara, ayak yolu) üst sınıflara mensup İngilizler kullanır. Onslow Kontu kaleme aldığı eseri *Londra Günleri*'nde [*Times of London*] "Dudaklarının arasından tuvalet (toilet) kelimesinin çıkmasının neredeyse imkânsız olduğunu" itiraf etmişti.[373] (Hatta Fransızca *toilette*'i tercih etmesi, onun kelimeyi yazmayı da olanaksız bulduğunu gösterir). Prens William ile Kate Middleton 2007'de ayrıldığında, İngiliz basını Kate'in annesini *tuvalet* (toilet) kelimesini kullandığı için ayıplamıştı, ortaya çıkan skandala doğal olarak "Toiletgate" adı verildi.[374] Prens annesi "tuvalet" (ve sakız çiğnemek, "Pardon" yerine "Ne" veya "Afedersiniz" demek gibi telafisi mazur görülemez, orta sınıfa ait diğer şeyleri söyleyen bir kızla evlenemezdi). Skandal elbette fos çıktı –prens halk tabakasından biriyle evlendi ve Bayan Middleton muhtemelen şu an evlenmeden önceki alışkanlıklarını kontrol ediyordur.

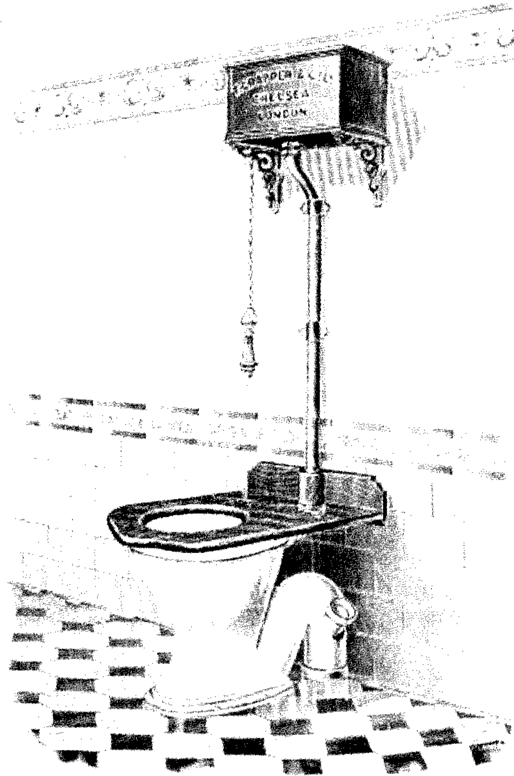
İster inanın ister inanmayın bunlar on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda *tuvalet* için tedavülde olan, İngilizce konuşanların, ağza alınmaması gerektiğini düşündükleri şeyler hakkında konuşmak için yarattıkları, saptırma ile Latince ve Fransızcadan edindikleri yeni ve kibar kelimeleri gösteren, sadece en popüler birkaç hüsnü tabirdir. Dürüst olmak gerekirse tuvaletin aşağılayıcı isimleri de vardı, bu kelimeler onu olduğundan daha kötü şekilde ifade etmek için tasarlanmışlardı. On sekizinci yüzyılda *kenef* (bog-house) yaygınken, *OED*'e göre *bok çukuru/memişhane* (shit-house) 1795'de ortaya çıktı ve on dokuzuncu yüzyılda yerini kısaltılmış hali olan *bog*'a (kenef) bıraktı. (On yedinci yüzyılda *boggard*'ın kısa, parlak bir dönemi de olmuştu). *Bog* kelimesinin "ıslak, bataklık zemin" manasına gelen *bog*'dan değil, "bağırsakları temizleme ve dışkı ile kirletme" anlamına gelen fiilden türediği açıktır (bu fillerden bir diğeri "bugün artık ihtiyaç duymadığımız, "bir kişiyi yahut şeyi boka bulama"dır). Kelimenin *OED*'deki tanımı şöyledir: *bog* kibar bir kelime değildir, "bayağıdır, edebi eser-

THOMAS CRAPPER & COMPANY, Ltd.

Pedestal Wash-down Closets.

The "CEDRIC."

Combination No. 4

No. 4 Combination, comprising White "Cedric" W.C., with No. [illegible] Polished Mahogany Seat with Back Board, 2 gallon Porcelain Enamelled Iron (No. [illegible]) Syphon Water Waste Preventer with [illegible] in. Fittings, and China Pull and Porcelain Enamelled Iron Brackets (as shown).

Crapper Model # 4, "Cedric"

lerde hemen hemen hiç rastlanmaz, lâkin gündelik konuşma dilinde yaygındır". On sekizinci yüzyıl şartlarında, erkek ismi seçeneği olarak *John esprilerle* baş etmeye çalışmıştır –1735 tarihli Harvard Üniversitesi öğrencilerinin uyması gereken kurallar listesi İncil'den vecizeler içerir: "Çömezler üniversite duvarına işemememeli, erkekler tuvaletine (*cuzjohn*) gitmelidir. "Cuzjohn", "kuzen John"dur; kelime halen sadece *john* (tuvalet) olarak kullanılır ve büyük ölçüde Amerikan İngilizcesine özgüdür.[375]

Diğer bir aşağılayıcı terim olan *crapper* (bina dışındaki tuvalet) argo kelimeler aleminde etimolojik bir efsane konusu iken neredeyse gerçeğe dönüşen yegâne kelimedir. Hikâye şöyledir; Thomas Crapper adlı kişi alafranga tuvaleti icat etmişti ve onun şerefine "crapper" olarak adlandırıldı. Gerçekte bir Thomas Crapper (1836-1910) vardı, alafranga tuvaleti icat etmediği halde, onları üretti, tasarlamak için çok sayıda geliştirme patenti aldı, ismi her zaman klozet ve rezervuarlara koyu harflerle basıldı. *Crap* (bok, sıçmık) bizatihi eski bir kelimedir, ilk ortaya çıkışı on üçüncü yüzyıldır, "buğday ve tahıl kabuğu" anlamına gelir. Viktoryen dönemden bu yana, kelimenin çağdaş anlamı bağırsak boşaltımı, faaliyeti ve mahsulü olarak gelişti, fakat çoğunlukla Amerika'da kullanıldı. Bugün hâlâ faaliyet gösteren Thomas Crapper Ltd.Şti. müdürü Simon Kirby, Amerikan İngilizcesindeki kaba bir kelime ile Eski İngilizcedeki tesisatçı kelimesinin iç içe geçerek bize nasıl "crapper"ı verdiğini açıklar: "I. Dünya Savaşı süresince, Londra'da konuşlanan Amerikalı askerler kaka için kullanılan eski ve kaba bir kelimenin klozetler üzerine basılmış olmasıyla o kadar eğlenmişlerdi ki, klozete 'crapper' demeye başladılar. Kabalığına rağmen, takma ad anlamlıydı ve onun üzerine yapıştı...Etimolojik çevrelerde, bu süreç bir lağım problemini dile getirmekten ziyade 'kelime türetme' olarak adlandırılır.[376]

Alternatif şekilde Romalı bakış açısından alarak, bunu ismi ile müsemma ("Nomen est omen") olarak görebiliriz –A.J.Splatt ve D.Weedon'un (wee'd on-üzerine işenmiş) idrar

tutamama hakkında bir makale ("Uretral Syndrome: Experience with the Richardson Urethroplasty) yazmaya ya da Usain Bolt'un [Bolt fırlama anlamına gelir. ç.n.] en hızlı koşan insan namını almaya mahkûm olmaları gibi, Thomas Crapper'ın da tuvaletlerle çalışmak kaderinde vardı.[377]

Sınıf ve Küfretme

Hüsnü tabirler böylesi bir şöhretin tadını çıkardı, çünkü on sekizinci ve bilhassa da on dokuzuncu yüzyıllar edep çağlarıydı. Ortaçağlarda ağır ağır başlayan uygarlaşma süreci bu yüzyıllarda zirveye ulaştı, utanma eşiği en geniş boyutundaydı. Daha önce ulu orta yerine getirilen bedeni fonksiyonlar, artık sadece kapalı kapılar ardında yapılıyordu; aynı fonksiyonlar açıkça müzakere edilmişti, fakat dilde paralel bir gizleme sistemine tabiydiler. Bir tarihçinin kaydettiği gibi, "dışkılama kabul görmüş ve Chaucer'in komedide nadiren baş vurduğu, halka yarı açık bir eylemdi.[378] Son yüzyılda (on dokuzuncu yüzyıl), bu beden fonksiyonları kapalı bir odanın sağladığı mahremiyet içinde gerçekleştirilen törenler haline geldi, dışkı daha fazla görünmesin ve kokmasın diye hemen tazyikli suyla yıkanırdı". Aynı şekilde bu mevzuları konuşmak için kullanılan kelimeler de konuşma dilinden temizlendi –*bok*, *dışkı* halini aldı ve Viktoryen dönemde okurlar Kral James İncili'ndeki *işemek* kelimesinden mahcubiyet duyardı. Cinsellikle ilgili her şey hatta dahası pantolon gibi kendisi tabu olmayan fakat tabu alanlarına çok yakın konumdaki nesneler bile gizlenirdi.

Yeni yeni palazlanan orta sınıf, giderek artan bu nezaketin sorumlusuydu. On sekizinci yüzyılın en büyük sosyal değişimi burjuvazinin gelişmesiydi –linguist Suzanne Romaine "tabaka yahut düzen toplumundan, sınıf toplumuna geçişin modern İngiliz sosyal tarihinin en büyük meselelerinden biri olduğunu"[379] ileri sürer.[380] Ortaçağda, toplum katı bir hiyerarşiyle, sosyal fonksiyonlarına göre, savaşanlar (toprak sahibi

gentry ve şövalyeler), gözetenler –dua edenler (ruhban sınıfı) ve çalışanlar (köylüler) olarak ayrılmıştı. Toprak sahipleri ruhban sınıfına geçebilirdi, öyle ki en büyük çocuk olma kuralı mirastan az pay almalarına neden olduğu için İngiltere'de toprak sahiplerinin ikinci ve üçüncü doğan oğulları tam da böyle yaptı, fakat bunun dışında sosyal hareketlilik neredeyse imkansızdı. Rönesans'ta, tüccarlar ve zanaatkârlar "orta sınıf" olarak görülmeye başlandı, onlar soylu da fakir köylü de değillerdi. On sekizinci yüzyıldan bu yana, sanayi devrimi, kolonizasyon ve küresel ticaret pek çok orta sınıf mensubunu aşırı derecede zenginleştirdi ve onları toplumdaki yerlerini tekrar düşünmeye sevk etti. Ekonomik kıstaslar statü göstergesi olarak sosyal fonskiyonların yerini aldı ve üst, alt, orta "sınıf" olarak adlandırılacak yapıyı ortaya çıkardı. Sınıfa mensubiyet büyük oranda para tarafından belirlendi, sınıf sınırları eski katmanlardakilerden çok daha değişkendi. Kişinin gücü, serveti ve nüfuzu artıkça üst sınıfa yükselir; iflas etmesi halinde alt sınıfa inerdi. Üst sınıflar soylarından intikal eden topraklar ve unvanlar dolayısıyla az çok güvence altındaydı, fakat orta sınıflar sürekli olarak kendilerini tehlikeli konumda hissettiler. Kendilerinin alt sınıflardan farklılıklarını genişletme ihtiyacı duydular –banliyölere taşındılar, çoğu bizim için de uygun olan önemli gördükleri ahlâki doğrularla hareket ettiler ve farklı şekilde konuştular. Linguist Tony McEnery'nin belirttiği gibi, "Orta sınıf...işçi sınıfından sosyal ve ahlâki üstünlüğü iddiasını doğrulayacak bir kimlik arayışı içindeydi". "Sağduyulu, sorumluluk sahibi ve başarılı yurttaşlar olarak, topluluk üzerinde hususi bir egemenlik kurmaya ve aynı zamanda Tanrı dahil her şeye kendi değerlerini ve sosyal kabullerini empoze etmeye" gayret ettiler.[381]

Bu nedenle orta sınıf uygarlaşma sürecinin kendilerini alt sınıflardan farklılaştırmanın yolu olduğunda mutabıktı. "Nezaketleri"ni dil vasıtasıyla ortaya koydular –seçtikleri hüsnü tabirler, tabu alanına ima yoluyla bile işaret etmekten sakınan aşırı zarafete dikkat çekiyor, onları halen küreğe kürek, klozete bok çukuru/memişhane diyen alt sınıflardan ayırıyordu.

Hüsnü tabirin zıttı küfretme ve her türlü "argo" bir dereceye kadar serbestçe tabu konular dile getirildiği, kısmen de alt sınıflara ait oldukları için ahlâken sakıncalı olarak nitelendirildi. *S.kmek* ve *.mcık* gibi müstehcen kelimeler ve yalnızca kaba olan şey, *yarım maaş* vb. kelimeler, eğitimsiz, haddi zatında ahlâken eksik kişilerin dili olarak görüldü –edepli dili ihlâl eden kişilerin ahlâk anlayışına karşı her türlü hakareti yapmaktan çekinmeyecekleri düşünüldü.

Birkaç Viktoryen gramercinin kendilerinin konuşmalarına müsaade edelim. Richard Chenevix Trench 1859'da şöyle hayıflanıyordu: "Ne kadar utanç verici bir zenginliktir ki kitaplarda yer almasına izin verilmeyen argo dil her yerdedir, kötülüğü ve ahlâksızlığı gün yüzüne çıkarmak için günah dolu bir sözlü gelenek olarak erkeklerin ağızlarında yaşar". [382] George Perkins Marslı 1859 dolaylarında kendinden emin bir şekilde "konuşmanın nezaketinin, tıpkı kişisel temizlik gibi düşüncenin saflığı ve eylemin doğruluğuna bağlı olduğunu" ifade etmişti.[383] Alfred Ayres ise 1896'da *Lafebesi* [*The Verbalist*] adlı çalışmasında bayağı *adamların* yaptığı yere *erkekler tuvaleti* diyen insanlar hakkında hiç iyi şeyler söylemez:

> Bazıları çok zevksizdir... Bu terimleri kullanan erkekler çoğunlukla... bir tarafı kalkık şapkalar takan ve erkekler tuvaletine girdiklerinde onları çıkartan; son moda argo kelimelere aşina oldukları için kendileriyle iftihar eden; başkalarına asgari saygı göstermemeyi özgürlük sanan; kendi esprilerine yüksek sesle ve uzun uzadıya gülen; pazar işi ve ucuz süslü elbiseler giyen, kancası yeleklerinin en alt iliğine tutturulmuş garip köstekli saatler, serçe parmaklarına kocaman mühür yüzükleri takan; kötü gramer kullanan ve konuşmalarını okkalı küfürlerle taçlandıran adamlar sınıfına aittir.[384]

Ayres'in üsluba ilişkin verdiği bilgileri, sınıf çatışması ve linguistik ön yargılardan ayırmak zordur. Erkekleri kastettiğinizde, "beyefendiler" demek, halinden memnun birinin tercihi değil,

alt sınıfa mensup birinin arzusudur. Böyle bir adam galiz küfürler kullanmaktan kaçınarak, orta veya üst sınıftanmış gibi görünmeye çalışır. Muhtemelen bir sonradan görmedir. Brezilya elmasları ve kocaman yüzükler satın almak için çok para harcasa da, zevksizin tekidir. Ahlâki açıdan da sağlam pabuç değildir (burada sınıf ile erdem arasında ilişki vardır), "başkalarına asgari saygı göstermemeyi özgürlük sanması" nasıl bir şahsiyet olduğunu gösterir. Neticede az miktarda gramer bilgisine sahip ve küfretme eğilimi olan eğitimsiz biridir.

Belki de yirmi birinci yüzyıldaki hiç kimse durumu Ayres gibi tüm açıklığıyla ortaya koyamayacaktı, fakat onun gün yüzüne çıkardığı tutumlar bilhassa küfretme konusunda halen mevcuttur. Küfretme çoğunlukla cehaletle ilişkilendirilir –küfürbazlar sözel becerilerden veya kullanmak için daha başka kelimeleri düşünecek muhayyileden yoksun, eğitimsiz insanlar olarak betimlenir. Bazı ampirik açıklamalar vasıtasıyla, küfretmenin alt sınıfların alışkanlığı olduğu düşünülebilir. Tony McEnergy kayda geçmiş 8234 küfür örneğini analiz etti, daha sonra onları sınıf ölçeğine göre ayırdı. İşçi sınıfına mensup kişilerin en sık ve en galiz küfürleri kullandığı bulgusuna ulaştı. Üst orta sınıf ve orta sınıf görece daha az fakat galiz küfürleri (mesela *kahretsin*den ziyade *s.keyim*i), alt orta sınıftan daha fazla kullanıyordu. Mc Energy bunun "dil bilgisi hatası yapmama hassasiyetiyle yaygın bir hatalı ifadeyi doğruymuş gibi kullanmanın... ve alt orta sınıf mensuplarının üst sınıfların dil kalıplarını ve abartılı konuşma tarzını taklit etme girişiminin kanıtı" olduğunu düşünür.[385] Modern ampirizm giriş kısmında bahsedilen küfretme ve sosyal konumla alakalı "Lord gibi küfretme" ve "Kalaycı gibi küfretme" gibi deyimler açısından bize bazı dayanaklar sağlar. Aşırı küfretme herkesçe bilindiği gibi hem bir şekilde korunaklı sosyal konuma sahip olan, istediklerini yapabilen ve söyleyebilen aristokrasiyle hem de daha iyisinin ne olduğunu bilmeyen alt tabaka ile ilişkilidir. *IV.Henry*'nin birinci bölümünde, Leydi Percy küfreder, kocası Hotspur yalancıktan edilmiş bir küfrün bile -"doğru şekilde" –olması gerektiğini düşünür ve ona "Şekercinin ka-

rısı gibi değil, bir leydiye yakışacak biçimde" küfür etmesini söyler.[386] Shakespeare döneminde bile orta sınıf daha nazik bir dille kendi sınırlarını çizer.

Sosyal sınıf ile küfretme arasındaki bağlantı oldukça karmaşıktır. Alt sınıfların üst ve orta sınıflardan daha fazla küfrettiği bir ölçüde doğrudur. Bazı durumlarda kelime hazinesi ve tahayyül gücü yetersiz eğitimsiz kişilerin daha sık küfrettiği de muhtemelen doğrudur. Gayet tabii bazı küfretme türlerinin ahlâka aykırı olduğu da bir hakikattir. Fakat bu tutumların bize bölünmüş İngilizce mastarlar zarf ile bölmenin (*futuere* gibi Latince mastarlar ikiye bölünemez) hatalı olduğunu söyleyen ve öğrencilere iki olumsuzu bir arada (yüzyıllar boyu ikisi bir arada gayet güzel anlaşılmasına rağmen, mantık ilkelerine göre iki olumsuz birbirini götürecektir) kullanamayacaklarını öğreten kişiler tarafından kazandırıldığını unutmayın. En temel gramer kurallarının pek çoğu gibi, küfretmeye ilişkin modern tutumlar ve sosyal sınıf, Viktoryen toplumun işçi sınıfı gibi görünmekten korkan statü atlamaya çalışan kesiminin mirasıdır.

Kahretsin ve Kör Olası Kulampara, S.kik Kokmuş Götlü, S.k Emici'ye Dönüşüyor!

On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılın dilde nezaketi ve tabulardan aşırı derecede kaçınmayı birleştirmesi doğrudan tabu mevzuları gün yüzüne çıkaran kelimelere büyük bir güç bahşetti, ayrıca onları çaresizce örtbas etmeye çalışan orta sınıf ortaya çıktı. Bu baskılama koşulları altında, müstehcen kelimeler neticede tümüyle kendileri olmayı sürdürdüler. Mecazi biçimde kullanılmaya başlandılar, böylece yalnızca sarsıcı ve sadece mütecaviz kelimeler değil, insanların onlarla küfür edebildiği kelimeler haline geldiler.

On sekizinci yüzyılın pekiştirici sıfatı İngiltere'de bugün sıklıkla kullanılan, Avusturalya'da yaygın olan, "Şanlı Avus-

turalyalı sıfat" olarak nam salan *kanlı* (bloody) idi.[387] *Kanlı* bütünüyle müstehcen ve tam anlamıyla küfür değildi, lâkin kibar toplumun kulakları için kesinlikle sarsıcı, mütecaviz ve çirkin bir kelimeydi.* Eski beddualar *leydimiz* (by our lady) *Tanrının kanının* (God's blood) bozulmuş ve kısaltılmış hali olmalıdır, fakat bu başka bir uydurma şehir efsanesidir. Ya "kana bulanmış"ta olduğu gibi *bloody* (kanlı) sıfatından türemişti ya da *OED*'de ileri sürüldüğü gibi, kendilerine "asilzadeler (bloods)" lakabını takan aristokratların ortalığı karıştıran huylarına işaret ederdi. "Körkütük sarhoş (bloody drunk)" daha sonra, "bir asilzade kadar sarhoş" anlamına gelecekti.

*Kanlı*nın (bloody) serüveni hayli ilginçtir, çünkü ya anlamının kötüleşmesi ya da edepli bir kelime halini alışı, hatta belki her ikisi de açıkça görülebilir. On yedinci yüzyıl sonlarında, drama yazarları soylu izleyiciler tarafından izlenen oyunlarında kelimeye yer vermede ve oyunları basan yayıncılar kelimeyi alenen yazmada sorun görmezler: "Onun kanlı-ölümcül hastalığına katlandı", bir örneği 1693'te *Bakirenin Son Duası* [*Maids Last Prayer*] görülür. *Tom Jones*'un yazarı Henry Fielding 1743'te oyunlarından birinde kelimeyi kullanır: "Çok yapıcı (bloody) bir ihtiyardı". Maria Edgeworth'ün *Belinda*'sında (1801) başka bir adama "Sir Philip çok kötü (bloody) bir el yazısı ile yazar" diye haykıran bir kahramanı vardı. Çok sayıdaki kadın okuru için aşkı bulan ve güzel evlilikler yapan genç kadınlar ve bunun yanı sıra çocukların ahlâki gelişimi hakkında romanlar (altı ciltlik *Gençler İçin Ahlâki Kıssalar*) yazan Bayan Edgeworth'ün eserlerinde bir genç karakter "kanlı" deseydi, bu çok çirkin bir kelime olabilirdi. Bayan Edgeworth'ün elbette son raddeye geldiğinde "kanlı" kelimesini tercih etmesi mümkündür. Aşağı yukarı aynı dönemde, kelime daha

* 1891 tarihli *Beyefendi'nin Mecmuası*'nda [The Gentleman's Magazine], "Bazı İngilizce Pekiştiriciler" başlıklı bir makale yer alır, makalede en karakteristik İngilizce nitelemeler" müzakere edilir. *Kanlı*nın (bloody), çoğunlukla bayağı ve müstehcen sayıldığı, lâkin tam manasıyla bu türden kategoriler içinde değerlendirilemeyeceği" belirtilir. (Thomas H. B. Graham, "Some English Expletives," *Gentleman's Magazine*, Temmuz-Aralık 1891, 199).

mütecaviz hale gelmeye başlamıştı: artık *b——y* veya *b—— şeklinde basılıyordu ve bu hali edebe aykırı değildi, Viktoryen dönem boyunca durum böyle devam etti. George Bernard Shaw 1914'te küçük çaplı bir skandal yaratmak istemişti, Pgymalion* adlı eserindeki Eliza Doolittle karakterinin yeni, kusursuz ve kibar bir telaffuzu vardı, "Yürümek! Hiç de bile (not bloody likely)! Taksiyle gideceğim." İlk gece izleyiciler kelimeyi duyduklarına "birkaç saniye inanamayıp afalladılar, daha sonra en az bir dakika histerik kahkahalar" attılar ve çeşitli ahlâk cemiyetlerinden bazı protestolar yükseldi, fakat asla çok büyük bir skandal gerçekleşmedi.[388] *Kanlı* (bloody) "sezonun repliği" haline geldi ve bizatihi *pygmalion*, "not pygmalion likely"de olduğu gibi *bloody*'nin yerini alan popüler bir ifadeye dönüştü.[389] Shaw senaryoda Eliza'ya "S.ktir oradan hiç sanmam (Not fucking likely!)" gibi bir replik yazmamıştı (1914'te bu ifadeyi çok iyi biliyor olmalıdır), öyle yapsaydı işte o zaman *Batı Dünyasının Zamparası*'ndaki [*Playboy of the Western World*] iç gömleği kelimesinin yarattığına benzer gerçek bir skandal olurdu.

Yüzyıl dönümünde *kanlı* (bloody) çirkin bir kelimeydi, fakat gündelik konuşmada kullanılmayacak kadar edepsiz değildi, Shaw'a göre İngilizlerin beşte dördü tarafından dile getirilirdi". Muhtemelen bir dereceye kadar muğlak anlamı nedeniyle, Viktoryen dil uzmanları tarafından *kanlı*nın (bloody) hakaret etmenin bir parçası olmaktan daha fazlasını ihtiva ettiği düşünüldü. Örneğin Farmer ve Henley hiç fikir beyan etmezken, dönemin dil uzmanları *s.kmek* ve s.kmek ile alakalı terimleri, sadece "çiftleşmek vb." şekilde tanımlayarak, kullanımlarına ilişkin örnekler verdiler. Fakat sefil *kanlı* (bloody) kelimesini şöyle saptırdılar:

> Tanımlaması zor bir nitelemedir, pek çok durumda ve çeşitli manalarda kullanılır. Çoğunlukla usandırıcı şekilde her iki üç saniyede bir, Londra kabadayılarının ağızlarından en bayağı haliyle dökülür, kana susamış gibi bir mana-

> sı olmak şöyle dursun, özel bir anlamı dahi yoktur, manası kullanılışına bağlıdır. Böylesi bir durumda pekiştiriciye yakın bir hal alır, dil zafiyetleri nedeniyle sıklıkla bu tip kelimelere başvuranlar için onları dile getirmenin yarattığı tatmin kâfi derecede ehemmiyetlidir.[390]

Londra kabadayılarının kelime dağarcıkları konuşmalarını diğer seçeneklerle süslemek için yeterince zengin olmadığından "kanlı (bloody)" kelimesini çok fazla dile getirmesi örneğindeki gibi, küfürbazlık ile sosyal statü ve eğitimsizlik arasındaki tipik ilişki vurgulanır. Orijinal *OED* (1888) benzer satırlara yer verir: *kanlı* (bloody) "artık en alt tabakanın sürekli ağzındadır, fakat saygıdeğer insanlar onun 'korkunç bir kelime' olduğunu düşünür, eşit derecede müstehcen ve bayağı bir dildir, genellikle gazetelerde '*b——y*'" şeklinde basılır (polis raporlarında vs.). Muhtemelen *OED* s.*kmek* hakkında da benzer şeyler söyleyecekti, Viktoryen editörler *.mcık* ile birlikte onu da dahil etmemeye karar verdiler. Julian Sharman 1884'te *Küfretmenin Tarihine Genel Bakış* [*Cursory History of Swearing*] isimli çalışmasında hiçbir müstehcen kelimeye yer vermez ve *kanlı* (bloody) kelimesini sayfalarca eleştirir. Bir örneği şöyledir:

> Onun talihsiz cemiyetlerde halen çok elim bir şekilde varoluşunu kendi başımıza ortadan kaldırmaya gücümüz yetmez. Manasız, ucube bir dilden doğduğundan, şartlar nedeniyle iğrenç ve mütecaviz hale gelmiştir. Pis ayyaşlar meyhanenin zemininde yuvarlanırken onu sayıklar. Asık suratlı hamallar iskele ve rıhtımlarda onunla ağız dalaşı yapar. Kentlerin arka mahallelerinde, kelime İncil'den bir iltibasla yan yana kulaklarınızda uğuldar. Pazarlık eden (chaffering) kalabalığın boğazlarından, çakırkeyif heriflerin meydan okumaları ve sarhoş muhabbetlerinden, şirret kadınların sızlanmaları ve konuşmalarındaki ciyak ciyak mızmızlanmalarından yükseldikçe, sıkışık dar sokaklardaki gürültü ve patırtı kulaklarınızı sağır eder.[391]

(Burada "*to chaffer*", pazarlık yapmak, sıkı pazarlık etmek ve ağız dalaşı yapmak anlamındadır). *Kanlı* (bloody) yine cahil, ahlâkı bozuk alt tabakanın kullandığı bir kelime olarak tarif edilir. *Kanlı* (bloody) s.kmek gibi bir kelimenin aksine, mükemmel şekilde toplumun müstehcenliğe karşı hoşgörüsüzlüğünden kaynaklanan kızgınlığı kendi üstüne çekti – *Pygmalion*'un yarattığı baskı nedeniyle "bir küfür kelimesi" olarak tanımlansa da, henüz tamamen bayağı ve müstehcen değildi. Bu, kelimeyi mütecaviz hale getirdi, lâkin birinin edepsizliğiyle dikkatleri üzerine çekebilmesine yol açacak kadar çirkin bir kelime değildi.

Mecazi anlamda kullanılmayan ilk müstehcen kelimelerden diğeri gelişmiş bir küfür kelimesinin tüm esnekliğine sahip *oğlancı, kulampara*'dır (bugger). Bugün olduğu gibi geçmişte de, anal ilişki (hatırlarsanız Latincesinin *pedicator* olduğundan, anal ilişkide giren, pompalayan kişi olduğundan bahsedilmişti) anlamına gelen doğrudan ve dolaysız bir kelimeydi. Randall Cotgrave *levretée* kelimesini [domalmış halde seks pozisyonu, doggy style ç.n.] tanımlarken şu şekilde kullanmıştı: kıza tazı gibi "vurmak, pompalamak". Elbette ekseriyetle, oğlancı/kulamparanın (bugger) kullanımı birebir anlamından şu örneklerde olduğu gibi ayrıldı: "Kanı ve yaraları üzerine Tanrı onun cezasını versin, onun ruhunu cehennemde yaksın (bugger), bu kelimeler Erkek, Kadın ve Çocuklara sıklıkla sarf edilirdi, kahrolası, kahrolası, kahrolası" (1647 tarihli)[392]; "Hadi, git oradan...seni şeytana adanmış zıvanadan çıkmış göt, geber (bugger)" (1693)[393]; Gözlerine lanet olsun [b——st- blast] ve kahrol [b-gg-r], paran bende değil" (1794)[394]; Onları, seni ve senin dirliğini kahretsin/bozsun (1854)[395]; "Sıvışalım (bugger off), beni hacamat edecek" (1860)[396]; Ekim yapmadan önce toprak eski demir sabanlarla sürülmüştü (bugger over) (1868)[397]. Son bir örnek, İncil'den mülhem apış arasını avuçlama salgınının Viktoryen dönemde tamamen ortadan kalkmadığını gösterir. 1840'taki bir boşanma talebinde şahit Susan Shumard'ın "erkek kardeşi Francis

Shields'in ortaya çıkışını ve görüşmesini, Susan'ın onunla karşılaştığında, kardeşinin mahrem uzuvlarını nasıl avuçladığını; epey büyük bir itiş kakış olduğunu; Susan'ın ona sıkıca sarıldığını, kardeşinin ondan uzak durarak, seni kahpe (bugger) seni, bırak" dediğini anlattı. (Bu Susan'ın erkek kardeşiyle yattığının kanıtıydı; iddialara göre erkek kardeşinden dört aylık hamile olduğunu söylemeden kendisiyle evlendiği için kocası ondan boşanmak istemişti. Ohio Eyalet Meclisi boşanmayı onaylamayı reddetti - her iki tarafın şahitliği de durumun gerçekliğini saptayamayacaklarından çok garip ve güvenilmezdi).[398] Bugün sadece erkeklere yöneltilirken, on dokuzuncu yüzyılda *bugger* terimine erkekler ve keza kadınlar için başvurulabilmesi şaşırtıcıdır. Francis Shields ve "Kadına, Erkeğe, Çocuğa" "kahrol, kahrol, kahrol" diyen beyefendilerin yanında, Viktoryen dönemi porno yayınlarının şaheseri 1888 tarihli *Mahrem Hayatım*'da [*My Secret Life*], eserin ana karakterinin, üçüncü sınıf bir fahişenin müşterisi olan adamın genelev patroniçesine "kahpe (bugger)"[399] diye hitap ettiğini belirtmesi de bize kanıt sağlar.

Bu hareket küfür kelimelerinin evrimindeki iki eğilimle çelişir. Feminizmin gelişmesiyle, birçok küfür kelimesi daha az değil daha fazla ayrım gözetmeyen bir seçenek haline geldi. Halihazırda *.mcık* (cunt) gibi, *orospu* da (bitch), erkek ve kadınlar için kullanılabilir. On dokuzuncu yüzyılda *bok*'un isim hali sadece erkeklere yöneltilirdi –*Batı Somerset Lügâtı* [*West Somerset Word-Book*], "o (erkek) alelade bir boktur" örneğinde olduğu gibi, kelimeyi "sadece erkeklere yöneltilen hakaret terimi" şeklinde tarif eder. Bugün kadınlar da çalışır, oy verir, kendi mülklerine sahip olur ve onlara da *bok* denilebilir.[400]

Küfür kelimeleri henüz herkes için eşit seçenek haline gelmemişken, çoğunlukla sadece kadınlar için kullanılmaya başlanır –Geoffrey Hughes bunu "çift cinsiyetli terimleri dişileştirme" olarak isimlendirir. *Cadaloz*, *şirret*, *cadı*, *büyücü*, *kahpe*, *muhabbet tellalı*, *şırfıntı* gibi kelimelerin hepsi bir noktada geçmişte erkekler için de kullanılırdı; dahası ekseriya nötr hat-

ta bazen övücü terimlerdi. Örneğin *cadaloz* eski İskandinav dilindeki "şair"den gelir. Bu terimler dişileştirildiğinde, aşağılayıcı bir anlam kazanır, nötr veya olumlu olmaktan çıkıp hakarete dönüşür. Kulampara/kahpe (bugger) bu eğilime de aykırıdır, erkekler ve kadınlar için aynı derecede hakaret terimi olmaktan, neredeyse sadece erkeklere mahsus hale gelir.[40]

Bu örneklerde, kulampara (bugger) büyük gramatik esneklik gösterir. Tony McEnergy on altı grupta sınıflandırırken, Geoffrey Hughes küfretmeyi sekiz kategoriye ayırır; her halükârda yukarıda sözü geçen *bugger* kelimeleri birçok gruba dahil edilebilir. Kelime kişiye yönelik olabilir: "seni kahpe seni!"; kişiye işaret edebilir: "sıvışalım"; beddua olabilir: "Tanrı belanı versin!"; akıbete gönderme yapabilir: "ruhu cehennemde yansın"; ve lafzî anlamı figüratif olarak genişleyebilir: "toprak sürüldü". Hughes "terimlerin işlevleri arttıkça, daha fazla gramatik esneklik kazandıklarını" belirtir.* Kelimeler müstehcenlik işlevi üstlendikçe, daha farklı biçimlerde kullanılabilir. *S.kmek* gibi bir defa dildeki en kötü kelime oldu mu, Hughes'un sekiz kategorisinin hepsinde ve McEnergy'nin on altı grubunun on dördünde kullanılabilir.

Oğlancı/kulampara'da (bugger) gördüğümüz gibi, küfretmenin çoğu kategorisi sadece lafzî anlamda kullanılmayan kelime olmayı gerektirir. Francis kız kardeşine "seni kahpe seni" diye bağırdığında, kız kardeşinin pek çok kişiyle anal ilişkiye girdiğini ima etmiyordu –"Sana karşı güçlü negatif duygular hissediyorum, t.şaklarımı bırak!" demek istiyordu. Toprağın "sürüldüğü" ifade edildiğinde, hiç kimse bir grup oğlancı/kulamparanın işlerini görmek için tarlanın üzerinde gidip geldiğinden bahsetmez, onun mecazi anlamı "becermek"tir. Gramatik esnekliğin yanı sıra, bu mecazilik bütünüyle müstehcen olan bir kelimenin ayırıcı özelliğidir, kelime yalnızca bir tanımlayıcı değildir, aynı zamanda sarsıcı, mütecaviz ve bunun dışında duygu aksettiren bir küfür olarak kullanılır.

---

* Bu düzen fiillerden daha ziyade isimlerde işler. Bazıları .mcık'ın İngilizcede en çok anlam taşıyan kelimelerden biri olduğunu iddia eder, oysa ki .mcık Hughes'in sınıflandırmasından en fazla ikisine, kişiye yönelik ve kişiye işaret etme kategorilerine girebilir.

Kanlı ve *oğlancı/kulampara* on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda en yaygın küfür kelimeleriydi. Burada kelimelerin kullanımına dair, çoklu kaynaktan kafi derecede kanıt vardır, çünkü onlar çok sık ağıza alınırdı (Shaw'ın "kanlı, İngilizlerin beşte dördü tarafından dile getirilir" iddiasını hatırlayın) ve diğer müstehcen kelimelerden daha az mütecaviz olduğu düşünülürdü. Lanet olsun [b——st- blast] ve kahrolu [b-gg-r] değiştirerek bile olsa basmanın mümkün olduğu yerde f——k (s.kmek) kelimesine elbette izin verilmeyecekti. Fakat bu boşuna umut vermedir, seyrek de olsa, sahip olduğumuz modern küfür kelimelerinin aynı dönemde benzer bir dönüşüm geçirmesi sadece müstehcen kelimelerin değil küfür kelimelerinin de, bir zamanlar bir yerlerde beddua olarak kullanıldığının kanıtıdır. 1860'larda, müstehcen kelimelerin ve *Kahretsin*, *Yüce İsa*, *Aman Tanrım* gibi sık ağıza alınan fakat az etkili dine dayanan kelimeler küfretmenin çoğu işlevini yerine getirmesi nedeniyle, muhtemelen küfürler bugün olduğu gibi çok dile getiriliyordu.

Kanıtların büyük bir kısmı, kişilerin konuşmalarının kelimesi kelimesine yazıldığı mahkemelerin dava kayıtlarından; yapılan müstehcen şeylerle birlikte müstehcen bir dilin kullanıldığı pornografik yayınlardan; veya çirkin kelimelere yer verme konusunda yeterince cesur olan editörlerin sözlüklerinden sağlanır. Örneğin, Hay *s.keyim* 1790 dolaylarında George Tucker adlı yargıcın yazdığı şiirde yer alır, şiirde bir baba öğrenci olan oğluyla tartışır, "T—— kitaplarınızın ——n!, kızgın baba cevap verir "Hiç——değil, hepsini okuyacaksın".[402] Jesse Sheidlower ve Geoffrey Hughes'a göre, "s.kmek" üçüncü boşluğun yerine geçer ve günümüzde gençlerin ağzından düşmeyen "Hiç s.kimde değil"in kayda geçmiş ilk örneğini oluşturur. Bu şiir 1977'de Tucker'ın çalışmasının bilimsel bir baskısı yapılıncaya kadar gün yüzüne çıkmadı. Büyük kız torunu 1895'te şiirlerinin bazılarını basmıştı, fakat nasıl olduysa bu şiiri görmemiş ve dahil etmemişti. 1879'daki kanıt daha az müphemdir. Eğlenceli bir Noel pandomimi olan *Palyaço Prens*

Kirazsapı ve Güzel Şans Perisi'nde [*Harlequin Prince Cherrytop and the Good Fairy Fairfuck*] bir karakter, "S.kime bile takmadığım bütün tehditlerinize karşın/ Sevgili asil ördeğimi terk etmeyeceğim" der.[403] (Oyun mastürbasyon iblisi tarafından tutsak edilmiş Prens Kirazsapı'nın hikâyesiyle ilgilidir. Güzel Şans Perisi ona mastürbasyon bağımlılığının üstesinden gelmesinde yardım eder, böylece nişanlısı Prenses Shovituppa ile kutsal evlilik bağının coşkusuyla bir araya gelebilecektir. Oyun, çalışmaları Dickens ve Thackeray tarafından da basılan, *Daily Telegraph*'ın seçkin gazetecilerinden biri tarafından yazılmıştır.)

1866'da bir adam, Bay Baker'ın ona "Bay Brown tarafından parasının dolandırılabileceğini ve y.rağı yiyebileceğini" söylediğine dair yeminli bir yazılı ifade verir. İfadeyi yazıya geçiren noter belgenin altına şu notu düşer, "Şahit tarafından kullanılan kelimeyi kayda geçirmeden önce ondan ithamda bulunmamasını, bunun büyük bir hakaret ve hiçbir suretle nazik olmadığını ve Bay Brown'ı zan altında bırakan üslubunu tekrar düşünmesini rica ettim".[404] Neyse ki şahit hakaret ya da değil bu şekilde yazılmasında ısrar ettiği için şanlıyız ve bu sayede *s.kmek* kelimesinin "madik atmak, aldatmak, arkasından vurmak" anlamında kullanıldığı ilk kayıt elimize ulaşmıştır. Mary Hamilton 1836'da sokakta "müstehcen dil" kullandığı için mahkemeye verilmişti –arkalarından yürüdüğü bir grup kadına "kahrolası orospular", "s.ktirin gidin evinize" diye bağırmıştı.[405] Köleliğin kaldırılmasını savunan 1857 tarihli bir çalışma, Pazar günü kölelerini kırbaçlayan köle sahibi bir doktorun hikâyesini anlatıyordu. Her kırbaç darbesiyle acıdan kıvranan kadın, "Ohh Tanrım, Tanrım" diye bağırıyordu. Doktor "kadına hayretle bakakalmıştı" ve "Hişt sus ******* o p, Sebt günü Tanrının adını boş yere ağzına mı alacaksın? demişti" ("******* o p"= "s.kik orospu").[406] Bu hakaretler kayıt altına alındıkları için bir kez daha teşekkür etmek durumdayız. Kölelik karşıtı kitapçıkların yazarları kendilerini köle sahiplerini olabildiğince iğrenç ve ahlâki açıdan

iflas etmiş şekilde göstermeye hasretmişlerdi ve buna dikkat çekmenin en kolay yolu küfürlü konuşmaydı. Argo sözlüklerinde buna ilişkin örnek vermemekle birlikte, Farmer ve Henley yaygın olan *s.kik* kelimesinin hem sıfat hem de zarf halini tanımlarlar. "Aşırı tahkir edici" bir sıfat ("s.kik orospu" bunun için en güzel örnektir), "*Kanlı*'dan daha şiddetli; yoğun ve pekiştirici" bir zamir (S.keyim çok sinirliyim!) olarak tarif ederler. *S* kelimelerini içeren cildin basıldığı 1893'te *s.kik/s. ktirici* "yaygın"dı, 1857 tarihli örnekte işaret edildiği üzere, muhtemelen epey zaman öncesinden beri de kullanılıyordu.

On dokuzuncu yüzyıl ortalarından bu yana, *s.kmek*'in bugün de kullanılan – "hep s.kilen ben oluyorum" (He fucked me over), "git kendini becer" (go fuck yourself), "seni s.kik orospu" (you fucking bitch), "hiç s.kimde değil" (I don't give a fuck) vb. pek çok farklı formu oluştu. Görünüşe bakılırsa *bok* kelimesinin modern kullanımları da aynı zamanlarda ortaya çıktı. 1882'de bir oylama sahtekârlığı soruşturmasında, bir adamın başka bir adama "*Yok artık* (shit), bu kadar da olmaz, yirmi bir yaşında olduğuna yemin etmesi için babanı getir" dediği kaydedilmiştir.[407] *Shit* burada bugün bizim "Kahretsin, park cezası yedim"de kullandığımız gibi bir nidadır. 1886 tarihli *Batı Somerset Lügatı*', [*West Somerset Word-Book*], *bok* kelimesinin çok "yaygın" bir "aşağılama ifadesi" olduğunu kaydeder.

Aynı sözlük sıfat hali, "Neden paraya kıyıp kendine değerli bir bıçak almıyorsun?" ve "böyle değersiz [nackle-ass] bir şey saklanmaz değil mi? Veya "düztaban, adi [nackle-ass], kart orospu çocuğu" cümlelerindeki gibi "hem insanları hem de nesneleri aşağılamak için farklı şekilde kullanılan", "bayağı, alçak, adi, değersiz" anlamına gelen *nackle-ass* kelimesinin tanımına da yer verir. *Nackle-ass* Batı Somerset'in ötesinde çok özel bir anlam içerir izlenimi vermezken, şaşırtıcı bir biçimde bizim kullandığımız, *koca götlü* (big ass), *piç kurusu* (bad-ass), *göt lalesi/aptal* (dumb-ass) gibi modern ve yaygın tertipleri hatırlatır. *Nackle-ass*, Rönesans dönemindeki "kızışmış götlü orospu" tertibinden de farklıdır. Bu "zührevi hastalık bulaş-

mış" anlamında kelimenin lafzî kullanımıdır.

Son bir örnek daha kâfi gelecektir: 1894'te New York'lu bir adam, kendisine "s.k emici (cock sucker)" demekten vazgeçmediği için kısmen tanıdığı ahbabını öldürdü. Esasen husumeti kimin başlattığı belli değildir, fakat maktulün "beşine benden ikram, s.k emici hariç" diyerek bir grup adama içki ısmarlaması katilini kışkırtmıştı. Daha sonra sanığı burnundan şapır şupur öpüp ona defalarca "s.k emici" demişti. Sanığın bir içki daha söylemeye yetecek parası kalmadığında, maktul "Şişeyi götüne sokalım"diyerek söze karışmıştı. En sonunda zanlı bardan ayrıldı, elinde silahla geri döndü ve kendisine durmadan "s.k emici" diyen adamı vurdu.[408]

Bu örnekler hemen hemen aynı dönemlerde dile getirilir. Söz konusu kelimeler, *s.kmek*, *bok*, *göt* ve *s.k emici*, doğrudan olası bazı vücut uzuvları ve eylemlerine işaret ettikleri için değil, üstlendikleri duygusal işlevler nedeniyle tercih edilmişlerdi. Sarsma, hakaret etme veya söyleyenin duygu durumunu ifade etme görevini görmüşlerdi. Bunların çoğu, *kokmuş göt*'ün (nackle-ass) kıçla, "y.rağı yemenin" seksle hiç alakası bulunmaması gibi lafzî değil, figüratif kullanılır. *S.k emici*'nin lafzî olması mümkündür, zanlı tekrar tekrar s.k emici olmadığını söylemişti. Kelime elbette halen lafzî manası nispetindeki sarsıcı niteliğiyle oldukça mütecavizdir –nihayetinde cinayete yol açar. Kelimelerle alakalı bu türden örnekler, *kanlı* ve *oğlancı/kulampara*yı ihtiva edenlerden çok daha az bulunur. Bugün için de en çirkin kelimeler oldukları düşünülür ve geçmişte daha büyük hakaretler olmaları muhtemeldir. (1866'da noterin belirttiği gibi, "büyük bir hakaret ve hiçbir suretle nazik" değildi.) Gündelik hayatta daha az sıklıkta kullanılsalar da kullanılmasalar da *s.kmek* ve *bok*'un her ikisi de sözlük editörleri tarafından "yaygın" kelimeler şeklinde tanımlansaydılar bile, onlara baskılarında yer vermeyeceklerdi. *Beyefendi'nin Mecmuası*'nda [*Gentleman's Magazine*] 1891'de bir deneme yazarı sözlük yazarlarının bu kelimeler yaygındır, günümüzün küfürlü konuşma dili bayağıdan ziyade müstehcen olarak

nitelendirilir *ısrarını tekrarlar.*[409] *Oğlancı/kulampara* kelimesinin esnekliği, on dokuzuncu yüzyıl başlarında var olan müstehcenliğin o zamanlardaki gramerini gözler önüne serer, her yerde karşılaşılan *kanlı* (bloody) on dokuzuncu yüzyılda insanların küfür kelimelerini kullanmayı bıraktıklarını gösterir. Viktoryen dönemin umut verici fakat nadir müstehcen kelime örnekleri bugüne ulaşmış olmakla birlikte, 1860'larda hatta daha erken dönemlerde Amerika ve İngiltere'deki insanların bizden çok daha fazla küfür ettiklerini söylemek yerinde olur gibi görünür.

Konuyla ilgili başka bir soru, müstehcen kelimelerin beddualardan ayrı şekilde ne zaman "küfür" olarak nitelendirilmeye başlandıklarıdır. "Beddua etme ve müstehcen dile" tekabül eden küfretmeyi ele alan sürece ilişkin pek çok çalışma, halen onları ayrı fakat konuşma biçimleriyle alakalıymış gibi değerlendiriyordu. 1892 tarihli *Chambers Ansiklopedisi*'nin [*Chambers's Encyclopædia*] *küfretme* maddesinde şöyle yazıyordu: "beddualarla birlikte genel itibariyle çirkin ve müstehcen nitelikte ifadeler ve terimler olarak anlaşılırlar, yanı sıra tekfire müsait kullanımlar içerirler".[410] Boston dergisi *Hürriyet* [*Liberty*] 1887'de hem müstehcen hem de tekfiri küfür türleri olarak tanımlar: "Kutsal ruh üzerine lanet okumanın, misal verildiği gibi insan bedenindeki doğa gerçeklerine küfretmekten daha kötü olduğunu"[411] söyleyebiliriz. Biri tekfir, diğeri müstehcenliktir". Şüphesiz yirminci yüzyıl başından bu yana, esasında kutsalın zıttını gösteren dini bir kavram olan "tekfir" konusundaki kafa karışıklığımızı giderdik, artık hem beddualar hem de açık saçık sözler neredeyse yalnızca müstehcen kelimelere ve küfretmeye işaret eder.

Oral Seks, Dildo ve Üfleme

Viktoryen dönemde insanlar bizim gibi, benzer şekillerde ve çok fazla küfür etseler de, dönemin küfürlerinin hepsi *s.kik*

orospu kadar tanıdık değildir. Bu nükteli ve acayip kelimelerin pek çoğu başlı başına küfür kelimesi değildir, ancak nazik bir sohbette asla karşılaşılamayacak özel konulara dair tabulara uygun terimlerdir. 1785'te *Klasik Argo Sözlüğü*'nde [*Classical Dictionary of the Vulgar Tongue*] Francis Grose "hayvani bir şeyin parçası, açıklamak için çok iğrenç" bir kelime olan *üfleme*'ye (huffle) yer vermişti. (1788 ve 1823 baskıları tedbirin cesaretin bir parçası olduğuna karar verir ve hayvani uygulamaya hiçbir suretle yer vermez.) Grose "şehvet uyandıran başka bir pratik olan *gayda üfleme*'yi (to bagpipe) de tanımlamak için çok edepsiz" bulur. *S.kmek* kelimesini tanımlayan müstehcenliğin cesur savunucuları Farmer ve Henley bile sözlüklerinde *gayda üfleme*'yi (to bagpipe) tarif etmede ayak direrler ve sadece Grose'nin tanımını beceriksizce tekrarlar. Birileri bu kelimelerden cidden olağanüstü bir şey ummuş olmalı, fakat kelimeler sadece argoda *sakso çekmenin* (blow job) Viktoryen dönemi uyarlamasıdır ve bir iki yüzyıl öncesinden çok daha tiksindirici bir pratik olarak görüldüğü açıktır. Viktoryen dönemin şehvetli diğer bir popüler kelimesi *oral seks*tir (gamahuche). Fransızcadan gelir, bu nedenle muhtemelen *üflemek* (huffle) ve *gayda üflemek* (bagpipe) kelimelerini bayağılıktan uzaklaştırmak için kullanılan bir hüsnü tabirdir. Hem erkeğe hem de kadına oral seks yapmak manasında, daha usturuplu bir kelimeydi ve "cinsel organı ağıza almak" anlamına geliyordu.

Bir başka kelime *larking* Grose'nin 1785'te yer alan tanımına göre "tarifine katlanılamayacak şehvet uyandıran uygulamaydı". (Sonraki basımlarında sözlükten çıkartıldı). *Larking* kelimesini açıklamak biraz zordur. Farmer ve Henley tekrar oral sekse işaret eder, fakat Gordon Williams ikna edici bir biçimde *larking*'in erkeğin penisini kadının göğüsleri arasına alarak seks yapmak olduğunu savundu. 1800 tarihli "The Larking Cull" adlı gravürde, erkek tam da bu pozisyonda gösterilmişti.[+12]

Gerçek tanımı itibariyle daha az ürkütücü olduğu düşünülen bir uygulama, *Fransız öpücüğüdür* (to tip the velvet). On

sekizinci yüzyılda, bu belli ki "Fransız öpücüğü" manasına geliyordu –Grose "kadını dilleme" veya "dilini kadının ağzına sokmak" şeklinde tanımlamıştı". Yüz yıl sonra, Farmer ve Henley ifadeyi kadına oral seks yapma diye tarif etti. Aradan yıllar geçtikçe manasının değişmesi veya zaten on sekizinci yüzyılda da birden fazla anlama gelmesi mümkündür, çünkü "kadını dilleme" her iki eyleme de işaret edebilirdi. Böyle bir öpüşme biçimi sapkınlık kabul edilmişe benzer; 1757-1795 yılları arasında her sene basılan Londra fahişeleri rehberi *Harris'in Covent-Garden Kadınlarının Listesi* [*Harris's Lisf of Covent-Garden Ladies*], erkeklerden neredeyse nefret etmiş Bayan H—lsb—ry"den o biçim "yumuşak bir karşılama" dan bahseder. İki İngiliz altınına bu muameleyi yaparlardı elbette: "erkek kadının kendisine ayak uyduran dilini ağzında bulurdu".[413] (Covent Garden fahişelerin bulunduğu ünlü bir merkezdi. Grose'ye göre, *covent garden sıtması zühreví bir hastalık, covert garden başrahibesi* genelev patroniçesi ve *covert garden rahibesi* fahişe demekti).

Size tanıdık gelmeyecek olağanüstü kelimelerden biri de, Fransızca'dan alınan "dildo" anlamına gelen *godemiche*'ydi. Grose dildoyu (godemiche) şöyle tanımlar "rahibeler, yatılı kız öğrenciler ve evlenmeme yemini etmiş diğer kadınlar tarafından hamilelik endişesi nedeniyle kullanmak zorunda kaldıkları erkeklik organına benzeyen, erkeklik organının yerine geçen bir gereçtir. Dildolar balmumu, boynuz, deri ve diğer farklı maddelerden yapılır ve eğer söylentiler doğruysa genelde oyuncak ve süs eşyası satan çoğu büyük dükkanda bulunur". Grose ilk elden bilgileri yadsıyarak dildoyu mükemmel bir şekilde tarif etmeye çalışır. *Lobcock*, "gevşek haldeki büyük penis ve ruhsuz hödük kişi" manasına gelir. *Rantallion* "sarkık hayaları penisinden daha uzun yahut barut kesesi tüfeğinden uzun olan adam" anlamındadır. *Fartleberries* "bir kadın ya da erkeğin anüs vb. kıllarında asılı kalan bok parçaları"dır. (Burada vb. mahrem uzuvları hatırlatır). Daha sonra *burning shame* "kadının uzuvları içinde kalmış alevlenmiş mumdur, elbette

mumluğun tabiatını kastetmez". *Larking* (erkeğin penisini kadının göğüsleri arasına alarak seks yapmak) ve *huffle (üfleme, sakso çekme) tümüyle açık değilken, neden şehvet uyandıran bu uygulamalardan bahsedilir. Grose .mcığı,* "ayıp bir şeyin, müstehcen ismidir" olarak tanımlar; belki de o sadece kendini cinas yapma isteğinden alı koyamadı: *burning shame* "korkunç bir utanç/ateşli .mcık".

Ayrıca penis ve vajina için bizatihi kendisi argo olan çok sayıda kelime vardı. *Pego* oldukça popülerdi, penisi tasvir eden kelimeler kadar kadın bedenini yarma veya deliği tıkama ile ilgili kelimeler de vardı: *göt açıcı* (arse-opener), *göt delici* (arse-wedge), *sakal yarıcı* (beard-splitter), *yarık tapası* (chinkstopper), *kıç tıkacı* (plugtail). Bir de bugün hâlâ kullandığımız *Thomas* veya *birader Thomas*, *makine* ve *alet* vardı. Vajina için tek heceli kelimeler, *pıtış* (quim) veya *kuku* (pussy), kadının piyasada arz etmek zorunda olduğu, *malı* (commodity) veya *kukumav* (madge) [Madonna'nın takma adı düşündüğümüzden çok daha uygundur]. Cinsel ilişki için argo kelimeler *düzüşmek* (roger, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda ve bugün İngiltere'de penis demektir), *bafilemek* (screw), *.mına koymak* (have your greens), sonuncusu çocuklarıma yıllardır söylediğim farklı bir ifadeye dönüşür.[414]

Göğüsler (breasts) ve *memeler* (bubbies) on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda göğüsler için kullanılan standart terimlerdi. *Memeler* (bubbies), göğüsler için yeni ürettiğimiz "boobies" gibi değil, Yahudiler'de büyükanne anlamına gelen "bubbies" gibi telaffuz edilirdi, *Harris'in Listesi* [Harris's List] memeler ve göğüsleri tarif etmek için çok sayıda örnek sağlar –Newman Caddesi'nde tefecinin bitişiğinde oturan Bayan B-ooks'un "orta büyüklükte, yapılı ve biçimli memeleri vardır, elle yapılan tazyike dayanıklıdır, samimi bir arzuyla nefes nefese kalır, heyecanlanır ve kısa süre içinde tatmin olmaya cezbeder".[415] Marangozların bulunduğu Eski Cadde, Clerkenwell'deki Betsy Miles "bu mahallede iri göğüsleri ile nam salar, o özellikle belirli zevk tutkunlarının haz alması için geri

kalan uzuvlarını sıra ile kullanır[416] –sanki larking'i dile getirir. (Aslında Betsy "önden ve arkadan" her türlü ilişkiye açıktır. "Ön kapıdan giriş"in fiyatı "oldukça uygun"dur, fakat "arka yoldan girmenin bedeli iki pound'dan az değildir".)* *Okkalı-meme* (bushelbubby) Betsy Miles gibi iri göğüslü kadınlar için kullanılan argo bir kelimeyken, *küçük memişler/cicikler* (diddeys) başka bir argo kelimeydi. Aynı listede Büyük Titchfield Caddesi'ndeki "küçük tomurcuk meme uçları" olan Bayan Mac-tney de tarif edilmişti[417], elbette onun göğüslerine değil genç tomurcuk meme uçlarına işaret ediyordu. *Meme ucu* (tit) modern anlamına yirminci yüzyıl başlarında erişti, on yedinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar, genç kızı gösteriyordu. (*Meme ucu* (tit), Ortaçağın başlarında kullanılan *teat*'in (meme başı) başka bir biçimiydi –onuncu yüzyıl kelime dağarcığında göğüs *mamilla*, meme ucu *papilla* olarak ifade ediliyordu").[418]

Irka ve Etnik Kökene İlişkin Hakaretler

On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar edep ve aynı zamanda İngiliz İmparatorluğu'nun genişlediği ve Amerika'nın sanayileşme açısından bir merkez haline geldiği milliyetçilik çağlarıydı. Milliyetçi kibir gramerci ve sözlükçülerin İngilizceyi düzenleme ve Roma'nın Latincede yaptıkları gibi onu imparatorluğun ihtiraslarına uygun bir araç haline getirme arzusunda tezahür etti. İngilizcede "Düzenleme" kelimesinin iki anlamı vardır: birincisi geleceğin İngilizleri atalarının dilini

* Betsy, Bayan H—lsb—ry ve Bayan B-ooks'un oldukça iyi ücret aldıklarını söylemek mümkündür. Betsy arka kapıdan giriş için iki pound alır, Bayan H—lsb—ry iki İngiliz altınına üstte olmayı kabul eder, Bayan B-ooks ise bunun için en küçük kağıt para olan 5 sterlin alır. On sekizinci yüzyıl ortalarında, bir hizmetçi yılda 6 sterlin kazanmayı umardı; Bayan B-ooks çalışmayı tercih ettiği her gece bu parayı kazanabilirdi. Varlıklı orta sınıf (erkek) en iyi avukatlar yılda sadece 165 sterlin kazanç sağlayabilirdi - bahsedilen kadınlar bu parayı iki üç ayda elde edebilirdi. Elbette bütün kadınların malları bu kadar iyi değildi. Harris'in listesindeki pek çok kadın kendini birkaç şiline satardı. Bununla birlikte, "daha ucuz" kadınlar bile hizmetçilere oranla daha fazla kazanırdı.

anlayabilsinler diye onu değişimden korumaktır, ikincisi dilin hatalarını gidermek ve ulusal dilin saflığını kirleten eğreti argo ve bayağı terimlerden kurtulmaktır. Samuel Johnson kendisinin yanı sıra pek çok sözlükçünün amaçlarını da özetler: dilimizin doğru yazılması sözlük sayesinde sabitlenebilir, ona ulaşım kolaylaştırılmalıdır, böylece dilin saflığı korunabilir, kullanımı öğrenilebilir ve etki süreci genişletilebilir".[419] Noah Webster Amerikan İngilizcesi sözlüklerini benzer amaçlarla hazırlamıştı –sözlükler Amerikan ulusunun kendine özgü karakterini yüceltecekti ve o bunu kültürel bir üstünlük olarak görmüştü. 1789'da şunları yazmıştı:

> Bağımsız bir millet olarak onurumuz devletin yanı sıra dilde de kendi sistemimize sahip olmayı gerektirir. Çocukları olduğumuz ve dilini konuştuğumuz Büyük Britanya artık bizim standardımız olmamalıdır. Onun yazarlarının beğenileri halihazırda yozlaşmıştır ve dili çöküş halindedir. O kadar ki Britanya bizim modelimize çok uzaktır, bize dilimizin kendi kuralları yol göstermelidir.[420]

Şerefteki (*honor*) olduğu gibi *u*'dan kurtulmadan büyük ölçüde sorumlu olan Webster, Amerikalılara kendi yazım kurallarını vermiştir.

Bu milliyetçi İngilizceyi "düzenleme" isteği, nezaketi artırmak için argo, edepsiz kelimeleri ve tabu konuları kibar halk söyleminden defetme ile birlikte yürütülür. Paradoksal bir biçimde, bu küfretmenin tümüyle yeni bir kategorisinin, ırka ilişkin hakaretlerin ortaya çıkmasına yol açar. İmparatorluk döneminden önce de, insanlar elbette diğer kültürlerle iletişim halinde olmuş, kendi kültürlerinden övünç duymuş ve yabancı düşmanlığını tecrübe etmişlerdi. Yüzyıllardan beri, İngilizler küçük adayı Galliler ve İskoçlarla (İrlanda'yı 1500'lerin ortalarından itibaren kolonileştirmişlerdi) paylaşmışlardı. Rönesans draması bazı etnik sterotipler yaratmıştı, örneğin Shakespeare'in bir hayli anlaşılması güç "pırasa" kelimesinin Gallilerin sebze tutkularıyla alay ettiği düşünülmüş ve bu

dönem boyunca Gallilerin peynire düşkünlüğüyle de dalga geçilmiştir. İskoçlar ve İrlandalılar da bu türden hakaretlere maruz kalmışlardır ve halihazırda gördüğümüz gibi Shakespeare Fransızca "Kaka (turd) yapmalıyım" ile alay eder. Bununla birlikte Geofrey Hughes bu gruplar arasında birkaç terimin kısmen taciz olarak kullanıldığını belirtir.[421]

Milliyetçiliğin gelişmesi, ticaret ve kolonyalizmin beraberinde getirdiği insanların karışması ırkla alakalı ve etnik hakaretleri hakikaten hızla arttırdı. 1682'de artık İrlandalılarla is'i "ish" olarak telaffuz ettikleri için alay edilmiyor, fakat onlar *bok içinde oturanlar* (bogtrotter) ve *bok ülkesinden gelenler* (boglanders) şeklinde aşağılanıyorlardı. Etnik gruplar için aşağılayıcı terimler hemen hemen aynı dönemde peş peşe artış gösterdi: *kurbağa* (frog), 1652'de Hollandalı ve Fransızlar için, Buşmen yerine [Kalahari Çölü'nde yaşayan Afrika halkı ç.n.] *Hotanto* (hottentot) 1677'de Afrika kökenliler için, daha sonra "barbar" insan anlamında, *serseri* (dago), Birleşik Devletler'de 1723'de İspanyol veya İtalyanlar için, züppe ve efemine manasındaki *macaroni* (düdük makarnası) 1764'te bilhassa İtalyanlar için, *yanki* (yankee) 1765'te Birleşik Devletlerin güneyinde New England'da yaşayanlar ve İngilizler tarafından Amerikalılar için, *aşağılık zenci* (nigger) 1775'te siyahiler için, esasında Müslümanların sapkın manasında kullandığı *kafir* (kaffir) 1792'de ağırlıklı olarak Güney Afrika'ya özgü bir terim olarak siyahi Afrikalılar için kullanılıyordu.[422]

Daha sonraları *parlak* (sheeny) Yahudiler (1816), *marsık* (coon) siyahiler (1837), *eet-eet* (wi-wi) Avusturalya ve Yeni Zelanda'daki Fransızlar (1841), *çeltikçi* (mick) İrlandalılar (1850), *yiddiş* (yid) Yahudiler (1874), *capon* (*jap*) Japonlar (1880) ve *denizci* (limmey) İngilizler tarafından İngiliz kolonilerinden gelen kişiler için telaffuz ediliyordu. 1898'de Amerika'daki siyahilerin kullandığı *beyaz lanet* (ofay), 1912'de Amerikalıların İtalyan ve Güneydoğu Avrupalılar için dile getirdikleri *wop* (makarnacı), İspanyolca konuşan Güney Amerikalı ve Karayipliler için *Latin* (spic) 1913, yasadışı olarak

Meksika'dan gelen göçmenler için ıslak götlü (wetback) 1929, aynı tarihte özellikle Arap kökenli yabancılar için *Ortadoğulu* (wog), 1935'te Doğu ve Uzakdoğu Asyalılar için *balçık* (gook) kelimelerinin kullanılmasıyla hakaret dağarcığımız 1940'larda büyük ölçüde tamamlanır. *Beyaz adam* (honky) ise biraz daha geç bir dönemde 1946'da ortaya çıkar ve son olarak İngilizlerin Güney Asya kökenliler için kullandığı argo kelime *pakistanlı* (paki) 1964'te gün yüzüne çıkar. *Pakistanlı* (paki) Amerika'da yaygın olarak işitilmez, fakat İngiltere'de en çok kullanılan ilk on küfür kelimesinden biridir, 2000 yılında yapılan listede saldırganlığı açısından *.mcık* ve *puşt*un altında, *göt* ve *oğlancı/kulampara*nın üstünde yer almıştır.

Şaşırtıcı biçimde 1574'ten itibaren Afrika'dan gelen siyah derili insanları tanımlamada kullanılan *aşağılık zenciyi* (nigger) de içeren bu kelimelerden bazıları esasında nötr terimlerdir. "Etiyopyadan Gelen Zencilere Tanıklık" (1574) gibi en erken örneklerde, kelime (nigger) rencide etme amacı taşımaz, aşağılayıcı anlam kazanması 1775'lere tarihlenir. Elbette pek çoğu aşağılama niyeti taşırdı, nihayetinde onlar hakaretti. Doğrudan doğruya muhataplarına saldırırlardı. Bu kelimelerin diğerleri için hakaret haline gelmeleri ve toplumun onların kötü ve küfür kelimeleri oldukları sonucuna ulaşması elbette çok daha uzun bir zaman aldı. On dokuzuncu yüzyılın önde gelen yazarları Farmer ve Henley, *Argo ve Analogları* [*Slang and Its Analogues*] çalışmasına, *parlak* (sheeny) ve *yiddiş*'in (yid), yanı sıra *bahçe çitindeki zenciyi* (nigger in the fence) "sinsi plan"; *zenci-çalıştıranı* (nigger-driving) "zahmetli iş", *zenci-şansını* (nigger-luck) "iyi talih" olarak tanımlayarak yer verdi. Farmer ve Henley, *kanlı* (bloody) ve *oğlancı/kulampara*nın (bugger) kabalığı, bayağılığı ve edepsizliğini naklederken, ırka ve etnik kökene ilişkin bu hakaretleri yorum yapmadan tanımladılar.

S.kmek ve *.mcığa* hiçbir suretle yer vermemesine rağmen, *OED*'in ilk baskısı bile ırkla alakalı hakaretlerin saldırganlık potansiyelinden bahsetmedi, bu kelimeleri dahil ederek on-

lar hakkında çok sayıda yorum yapılmıştı. Örneğin *göt* (arse) 1888'de kibar konuşmalarda "artık kullanılmıyordu", *oğlancı/kulampara*nın (bugger) dile getirilmesi "sadece hukuki bir terim olarak uygundu". Gördüğümüz gibi *kenef* (boghouse) hela için bir hüsnü tabirdi ve "edepsiz bir diyalekt" olduğu belirtilmişti. 1908'de *aşağılık zenci*nin (nigger) konuşma dilinde kullanıldığı ve "genellikle aşağılayıcı" olduğu belirtilmesine karşın, *bok içinde oturanlar* (bogtrotter), *kurbağa* (frog), *kafir* (kaffir) ve ırkla alakalı diğer hakaretler tam aksine yorumsuz şekilde tanımlanmıştı.

On dokuzuncu yüzyılın sonunda, İngilizce konuşanlar kesinlikle Bok'a saplanıp kalmıştı. İngilizcedeki müstehcen kelimeler en mütecaviz kelimeler haline gelmişti, insanlar onlarla küfretmeyi tercih ettiler. Bu dönemde küfretmenin yeni bir kategorisinin türemesinin yanı sıra, toplumun tamamı ırkla alakalı hakaretler kullanmayı kınamasına rağmen daha sonraki elli yıl onları çok daha müstehcen kelimeler haline getirdi.

6. BÖLÜM

Koy Götlerine:
Yirminci Yüzyıl ve Sonrasında Küfür

Genç bir asker II. Dünya Savaşı'ndan sonra evine ve ailesine döner. Büyükannesi orduda geçirdiği zamanın nasıl olduğunu sorar. Aslında dost ve düşman pek çok kişinin feci şekilde öldüğünü görmüş ve bunun manevi yüküyle dönmüştür. Ailesinin canını sıkmak istemediği için şöyle cevap verir: "Arkadaşlar çok eğlenceliydi büyükanne, çok şakacıydılar". Ailesi "hadi o zaman bize birini anlat, ne olur" diye ısrar eder. "Yapamam, arkadaşlarımın ağzı çok bozuktur" diye cevaplar. Ailesi şakalardan birini duymayı çok istemektedir ve aralarından birisi kötü bir kelimeye geldiğinde "bip" demesini önerir. Bunu kabul eder ve şakalardan birisini anlatır: "Bip bip bip bibip. Bip bip bip bip bili bibip bip. Bip bibip bip bilibip, bip bip bip bip s.keyim"

İtiraf etmeliyim ki benim favori şakalarımdan birisidir. *S.kmek* dışında söylenemeyen pek çok kelime olduğu fikrini severim. Bunlar neler olabilir? Fakat şaka aynı zamanda savaş sonucunda dilin değiştiğini de ortaya koyar. Bazı kelimeler Viktorya dönemindeki müstehcenliklerinin bir kısmını kaybetmiş, *kanlı* (bloody) ve *oğlancı/kulampara* (bugger) gibi kelimeler kamu söylemine tekrar girmiştir. Bazı bilim insanları dünya savaşları esnasında ve sonrasında halkın eskiye göre daha çok küfrettiğini ileri sürmüştür. Namütenahi zehirli gaz ve makinalı tüfeklerle ölme tehdidi, siper hayatı ve yangın bombaları gibi bu savaşların getirdiği vahşet, küfürle çıkış arayan galeyan ve çaresizlik hislerini ortaya çıkarmıştır. Askerler savaş alanlarında ve barakalarda duyduklarını daha

önce görülmemiş biçimde yanlarında evlerine ve basılı medyaya (daha sonra radyo ve TV'ye) getirdiler.[423]

Küfür silahlı kuvvetlerde o kadar yaygındı ki *s.kmek* (fuck) aslında kötü bir kelime değildi. 1930 yılında I. Dünya Savaşı'ndan kalma İngiliz şarkıları ve argosu üzerine derleme yayınlayan John Brophy ve Eric Partridge'nin iddiasına göre askerler *s.kmek*'i "isim geldiğine dair bir uyarı" halini alacak kadar çok sık kullandılar.[424] Açıklamalarına göre "kullanımı çok yaygındı. Bir duyguyu ifade etmenin etkili yolu bu kelimeyi konuşmaya dahil etmekti".[425] Bu nedenle eğer çavuş 'alın s.ktiğimin tüfeklerini' dediğinde, bu rutinin bir parçası olarak algılanırdı. Fakat eğer 'tüfeklerinizi alın' derse yaklaşmakta olan bir durumun veya tehlikenin göstergesiydi.*

Askerler bu dili eve ve büyükannelerine getirdiler. Eş zamanlı olarak, savaş sahasında erkeklerin konuşmalarında kullandığı tüm müstehcen kelimeleri kaydetmeleri, daha gerçekçi bir anlatım tarzını yerleştiriyordu. Avusturyalı Frederic Manning, I. Dünya Savaşı'na katılan bir piyade olarak deneyimlerini, mütemadiyen ettiği küfürlere hiçbir sansür uygulamadan ve hüsnü tabire başvurmadan 1929'da hikâyeleştirerek yayınladı. Yalnızca bir örnek verelim: "O çok boktan, s.ktirici paltonun önünü kapatmanın yolunu bulmuştuk".[426] Manning'in kitabı az sayıda ve isimsiz olarak basıldı –açıkçası kendisi ya da yayıncısı halkın askerlerin nasıl konuştuğunu sansüre tabi tutmadan duymaya hazır olmadığından endişelenmişti.

Savaşlar esnasındaki deneyimlerini yazan diğerleri daha

* Bu şarkıları gelecek nesiller için kayıt altına alırken, Brophy ve Partridge (birkaç yıl sonra en iyi argo sözlüklerden birini ve Shakespeare'in kendine özgü müstehcenliğini ele aldıkları bir kitabı yayınlamışlardı) Viktoryenlerin baskı altında tuttukları müstehcenliğe kadar geri gitme ihtiyacı hissettiler. Onlara göre bu kelimeler "şeklen ve dile getirmek için çok çirkin, cinselliğe ilişkin ve tamamen şehvet uyandırıcıdırlar. Onların kullanmak gönül alma veya akıl çelme değil, kabalık ve kepazelik olacaktır... Görünen o ki bunlar telafi edilemez ve geri dönüşü olmayan kelimelerdir. Lady Chatterley'nin Aşığı'nda [Lady Chatterley's Lover], D.H. Lawrence iki kelimeyle (s.kmek ve .mcık) bir şey yapmayı denedi. Girişimi başarısız oldu: yazısında, kelimeleri birleştirip bir terkip oluşturmuş, sayfa dışına bir ok çıkarıp onlara nahoş bir şekilde dikkat çekmiş ve nefret uyandırıcı sözler sarf etmişti." Uzaylılardan bir esinlenme?

ihtiyatlıydı ve kitapları en çok satanlar arasındaydı. Örneğin Robert Graves'in 1929 yılı hatıratı *Her şeye Elveda* [*Goodbye to All That*] askerlerin küfürlerini çoğunlukla hüsnü tabir ve boşluklarla karşılar: "Efendim, bana *seni götürürüm* dedi".[427] Norman Mailer'in 1948 yılı savaş romanı Çıplak ve Ölü'de [*The Naked and the Dead*] *fug* ve *fuggini* (fuck/fucking, s.kmek) kelimelerini birbirinin yerine kullanması, karşılaştıklarında Tallulah Bankhead'in onu iğnelemesine neden olmuştu: "demek *s.kmek*'i telaffuz edemeyen delikanlı sensin".[428] James Jones 1951 yılında yayınlanan *Buradan Sonsuzluğa* [From Here to Eternity] romanının taslağındaki 258 *s.kmek* (fuck) kelimesini, baskıda 50'ye indirmek zorunda kalsa da *fug* birkaç sene içinde *fuck*'a dönüştü.[429] Fakat çok satan yazarlar ve muhabirler ister müstehcenliği açıkça ifade etsinler, ister nokta ve tirelerle saklasınlar, isterlerse *fug* ya da *effing* gibi tabirlerin arkasına gizlesinler, müstehcenliği yüzlerce yıldır gözükmediği kamu alanına geri getirmişlerdi.

İngiliz Askerlerinin Şarkıları ve Argosu'nın [*Songs and Slang of the British Soldier*] içindeki şarkılardan birisi şudur: "Söyleyeceğim Başçuvuşa / İzinleri [götüne] soksun, Noel için "t.şak" isteyen hadımlar ve İngiltere'de kalmayı tercih eden bir asker [s.ktir et] benim lanet olası hayatımı. (Köşeli parantez içindeki kelimeler basılı metinde tire ile gösterilmiştir). Allen Walker Read 1928 yılında –gelecek altmış yılda akademisyenlerin çoğunluğunun ilgilenmeyeceği kelimeler üzerine ilk çalışan araştırmacı Eric Partridge gibi– umumi tuvaletlerde bulunan grafitileri toplayarak A.B.D'nin batı yakasını dolaştı. Kaydettiği yazılar oldukça çağdaş gözükür, ama aynı zamanda doğrudan Pompei'nin duvarlarından gelmiş gibidirler. Bir adam California'nın Red Bluff'unda, belediyeye ait araç kampının tuvalet duvarına, "Hic ego cum veni futui / deinde redei domi" –"Geldim, s.ktim ve eve gittim"i hatırlatır biçimde şunu yazma ihtiyacı hissetmişti: "karım ve ben s.kiştik". Ostia'lı Yedi Bilge gibi diğer yazarlar boşaltım üzerine öğüt verirler: "Kolaylıkla sıçmak istiyorsan/Koy dirseklerini dizleri-

nin üzerine/Daya ellerini çenene/Sal osuruğu ve başla". Bazıları ise okudukları grafitiler üzerine yorum yapar: "Bu tuvaletin geçmişte kullandığım düzinelercesinden daha az kaba şiirleri olduğunu söylemekten mutluyum. Demek ki burayı sadece beyni olanlar kullanıyor".[430]

Tek bir müstehcen kelimeyi almak gerekirse, s.kmek (fuck), II. Dünya Savaşına gelindiğinde çoğunlukla modern biçimleriyle kullanılıyordu: *s.ktiğimin geri zekalısı* (dumbfuck), *hiç s.kimde değil* (I don't give a fuck), *s.kine bile takmamak* (flyingfuck), *puşt* (motherfucker), ve *anasını s.ktiğim* (motherfucking). II. Dünya Savaşının meşhur şarkılarından "Fuck 'Em All"un nakarat kısmı şöyledir:

> Koy götlerine
> Koy götlerine
> Uzunu, kısası, boylu poslusu;
> S.keyim tüm çavuşları ve gediklileri
> S.keyim tüm onbaşıları ve onların piçlerini
> Çünkü diyoruz hepsine elveda,
> Asla terfi etmeyeceksin okyanusun bu kıyısında,
> Neşelen o zaman, koy götlerine kanka![431]

Önceki bölümde gördüğümüz gibi on dokuzuncu yüzyılın ortalarından sonlarına kadarki dönemde insanların bizim gibi küfrettiklerinin ipuçlarını azıcık ucundan gösteriyoruz. 1945'e gelindiğinde bunun kanıtı yeterli ve tartışma kabul etmez düzeydedir –insanlar kesinlikle (*absofuckinglutely*, 1921) aynı müstehcen kelimeleri benzer sıklıkla ve benzer biçimlerde kullanıyordu.

Büyük kuşağın cesur üyelerinin başlattığını 1960'ların karşı kültürü tamamladı. Önceki bölümde Viktorya döneminde özellikle vücut uzuvları olmak üzere kışkırtıcı ve saldırgan olması muhtemel her şeyin nasıl konuşmadan uzaklaştırılması ve gizlenmesi gerektiğini görmüştük. Geoffrey Hughes'un deyişiyle "1960'larda savaklar açıldı" ve Viktorya döneminin

utanç duvarları delindi.[432] Vietnam Savaşı da küfür etmenin yaygınlaşmasına yardımcı oldu. Çünkü protestocular müstehcen dille taşı gediğine koyuyordu –"s.keyim zorunlu askerliği" kalıbı protestocuların hükümete olan öfkelerini ifade etmede kullanılıyordu ve daha sonra göreceğimiz gibi 1971 yılında önemli bir davanın konusu olmuştu.

Savaş sonrası Amerika ve İngilteresi hakkında konuşurken toplumsal değişmenin önemli sebeplerini ayırmak hakikaten gittikçe güçleşir. Film çekme kurallarını, radyo ve televizyon yayın lisanslarını, bebek patlaması ve daha çok insanın orta sınıfa atlaması ve daha müsamahakâr olmalarını (ya da bir bilim insanın dediği gibi "vurgunun üretim temelli ekonomiden tüketim temelliye kaymasıyla tutumluluğun reddedilip, savurganlığın onun yerini almasıyla tutumlarda meydana gelen değişim), düzinelerce davanın müstehcenlik karşıtı yasaları erozyona uğratmasını, Mary Whitehouse'u ve İngiltere'de televizyon yayını standartlarının daha sıkı olması gerektiği hakkında kampanyalar yürüten İzleyici ve Dinleyiciler Birliği'ni, kiliseye devamın azalmasını, siyahi kültürün artan önemini, bilgisayar oyunu atışmalar'ı (dozens), rap ve hip-hop müziği tartışabiliriz.[433]

Özel sebepleri ne olursa olsun, yirmi birinci yüzyılın başında insanlar filmlerde, televizyonlarda ve gazete bayilerinde satılan porno (ve "sıradan") dergilerde cinsel ilişki ve çıplak vücutları görmeye ve bunlar hakkında konuşmaya alışmıştı. Artık Ortaçağda olduğumuz noktada değiliz –hiçbir doktor *New England Journal of Medicine*'de bir makalede ".mcık (cunt)" hakkında yazmayacak, İncil'in hiçbir yeni çevirisi "t.şaklar (bollocks)"dan veya "vücudun dışkının atıldığı bölümü"nden bahsetmeyecek (hatta *Hz. İsa Porno Yıldızlarını Sever İncili*"nde bile). Fakat cinsel içerikli küfür konusunda kâfi derecede rahat hissettiğimiz bir noktaya ulaştık ve eski müstehcenlikleri artık İngilizcedeki en kötü kelimeler olarak değerlendirmiyoruz. Grafiti derleyicisi Allen Walker Read 1934 yılında *s.kmek* (fuck) üzerine çığır açan makalesini ("Bir

Müstehcenlik Sembolü") yayınladığında "kelimenin herhangi bir dildeki en utanç verici şey" olduğunu ilan etmişti.[434] Bununla beraber 1990'lı yıllara gelindiğinde aynı şeyi Amerika'daki pek çok kişi *aşağılık zenci* (nigger) İngiltere'dekiler ise *Pakistanlı* (paki) için iddia ediyordu. O. J. Simpson davası savcılarından Christopher Darden *aşağılık zenci*'nin (nigger) "İngilizcedeki en iğrenç, en pis ve en çirkin kelime" olduğunu söylemişti. Dictionary.com ise *aşağılık zenci*'nin (nigger) muhtemelen İngilizcedeki en mütecaviz kelime" olduğunu ifade eder.[435] Kelime hakkındaki duyguların derinliğine bakınca, tabu statüsünü ne kadar kısa süre önce kazandığını görmek belki de şaşırtıcı olacaktır. Sadece hitap ettiği değil, herkesi rahatsız eden (ya da edeceği varsayılan) ve kibar konuşmalarda kullanılmaması gereken bir kelime olma statüsünü son altmış yılda edinmiştir.

1939 tarihli *Rüzgâr Gibi Geçti* [*Gone with the Wind*] filmi hakkındaki bir hikâye tutumlardaki değişimin ne kadar yakın tarihte gerçekleştiğini gösterir. Filmdeki küfürle alakalı bilindik bir anekdot –yapımcı David Selznick, filmin sonunda Rhett Butler, Scarlett O'Hara'ya doğru yürüyüp "Açıkçası canım, hiç s.kimde değil" dediği için 5000 dolar cezaya çarptırılmıştır. Aslında filmin gösterime girmesinden kısa bir süre önce filmlerin uymaları gereken kurallar değiştirilmiş ve dolayısıyla Selznick ceza almamıştır. Eliza Doolittle'ın "Hiçte bile! (Not bloody likely!)"sinde olduğu gibi "Hiç s.kimde değil (I don't give a damn)" gerçek anlamda endişe kaynağı olmaktan çok bir skandaldı.

Pek bilinmeyen gerçek bir skandal *aşağılık zenci*'nin (nigger) kelimesi ile alakalıdır. Kitabın "hakiki Güneyli tadını" korumak isteyen flim yapımcıları farklı karakterlerin kelimeyi kullandığı diyaloglar koymaya karar verdiler –Dadı'nın onaylamaz biçimde "miskin zenciler" demesi gibi. [436] 1930 tarihli Film Yapımında Uyulması Gereken Kurallar ağzı bozukluğu yasakladı. Tanrı, Efendi, Hz. İsa gibi kelimeler saygılı bir biçimde ele alınmıyorsa kullanılamazdı. Benzer biçimde Ce-

hennem, kahrolsun, orospu çocuğu geçmeyecekti. (Rhett'in "kahrolsun"ununda olduğu gibi edebi eserlerden yapılan alıntılar bu kısıtlamadan muaftı). "Sözde, davranışta, sembollerde, şarkıda, ve imadaki müstehcenliği (büyük olasılıkla seyircinin sadece bir kısmı anlayacak olsa bile)" yasakladı. "Bayrağın kullanımının her zaman saygılı olması gerektiğini" emretti. Hatta "yatak odalarının nezaket ve kibarlıkla ele alınması" talimatını verdi. Fakat *aşağılık zenci*'nin (nigger) gibi sıfatların kullanılmasını yasaklamadı. Filmin siyahi oyuncuları telaffuz etmeyi reddedip, kullanımına karşı çıktıkları yüzlerce mektubu yağdırınca yapımcı Selznick senaryodan çıkarmayı kabul etti.[437]

Yüzlerce kişinin film yapımcısının *aşağılık zenci*'nin (nigger) kelimesini kullanma kararına karşı çıkmış olması gerçeği, 1940'larda bunun sınırları aşan ve hiç kimsenin telaffuz etmemesi gereken bir kelime olduğu konusunda güçlenen bir algı olduğunu gösterir. *Aşağılık zenci* (nigger) kelimesi geniş toplum katmanlarında gittikçe daha çok tabu haline gelirken hâlâ direnç noktaları vardı. 1992 gibi geç bir tarihte (muhtemelen bugün bile) Kuzey Carolina'daki yaşlı, nazik ve beyaz hanımefendi komşusuna bir "amele zenci (yard nigger)" aradığını söyleyebilir.[438] (Tam da bu hanım, aşağılayıcı konuşma ile ilgilenen bir filozofla konuşmuş ve kelimeleri gelecek kuşaklara aktarılmak üzere kaydedilmiş olabilir). Büyük bir olasılıkla tensel müstehcenlikten ve kötü beddualardan kaçınan böylesi bir kişi, Amerika'nın en kötü ırkçı hakaretini rahatlıkla ortaya koymakta hiçbir beis görmez. Bu, Amerika'nın Güneyinde beyaz olarak büyümüş birisi için siyahilere sadece hitap biçimidir. Terimde "açık bir aşağılama yoktur" (ama bol miktarda lütufkârlık vardır) ve sarsma veya kaba olma niyetinde değildir. Sadece birisinin bahçe işlerini yapmasını istemiştir ve onun ırk açısından tabakalaşmış dünyasında bunu yapacak kişi "amele zenci (yard nigger)" dir.

Bu türden istisnalara rağmen *aşağılık zenci* (nigger) günümüz Amerikalıları ve İngilizleri için müstehcen bir kelimedir.

En tehlikeli kelimemiz olduğu bile söylenebilir. İnsanlar tamamen alakasız başka sözcükler kullanıp ona benzediği için işlerini kaybettiler. Örneğin David Howard elemanlarına, para az olduğu için belediye bütçesine *cimrice* (niggardly) yaklaşmalarını söyledi. *Cimrice* (niggardly) "tasarruf etme" ve "paragöz olma" anlamına gelir. *Niggar* kelimesi eski İskandinav *nig* kelimesinden gelir. Paragöz kimseler için kullanılır ve *zenci* (nigger) kelimesinden iki yüz yıl daha eskidir. Buna rağmen çalışanların büyük bir çoğunluğu üzerine alındı ve Howard istifa etmek zorunda kaldı.[439] İngiliz bir tanıdığım küçük, tatlı manasındaki *niggling*'i iş e-mailinde kullandığı için ciddi biçimde uyarıldı. (*Niggling*'in de *nigger* ile alakası yoktur. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda niggle, argoda cinsi münasebet manasındaydı).

Fakat *zenci* (nigger) her zaman olumsuz bir kelime değildir. Özellikle siyahiler kendi aralarında kullandıklarında –ve kelime hakaret olandan ayırmak için *nigga* biçiminde telaffuz edildiğinde– bir aidiyet alameti, saygı ve alaka ifadesi ve kimlik talebi haline gelebilir. Randall Kennedy'nin deyişiyle "hakiki, özgün, tam, asimile edilmemiş ve asimile edilemeyen"

Kavga Kelimeleri

Önceki bölümde de gördüğümüz gibi yemin etmenin resmi düzenlemeler bakımından düzensiz bir tarihi vardır. Yeminler Kilise tarafından ve bazen de 1606 tarihli Oyuncuların Suistimallerini Engelleme Yasası'nda yahut lanet okuma ve kötü dille yemin etmeye karşı 1623 tarihli düzenlemede olduğu gibi devlet tarafından gerçekleştirilmişti. Rönesans'tan beri sadece rahatsız edici oldukları düşünülen müstehcen kelimeler ise kontrolden daha az muzdaripti. Daha önce de gördüğümüz gibi müstehcenlikten ilk yargılanan 1727 yılında Edmund Curll'di. Seçilme sebebi aslında neredeyse hiç müstehcenlik içermeyen *Manastırdaki Venüs* [*Venus in the Cloister*] adlı anti-

Katolik pornografik romanı yayınlamasıydı. Müstehcenliğin hukuki düzenlemeleri yirminci yüzyılda "kavga kelimeleri" doktrini ve sadece "ahlâka mugayir şeyler"de olduğu gibi genel manada müstehcenlik üzerine olmadı, bizatihi bazı müstehcen kelimelerin üzerine yoğunlaşan davalarla daha karmaşık ve dört başı mamur hale geldi.[440]

1940'lar Amerikasında bazı küfürler, altı yüz yıl önceki beddualarda olduğu gibi sözlük manalarını aşan güce sahip olarak kabul edildiler. Bu "kavga kelimeleri" o kadar rahatsız ediciydi ki, "telaffuz edilmeleri incitici olabiliyor veya sükunetin anında bozulmasını tetikliyor"du. Bunlar İfade Özgürlüğü kapsamında koruma altında değildi.

Kavga kelimeleri doktrini 1942 tarihli *Chaplinsky State of New Hampshire'a Karşı* Anayasa Mahkemesi davasında bahsedilmişti. Yehova Şahidi olan Walter Chaplinsky, Rochester-New Hampshire'da inancının propagandasını yapıyordu. Kaldırıma dikilip dini düzene dolandırıcı diye saldırdı. Çoğunluğu düşman olan geniş bir kalabalık toplandı. Kasabanın şerifi kendisini kalabalığın kontrolden çıktığı konusunda uyardığında ona da "Sen kahrolası bir dolandırıcısın" ve "pis faşist, Rochester'in tüm idaresi ya faşist, ya da faşistlerin hizmetinde" diye bağırdı. Hemen orada tutuklandı.

Chaplinsky tutuklanmasının ifade hürriyetini ve dini düzeni eleştirmesini, insanları faşist olarak nitelemesini engellendiğini düşünerek dava açtı. Mahkeme aynı fikirde değildi. Kelimelerini "bayağı, müstehcen, tahkir eden" –sadece Kongre'nin düzenleyebileceği bir dil– olarak koruma altında olmayan konuşma çöplüğüne gönderdi. Asil ruhlu yargıçlar, "hakaret ve kişisel tacize başvurmanın Anayasa tarafından korunan ve uygun bir bilgi veya görüş alışverişi yolu olmadığına" oybirliğiyle karar verdiler.

Bu karar alt mahkemelerde neyin tam olarak kavga kelimesi olduğu ve dolayısıyla yasadışı sayılacağı ve neyin saldırgan konuşma olduğu ve korunacağı konusunda büyük kafa karışıklığı yarattı. Chaplinsky de "kahrolası faşist"in bir kavga

kelimesi sayılabilmek için yeterince "kötü" olup olmadığını sorguladı. Mahkemenin karşı argümanı "normal bir insanın anlayacağı, ortalama birisine söylendiğinde kavga sebebi" sayılmanın belirleyici faktör olduğu yönündeydi. Eğer birisi bana aşırı-liberal Cambridge-Massachusetts'de faşist derse, hakarete uğramış hissetmekten çok şaşırırım. Fakat II. Dünya Savaşı'nın ortasında New Hampshire gibi küçük bir kasabada kelime çok daha doğrudan ve saldırgandır. Yine de Chaplinsky biraz haklı gibi gözükür. Alt mahkeme davalarına bir bakış bile ortalama insanların bu konuda fikir birliğinden çok uzakta olduklarını gösterir.

Connie Watkins 2006 yılında evinin önündeki ağaçları budayan belediye işçilerine "S.ktiğimin ameleleri, ağaçlarımı katlediyorsunuz" diye bağırdı. Dört yıl sonra Arkansas temyiz mahkemesi kullandığı ifadenin kavga kelimeleri mahiyetinde kabul edilmesine ve kamu huzurunu bozmaktan tutuklanmasının doğru olacağına karar verdi.[441] Yine de *s.kmek* (fuck) tek başına kavga kelimesi değildir. Bir polis memuru John Kaylor'dan ara sokağı kapatan aracını çekmesini istediğinde Kaylor polise "s.ktiğimin götü" dedi ve aracını çekmedi. Ohio'daki bir mahkeme bunların kavga kelimeleri olmadığına karar verdi –polisler hukuken normal vatandaşlardan daha fazla baskı görecektir, bu sebepten hakaret provokasyonlarına karşılık vermemelidirler.[442] Eğer birisine "orospu çocuğu, puşt" diyecekseniz, bahçıvanı değil polisi seçin. Ya da en iyisi hiç birini yapmayın. Her ne kadar küfretmesi anayasa tarafından koruma altına alınmış olsa da, polis ve devriye arkadaşı Kaylor'u biber gazıyla etkisiz hale getirip tutukladı.

Thomas Leonard Michigan'da belediye toplantısında "s.ktiğimin davası" dediği için tutuklandı. (Rastlantı eseri dava kendisinindi ve polis aleyhine açmıştı). Temyiz mahkemesi bunların kavga kelimeleri olmadığına karar verdi.[443] En azından Wisconsin'deki temyiz mahkemesine göre *orospu, fahişe ve kötü kadın* kavga kelimeleridir.[444] Ralph Ovadal Wisconsin plajında çıplak güneşlenmeyi yıllardan beri protesto eden bir grubun üyesiydi. Arkadaşlarından birisi Nancy Erickson'a

İncil'den bir broşür vermek istediğinde küfürü yedi. Müteakiben Ovadal ve arkadaşları Erickson'u çevreleyerek altı dakika boyunca Matta İncilinin az bilinen bölümünden "Sana söylüyorum, düşmanlarını sev, sana hakaret edenleri kutsa, senden nefret edenlere iyilik yap ve muhtemelen çıplak yüzecek olanlara en az otuz defa 'orospu' de" uyarınca ona "orospu" vs. dediler.

Aşağılık zenci (nigger) kavga kelimelerinin en iyi örneğidir. Kuzey Carolina'nın seçilmiş bölge başsavcısı olan Jerry Spivey, bir barda "eşime vuran şu aşağılık zenciye bak" dediği işitildiği için görevinden alındı. Kuzey Carolina Yüksek Mahkemesi "Spivey'in Bay Jacobs'a [eşine vurduğu varsayılan kişi] müteaddit defalar *aşağılık zenci* demesinin huzurun hemen bozulmasına neden olacak koruma altında olmayan 'kavga kelimeleri'ne klasik bir örnek teşkil ettiğine" hükmetti. Mahkeme "beyaz bir adamın siyah adama, duyabileceği şekilde *aşağılık zenci* diye hitap etmesinin siyah adamı rahatsız edip öfkelendireceği ve çoğunlukla beyaz adamla zıt düşüp intikam alacağından daha fazla bilinen bir gerçek yoktur" diye devam etti.[445] Kuzey Dakota Yüksek Mahkemesi, beyaz bir lise öğrencinin siyahi sınıf arkadaşına "aptal zenci" demesinin kavga kelimelerini oluşturduğuna karar verdi;[446] benzeri bir karar beyaz bir delikanlının siyahi bir kadına otobüs durağında "s.ktiğimin gerzek zencisi" diye bağırdığı olayda Arizona'da bir temyiz mahkemesi tarafından verildi. Arizona mahkemesi "çok az kelimenin "aşağılık zenci" teriminin taşıdığı bağnazlık ve ırk nefretinin çarpıcı mesajına sahip olduğuna" hükmetti.[447]

Bununla beraber zenci kelimesi her zaman kavga kelimeleri kategorisine girmez. Bir telefonla pazarlamacı ev iyileştirme hizmeti teklifini iki defa reddedene iki defa "aptal zenci" dediğinde, New York mahkemesi bunların kavga kelimeleri olmadığına hükmetti. Görüşe göre "gelen hakaretler karşısında açığa çıkan öfke ve hayal kırıklığı, tatsız ve kaba olabilir"di.[448] Ancak böylesi kelimelerin şiddetle sonuçlanacağına dair güçlü bir varsayım olmadığı müddetçe ırkçı hakaretler bile ifade hürriyetinin teminatı altındaydı.

Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin kavga kelimelerini ele aldığı diğer anahtar dava *Cohen California'ya Karşı*'dır (1971). Paul Robert Cohen 1968 yılında California yerel mahkemesinde üzerine "s.keyim zorunlu askerliği" yazan bir mont giydi. Tutuklandı ve saldırgan tutumla kamu huzurunu bozmaktan otuz gün hapis cezasına çarptırıldı. Yüksek Mahkeme hükmün temelsiz olduğuna karar verdi. Montu müstehcen değildi, çünkü Amerikan yasalarına göre müstehcenlik açıkça erotik olmak zorundaydı. "Askere alma sistemine yapılan bu kaba göndermenin herhangi bir kişide Cohen'in eski montuna karşı çıkmak için fiziksel uyarıyı çağıracağını akılcı bir biçimde savunmak mümkün değildi".[449] Mahkeme *s.kmek* (fuck) kelimesinin "müstehcenlik" ya da "müstehcen kelime" olup olmadığını iki yüz sayfadan beri incelediğimiz gibi tartışmamaktadır. Daha çok montun hukuki bir kategori olarak "müstehcenlik"e dahil olmadığını söylemektedir. Biz bunun müstehcen dille ilintili, ancak ondan ayrı olduğunu göreceğiz.

"S.keyim zorunlu askerliği" kavga kelimeleri örneği de değildir. Çünkü slogan büyük bir olasılıkla huzurun anında bozulmasına sebep olmayacaktır. Mahkemenin kararı kavga kelimelerinde hakikaten üzerinde durulması gerekenin bu olduğunu vurgular –bunlar kalabalık bir tiyatroda yalan yere "yangın var" diye bağırmak gibi anında şiddete sebep olabilir. Bu türden güçlü bir reaksiyonu tetiklemek için birisine yöneltilmiş, "kişisel ve tacizkâr hakaretler" olmaları gerekir. Hiç kimse "s.keyim zorunlu askerliği" kişisel aşağılama olarak almayacağından bunlar kavga kelimeleri değildir. California'daki kanun yapıcılar küfürden (ya da hippi protestoculardan) ne kadar nefret ederlerse etsinler, *s.kmek* (fuck) kelimesinin kullanımını yasaklayamadılar. Mahkemenin görüşü ayrıca bazı kelimelerin bilişsel içeriklerinden daha önemli olabilecek duygusal içeriklerinin bulunduğunu kabul eder ve bu da anayasa tarafından koruma altına alınmıştır. Cohen montunu giydiğinde neden zorunlu askerliğin kaldırılması gerektiği konusunda akla dayalı bir açıklama sunmuyordu. İfade Hürriyeti'nin kendisine izin verdiği biçimde, muhalifliğinin

ne kadar büyük olduğunu anlatıyordu.

Amerikan hukuku, toplumun insanları suça yöneltebilecek kelimelerin düzenlenmesiyle ilgilendiğini uzun zamandan beri biliyordu. Kavga kelimeleri ile ilgili çözülmesi zor olan nokta hangilerinin dahil edileceğine karar vermektir. İnsanların tamamı aynı edep anlayışında olmadığı gibi herkes aynı şeyden rahatsız olmayabilir. *Cohen* kararında yargıç Harlan'ın dediği gibi "birinin kabalığı diğerinin şiiridir". Mahkeme sadece müziği sevmediği için konuşmayı sansürlememe konusunda dikkatli olmalıdır. Başka bir görüşün belirttiği gibi Amerika "henüz oluşumunu tamamlamamış bir toplum"dur ve insanlar bazen zevksiz ve aşağılayıcı bulsalar da görüşlere hoşgörülü davranmalıdır. Hatta bu görüşler ırkçı hakaretlerle ifade edilse bile.

"Nefret söylemi"nin –ırk, etnik grup, din ve/veya cinsel tercihe yönelik sözlü saldırıların– hukuken yasaklandığı İngiltere'de durum farklıdır. İngiltere'de ifade hürriyeti, âdet hukuku ve 1998 tarihli İnsan Hakları Yasası ile koruma altındadır. Fakat nefret söylemi istisnaları ifade hürriyeti üzerine Amerikan mahkemelerinin "dondurucu" diye niteleyeceği bir etkiye sahiptir. Örneğin 2012 yılında Welsh üniversitesi öğrencilerinden Liam Stacey, siyahi futbolcu Fabrice Muamba hakkında Twitter'daki gönderisinin ırkçı ve tacizkâr olmasından dolayı suçlu bulundu ve elli altı gün hapis cezasına çarptırıldı. Muamba bir maç esnasında kalp krizi geçirdi ve Stacey bununla ilgili bir twit attı: "LOL [gülmenin kısaltması], s.keyim Muamba'yı. Geberdi!!!".[450] Pek çok Twitter kullanıcısı yorumu hakkında ona "S.ktiğimin serserisi, Galli küçük yağlı bir koyunun, kocaman y.rağı içine alabileceğini mi düşünüyorsun, şişko otuzbirci"[451] gibi müstehcen ve muhtemelen ırkçı bir dille yaklaştıklarında, Stacey de şöyle cevap verdi "Ben senin arkadaşın değilim, kara .mcık, git pamuk topla"*. Twitleri aşırı

---

* *Otuzbirci* (wanker) Amerika'da hemen hiç kullanılmamasına rağmen İngiltere'de oldukça tabudur. Etimolojisini bilmiyoruz. İlk defa 1950'ler civarında kullanılmıştır ve "otuzbirci (wanker)" anlamındadır. Mecazi olarak "ezik" ve "boşaltan (jerk)" anlamında da kullanılır. Boşaltan (jerk), boşalma

derecede saldırgan olmakla beraber (kendisine cevaben yazılanlar da öyledir) sorgu hakiminin de dediği gibi bunların durumu nasıl daha da "kötüleştirdiklerini" –Muamba hastanede iyileşmektedir– herhangi bir kişiyi şiddet veya ırk nefretine sürükleyip sürüklemediğini görmek zordur. İngiltere'de ırkçı dil kullanımını yasaklayan çeşitli kanunlar çerçevesinde az sayıda kişi suçlanmıştır. Fakat herhangi birinin ırkçı bir hakaret kullanma olasılığı her zaman vardır. Belki de Stacey gibi ağır ırkçı tacizle suçlanan Matthew Stiddard'ın davasını gören sorgu hakiminin öğüdünü takip etmek gerekir. Stiddard saygın bir polise "s.ktiğimin Pakistanlısı" demişti. Hakim şöyle öğüt verdi "gelecek sefere şişko piç de ve renginden bahsetme".[452]

Fallik Gerçeklik İçin Savaşma

Kanun ayrıca müstehcenlik yargılamalarıyla müstehcen kelimeleri düzenlemeye çalıştı. Daha önce kısaca üzerinde durduğumuz gibi hukuki bir kavram olarak "müstehcenlik", "müstehcen kelimeler" veya "müstehcenlik" ile aynı değildir. Aslında yasal bir kategori olarak "müstehcenlik" çoğunlukla herhangi bir müstehcen kelimeyle bağlantılı değildir. Fotoğraflar ve videolar hiçbir kelime içermeden hukuken müstehcen olabilir. On dokuzuncu yüzyıl botanik pornosu olan *Fanny Hill*'de gördüğümüz gibi metin hiçbir müstehcen kelime içermeden de müstehcen olabilir. Fakat yirminci yüzyılın en meşhur iki müstehcenlik davası müstehcen kelimeler üzerine kuruludur ve bunlar kelimelerin halkın kullanıma girişini ve daha geniş ve sık kullanımını hızlandırmışlardır. Bunlar *Ulysses* ve *Lady Chatterley'nin Aşığı*'dır.[453]

(jerk off) hakaret olarak otuzbir kategorisine Amerikanın ender katkısıdır. İngilizlerin ayrıca attıran (tosser) ve sıvazlama (frig) [her ikisi de mastürbasyon anlamında] kelimeleri vardır ki bunların eylem için müstehcen kelimeler olduklarını görmüştük. Bkz. Public Order Act 1986, c. 64, ve The Crime and Disorder Act 1998, c. 37.

James Joyce'un *Ulysses*'si bugün modern edebiyatın belki de tek klasiği olarak kabul edilir. Modern Library'nin "20. Yüzyılın En İyi 100 İngilizce Romanı" listesinin birinci sırasındadır ve sıralama ister sadece İngilizce dilinde yapılsın, isterse sadece yirminci yüzyılda yazılan romanlarla sınırlansın veya tüm edebiyat tarihini kapsasın, böylesi listelere her zaman girer.[454] Fakat 1922 yılında ilk yayınlandığında başka bir listenin en başındaydı –"eski ya da modern edebiyatın en müstehcen kitabı". İngiliz şair Edmund Gosse, Joyce'un "bir tür Marquis de Sade olduğunu, ancak onun kadar iyi yazamadığını" ilan etti. Hatta Virginia Woolf bile cık cık yaptı: "dilin dobralığı ve olayların seçimi, eğer böyle bir şey varsa, benimki gibi bir yanakta bile kızarmaya sebep oldu".

O halde modern edebiyatın en büyük romanı ile ilgili sorun neydi? Kitap büyük kısmı iki asker karakterin ağzından dökülen pek çok müstehcen kelime içerir. Bu iki er, Frederic Manning'in hikâyeleştirdiği anılarında ve Robert Graves'in *Her şeye Elveda*'sında [*Goodbye to All That*] olduğu gibi sıradan askerin dilinin Joyce versiyonunu dile getirirler. Manning gibi fakat Graves'in aksine Joyce her şeyi söyler: erlerden birisi tehdit eder: "indireceğim onu, yardım et s.ktiğimin İsası! S.kini buracağımı ipnenin" ve devam eder "Tanrım, kahret şu ihtiyar Bennet'i.[455] İpnenin kıçının kılları ağarmış. Hiç s.kimde değil". Diğer er arkadaşına "Kaldır kıçını Harry, aynasızlar geldi!" der.[456] Bu dile eleştirel yaklaşım –kitabın "hayasızca müstehcen" olduğunun ihbarı– Manning'in hatıralarını az sayıda ve anonim olarak bastığında korktuğu ve Graves'in hüsnü tabirle kaçmayı başardığı şeydi.

Fakat "s.kini buracağımı ibnenin" ana sorun değildi[457]. Kitabın Amerika'da yasaklanmasına sebep olan bölümü şuydu:

> Gerty ağaçların üzerinde yükselen, hep yükselen upuzun bir Roma kandili gördü, maytap durmaksızın tırmandıkça, o gergin sessizlikte, hepsinin heyecandan soluğu kesilmiş, Gerty ha bire yükselen, artık zor görülen maytabı izlemek

> amacıyla daha da gerilere yaslanmak zorunda kaldı, sırtını fazlaca zorladığından kanı başına hücum etti de yüzünde kutsal, büyüleyici bir alevlenme yaratırken adam kızın öbür şeylerini de görebildi, büzgülü nansuk kilotunu, teni öbür yeşil jüponluklardan, dört on birlik patiskalardan daha iyi sardığı için ve beyaz olduğunu... Ardından bir havai fişeğin daha fırlayışı güm patlayışı köreltici ve Oo! Şimdi Roma kandilinin parçalanışı bir ah çekiş gibi Oo! ve herkes bağırmaktaydı geçmiş kendilerinden sırma sırma filiz atan yaldızlı hareler dalgırlar sağanağı döküldü bakın Ah! Tümü yeşilimsi şebnemsi yıldızlardı yaldızlı düşen Ah, çok güzel! Ohh öyle yumuşak, enfes, yumuşak![458]

Dikkat ettiyseniz muhtemelen *Neşideler Neşidesi*'ne olan benzerliği fark ettiniz: Roma kandili=penis, alevlenme= boşalma, sağanak= vs, vs. Bu mastürbasyonun detaylı bir alegorisidir. Ana karakter Leopold Bloom, sahilde havai fişekleri seyreden bir kıza bakarak kendini tatmin etmektedir. Eğer dikkat etmediyseniz bu kolaylıkla gözden kaçabilir. (Okuduğunuz onca sayfadan sonra dikkatiniz kolaylıkla dağılabilir). On iki yaşındaki oğlanlar şayet ellerine bir *Romeo ve Juliet* kopyası geçirebilirlerse kesinlikle bu fırsatı kaçırmayacaklardır.

Bu bölüm gelinceye kadar kitap Amerika'da herhangi bir sorun olmadan düzenli olarak basıldı.* 1920 yılında New York Kötü Alışkanlıkları Yok Etme Derneği başkanı ve tetikteki okur John Sumner mastürbasyonu fark etti ve müstehcenlik gerekçesiyle yayının yasaklanması için dava açtı.[459] İngiltere'de İçişleri Bakanlığı tarafından eleştirmen Shane Leslie'nin kitabın hangi yollarla toplum değerlerine zarar verip aşağıladığını işaret etmesinden sonra yasaklandı. *Ulysses* Amerika'da 1920-1933, İngiltere'de ise 1922-1936 yılları arasında yasaklıydı. (Buna rağmen Fransa'da serbestçe basılıyordu).

Random House yayınevi *Ulysses*'in Amerika'daki yayın

* Ezra Pound, Joyce'un "dünyanın içine kaçtığı gri .mı" tabirini çıkararak ilk birkaç bölümü zaten sansürlemişti - muhtemelen edebiyat dünyasındaki ilk ciddi dışkılama tanımı. Muhtemeldir ki eğer bunları hariç tutmamış olsaydı daha erken sansürlenebilirdi.

haklarını elinde tutuyordu ve böylesi skandal bir kitabın satacağını fark ettiler. Ancak önce kitabın müstehcen olmadığını ve yayınlanmasının yasal olduğunu ilan edecekleri bir dava yaratmaları gerekiyordu. Yayıncı kitaba gümrüklerde el konulmasını sağlamaya çalıştı. Fakat "adı çıkmış müstencenliği" nedeniyle bunun kolay bir iş olmadığı ortaya çıktı. Hikâyeye göre Random House Fransa'da yasa dışı basılmış bir kopyayı Amerika'ya getirecek birisini ayarladı. Ancak taşıyıcı gümrüğe girdiğinde hava kontrolörlerinin hiç kimsenin çantasını inceleyemeyecekleri kadar sıcaktı. Taşıyıcı eşyaları arasında yasadışı mal bulunduğunda ısrar edip kontrolörü çantasını incelemeye zorladı. Kontrolör bir şişe rom veya bir paket afyon yerine *Ulysses*'in nüshasını bulunca el koymayı reddetti. Kontrolör Random House'ın adamına şöyle dedi: "Aman, Tanrı aşkına, herkes bunu getiriyor. Hiç ilgilenmiyoruz". (Tahmini otuz bin yasadışı Fransa basımı zaten "kaçak olarak" getirilmişti). Gümrük müdürünü çağırmak zorunda kaldılar. En sonunda müdür görevini yaparak kitaba el koydu ve Random House'un uzun zamandan beri aradığı davaya zemin hazırladı.

1933 yılında görülen dava (1934 yılındaki lehte temyiz mahkemesi kararı ile beraber) Random House, James Joyce ve genel itibariyle edebi müstehcenlik için bir başarıydı.[460] İki mahkemenin kararı 1868 yılından beri Amerika ve İngiltere'de müstehcenliği düzenleyen Hicklin Kuralı'nı tersine çevirdi. (Kişinin adının yaptığı işe yansıyacağına dair inanışın harikulade bir örneği olarak bu kural baş yargıç Cockburn tarafından konulmuştu –"penis yangısı"("cock burn") şehvetini frengili orospularla gidermenin sonucuydu). Bu kurala göre eğer bir kitabın bir bölümü müstehcense, *tamamı* öyle kabul ediliyordu –bu nedenle tek bir müstehcen kelime içeren kitaplar yasaklanma tehlikesi altındaydı.[461] Buna karşı Amerikan mahkemeleri kitabın bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda ısrar ettiler: "Soru... yayının bir bütün olarak şehevi etkisinin olup olmadığıdır". Artık şayet çalışmada birkaç müstehcen kelime yahut imalı paragraf varsa onu müs-

tehcen kategorisine sokmak mümkün değildi. Temyiz mahkemesinin de işaret ettiği gibi Hicklin Kuralı'yla, Odyssey'den Hamlet'e İncil de dahil olmak üzere Batı edebiyatının büyük kısmını müstehcenlikle suçlamak mümkündü. Ayrıca Hicklin kuralı aşağı tabaka ve çocukların masumluğunun korunmasındaki Viktoryen takıntıyı yansıtıyordu –buna göre mahkemeler "müstehcenlikle suçlanan konunun, zihinleri bu türden ahlâksız etkilere açık olan kişileri, ellerine geçtiğinde yoldan çıkarıp ifsat etme eğilimleri olup olmadığını" göz önüne almak zorundaydılar.[462] Çalışma, mukavemeti en az grupta şehveti uyandırıyorsa müstehcendi. Buna karşı Amerikan mahkemesi kanunun kitabın fakir eğitimsiz ya da ergen olsun, toplumunda şehvet uyandırmaya müsait kısmı üzerindeki etkisiyle değil, sadece "normal kişi" (tazminat hukukundaki "makûl kişi" ile aynı) üzerine etkisiyle ilgili olduğunda ısrar etti. Bu mülahazalar ışığında mahkeme *Ulysses*'in Dublin'deki alt tabaka hayatının oldukça samimi bir portresi, insanların bazen hayal kırıklığına uğratan ve çoğunlukla sıkıcı iç diyaloglarının aşırı sanatsal yeniden yaratımı ve bir hakimin deyişiyle müstehcen olamayacak kadar "şeytani uzunlukta" olduğuna karar verdi.*

D. H. Lawrence'in *Lady Chatterley'nin Aşığı*, 1960 yılında İngiltere'de başka bir kilit müstehcenlik davasının konusuydu. Bu dava, Amerika'daki *Ulysses* davalarından etkilenen ve müstehcen olup olmadığına karar vermede çalışmaların bir bütün olarak ele alınması ve edebi değerlerinin uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gerektiğini kurala bağlayan 1959 tarihli İngiliz Müstehcenlik yasasını sınadı. S.kmek (fuck) kelimesi *Ulysses*'de sorunun bir parçasıyken, *Lady Chatterley'nin Aşığı*'nda sorunun özüydü. Lawrence'ın 1920'lerin sonunda kitabı yazarken amaçlarından birisi müstehcen kelimelerin üzerindeki lekeyi kaldırarak cinselliğin daha sağlıklı kabul edilmesinin yolunu açmak ve zihinle beden arasındaki kültürel ayrımı iyileştirmekti. Yahut kendi sözleriyle: "Şayet tabu

* Amerikan mahkemelerinin kararının da etkisiyle İngiltere'deki yasak 1936 yılında kaldırıldı.

kelimeleri kullanıyorsam, bir sebebi var. Fallik gerçekliği kendi fallik dilini verinceye ve müstehcen kelimeleri kullanıncaya kadar yukarıdaki/kalkmış pislikten kurtarmamalıyız".[463] Her halükârda fallik gerçeklik, Penguin Yayınları 1960 yılında *Lady Chatterley'nin Aşığı*'nı sansürsüz ve bütün küfürleriyle basıncaya kadar tahdit altında kaldı.

Kitap 1928'den beri pek çok defa basılmıştı. Fakat İtalya'da yapılan ilk baskı hariç hepsi sansürlüydü.[464] Bu baskılar fallik gerçekliğin cinsel açıdan mücessem halini temsil eden bekçi Mellors'un, hem ölümsüz kadınlığın hem de bedensizlik ve entelektüellller ile aristokratların çorak dünyasından, toplumun kurallarını reddedenin zengin ve duygusal dünyasına geçişin ağırlığını taşıyan aşığı Lady Chatterley ile anatomi tartıştığı bazı bölümleri sansürlediler:

> Güya güzel .mcık yoktur, öyle mi?
> Dünya üzerinde .mcığın feriştahı bulunur.
> Onların .mcık arzulamaya gönülleri yoktur!
> Kadın ".mcık (cunt) nedir?" diye sordu.[465]

Mellors hanımefendiye hayvanların yaptığı s.kişmek (fuck) ile "genç kızın en güzel şeyi" olan *.mcık* (cunt) arasındaki farkı açıklamaya devam eder.

Hükümet revize edilmiş müstehcenlik yasası yerine Cockburn'un 1868 yılı görüşlerini tercih eden bir yargıç tarafından kösteklendi. Jüri üyelerine şu meşhur soruyu yöneltti: "Bu eşinizin ve hatta hizmetçilerinizin okumasını isteyeceğiniz bir kitap mıdır?" Saygın edebiyat uzmanlarından oluşan bilirkişiler *Lady Chatterley'nin Aşığı*'nın önemli bir roman olduğu, müstehcen kelimelerin eşler ve hizmetçiler arasında şehvetin tanıtımını yapmak için sonradan eklenmediği ve Lawrence'ın projesinin önemli bir parçası olduğu konusunda görüş bildirdiler. Kitabın müstehcen olmadığına karar verildi ve Penguin'in sansürsüz baskısı ilk yılında 2 milyon, ikinci yılında 1.3 milyon sattı.

Lady Chatterley'nin Aşığı'nın davası kamuoyu tartışmalarında çoğunlukla yeni bir esneklik döneminin müjdecisi olarak görülür. İnsanlar Mellors ve Lady Chatterley gibi yüzlerce yıldır mahrem olarak konuşuyordu. Fakat Penguin'in yayını kamusal alanda bu dilin kabulünün işaretini verdi. Dava kültürel serbestliğin gerçekleşmekte olduğunun mücessem bir sembolüdür. Müstehcen kelimeler sosyal açıdan daha kabul edilebilir hale gelmiştir. Çünkü temsil ettikleri vücut parçaları artık daha az sarsıcı hale gelmiştir.

Lady Chatterley'nin Aşığı'nda sarsıcı olduğu düşünülen kelimeler 1973'e gelindiğinde öğleden sonra saat ikide radyoda başka bir davet eder biçimde açıkça telaffuz edilmektedir. George Carlin 1972 yılında "televizyonda asla söyleyemeyeceğiniz yedi kelime"yi belirlemiş ve bunları tek kişilik gösteri turunun temeli yapmıştı. Tek kişilik gösterisi yedi kelimeyi –*bok* (shit), *işemek* (piss), *s.kmek* (fuck), *.mcık* (cunt), *s.k emici* (cocksucker), *puşt* (motherfucker) ve *memeler* (tits) –arada hangi ilginç biçimlerde kullandığımızı gösteren ve temel olarak küfretmesinden oluşmaktadır. Bu ve buna ek olarak söyleyecekleri var, örneğin *bok* (shit):

> Bok (shit) kelimesi orta sınıfın hakikaten kabul edip onaylamadığı ilginç bir kelimedir. Deliler gibi bu kelimeyi söylerler ama kullanımını onaylamazlar. Hâlâ biraz kaba, kirli ve eski usül mültefit bir kelime. [Gülüşmeler]. Hoşlanmazlar ama söylerler. Dedikleri gibi, şimdi orta sınıf bir hanım, pekiştirici olarak sürekli bunu kullandığını duyarsınız, farkına varmadan ağzından çıkıverir. Şöyle der Oh shit oh shit [gülüşmeler], oh shit. Bir şey düşürürse, oh, shit [bok] brokoliye zarar verdi. Shit. Teşekkürler.[466]

California radyo istasyonu tarafından yayınlanan tek kişilik bu gösterinin bir kısmını oğluyla seyahat eden bir adam duydu. Amerika'da radyo ve televizyonda ne yayınlanacağını düzenlemekten sorumlu Federal Yayın Komisyonu'na (FCC) şikayette bulundu. Amerika'da (1) şehevi duygulara hitap eden (2)

cinsi münasebeti açıkça gösteren (3) ciddi bir değeri olmayan müstehcen malzeme hiçbir zaman yayınlanamaz.

Carlin'in tek kişilik gösterisindeki sorun müstehcenlik değil, FCC'nin münasebetsizliği düzenleme yetkisinin olup olmadığıydı. Hukuki açıdan münasebetsizlik "cinsel ya da boşaltım organları ve işlevlerinin çağdaş toplum standartlarına göre yayın için saldırgan bir yaklaşımla betimleyen, tanımlayan dil yahut materyal" olarak tanımlanır.[467] Bu aslında müstehcen kelimeleri işaret eder. FCC yerel radyo istasyonunu, daha fazla şikayet alırsa cezai müeyyide uygulamakla tehdit etti. Pacifica istasyonu Amerikalıların ifade özgürlüğü haklarının çiğnediği gerekçesiyle FCC'ye dava açtı. Dava Anayasa Mahkemesi'ne kadar gitti ve 1978 yılında FCC kazandı. Mahkeme FCC'nin televizyon ve radyodaki münasebetsizliği düzenleme yetkisi olduğuna karar verdi.[468] İnsanların evlerine ya da arabalarına yayın yapma kitap, gösteri turları ya da kişisel görüşmelerden daha az İfade Özgürlüğü teminatı altındaydı. Çünkü böylesi durumlarda saldırgan şeylerden kaçınmak çok da mümkün değildi. FCC münasebetsiz dilin bundan en çok etkilenecek çocukların uyuduğu sadece akşam 10:00'dan sabah 06:00'ya kadar yayınlamasını sağlayabilirdi.

Bugün Anayasa Mahkemesi ve FCC'nin, Kızıldeniz'i ikiye ayıran Musa'dan çok dalgalara gelmemelerini emreden ancak çaresizce ayakkabısının ıslandığını gören Kral Canute'ye benzediklerini görmek için sadece televizyona bakmak yeterli. Küfretme dalgası geldi ve ne zaman ve kelimeleri nasıl kullandığınıza bağlı olarak Carlin'in Tv'de söyleyemeyeceğiniz yedi kelimesinden üçü hariç hepsini kullanabilirsiniz. Ve bu sadece genel yayın içindir. Kablolu televizyonda varoluş sebebi mümkün olduğunca aşırı ve sık küfretme olan Deadwood adında bir şov vardı. Bir grup hayran final sezonunda "dakika başına düşen *s.kmek*'in (fuck) 1.73 olduğunu hesapladı. Bu rakam önceki sezonda 1.76 idi. Ve bu hesaplamalar sadece fuck (s.kmek) içindir. Şovda geçen *s.k emici* (cocksucker), *Çinli* (chink) gibi diğer küfürleri içermez. HBO kanalındaki

polisiye dizi *The Wire*'da suç mahalli hakkında konuşan iki polisin, *s.kmek* (fuck) kelimesinin varyasyonlarını farklı tonlamalarla kullanarak hayal kırıklığı, sürpriz, acı, merhamet ve imayı ifade etmeyi başardıkları bir sahne vardı. Konuşma temel olarak şöyleydi: "'fuck... mother-fucker... the fuck? Fuckity fuck fuck fuck fuck... fuckin' A.". İnternet ise bambaşka bir dünyadır. Youtube'da marştan, *The Departed*, *The Big Lebowski*, ve *Die Hard II* gibi düzinelerce filmi içeren "S.ktiğimin kısa versiyonu"nu bulabilirsiniz. Başlık oldukça açıklayıcıdır –bunlar tek kelimeye indirgenmiş filmlerdir. İtfaiye aracı diyemeyip "fire-fuck" diyen çocuk oradadır. Teletabi kuklası "İbne, ibne, ibne, kıçımı ye! (Faggot faggot faggot bite my butt!)" der (Aslında bir dil karışımı olan Kanton lehçesinde maalesef "daha hızlı, daha hızlı, daha hızlı" der." ve hatta pek çok küfreden papağan vardır.

Modern dil kullanımı üzerine en sık ziyaret edilen web sitesi olan Urbandictionary.com'da en çok ilgiyi açık ara müstehcenlik çeker. İnsanlar en iyi tanımları yapmak, bunların üzerine yeni argo kelimeler üretmek veya keşfetmek için birbirleriyle yarışır. Kitabın yazılma tarihinde *fuck* (s.kmek) kelimesinin 200 farklı tanımı vardı ve bunların kalitesi hakkında 150.000'den fazla kişi beğendim-beğenmedim oyu kullanmıştı. (Buna karşın *mother* (anne) kelimesinin 33 tanımı ve 4500 oyu vardı). Ayrıca kendisine dayanan ve *s.kişirken erkeğin kendini heder etmes*inden (fucabomb) fuczoid'e (hayvanlar gibi s.kişmek) uzanan 6000 maddeye ilham verdi. *.mcık* (cunt) etkileyici bir biçimde 414 tanıma sahiptir 200.000 beğendim-beğenmedim oyu almıştır. *Feminizm*den (cuntabilia), *damızlık .mcık*'a (cuntzo) uzanan 2500 maddenin ilham kaynağıdır. Ayrıca İncil'de geçen bütün kötü kelimeleri listeleyen, küfür kelimelerinin etimolojelerini bazen doğru biçimde açıklayan ve rapçiler, mahkûmlar ve geyler arasındaki en popüler müstehcen kelimeleri betimleyen web sayfaları vardır.

2011 Mart'ında listelerdeki en iyi on şarkının isimlerinde müstehcenlik vardı (FCC nedeniyle radyoda çalındıkların-

da bip'lendiler). Cee Lo Green pek çok kişiyi "S.ktir! (Fuck You!)" diyerek azarladı, Enrique Iglesias "Bu gece s.kiyorum seni (Tonight, I'm Fuckin' You)" diye ilan ettiği için kabalığından dolayı özür diledi ve Pink dinleyicilerine "S.kecek kadar iyi (Fuckin' Perfect) " olmaları gerekmediğini söyledi. *New York Times* bunu "bir tür dönüm noktası" olarak niteledi, çünkü geçmişte en iyi on listesi en azından teorik olarak bu türden aşikâr küfürlerden kaçınmıştı. (Bu açıdan bakıldığında *New York Times*'ın en çok satan kitaplar listesi eğilimin önündeydi. Listede 2003 gibi erken bir tarihte Randall Kennedy'nin *Zenci*'si [*Nigger*], ardından Harry Frankfurt'un *Bok Üzerine*'si [*On Bullshit*], 2005, Justin Halpern'nin *Babamın Söylediği Boktan Şeyler*'i [*Shit My Dad Says*], 2009 ve Adam Mansbach'ın *Git Yat Zıbar*'ı [*Go the Fuck to Sleep*], 2011 vardı).[469]

Popla karşılaştırıldığında Rap müzik bereketli ve neredeyse sürekli olan küfür kullanımıyla mimlenmiştir. Rap müziğin büyük kısmı böbürlenme ve kendini övmeyle (ya da rapperlerin ve eleştirmenlerin Edmund Spenser'in 1590 tarihli *Periler Kraliçesi* [*The Faerie Queen*] isimli epik şiirindeki karakterden türettikleri "kostaklanma (braggadocio)"yla; on beşinci ve on altıncı yüzyıl İskoçyasındaki atışmaya benzer ağız dalaşıyla ve çoğunlukla yasa dışı yollarla para kazanmayla ilgilidir. Eminem ve Royce da 5'9'in beraber söyledikleri 2011 tarihli "Lighters" kostaklanma örneğidir. Eminem, "Rüyamda kraldım, Uyandım gene kralım" diye övünür. Şarkıda o kadar çok müstehcenlik vardır ki, radyodan dinlenildiğinde bir kısmı anlaşılamaz. Özellikle Eminem'in diğer şeyler yanında "sen aynısın, çünkü y.rak her zaman y.raktır, seni gidi hıyar" dediğinde olduğu gibi.[470] Rap atışmaları doğrudan genç zencilerin oynadığı "the dozens (atışma)" oyunundan evrilmiştir. Bu oyunda taraflar konuşma hünerlerini ve kıvraklıklarını birbirlerine karşılıklı "senin anan"ın türevleriyle hakaret ederek gösterirler –anan o kadar çirkin ki, *Sisteki Goriller* [Gorillas in the Mist] videosunu banyosunda çektiler.[471] İskoç atışma geleneğinin de gösterdiği gibi, toplumda sürekli gelişen bu türden

organize bir müstehcenlik evrensel bir insani dürtüyü temsil ediyor olmalı. Her ne olursa olsun kazanma, Rapçi Jay-Z'nin deyişiyle "temel insani çabanın en üst düzey metaforu: hayatta kalma ve direnme için çabalama, kazanma ve her şeyin bir anlamı olması için çabalama"dır.[472] Rap müzik bu temel insani çabaları sokağın kaba diliyle betimler. Bu çerçevede müstehcenlik özellikle uygundur. Çünkü en heyecan verici kelimeler bunlardır. Kızgınlığı ifade etmeye, birini alaşağı etmeye ve "iyi" davranış ve dil bekleyen hakim kültür ve "sistem"e direnmeye en çok yakışanlar bu sözcüklerdir.

Küfretme Bilimi

Küfürler toplumda yayılıp tabu olmaktan çıktıkça, bu rahat kültürel ortam küfrün sosyal açıdan (az çok) kabul edilebilir bir araştırma sahası olmasının önünü açtı. Şimdi nörolinguistler, psikologlar, linguistler ve sosyologlar küfretmenin farklı vechelerini araştırıyorlar. On dokuzuncu yüzyılın sonunda Tourette sendromunun keşfi hakikaten konumuz üzerine olan bilimsel merakı tetikledi. Ancak zamanın bu noktasında doktorlar, küfretmeyi anlamanın hakiki bir entelektüel çabaya değmeyeceği fikriyle savaşmak ve araştırmalarını hüsnü tabirler ve kelimeleri tam yazmadan gerçekleştirmek zorundaydı.

1890 yılının 10 Temmuz günü bir anne, on üç yaşındaki kızını vücudunun titremesine engel olamadığı ve güçlü havlama sesleri çıkardığı gerekçesiyle Baltimore'daki John Hopkins Hastanesi'ne getirdi. Doktorlar kızı sakinleştirmek için hipnozu denediler, ancak başarılı olamadılar. Birkaç ay sonra durumu daha da kötüleşti. Annesi doktorlarına şöyle bir mektup yazdı: "Mary son zamanlarda kendisini evden çıkarmama ve size getirmeme engel olan utanç verici kelimeler kullanıyor; ——,——,——, gibi korkunç kelimeler. Her zaman kendi halinde bir çocuktu. Böyle kelimeler kullanması beni öldürecek".[473] Endişe verici kelimelerin müstehcen olduğu çok açıktır –her ne kadar doktor on dokuzuncu yüzyıl sonun-

daki tıp dergisinde bu kelimelerin neler olduğundan bahsedemese de, anne kendi halinde olmanın karşıtı olarak ima eder. (Lanfranc'ın *Cerrahi Bilimi*'nin [*Science of Chirurgie*] on üçüncü yüzyıldaki İngilizce mütercimininin bu türden çekingenlikleri olamazdı). Mary 1885 yılında iki Fransız doktor tarafından tanımlanan Tourette sendromundan muzdaripti.

Gözleri kırpıştırma, öksürme, omuzları silkme, bacakların seğirmesi ve boğaz temizleme Tourette sendromunun karakteristik özellikleriydi.[474] Ancak Mary'nin annesini de alt üst eden en meşhur belirti coprolalia –kontrol edilemez biçimde müstehcen kelime söylemeydi. (Tourette hastaları bazen ayıp el işareti yapma ya da kasıklarını avuçlama gibi müstehcen hareketlerle ilintili copropraxia ve müstehcen çizimler yapma ihtiyacı olan coprographia'dan da muzdarip olabilirler). Tourette hastalarının sadece %10-30'luk bir bölümü coprolalia'dan muzdariptir. Ancak bu büyük bir utanç kaynağıdır ve halk arasında daha büyük yanlış anlamalara sebebiyet verebilir. Bazen tik göreceli olarak zararsızdır. Birisi ördekten bahseder ve Tourette hastası kendisini "s.keyim ördeği" demek zorunda hisseder. Bazen de bu patlamalar daha anlamlı bir biçimde kişinin ırkına, kilosuna ya da cinsiyetine mümkün olan en yaralayıcı biçimde yönelebilir.

1890'larda Tourette sendromuna neyin sebep olduğu veya kişinin niçin toplumun en güçlü tabuları tarafından kilit altına alınmış kelimeleri telaffuz etme zorunluluğu hissedeceğine dair kimsenin fikri yoktu. Sorunun annelerde olduğu düşünülmüştü –çocuklarının yeterince oyun oynamasına izin vermeyecek kadar katıydılar, bu sebeple onlar da vücutlarını ve dillerini kontrol etmeyi öğrenemediler. Yahut aynı sonucu verecek biçimde öfke nöbetlerine aşırı müsamahakârdılar. Şayet sebep anneler değilse her zaman penis kıskançlığını suçlayabilirdiniz –İstem dışı hareketler ve ilginç sesler çıkaran Alice örneğinde olduğu gibi. 1940'larda terapistinin muayenehanesinde bir kule resmi çizecek kadar talihsizdi.[475]

Ancak bugün nöroloji ve psikoloji alanındaki ilerlemeler sayesinde Tourette sendromunun gerçekte nasıl işlediğine

dair bir fikrimiz var. Bu bize insanlar beddua/küfür ettiklerinde "normal" beyinlerde neler olup bittiğine dair ipuçları verir. Bilim insanları beddua/küfür etmenin büyük olasılıkla beynin sağ yarımküresindeki "ilkel" bölümden, limbik sistemden kaynaklandığını buldular. Beynin sağ yarımküresi selamlama, "rica ederim" gibi geleneksel ifadeler, sayma, şarkı sözleri ve küfür kelimeleri gibi teklifsiz ya da otomatik konuşmadan sorumludur. Teklifli/amaçlı konuşma –hakiki bir mana ifade edecek biçimde kelimelerin sözdizimi kurallarına uygun işlenmesi– sol yarımkürede gerçekleşir. Limbik sistem, özellikle de amigdala kelimelerin duygusal içeriklerini –yani düz anlamlarına karşı yan anlamlarını kaydeder. Amigdala deneklerin tabu kelimeleri okuduğu beyin taramalarında "ışıkları yakar" ve bu artan hareketlilik deri üzerinden elektrotlar vasıtasıyla da ölçülebilir. Büyük annem gibi Alzheimer veya sol beyinlerindeki sorunlar sebebiyle anlamlı konuşma yetilerini kaybeden aphasiac'lar (merkezi sinir sistemi bozukluğuna bağlı olarak konuşamayanlar) küfretme becerilerini korur. Tıp literatürü kanser sebebiyle sol yarımküresi cerrahi müdahaleyle tamamen alınmış ve sadece "eee", "bir… üç" ve "Tanrı kahretsin" diyebilen adam ve benzeri örneklerle doludur. (Buna karşın sağ yarımküresi alınmış bir hasta normal sohbeti az çok becerebilirken, "iyiki doğdun" şarkısını söyleme ve Andımız'ı okuma becerisini yitirmiştir).[476]

Ancak küfretme sağ ve sol beynin, icrai ve daha aşağı fonksiyonların birleşimidir. Küfrettiğinizde sadece herhangi bir eski kötü kelimeyi söylemiyorsunuz –en ağır hakareti yapacağını hesapladığınızı, veya bahçede çalışan Mormon komşunuzu rahatsız etmeden stresinizi en çok azaltacak olanı seçiyorsunuz. Tourette hastalarının coprolalia'sı istem dışı gibi gözükse de, kelimeleri çoğu zaman duruma uygundur. Obez bir kadınla konuşan Tourette hastası laf arasına "şişko domuz", pembe kıyafetli bir siyahiyle konuşurken "pembe zenci"yi karıştırabilir. Herkese de "s.ktir" çekebilir. Pek çok kişinin bu türden düşünceleri olabilir, fakat beyinlerin icrai alanı olan ön korteksin hükümsüz kılma ve engelleme gücü vardır. Ha-

lihazırdaki teoriye göre Tourette hastalarının, farklı eylemler arasında seçim yapan ve bazı motor fonksiyonlarını tetikleyen beynin bazal sinir sistemi isimli bölümünde sorunları vardır. Beyinlerinin icrai bölümleri belirli bir süre limbik dürtülere karşı savaşabilir -insanlar tikleri geciktirebilir, engelleyemez –fakat nihai olarak alt beyin kazanır ve ağzından "s.k beni götümden" dökülür.

Diğer disiplinler de küfür üzerine çalışmayı sürdürdü. 1930 ve 1940'lar gibi çok da uzak olmayan bir geçmişte linguistler, daha önce gördüğümüz Allen Walker Read'in kelimeden bir kere bile bahsetmeden *s.kmek* (fuck) üzerine makale yazması ve tuvalet grafitilerini kendi başına yayınlamasında olduğu gibi müstehcenlik hakkındaki ilgilerini saklamak zorundaydılar. Ancak yıllar boyunca çoğu linguist küfür kelimeleri yokmuş gibi davrandı. 1944 yılında hazırlanan kelime sıklığı listesi, 18 milyonluk örnekten çeşitli kelimelerin hangi sıklıkla kullanıldığını derecelendirdi. [477] Liste *Black Beauty, Little Women* ve *Reader's Digest*'ın sayılarından oluşturulduğu için 18 milyon kelime arasında tek küfür neredeyse *bok*tu (shit). New York'ta gerçekleştirilen ve telefon görüşmelerine dayanan başka bir İngilizcenin kullanımı çalışmasında, kaydedilen kelimelerin %25'i edepsizce olduğu için örneklemden çıkarıldı.[478] Dilbilimciler ve psikologlar İngilizce örneklerinde kötü kelimeleri kullanmada artık kendilerini özgür hissediyorlar. Psikolog Timothy Jay insanların bir günde kullandığı kelimelerin 0.7'sinin tabu kelimeler olduğunu bulgusuna ulaştı[479] Bu oran birinci çoğul şahısların (biz, bizim, bize) kullanımının %1 olmasıyla karşılaştırılıncaya kadar küçük bir yüzde gibi gözükebilir. Jay ayrıca küfretmenin 0'dan (hiç küfretmeyenler) %3'e kadar (*biz* ve *bizden* daha fazla *puşt* (motherfucker) diyenler) değişebildiğini buldu. Psikolog Paul Cameron 1969 yılında üç farklı sosyal ortamdan kelime sıklığı listesi derledi. Bunları karşılaştırdığında üç listede de bulunan kelimelerin zamirler (*o*, *ben*), artikeller (*the*, *a*) ya da edatlar (*oraya*, *oradan*) değil, *kahretsin* (damn), *cehennem* (hell), *s.keyim* (fuck) ve *bok* (shit) olduğu sonucuna ulaştı.[480]

Bilim insanları kelime hatırlama görevi gibi geleneksel psikoloji testleriyle küfürlerin duygusal etkileri hakkında daha fazla şey ortaya çıkardılar. Eğer bir kısmı müstehcen olan bir kısmı da olmayan bir kelime listesi verilirse, aklınızda kalacak olanlar büyük ihtimalle müstehcenler olacaktır. Timothy Jay tabu olan ve olmayan otuz altı kelimelik bir liste verdiğinde en çok hatırlanan ilk beş kelime *zenci, orospu, .mcık, y.rak* ve *fahişe* oldu. Az sayıda denek *arkadaş* ve *kucaklama*'yı hatırladı. Öpücük, acıma, suç, ciğer ve çerçeve hiç kimse tarafından hatırlanmadı.[481] Bu, içgüdüsel olarak hissettiğimiz ve beyin görüntüleme çalışmalarında da gördüğümüz, tabu kelimelerin cinsel değil (gerçi o da olabilir) psikolojik duygularımızı uyardığı gerçeğini doğruluyor. Bu kelimeler duygudan sorumlu alt beyin devrelerini uyarıyor ve o da deride ölçülebilen elektrik sinyalleri yaratıyor. Jay'in tabu kelimelerinin okunması, olmayanlara göre deride daha yüksek iletkenlik dalgalanmalarına sebep oldu ki bu da kelimelerin hatırlanmasıyla tam olarak uyumludur.

Yakın zamanda başka bir halk özdeyişi bilimsel destek buldu. Eğer insanlara kendilerini yaraladıklarında neden küfrettiklerini sorarsanız, muhtemelen daha iyi hissettirdiğini söyleyecekler –bir yönüyle boşaltım şekli. Gözü kara araştırmacılar eğer zararsız kelimeleri söylemek yerine küfrederseniz, elinizi aşırı soğuk suda daha fazla tutabildiğinizi keşfettiler (fazladan kırk saniye daha). Deneyi yöneten psikolog Richard Stephens sonuçları şöyle özetledi: "kendinizi yaralarsanız, küfretmenizi önerebilirim".[482]

Yirminci yüzyılda ve günümüzde pek çok kişi sadece kendilerini yaraladıklarında değil, her zaman Stephens'in öğüdünü tutuyorlar. Arkada bıraktığımız yüzyılda küfretme Ortaçağdaki boş yere yemin etmeden bu yana kamusal alanda kendini bu kadar göstermemişti. Viktorya dönemi gibi, bu da bir *Bok* (shit) çağıydı. Yirminci yüzyıldakiler ant içtiklerinde dini yeminleri kullandılar. Fakat bunlar müstehcenlikten daha az sarsıcıydı. Yirminci yüzyılın ortalarında bu gidişatın değişmeye başladığını gördük. Cinsel müstehcenlikler gücünü kaybederek yerini ırka ilişkin hakaretlere bırakmaya başladı.

Sonsöz

İncelediğimiz binlerce yıllık süreçte insanların aynı şeyleri ifade etmek için farklı yeminler/beddualar/küfürler kullandıklarını gördük –bunların arasında saldırganlık, aşağılama, üstünlük kurma ve kötüleme kesinlikle vardı. Ama aynı zamanda aşk, dostluk ve tecrübelerimizin şaşırtıcılığı ya da harikuladeliği de mevcuttu. Beddualar/küfürler, eskiden olduğu gibi bugün de gerek olumlu gerekse olumsuz duygu aşırılıklarımızı aktarabileceğimiz belki de en iyi kelimelerdir.

Yüzyıllar boyunca bu kelimeler güçlerini iki temel tabu alanından aldılar: din ve insan bedeni, kutsal olan ve olmayan. Antik Roma'da kutsal olmayan yükselişteydi. Latincedeki müstehcenlikle çağdaş İngilizcedeki müstehcenlik aynı değildir. Çünkü Romadaki müstehcenliğin farklı bir cinsel planı vardır ve Romalılar için bazı tür müstehcenlikler dini fonksiyona sahiptir. İncil'de kutsal olan olmayanın yerini aldı ve yeminler güç kazandı –dürüst yeminler Tanrıyı şahit gösterdiği için güç kazandı, yalan yere yeminler farklı şekillerde kendisine zarar verdiği için güç kaybetti. Yeminler Ortaçağın en sarsıcı en güçlü dili olarak kaldı, çünkü Tanrının bedenine dokunma tabusu ve O'nun şerefine dil uzatmak, insan bedeni uzuvlarından bahsetme ya da göstermeden daha güçlüydü. Rönesansla beraber bu değişmeye başladı. Protestanlığın yükselmesi ve tartıştığımız diğer sebeplerden dolayı denge kutsal olandan olmayan lehine doğru değişmeye başladı. On dokuzuncu yüzyıl ortalarına geldiğimizde tam olarak boka batmış

durumdaydık –müstehcen kelimeler İngilizcenin en sarsıcı ve kötü kelimeleri haline geldi. Bu uygarlaşma sürecinin yükselişiydi, utanç eşiğinin müstehcen vücut uzuvları ve tabu kelimelerle, o zamana değin olmayan ve sonra da gerçekleşmeyecek kadar geniş sınırlara ulaşmasıydı. Müstehcen kelimelerin küfür sayılması ve böyle adlandırılması, her ne kadar bu fonksiyonu uzun zamandan beri üstleniyor olsalar da on dokuzuncu yüzyılın sonunda gerçekleşti. En yakın tarihli olarak yirminci yüzyıl, cinsel müstehcenliğin önemini yitirip yeni bir müstehcenlik olarak İngilizcedeki en tabu kelimelerden olan ırka dayalı hakaretlerin yükselişine şahitlik etti.

Beddua/küfür etme nasıl her zaman varsa, durdurma ve kontrol etme çabaları da her zaman mevcuttu. Roma müstehcenliğinin belirli bazı metinlerle ve nedenlerle –Priapus ayini veya zafer geçidi gibi– sınırlı olduğu varsayılıyordu. Yehova (Yahve) ümmetinin başkasına değil sadece kendisine yemin etmelerini istiyordu. Ortaçağ ilmihal yazarları insanları Tanrının adını boş yere anmamaları için ikna ve kontrol etmeye çalıştılar. İngiliz parlamentosu on yedinci yüzyılda sahnede ve gündelik hayatta yemin edilmesini yasakladı. Müstehcenlik yargılamaları on sekizinci yüzyılda başladı. On dokuzuncu yüzyılda müstehcen kelimeler lekelendiği, kaba ve alt sınıf işi görülüp kaçınıldığı için hüsnü tabirin popülerliği arttı. Yirminci yüzyıl kavga kelimelerinin düzenlenmesini ve daha fazla müstehcenlik davasına tanıklık etti. Ancak bu ironik bir biçimde, saklamaya çalıştıkları müstehcen kelimelerin geniş kitleler tarafından kullanılmasının yolunu açtı.

Bazı kişiler görüş alanlarını çok daha yükseğe, beddua/küfür etmenin kontrolü değil, tamamen yok edilmesi üzerine yerleştirdiler. 1973 yılında Yugoslav filolog Olga Penavin, sosyalizmin yayılmasıyla beddua/küfür etmenin kendiliğinden ortadan kalkacağını öngördü.[483] Akıl yürütmesine göre sosyalist ütopya gerçekleştiğinde hiçbir çatışma olmayacak, dolayısıyla beddua/küfre de ihtiyaç kalmayacaktı. Bunun gerçekleşmediğini biliyoruz. *Mat* adı verilen Rus müstehcenliği

kendi başına bir dildir. Sırplar, Slovenler, Hırvatlar, Bosnalılar ve Makedonlar teorik olarak farklı diller konuşmalarına rağmen hepsi "*ananı s.keyim*"i (jebem ti mater) anlar.[484] Komedyen Lenny Bruce 1950'liler boyunca ve 1960'ların başında Penavin'in nedenselliğini tersine çevirerek, beddua/küfürden kurtulmanın cinsel baskı, ırkçılık ve şiddeti sonlandıracağı fikrinin reklamını yaptı. Esprilerinin çoğu, suçluluk duymadan cinsellikten haz alınmasına engel olarak gördüğü Püriten takipçileri tarafından farkına varılması amacını güdüyordu. "Gitmek edattır, gelmek fiildir" adını taşıyan bir bölümde insanları, kibar bir toplumda mutlak olarak keyifli olan şeyleri tartışmak tabuyken, hakiki müstehcenlikler olan ırkçılık, şiddet ve hoşgörüsüzlüğün hiçbir yansıması olmadan tartışılıp hatta keyfinin çıkarılması üzerine düşündürmeye çalıştı.[485]

Bruce'un en meşhur esprilerinden birisi ırkçı hakaretleri rencide edici güçlerinden arındırmaya çalıştığıdır. Bruce "Bu gece hiç zenci var mı?" bölümünde dinleyicilere bakar ve damgalanmış gruba dahil olanları sayar gibi yapardı: "iki Yahudi, üç zenci ve bir İspanyol. Bir İspanyol, iki İspanyol, üç İspanyol. Bir İrlandalı, bir hödük İrlandalı, korkak, atak, hareketli İrlandalı".[486] Bruce'un bu hakaretleri tekrarı, neredeyse anlamsız kelimeler uyağına dönüşür ve kısa bir süre güçlerini, aşağılama ve lekeleme yetilerini kaybederler.

Bu iyi bir şey mi? Hepimiz kendimizce Bruce'un amacı doğrultusunda mı çalışmalıyız? S.ktir et, hayır. Nefretimizi ifade ettiğimiz kelimeleri ortadan kaldırmak, sosyalist ütopyayı gerçekleştirmeyeceği gibi duygularımızı yok ederek çatışmadan azade bir toplum da üretmeyecek. Küfrün olmadığı bir dünya çekişmenin, nefretin veya çatışmanın olmadığı değil, bu duyguların etkisini azaltacak, başa çıkacak araçlardan masun bir dünya olurdu. Küfretme, insanlara negatif duygularını fiziksel şiddete başvurmadan ifade imkanı sağlayan önemli bir emniyet sübabıdır. Şüphesiz bu her zaman işlemez. Aksi halde hukuktaki "kavga kelimeleri" kategorisi olmazdı. Fakat küfür kelimeleri elimizdeki fiziksel temas olmadan şiddete en

yakın şeydir. Bunlar diğer kelimelerin yapamadığı duyguların boşaltımını ve rahatlamayı sağlar. Küfür kelimelerini alırsanız geriye yumruklar ve silahlar kalır.

Aslında konu üzerinde söylediklerimiz çok da önemli olmayabilir. Küfrün halihazırdaki yozlaşması aslında Lenny Bruce'un isteğini gerçekleştirme yolunda olabilir. İnternetteki küfreden papağanların tümü oldukça etkili bir biçimde en kötü müstehcenliklerimizin özsuyunu emiyor. *S.kmek'i* (fuck) daha çok duyup kullandıkça sarsma ve yaralama gücünü yitiriyor. Eskiçağ Romalıları için cinsel organların sahip olduğu güçlü tabu statüsü dillerine kodlanmıştı –genitaller gururun (veretrum) yahut utancın (verecundum) bir parçasıydı. Günümüz Amerikan argosunda cinsel organların çöp kadar değeri yok. Rönesansla beraber bir grup beddua/küfür kelimesinin –dini beddualar– güçlerinin çoğunu kaybettiğini, fakat bunların yerini alacak cinsel müstehcenliğin yükseldiğini görmüştük. Şimdi cinsel ve dışkıya bağlı müstehcenliklerimiz tabu özelliklerini kaybederken yenisini nereden bulacağız? Geleceğin küfür/beddua kelimeleri neler olacak?

Belki bir gün cinsel ve boşaltıma dayanan terimlerimiz günümüz dini bedduaları kadar kibar sayılacak. Fakat sıfatların güçlü müstehcenlikler olarak kalacağını tahmin edebiliriz. Herhangi bir şeyi ya da kimseyi, sıfatların yaptığı gibi tek bir kelimeye indirgemek, bu ister kişinin ırkını özetlesin, ister zihni keskinliğini (geri), fiziksel özrünü (kötürüm) veya ölçüsünü (şişko), gittikçe daha tabu haline geliyor. Sıfatlar *s.keyim* kelimesinin ve bir ölçüde **bok** kelimesinin gramer esnekliğinden yoksun olduğu için en meşhur müstehcenlik kelimelerimizden daha sınırlıdır. Bugüne kadarki en güçlü sıfatlarımız işaret ettikleri manayla sıkı sıkıya bağlıdır. *Aşağılık zenci* (nigger) hemen her zaman ya siyahi birisi için ya da farklı ırktan olup "siyahi" özellikler gösterenler için kullanılır. Buna karşın daha önce de gördüğümüz gibi müstehcen kelimelerimizin çoğunluğu sözlük anlamlarının dışında da dile getirilebilir. Muhtemeldir ki sıfatlar da güçlü müstehcenlikler haline geldiğinde

onlar da benzer biçimde ima güçlerini kaybedecekler. Belki bir gün *aşağılık zenci* (nigger) ve *Pakistanlı* (paki) kelimeleri s.*kmek*te (fuck) olduğu gibi olumlu ya da olumsuz güçlü hisleri ifadede kullanılacak ve işaret ettikleri mana akla gelmeyecek. Ve yine bir gün, bize s.*ktir* (fuck you) formülünü veren *kahrol*a (damn you) bağlanıp daha az anlaşılan *zenciliyeyim seni* (nigger you)'yi üretmesi ihtimal dahilindedir. Gerçi yüzlerce yıl boyunca İngilizcede fiillerin gramer esnekliğine ihtiyaç duymayan beddua/küfür kelimeleri vardı. O halde belki de sıfatlar *Tanrının kemiğine* yemini gibi kullanılabilir. Yirmi ikinci yüzyılda belki de gerinin toynakları üzerine yemin ediyor olacağız.

Yahut belki tamamen farklı bir tabu alanı bulup bize sağlayacağı yeni fiillerle beddua/küfür edeceğiz. Daha uzun ve sağlıklı hayatlar yaşayıp ellilikler yirmi beşlik gibi gözüküp davrandıkça ve doğal bir süreç olan hayatın sona ermesi ölümcül ve kaçınılabilir bir adaletsizlik gibi gözüktükçe, belki de ölümün kendisi müstehcen hale gelecek. Toplumların pek çoğu uzun zamandan beri meftalarla nasıl ilgilenileceği, ölmüşlerden nasıl bahsedileceği ve yas zamanında nelerin yapılıp yapılamayacağı gibi konularda karmaşık kurallar silsilesine sahiptir. Ancak kabaca genellemek gerekirse, bunlar "geleneksel" toplumlardır. Ölüm üzüntü verici fakat doğal ve kaçınılmaz olarak kabul edilir. Günümüz Amerikan ve İngiliz kültüründe ölümle bağlantılı tabular oldukça zayıftır ve bahsedildiğinde hüsnü tabire başvurmakla sınırlıdır –"öldü" yerine "göçtü" demek daha kibardır. Ölümün dokunduğu kişinin etrafında genel bir tedirginlik vardır. Bu tabular, kansere çare bularak ölümü yendiğimiz, DNA'larımızı daha düzgün hale getirdiğimiz, balık yağı içip günde iki yüz kaloriden az aldığımız konusunda kendimizi aldattıkça daha da güçlenebilir. O halde ölüm ve cesetler yeni müstehcen kelimelerin kaynağı olabilir –örneğin "s.ktir git, geber" sadece "öl" anlamına gelebilir.

Bu bakış açısı, azımsanamayacak kadar kişinin Amerika'da ve bir ölçüde İngiltere'de tekrar dine döndüğü gerçeğini göz ardı eder. Evangelik Hıristiyanlar, Mormonlar ve Ortodoks

Yahudiler müstehcen dilden kaçarak ağızlarının "iffetini" korumaya çalışırlar. Fakat bundan daha fazla gayret gösterdikleri şey Tanrının adını gereksiz yere anmamadır. Oxford Üniversitesindeki bir Evangelik grubun üyesinin söyleyişiyle: "Adını boş yere anmak Tanrı için hakarettir... Bu türden yemin/beddua etmeyi 's.keyim'den daha saldırgan buluyorum". (Yemin/beddua ya da müstehcen dil kullanımından bilinçli olarak kaçınan bu grubun üyeleri hakaret ve hayal kırıklıklarını *don* kelimesiyle ifade ederler). Belki de cinsel tabularımız zayıfladıkça, denge çoğumuz için kutsal olana dönecek ve en güçlü kelimelerimiz yine Tanrıyı yaralayan veya onurunu lekeleyenler olacak. Antlar, Protestan reformasyonunun zemin bulamadığı Katolik ülkelerin çoğunda hâlâ en güçlü yemin kelimeleridir. En bilinen örnek *sacres* adı verilen dini yeminlerin müstehcenlikten daha sarsıcı olduğu Québec'dir. Bunlar Katolik ayininin farklı parçalarından alınmadır –ostie (Kutsanmış ekmek), tabarnak (ekmeğin sunakta korunduğu yer) câlice ve ciboire (kadeh). Ostie de tabarnak'da olduğu gibi etkisini arttırmak için birleştirilebilir. *Hostia* (tekrar kutsal ekmek) *me cago en el copón bendito* ("kutsal ekmeğin üzerine sıçayım") örneğinde olduğu gibi İspanyolcadaki en güçlü kelimelerden birisidir. İtalyancada ise *porco Dio* (Tanrı domuzdur), ve *porca Madonna* (Meryem domuzdur) oldukça saldırgan kabul edilir. Amerika'daki Evangelist ve diğer grupların artan etkisi sonucunda, gelecekteki İngilizce ile beddua/küfür edeceklerin bu türden dini antlara dönmeleri muhtemeldir.[487]

Bütün bunların ışığında, gelecek sefer bankamatikte çok oyalandığınız için birisi size ------- derse, durun, düşünün ve müteşekkir olun. Birisi sizi ------- yapacağını söylerse kaçın, ama birazcık da mutlu olun. Dilimizin pek çok şekilde kullanılabilecek zenginlikte olmasının kıymetini bilin. Eğer şans eseri cevap vermek durumunda kalırsanız, kelimelerin hoş tarihlerini ve önemlerini takdir ederek, müstehcenlik ve yeminin zengin raflarındaki hangi terimin amaçlarınıza en uygun olduğuna karar verin.

Resim ve Tasvirler

Yedi Bilge (Seven Sages), Michael Larvey.

Augustus Forumu, Harvard College Library, Widener Library, Class 6029.34F.

Oikema, Anne and Jerome Fisher Fine Arts Library, University of Pennsylvania.

Pithos'tan resimler, Pirhiya Beck, *The Drawings from Horvat Teiman* (Kuntillet 'Ajrud), *Tel Aviv*, 9.1, 198, 3–68.

Aynı pithos'tan Asherah, Pirhiya Beck, *The Drawings from Horvat Teiman* (Kuntillet 'Ajrud), *Tel Aviv*. 9.1, 198, 3–68.

Keçiler ve Asherah, Harvard College Library, Widener Library, BL 1600.k44 1998x.

"Çalılıktaki Koç", © Trustees of the British Museum.

Taçlı Vulvayı Tahtırevan Üzerinde Taşıyan Üç Fallus, Bruges (Belgium), 1375–1425, Van Beuningen Family Collection, Langbroek (*Heilig & Profaan* [1993], cat. 0652, inv. 0967 Medieval Badges Foundation'ın izni ile).

Yeminlerinden Dönenler'in [*The Conversion of Swearers*] ilk sayfası, The Huntington Library izni ile, San Marino, California.

"Yemin Edenlere Uyarı", St. Lawrence Kilisesi, Broughton, fotoğraf Andy Marshall.

Tuvaletin Dönüşümü'nden [*The Metamorphosis of Ajax*], The Huntington Library izni ile, San Marino, California.

Kraliçe Henrietta Maria'nın Elbisesi, © Devonshire Collection, Chatsworth Settlement Trustees izni ile.

Ranterler Ateşliyor, © The British Library Board, All Rights Reserved, 29 Kasım, 2011.

Milo Venüsü (Venus de Milo) , Reunion des Musees Nationaux/ Art Resource, New York.

Yeni Bir Horoz Aranıyor, Lewis Walpole Library, Yale University.

On Dokuzuncu Yüzyıl Ortalarına Ait Oda Lazımlığı, Chipstone Foundation, fotoğraf Gavin Ashworth.

"Cedric," Simon Kirby, Managing Director, Thomas Crapper & Co., Ltd.

Notlar

Giriş

1) S. Dieguez - J. Bogousslavsky, "Baudelaire's Aphasia: From Poetry to Cursing," *Neurological Disorders in Famous Artists*, ed. J. Bogousslavsky, M. G. Hennerici (New York: Karger, 2007), 2:135.

2) Steven Pinker, *The Stuff of Thought: Language as a Window into Human Nature* (New York: Viking, 2007), 339.

3) Timothy Jay, *Cursing in America: A Psycholinguistic Study of Dirty Language in the Courts, in the Movies, in the Schoolyards and on the Streets* (Philadelphia: John Benjamins, 1992), 11.

4) *Federal Communications Commission v. Fox Television Stations*, 556 U.S. 502; 129 S. Ct. 1800; 173 L. Ed. 2d 738 (2009). Mahkeme FCC ağızdan kaçan pekiştirici kelimeye olası para cezası uygulamasını, geri almalı ve kelimenin uygunsuzluğunu tekrar değerlendirmeli diyerek, davaya başka bir açıdan bakmıştı. Mahkeme yayının uygunsuzluğu düzenlemesinin anayasaya uygun olup olmadığını tekrar sorgulamamıştı.

5) Bazı linguistler bu durumu eleştirmektedir: Jess Bravin - Amy Schatz, "Don't Read His Lips - You Might Be Offended," WSJ.com. Kasım, 2008, FCC'nin pekiştirici kelimeler hakkındaki savunmasını eleştiren, Timothy Jay, "Do Offensive Words Harm People?" *Psychology, Public Policy, and Law* 15, no. 2 (2009): 81–101; 92; Adam Freedman, "Gentleman Cows in Prime Time," *New York Times*, 3 Mayıs 2009.

6) Rapor edilen ilk vaka: William Osler, "On the Form of Convulsive Tic Associated with Coprolalia, Etc.," *Medical News* LVII, no. 25 (Aralık 20, 1890): 646; Hélio A. G. Teive et al., "Historical Aphasia Cases: 'Tan-tan,' 'Vot-vot,' and 'Cré Nom!'" *Arquivos de Neuro-Psiquiatria* 69, no. 3 (Haziran 2011): 555–58.

7) Geoffrey Chaucer, "The Tale of Sir Thopas," *The Riverside Chaucer*, ed. Larry Benson, 3rd ed. (Boston: Houghton Mifflin, 1987), 2119–20. Chaucer'den yapılan tüm alıntılarda bu baskı esas alınmıştır.

8) Bu tahkir edici kelimeler için bkz. Geoffrey Hughes, *An Encyclopedia of Swearing: The Social History of Oaths, Profanity, Foul Language and Ethnic Slurs in the English-Speaking World* (Armonk, NY: M. E. Sharpe, 2006), 222.

9) Pinker, *Stuff of Thought*, 369.

10) Randall Kennedy, *Nigger: The Strange Career of a Troublesome Word* (New York: Vintage, 2003), 27–30.

11) "Profanity," tanımı için *OED* online.

12) Samuel Johnson, "The Lives of the English Poets: Pope," *Works* (London: J. Nichols and Son, 1810), XI:195.

13) Allie Townsend, "Study: Kids Swearing Earlier than Ever," *Time* NewsFeed, 22 Eylül 2010, http://newsfeed. time. com/2010/09/22/study-kids-swearing-earlier-than-ever, erişim 1 Ağustos 2012.

14) Henry Digby Beste, *Personal and Literary Memorials* (London: Henry Colburn, 1829).

15) James O'Connor, "What's Wrong with Swearing," CussControl.com, erişim 1 Ağustos 2012.

16) "Swearing Teen Fiction Characters Have It All," *Times of India* (online), 27 Haziran 2012.

17) Sue MacGregor, "This Culture of Swearing Curses Us All," *Mail Online*, 14 Haziran 2006, dailymail.co.uk.

18) Lee Siegel, "What the Internet Unleashes," in "Why Do Educated People Use Bad Words?" *Room for Debate* (blog), *New York Times*, 12 Nisan 2010.

19) Timothy Jay, "The Utility and Ubiquity of Taboo Words," *Perspectives on Psychological Science* 4, no. 2 (2009): 153–61.

1. Bölüm Romalı Dobralığı İle Konuşmak: Antik Roma

20) Martial, *Epigrams*, ed. and trans. D. R. Shackleton Bailey, Loeb Classical Library 480, 3 vols. (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1993), 3.82. Bu bölümdeki Latince tercümelerin çoğu Loeb edisyonundandır. Bu serbest çeviri bana aittir.

21) N. Adams, *The Latin Sexual Vocabulary* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1982), 63; David M. Friedman, *A Mind of Its Own: A Cultural History of the Penis* (New York: Free Press, 2001), 25.

22) Ruth Wajnryb's *Expletive Deleted: A Good Look at Bad Language* (New York: Free Press, 2005), 55. Geoffrey Hughes's *Swearing: A Social History of Foul Language, Oaths and Profanity in English* (Oxford: Blackwell, 1991) biraz farklı bir listeye yer verir: *shit* (bok), *piss* (işemek), *fart* (osurmak), *fuck* (s.kmek), *cock* (y.rak/s.k), ve *cunt* (.m/.mcık) (20).

23) "From *Coilles* to *Bel Chose*: Discourses of Obscenity in Jean de Meun Chaucer," *Medieval Obscenities*, ed. Nicola McDonald (Woodbridge, Suffolk: York Medieval Press, 2006), 156; Jan M. Ziolkowski, "Obscenity in the Latin Grammatical and Rhetorical Tradition," *Obscenity: Social Control and Artistic Creation in the European Middle Ages*, ed. Jan M. Ziolkowski (Leiden: Brill, 1998), 44.

24) *Cassell's Latin Dictionary*, ed. D. P. Simpson (New York: Macmillan, 1968).

25) Jeffery Henderson, *The Maculate Muse: Obscene Language in Attic Comedy* (New York: Oxford University Press, 1991), 3.

26) Romalılarla ilgili sahip olduğumuz diğer bir izlenim şudur: gladyatör müsabakalarında kan diye bağıran seks delisi kişilerin olması kulağa hiç de yabancı gelmez.

27) Wajnryb, *Expletive Deleted*, 67; John Ayto, *Word Origins*, 2nd ed. (London: A. & C. Black, 2005).

28) Adolf Zauner, *Die romanischen Namen der Körperteile* (Erlangen: Junge & Sohn, 1902), 186.

29) Nicholas Ostler, *Ad Infinitum: A Biography of Latin* (New York: Walker, 2007), 138–43.

30) "Cunt," *OED* online, Haziran 2012.

31) Russell Aslı, *Morecock, Fartwell & Hoare: A Collection of Unfortunate but True Names* (New York: St. Martin's Press, 2007), 100; Geoffrey Hughes, *An Encyclopedia of Swearing: The Social History of Oaths, Profanity, Foul Language and Ethnic Slurs in the English-Speaking World* (New York: M. E. Sharpe, 2006), 110.

32) Antonio Varone, *Erotica Pompeiana: Love Inscriptions on the Walls of Pompeii*, trans. Ria P. Berg (Rome: L'Erma di Bretschneider, 2002), 80 .

33) Ibid., 80.

34) Ibid., 60.

35) John Younger, *Sex in the Ancient World from A to Z* (New York: Routledge, 2005), 75.

36) Martial, *Epigrams*, 10.90.

37) *Corpus Inscriptiones Latinarum* IV 3932; Varone, *Erotica Pompeiana*, 134–35.

38) Adams, *Latin Sexual Vocabulary*, 231–39.

39) Burada "merda"yı bok olarak tercüme ettim. Loeb ise "pislik" diye çevirmişti. Martial merda'yı epigramın sonunda kullanarak vurucu olmasını sağlamaya çalıştığı için bok daha uygun görünmektedir. *Epigrams*, 3.17.

40) Richard Neudecker, *Der Pracht der Latrine: zum Wandel öffentlicher Bedürfnisanstalten in der kaiser zeitlichen Stadt* (Munich: Verlag Dr. Friedrich Pfeil, 1994); Ann Olga Koloski-Ostrow, "Finding Social Meaning in the Public Latrines of Pompeii," *Cura Aquarum*, ed. Nathalie de Haan, Gemma C. M. Jansen (Leiden: Stichting Babesch, 1996), 79–86; Alex Scobie, "Slums, Sanitation, and Mortality in the Roman World," *Klio* 68 (1986): 399–433.

41) Miko Flohr, "*Fullones* and Roman Society: A Reconsideration," *Journal of Roman Archaeology* 16 (2003): 447–50.

42) Adams, *Latin Sexual Vocabulary*, 245–49.

43) Craig A. Williams, *Roman Homosexuality*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2010), 296–97.

44) Ibid., 28; Judith Harris, *Pompeii Awakened: A Story of Rediscovery* (London: I. B. Tauris, 2007), 122–23.

45) Varone, *Erotica Pompeiana*, 68. (*Perfututor'un* İngilizcesi "büyük-s.kici" olarak belirtilmiştir.)

46) Martial's, 11.20.

47) Adams, *Latin Sexual Vocabulary*, 19–22.

48) Ibid., 145-150.

49) Judith P. Hallett, "*Perusinae Glandes* and the Changing Image of Augustus," *American Journal of Ancient History* 2 (1977): 151–71.

50) Harris, *Pompeii Awakened*, 122.

51) Kenneth Dover, *Greek Homosexuality* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1989), 182–84.

52) Martial, *Epigrams*, 1.90.

53) Adams, *Latin Sexual Vocabulary*, 96; Diana M. Swancutt, "*Still* Before Sexuality: 'Greek' Androgyny, the Roman Imperial Politics of Masculinity and the Roman Invention of the *Tribas*," *Mapping Gender in Ancient Religious Discourses*, ed. Todd Penner and Caroline Vander Stichele (Leiden: Brill, 2007), 30; Werner Krenkel, "Tribaden," *Wissenschaftliche Zeitschrift der Wilhelm-Pieck-Universität Rostock* 38 (1989): 49–58.

54) Charlotte Brewer, *Treasure-House of the Language: The Living OED* (New Haven: Yale University Press, 2007), 205.

55) Judith P. Hallett, "Female Homoeroticism and the Denial of Roman Reality in Latin Literature," *Roman Sexualities*, ed. Marilyn Skinner ve Judith P. Hallett (Princeton: Princeton University Press, 1997), 255–73; Pamela Gordon, "The Lover's Voice in *Heroides* 15: Or, Why is Sappho a Man?" in *Roman Sexualities*, ed. Marilyn Skinner ve Judith P. Hallett (Princeton: Princeton University Press, 1997), 274–91; Marilyn B. Skinner, *Sexuality in Greek and Roman Culture* (Oxford: Blackwell, 2005), 252–53; Bernadette J. Brooten, *Love Between Women: Early Christian Responses to Female Homoeroticism* (Chicago: University of Chicago Press, 1996).

56) Fouad R. Kandeel - Jeannette Hacker, "Male Reproduction: Evolving Concepts of Procreation and Infertility Through the Ages," *Male Reproductive Dysfunction: Pathophysiology and Treatment*, ed. Fouad R. Kandeel (New York: Informa Healthcare USA, 2007), 4; David M. Halperin, "Why Is Diotoma a Woman? Platonic *Eros* and the Figuration of Gender," *Before Sexuality: The Construction of Erotic Experience in the Ancient Greek World*, ed. David M. Halperin vd. (Princeton: Princeton University Press, 1990), 278–79.

57) Ann Carson, "Dirt and Desire: The Phenomenology of Female Pollution in Antiquity," *Constructions of the Classical Body*, ed. James I. Porter (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2002), 78–87; Adrian Thatcher, *God, Sex, and Gender: An Introduction* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2011), 8–11, 29–31.

58) Holt N. Parker, "The Teratogenic Grid," *Roman Sexualities*, ed. Marilyn Skinner ve Judith P. Hallett (Princeton: Princeton University Press, 1997), 47–65; Craig Williams, *Roman Homosexuality*; Jonathan Walters, "Invading the Body: Manliness and Impenetrability in Roman Thought," *Roman Sexualities*, ed. Marilyn Skinner ve Judith P. Hallett (Princeton: Princeton University Press, 1997), 29–46.

59) Martial, *Epigrams*, 11.43.

60) Werner A. Krenkel, "Fellatio and Irrumatio," *Wissenschaftliche Zeitschrift der Wilhelm-Pieck-Universität Rostock* 29 (1980): 77–88; Amy Richlin, "The Meaning of *Irrumare* in Catullus and Martial," *Classical Philology* 76 (1981): 40–46.

61) John R. Clarke, *Art in the Lives of Ordinary Romans: Visual Representation and Non-Elite Viewers in Italy, 100 B.C.–A.D. 315* (Berkeley: University of California Press, 2003), 172.

62) Catullus, *Catullus, Tibullus, and Pervigilium Veneris*, trans. Francis Warre Cornish, Loeb Classical Library 6, rev. ed. (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1988), 16.

63) Williams, *Roman Homosexuality*, 180.

64) Amy Richlin, *The Garden of Priapus: Sexuality and Aggression in Roman Humor*, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press, 1992), 57; Williams, *Roman Homosexuality*, 169.

65) *The Priapus Poems: Erotic Epigrams from Ancient Rome*, trans. Richard W. Hooper (Urbana: University of Illinois Press, 1999); Williams, *Roman Homosexuality*, 18–19.

66) Williams, *Roman Homosexuality*, 89; Suetonius, *The Lives of the Caesars* and *The Lives of Illustrious Men*, ed. J. C. Rolfe, vol. II, Loeb Classical Library 38 (Cambridge MA: Harvard University Press, 1970), Verg. 9.

67) Ovid, *The Love Books of Ovid*, trans. J. Lewis May (London: J. Lane, 1925), 150.

68) Suetonius, *Lives of the Caesars*, Claud. 33.2.

69) Julia Haig Gaisser, *Catullus* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2009), 12–13; Williams, *Roman Homosexuality*, 17-19, 103-9.

70) Keith Hopkins, *Conquerors and Slaves* (Cambridge: Cambridge University Press, 1978), 99–132; Peter Lampe, *Christians at Rome in the First Two Centuries: From Paul to Valentinus* (London: Continuum, 2003), 172–73; Mary T. Boatwright, *Peoples of the Roman World* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012), 22, 25; Arthur A. Ruprecht, "Slave, Slavery," *Dictionary of Paul and His Letters*, ed. Gerald Hawthorne et al. (Downer's Grove, IL: InterVarsity, 1993), 881–83.

71) Judith Lynn Sebesta, "Symbolism in the Costume of the Roman Woman," *The World of Roman Costume*, ed. Judith Lynn Sebesta, Larissa Bonfante (Madison: University of Wisconsin Press, 2001), 46–53.

72) Ann M. Stout, "Jewelry as a Symbol of Status in the Roman Empire," *The World of Roman Costume*, ed. Judith Lynn Sebesta - Larissa Bonfante (Madison: University of Wisconsin Press, 2001), 77; Oskar Seyffert, *A Dictionary of Classical Antiquities*, trans. Henry Nettleship and J. E. Sandys (New York: Macmillan, 1901), 234.

73) Williams Armstrong Percy, *Pederasty and Pedagogy in Archaic Greece* (Urbana: University of Illinois Press, 1996); Eva C. Keuls, *The Reign of the Phallus: Sexual Politics in Ancient Athens*, 2nd ed.

(Berkeley: University of California Press, 1993), 274–99.

74) Williams, *Roman Homosexuality*, 191–208; Amy Richlin, "Not Before Homosexuality: The Materiality of the *Cinaedus* and the Roman Law Against Love Between Men," *Journal of the History of Sexuality* 3 (1993): 523–73; Rabun Taylor, "Two Pathic Subcultures in Ancient Rome," *Journal of the History of Sexuality* 7 (1997): 319–71.

75) Gellius, *Noct. Att.* 6.12.5, Richlin, *Garden of Priapus*, 93.

76) Juvenal, "Satura IX," The Latin Library (online), erişim 23 Ekim 2012: 133; Williams, *Roman Homosexuality*, 199; Younger, *Sex in the Ancient World*, 44; Catherine Edwards, *The Politics of Immorality in Ancient Rome* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 63–64; Carlin A. Barton, *The Sorrows of the Ancient Romans: The Gladiator and the Monster* (Princeton: Princeton University Press, 1993), 139.

77) Parker, "The Teratogenic Grid," 51–52; Williams, *Roman Homosexuality*, 218–30.

78) Parker, "The Teratogenic Grid," 51–52; Swancutt, "*Still* Before Sexuality," 40–41.

79) Cicero of Gabinius, Williams, *Roman Homosexuality*, 219.

80) Martial, *Epigrams*, 2.42.

81) Martial, *Epigrams*, 3.73.

82) Martial, *Epigrams*, 3.88.

83) Parker, "The Teratogenic Grid," 51–52.

84) Barbara Kellum, "The Phallus as Signifier: The Forum of Augustus and Rituals of Masculinity," *Sexuality in Ancient Art*, ed. Natalie Boymel Kampen - Bettina Bergmann (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), 170–83.

85) Sigmund Freud, *Totem and Taboo*, trans. A. A. Brill (New York: Moffat, Yard, 1918), 30.

86) Richlin, *The Garden of Priapus*, 9; Celia Schultz, "Juno Sospita and Roman Insecurity in the Social War," *Religion in Republican Italy*, ed. Celia E. Schultz and Paul B. Harvey (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 207–9; Otto Kiefer, *Sexual Life in Ancient Rome* (London: Constable, 1994), 113.

87) Kiefer, *Sexual Life in Ancient Rome*, 109; Karen K. Hersch, *The Roman Wedding: Ritual and Meaning in Antiquity* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 269–72.

88) Hersch, *The Roman Wedding*, 151–57.

89) Catullus, *Poems 61–68*, ed. and trans. John Godwin (War-

minster: Aris & Phillips, 1995), 24–39.

90) Richlin, *The Garden of Priapus*, 10; Clarke, *Art in the Lives of Ordinary Romans*, 134-35.

91) Henderson, *The Maculate Muse*, 13–14; William Fitzgerald, *Catullan Provocations: Lyric Poetry and the Drama of Position* (Berkeley: University of California Press, 1999), 61-64.

92) Barton, *Sorrows of the Ancient Romans*, 142-143 ; Adams, *Latin Sexual Vocabulary*, 4.

93) Suetonius, *Lives*, vol. I, Caes. 49.

94) Fitzgerald, *Catullan Provocations*, 62.

95) Adam Liptak, "TV Decency Is a Puzzler for Judges," *New York Times*, 10 Haziran 2012.

96) Bu satırlar Lenny filminde Dustin Hoffman'ın Bruce hakkındaki söylediği sözlerdir. Pinker, *Stuff of Thought*, 346.

97) John Gager, *Curse Tablets and Binding Spells from the Ancient World* (Oxford: Oxford University Press, 1992), giriş bölümü.

98) Henk S. Versnel, "An Essay on Anatomical Curses," *Ansichten Griechischer Rituale*, ed. Fritz Graf (Stuttgart: B. G. Teubner, 1998), 223.

99) Florent Heintz, "Circus Curses and Their Archaeological Contexts," *Journal of Roman Archaeology* 11 (1998): 337–42.

100) Versnel, "An Essay on Anatomical Curses," 223.

101) Adams, *Latin Sexual Vocabulary*, 2, 218–25; Michael Coffey, "The Roman Genre of Satire and Its Beginnings," *Latin Verse Satire: An Anthology and Reader*, ed. Paul Allen Miller (New York: Routledge, 2005), 327–31.

102) Varone, *Erotica Pompeiana*; Rex Wallace, *An Introduction to Wall Inscriptions from Pompeii and Herculaneum* (Wauconda, IL: Bolchazy-Carducci, 2005); J. A. Baird and Claire Taylor, eds., *Ancient Graffiti in Context* (New York: Routledge, 2011).

103) Wallace, *An Introduction*, xxiii.

104) Naphtali Lewis and Meyer Reinhold, eds., *Roman Civilization Selected Readings: The Empire* (New York: Columbia University Press, 1990), 2:237.

105) John F. DeFelice, *Roman Hospitality: The Professional Women of Pompeii* (Warren Center, PA: Shangri-La Publications, 2001), 117 .

106) Varone, *Erotica Pompeiana*, 164.

107) Ibid., 87.

108) Ayaktakımı ve iyi eğitimliler kavramları hakkında özet bilgi

için bkz. Kristina Milnor, "Literary Literacy in Roman Pompeii: The Case of Vergil's *Aeneid*," *Ancient Literacies: The Culture of Reading in Greece and Rome*, ed. William A. Johnson and Holt N. Parker (Oxford: Oxford University Press, 2009), 291–92.

109) Martial biyografisi için bkz. J. P. Sullivan, *Martial: The Unexpected Classic* (Cambridge: Cambridge University Press, 1991).

110) Richard P. Saller, *Personal Patronage Under the Early Empire* (Cambridge: Cambridge University Press, 1982), 119–45; Richard P. Saller, "Patronage and Friendship in Early Imperial Rome: Drawing the Distinction," *Patronage in Ancient Society*, ed. Andrew Wallace-Hadrill (London: Routledge, 1989), 49–62; Michele George, "The 'Dark Side' of the Toga," *Roman Dress and the Fabrics of Roman Culture*, ed. Jonathan Edmondson and Alison Keith (Toronto: University of Toronto Press, 2008).

111) Martial, *Epigrams*, 1.35.

112) Ibid., 11.15.

113) Martial, *Epigrams*, 1.4.

114) Ibid., 1.1.

115) Ziolkowski, "Obscenity," 43; *The Priapus Poems*, 67.

116) Christopher Marlowe, *The Complete Works*, ed. Fredson Bowers, 2nd. ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), 2:321 .

117) Seneca, *Controversies* 1.2.23, aktaran Thomas K. Hubbard, *Homosexuality in Greece and Rome: A Source book of Basic Documents* (Berkeley: University of California Press, 2003), 388.

118) Adams, *Latin Sexual Vocabulary*, 249.

119) *The Essential Aeneid*, trans. Stanley Lombardo (Indianapolis: Hackett, 2006), 57.

120) Cicero, "Epistulae ad Familiares 9.22," The Latin Library (online), erişim 23 Temmuz 2012; "Letters to His Friends," trans. Evelyn Shuckburgh, The Perseus Project (online), erişim 23 Temmuz 2012.

121) "Vulva," *Free Dictionary*, Farlex, Inc. (online), 23 Temmuz 2012.

2. Bölüm Cennetteki Gibi Yeryüzünde: İncil

122) Elbette antik Romalılar da yemin ediyorlardı, lâkin günümüze ulaşan hali doğrudan İncil üzerine yemin etmedir. Romalıların yeminleri ile ilgili bkz. "Jusjurandum" *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, ed. William Smith, William Wayte, ve G. E. Marindin, vol. 1, 3rd ed. (London: John Murray, 1901).

123) Çoğunlukla İncil'in Yeni Revize Edilmiş Standart Versiyonu'nu (NRSV) ve Şerhli Oxford İncili'ni kullandım. Diğer tercümelere atıf yaptığım da bunu belirttim.

124) Jeff A. Benner, "The Revised Mechanical Translation of the Book of Genesis," *The Mechanical Translation of the Hebrew Bible*, Mechanical Translation Project (online), erişim 9 Ağustos 2010; Sheldon H. Blank, "The Curse, Blasphemy, the Spell and the Oath," *Hebrew Union College Annual* XXIII (1950–51): 73–95; Tony Cartledge, *Vows in the Hebrew Bible and the Ancient Near East*, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 147 (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1992); René Lopez, "Israelite Covenants in the Light of Ancient Near Eastern Covenants," bölüm 1, *CTS Journal* 9 (2003): 92–111, ve bölüm 2, *CTS Journal* 10 (2004): 72–105; Nahum Sarna, *Understanding Genesis*, The Heritage of Biblical Israel 1 (New York: Jewish Theological Seminary of America, 1966); E. A. Speiser, *Genesis*, The Anchor Bible Commentary 1 (New York: Dou- bleday, 1964); John A. Wilson, "The Oath in Ancient Egypt," *Journal of Near Eastern Studies* 7, no. 3 (1948): 129–56; Yael Ziegler, *Promises to Keep: The Oath in Biblical Narrative* (Leiden: Brill, 2008).

125) No. 199, "The Code of the Nesilim, c. 1650–1500 BCE," *Internet Ancient History Sourcebook*, Internet History Sourcebooks Project (online), 1999, erişim 9 Ağustos 2010.

126) Paul Sanders, "So May God Do to Me," *Biblica* 85 (2004): 91–98.

127) Harry G. Frankfurt, "The Logic of Omnipotence," *Philosophical Review* 73 (1964): 262–63.

128) İncil'de peygamberlerle alakalı müstehcen ifadeler ve daha fazlası için bkz. Jeremy F. Hultin, *The Ethics of Obscene Speech in Early Christianity and Its Environment*, Supplements to Novum Testamentum 128 (Leiden: Brill, 2008). Sünnet akdi için bkz. Ralph F. Wilson, "The Covenant of Circumcision with Abraham (Genesis

17)." *Jesus Walk*, Joyful Heart Renewal Ministries (online), erişim 9 Ağustos 2010.

129) Philo, *Questions and Answers on Genesis*, trans. Ralph Marcus, Loeb Classical Library, Philo Supplement 1 (Cambridge: Harvard University Press, 1953).

130) Üçüncü emirle alakalı yaptığım tartışma için şu açıklamalar yol gösterici oldu: Waldemar Janzen, *Exodus*, Believers Church Bible Commentary (Waterloo, ON: Herald Press, 2000); Cornelis Houtman, *Exodus Vol. 1*, trans. Jonathan Rebel and Sierd Woudstra, Historical Commentary on the Old Testament (Kampen: Kok Publishing House, 1993); J. Philip Hyatt, *Commentary on Exodus*, New Century Bible (London: Oliphants, 1971); Noel D. Osborn and Howard A. Hatton, *A Handbook on Exodus*, UBS Handbook Series (New York: United Bible Societies, 1999); William H. C. Propp, ed., *Exodus 19–40: A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible Commentary 3 (New York: Doubleday, 2006); Douglas K. Stuart, *Exodus*, The New American Commentary 2 (Nashville: Broadman & Holman, 2006).

131) *Catechism of the Catholic Church*, 2nd ed. (New York: Doubleday, 2003), 576.

132) Geoffrey Chaucer, *The Riverside Chaucer*, ed. Larry D. Benson, 3rd ed. (New York: Houghton Mifflin, 1987), 287, mısra 29.

133) Tanrının diğer antik Yakındoğu mabutları ile ilişkisi hakkında özellikle bkz. Robert Wright, *The Evolution of God* (New York: Little, Brown, 2009), ve Mark S. Smith, *God in Translation: Deities in Cross-Cultural Discourse in the Biblical World*, Forschungen zum Alten Testament 57 (Tübingen: Mohr Siebeck, 2008). Başvurduğum diğer metinler: Jan Assman, *Of God and Gods: Egypt, Israel and the Rise of Monotheism* (Madison: University of Wisconsin Press, 2008); Susanne Bickel, Silvia Schroer, René Schurte, Christoph Uehlinger, eds., *Bilder als Quellen/Images as Sources: Studies on Ancient Near Eastern Artifacts and the Bible Inspired by the Work of Othmar Keel*, Orbis Biblicus et Orientalis Special Volume (Göttingen: Academic Press Fribourg, 2007); William G. Dever, *Did God Have a Wife? Archaeology and Folk Religion in Ancient Israel* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans, 2005); Clyde E. Fant and Mitchell G. Reddish, *Lost Treasures of the Bible: Understanding the Bible Through Archaeological Artifacts in World Museums* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans, 2008); W. Randall Garr, *In His Own Image and Likeness:*

Humanity, Divinity and Monotheism, Culture and History of the Ancient Near East 15 (Boston: Brill, 2003); Roberta L. Harris, *The World of the Bible* (London: Thames and Hudson, 1995); Karel van der Toorn, ed., *The Image and the Book: Iconic Cults, Aniconism, and the Rise of Book Religion in Israel and the Ancient Near East*, Biblical Exegesis and Theology 21 (Leuven: Peeters, 1997); Greg Herrick, "Baalism in Canaanite Religion and Its Relation to Selected Old Testament Texts," Bible.org, 24 Temmuz 2004, erişim 9 Ağustos 2010.

134) "The Imaging of the Archimedes Palimpsest," *Archimedes: The Palimpsest Project* (online), 29 Ekim 2008, erişim 9 Ağustos 2010.

135) Mark S. Smith, *The Early History of God: Yahweh and the Other Deities in Ancient Israel*, 2nd ed, Biblical Resource Series (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans, 2002); Smith, *God in Translation*, in particular Chapter 3: Christopher Heard, "When Did Yahweh and El Merge?" *Higgaion*, 6 Kasım 2006 (online), erişim 9 Ağustos 2010; "From Adonai to Yahweh: A Glossary of God's Names," *The Bible Study* (online), erişim 9 Ağustos 2010.

136) Bahsedilen alıntı oldukça problemli bir metindendir. Farklı yazmalarda pek çok farklı versiyonu bulunur. Daha fazla bilgi için bkz. Smith, *God in Translation*, 139.

137) İncil Tanrının çok sayıda mabuttan yalnızca biri olarak ortaya çıktığı çeşitli örnekler ihtiva eder. Psalm 82'de Yahve başka bir ilahi meclise katılır: "Tanrı ilahi mecliste yerini almıştı, tanrıların ortasında kararını açıklıyordu" yahut daha açık bir tercüme ile "Elohim El'in meclisine katılır ve elohim arasında kararını açıklar." Burada *elohim* hem tekil hem de çoğul isim olarak kullanılır. Yahve manasına gelmekle birlikte meclisteki diğer mabutlar anlamına da gelir. El yalnızca tanrılar meclisinin başıdır, daha önce bahsettiğimiz Elyon'un muhtemelen El'e işaret ettiğine dair başka kanıtlar da vardır. Başka bir yerde Musa sorar: "Yüce Tanrım, tanrılar arasında kim sana benzer?" (Ex. 15:11).

138) *The New Oxford Annotated Bible* NRSV'yi esas alır. "Tek tanrı inancına" dayalı okumada bile ayetlerin Yahve'nin başka insanların başka tanrıları olabileceğini kabul etmesini ima etmesi ilginçtir.

139) Dever, Wright, ve Smith gibi bazı araştırmacılar monoteizmi yalnızca İncil'in bu isimler vasıtasıyla halihazırda gelişmesi olarak görürler. Catherine Keller elohim'in Tanrıya ve onun tanrısal meclisine yahut üçlemeye işaret ettiğini öne süren bazı araştırmacıları zik-

reder: "The Pluri-Singularity of Creation," *Creation and Humanity: The Sources of Christian Theology*, ed. Ian A. McFarland (Louisville: Westminster John Knox Press, 2009). Bu görüşü destekleyen diğer pek çok araştırmacı ve amatör de mevcuttur, örneğin; "Is the Bible Polytheistic?" Tekton Education and Apologetics Ministry (online), erişim 9 Ağustos 2010, ve "Elohim = The Plural God," Believer's Web (online), 5 Mayıs 2003, erişim 9 Ağustos 2010.

140) Bkz. Cartledge, *Vows in the Hebrew Bible*.

141) Wright, *The Evolution of God*, 120–24.

142) "From Adonai to Yahweh: A Glossary of God's Names"; Wright, *The Evolution of God*, 110–15.

143) Asherah hakkında daha fazla bilgi için bkz. Dever, *Did God Have a Wife?*; Smith, *God in Translation*; and Wright, *The Evolution of God*, 118–20.

144) Dever, *Did God Have a Wife?*, 162; Othmar Keel and Christoph Uehlinger, eds., *Gods, Goddesses and Images of God in Ancient Israel*, trans. Thomas H. Trapp (Minneapolis: Fortress Press, 1998), 210–82 .

145) Meir Malul, "More on *Pahad Yishaq* (Genesis XXXI 42, 53) and the Oath by the Thigh," *Vetus Testamentum* XXXV, no. 2 (1985): 192–200.

146) Çok sayıda ağaçlar etrafında otlayan keçi, Asherah ve diğer tanrıça tasvileri için bkz. Fant and Reddish, *Lost Treasures of the Bible*; Keel and Uehlinger, *Gods, Goddesses and Images of God*, 210–82.

147) Dağdaki vaaz için ayrıca bkz. Matthew 5:33, Jo-Ann A. Brant, "Infelicitous Oaths in the Gospel of Matthew," *Journal for the Study of the New Testament* 63 (1996): 3–20; R. T. France, *The Gospel of Matthew*, The New International Commentary on the New Testament (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans, 2007); Akio Ito, "The Question of the Authenticity of the Ban on Swearing (Matthew 5:33–37)," *Journal for the Study of the New Testament* 43 (1991): 5–13; Jerome, *Commentary on Matthew*, trans. Thomas P. Scheck, The Fathers of the Church 117 (Washington, DC: Catholic University of America Press, 2008); Ulrich Luz, *Matthew 1–7: A Commentary*, trans. James E. Crouch (Minneapolis: Fortress Press, 2007); Barclay M. Newman and Philip C. Stine, *A Translator's Handbook on the Gospel of Matthew*, UBS Helps for Translators (New York: United Bible Societies, 1988); John Nolland, *The Gospel of Matthew: A Commentary on the Greek Text* (Grand Rapids, MI: William B. Eerd-

mans, 2005); Manlio Simonetti, ed., *Matthew 1–13*, Ancient Christian Commentary on Scripture New Testament la (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2001); Ben Witherington, *Matthew*, Smyth & Helwys Bible Commentary (Macon, GA: Smyth & Helwys, 2006); Augustine, *On the Sermon on the Mount, Book One*, trans. William Findlay, New Advent (online), erişim 10 Ağustos 2010; Thomas Aquinas, *Summa Theologica*, trans. Fathers of the English Dominican Province, New Advent (online), 10 Ağustos 2010; Philipp Melanchthon, *Verlegung etlicher unchristlicher Artikel Werke*, ed. Robert Stupperich (Gütersloh: Bertelsmann, 1951), aktaran Luz, *Matthew 1–7*, 267. İsa kavga kelimelerini ilahi mahkumiyete tabi tutarak seçip ayırmış gibi görünmektedir. Dağdaki vaazda geçmişte öldürmenin yasaklandığını beyan eder, hatta öfkeyi dile getiren rencide edici kelimelerinin yanı sıra öfkelenmenin kendisinden de men eder: "Ama ben size diyorum ki, kardeşine öfkelenen herkes yargılanacaktır. Kim kardeşine aşağılayıcı bir söz söylerse, Yüksek Kurul'da yargılanacaktır. Kim kardeşine ahmak derse, cehennem ateşini hak edecektir". (Matt.5:21-22). Herkesin bildiği bu pasajı izah etmek zordur. Aramice bir kelime olan *Raca* "boş kafalı" veya "ahmak" anlamına gelir ve araştırmacılar, terimin Yunancadaki "fool" ile nasıl mukayese edileceğinden emin değildir. İsa *raca* ve *fool*'un çok kötü hakaretler olduğuna ve öfke halinde söylenmemesine mi dikkat çekmektedir, yoksa Hıristiyanların *fool* (ahmak) gibi mülayim kelimeleri bile ağızlarına almaması gerektiğini mi salık vermektedir? Dolayısıyla bilim insanları Hıristiyanların ne derece bir cezaya çarptırılacaklarını da bilmemektedir. "Yargılanma", "Yüksek kurul" ve "Cehennem ateşi"nin aynı cezayı tanımlamanın farklı biçimlerine yahut daha korkunç bir cezaya tekabül etmesi beklenebilir mi?

148) Quakerlar için bkz. Margery Post Abbott, Mary Ellen Chijioke, Pink Dandelion, and John William Oliver, *Historical Dictionary of the Friends (Quakers)* (Lanham, MD: Scarecrow Press, 2003) ve Pink Dandelion, *An Introduction to Quakerism* (Cambridge, Cambridge University Press, 2007).

149) George Fox, *The Works of George Fox: Gospel Truth Demonstrated* (Philadelphia: Marcus T. C. Gould, 1831), vol. 5/ 2, 165.

150) Yeni Ahitte putperestlik halen baskılanan, hatta ölümünden sonra İsa inancının Musevi olmayanlar arasında yayılmaya başlaması açısından mühim bir kaygıdır. Çünkü halihazırda seçmek için çok sayıda başka tanrı vardır - nihayetinde İsa Roma İmpartorluğu'nda

yaşamıştı, ancak İsrailoğulları sapkınlığa düştükten ve yabancı tanrılarla mücadele sona erdikten sonra, bu histeri derecesindeki endişe İbranice İncil'in yayılmasıyla ortadan kalkacaktı.

151) Kirletme kavramı için bkz. Mary Douglas, *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*, 2nd ed. (New York: Routledge, 2002).

152) İbranice İncil'de bulunan çeşitli kelimeler nedeniyle utanan Talmud derleyicilerinin olduğu iddiasını da içeren İncil'de müstehcenlik hakkında daha fazla bilgi için bkz. Jeremy F. Hultin, *The Ethics of Obscene Speech in Early Christianity and Its Environment* , Supplements to Novum Testamentum 128 (Leiden: Brill, 2008) .

153) Joel M. Hoffman, *In the Beginning: A Short History of the Hebrew Language* (New York: New York University Press, 2004); Angel Saenz-Badillos, *A History of the Hebrew Language* , trans. John Elwolde (Cambridge: Cambridge University Press, 1993) .

154) S. H. Smith, "'Heel' and 'Thigh:'The Concept of Sexuality in the Jacob-Esau Narratives," *Vetus Testamentum* XL, no. 4 (1990): 464–73 .

155) Matthew Henry, "Commentary," Biblegateway.com, erişim 10 Ağustos, 2010 .

156) Scott F. Gilbert and Ziony Zevit, "Congenital Human Baculum Deficiency: The Generative Bone of Genesis 2:21–23," *American Journal of Medical Genetics* 101, no. 3 (2001): 284–85; John Kaltner, Steven L. McKenzie, and Joel Kilpatrick, *The Uncensored Bible: The Bawdy and Naughty Bits of the Good Book* (New York: Harper One, 2008), 1–11 .

157) Jerome T. Walsh, "You Shall Cut Off Her Palm? A Reexamination of Deuteronomy 25:11–12," *Journal of Semitic Studies* 49 (2004): 47–48; Kaltner, McKenzie, and Kilpatrick, *The Uncensored Bible*, 99–106 .

158) *The Poetical Worksof Sir David Lyndsay* (London: Longman, 1806), 161 .

159) Jerome 146.

Tanrının Uzuvları Üzerine Yemin Etme: Ortaçağlar

160) British Library, "Online Gallery Sacred Texts: Lindisfarne Gospels" (online), erişim 12 Mayıs 2010; Michelle P. Brown, *The*

Lindisfarne Gospels: Society, Spirituality and the Scribe (London: British Library, 2003), 16–83 .

161) Walter W. Skeat, ed., *The Gospel According to Saint Matthew* (Cambridge: Cambridge University Press, 1887) .

162) "Sard," *Middle English Dictionary*, 2001 ed.(online), erişim 25 Mayıs 2010. George Brown ve Dorothy Bray'a *sard* kelimesi için yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

163) John Palsgrave, *Lesclarissement de la langue francoyse*, ed. R. C. Alston, English Linguistics 1500–1800 (Menston, England: Scolar Press, 1969) .

164) *The Wycliffite Bible* (online), erişim 25 Mayıs 2010; ayrıca bkz.Mary Dove, *The First English Bible: The Text and Context of the Wycliffite Versions* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007).

165) Advertising Standards Authority, BBC, Broadcasting Standards Commission, and the Independent Television Commission, "Delete Expletives?" Ofcom.org, Aralık 2000, erişim 25 Mayıs 2010.

166) Pinker, *Stuff of Thought,* 339.

167) Geoffrey Hughes, *A History of English Words* (Malden, MA: Blackwell, 2000), 109–45; Seth Lerer, *Inventing English: A Portable History of the Language* (New York: Columbia University Press, 2007), 25–70; Richard M. Hogg, ed., *The Cambridge History of the English Language*, vol. 1: *The Beginnings to 1066* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992); Norman Blake, *The Cambridge History of the English Language*, vol. 2: *1066–1476* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992) ; Hans Sauer, "Glosses, Glossaries, and Dictionaries in the Medieval Period," *The Oxford History of English Lexicography* , ed. Anthony Paul Cowie (Oxford: Clarendon Press, 2009), 1:17–40.

168) Jean Flori, *Richard the Lionheart: King and Knight*, trans. Jean Birrell (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006), 7.

169) Ortaçağın bu şekilde dönemlendirilmesi tarihçiler arasında adeta standart haline gelmiştir. Benim yaptığım sınıflandırma doğrudan Sauer "Glosses, Glossaries and Dictionaries," 17'den alınmıştır.

170) Norbert Elias, *The Civilizing Process: Sociogenetic and Psychogenetic Investigations* , ed. Eric Dunning et al., trans. Edmund Jephcott , rev. ed. (Oxford: Blackwell, 2000).

171) "Nominale sive Verbale," ed. Walter Skeat, in *Transactions of the Philological Society, 1903–1906* (London: Kegan Paul, Trench, Trubner, 1906), 1–50.

172) Bu isimler *Middle English Dictionary*'de yer alır.

173) John Davies, "The Scourge of Folly," *The Complete Works of John Davies of Hereford*, ed. Alexander Grosart, 2 vols (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1878) .

174) *Ortus Vocabulorum*, ed. R. C. Alston, English Linguistics 1500–1800 123 (Menston, England: Scolar Press, 1968). The *Pictorial Vocabulary* (747–814), the *Nominale* (675–744), Abbot Ælfric sözlüğü (104–67), ve "a ners" (678) Thomas Wright, *Anglo-Saxon and English Vocabularies* , ed. Richard Paul Wulcker, 2nd ed., vol. 1 (London: Trubner, 1884)'de yer alır; *Catholicon Anglicum*, ed. Sidney J. H. Herrtage, EETS 75 (Millwood, NY: Kraus Reprint, 1973); *Promptorium Parvulorum* , ed. A. L. Mayhew, EETS Extra Series 52 (London: Kegan Paul, Trench, Trubner, 1908) .

175) Jack Anderson, *Watch this Space* and *Anitergium II Hohodowndownho*, by Phoebe Neville, *New York Times,* 17 Mart 1988.

176) Wright, *Anglo-Saxon and English Vocabularies,* 627.

177) *The Vulgaria of John Stanbridge and the Vulgaria of Robert Whittington*, ed. Beatrice White, EETS 187 (London: Kegan Paul, Trench, Trubner, 1932) .

178) Ortaçağda eğitim için bkz. Nicholas Orme, *Medieval Schools: From Roman Britain to Renaissance England* (New Haven: Yale University Press, 2006); Nicholas Orme, *Education and Society in Medieval and Renaissance England* (London: Hambledon Press, 1989). Ayrıca bkz. *The Babees Book* (gençler için manzum ve nesirden oluşan eğitici metinler derlemesidir, gençlerin öğrenmeleri gerektiği düşünülen önemli bilgileri içerir) ed. Frederick J. Furnivall, EETS 32 (New York: Greenwood Press, 1969). Ayrıca on altıncı yüzyıl başlarında eğitim konusunda tezimin üçüncü bölümüne göz atabilirsiniz: "Strong Language: Oaths, Obscenities, and Performative Literature Literature in Early Modern England," Ph.D. diss., Stanford University, 2003.

179) *The Vulgaria of John Stanbridge and the Vulgaria of Robert Whittington*, xv.

180) *Lanfrank's "Science of Cirurgie"*, ed.Robert v. Fleischhacker (London: Kegan Paul, Trench, Trubner, 1894), 173. Müstehcen kelimeleri kayda değer bulmayan tıp metinleri örnekleri için bkz. "balocke codde," "pyntell," ve "ars" *The Middle English Version of William of Saliceto's Anatomia*, ed. Christian Heimerl (Heidelberg: Winter, 2008), 45, 47, 53; "the ersse" in John Arderne's *Treatises of Fistulain Ano*, ed. D'Arcy Power, EETS 139 (London: Kegan Paul, Trench, Trubner,

1910); ve Juhani Norri, *Names of Body Parts in English, 1400–1550* (Helsinki: Finnish Academy of Science and Letters, 1998).

181) *Lanfrank's "Science,"* 176.

182) Chaucer, "The Manciple's Tale," *The Riverside Chaucer*, 256, 311–12.

183) Lynne Forest-Hill, *Transgressive Language in Medieval Drama: Signs of Challenge and Change* (Burlington, VT: Ashgate, 2000), 34.

184) "Southerne," *Middle English Dictionary*, erişim 25 Temmuz 2012.

185) Wright, *Anglo-Saxon and English Vocabularies,*Thomas Ross, "Taboo-Words in Fifteenth-Century English," *Fifteenth Century Studies: Recent Essays*, ed. Robert F. Yeager (Hamden, CT: Archon Books, 1984), 137–60, *Middle English Dictionary.*

186) *Middle English Dictionary*; Ross, "Taboo-Words," 153; Eve Salisbury, ed., "A Talk of Ten Wives on Their Husbands' Ware," Teams Middle English Texts Series (online), erişim 27 Eylül 2010.

187) Hakaret ve tekdir gibi söz aracılığıyla işlenen suçlar için bkz. *Venomous Tongues: Speech and Gender in Late Medieval England* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006) ; Edwin Craun, *The Hands of the Tongue: Essays on DeviantSpeech*, Studies in Medieval Culture XLVII (Kalamazoo, MI: Medieval Institute, 2007); Derek Neal, "Husbands and Priests: Masculinity, Sexuality, and Defamation in Late Medieval England"; Ruth Mazo Karras, "The Latin Vocabulary of Illicit Sex in English Ecclesiastical Court Records," *Journal of Medieval Latin* 2 (1992): 1–17 ; L. R. Poos, "Sex, Lies, and the Church Courts of Pre-Reformation England," *Journal of Interdisciplinary History* XXV, no.4 (Spring 1995): 585– 607; ve J. H. Baker, *An Introduction to English Legal History*, 3rd. ed. (London: Butterworths, 1990).

188) Frederic William Maitland, *Select Pleas in Manorial and Other Seignorial Courts*, vol. 1 (London: Bernard Quaritch, 1889).

189) Rokker davası için bkz. Kim Phillips, *Medieval Maidens: Young Women and Gender in England, 1270–1540* (Manchester: Manchester University Press, 2003). Elizabeth Whyns'in kullandığı kelimeler için bkz. "Sex, Lies, and the Church Courts," 593. Wybard'ın saldırısı için bkz. Derek G. Neal, *The Masculine Self in Late Medieval England* (Chicago: University of Chicago Press, 2008).

190) *Morte Arthure*, ed. Edmond Brock, EETS 8 (London: Kegan Paul, Trench, Trubner, 1871).

191) C. S. Lewis, *Studies in Words* (Cambridge: Cambridge University Press, 1967), 21–23.

192) Mahkeme sicilleri gerçek hayatta kullanılan hakaretler için değerli kayıtlar sağlar, fakat onların da bazı sınırlılıkları vardır. Büyük ihtimalle *whore* (fahişe) kadınlar, *false* (düzenbaz) erkekler için en yaygın hakaretlerdi, çünkü hakaret davaları çoğunlukla beraberinde fiziksel zarara neden olacak potansiyle sahip kelimelerle ilgiliydi. Kişiye katran çalınması iffetsizliğe işaret ettiğinden evlenmemiş bir kızın evde kalmasına, evli bir kadının zina suçlaması ile mahkeme huzuruna çıkarılmasına; saygın bir erkeğin haysiyetsiz olarak nitelendirilmesine ve çiftliğini yahut ticari itibarını kaybetmesine mal olabilirdi. Başka aşağılayıcı kelimelerin de var olması ve fakat hakaret davasına dayanak teşkil etmedikleri için mahkeme sicillerinde karşımıza çıkmamış olmaları da ihtimal dahilindedir. Tekdir ve hakaret etme amaçlı kelimelerle saldırı gibi diğer sözle hakaret suçları whore (fahişe) ve düzenbaz (false) ile aynı şekilde kullanılsa, elbette ayrıca belirtilirlerdi.

193) Jos Koldeweij, "'Shameless and Naked Images:' Obscene Badges as Parodies of Popular Devotion," *Art and Architecture of Late Medieval Pilgrimage in Northern Europe and the British Isles*, ed. Sarah Blick ve Rita Tekippe (Leiden: Brill, 2005), 493–510; Susan Signe Morrison, "Waste Space: Pilgrim Badges, Ophelia and Walsingham Remembered," *Walsingham in Literature and Culture from the Middle Ages to Modernity*, ed. Dominic Janes ve Gary Waller (Burlington VT: Ashgate, 2010), 49–66; Anthony Weir, "Satan in the Groin," Beyond-the-Pale.org.uk, erişim 25 Temmuz 2012.

194) Morrison, "Waste Space," 57.

195) Mark Girouard, *Life in the English Country House* (New York: Penguin, 1978); Diana Webb, *Privacy and Solitude in the Middle Ages* (London: Hambledon Continuum, 2006); Lena Cowen Orlin, *Locating Privacy in Tudor London* (Oxford: Oxford University Press, 2007); Ian Mortimer, *The Time Traveler's Guide to Medieval England* (New York: Simon & Schuster, 2010); Margaret Wade Labarge, *A Baronial Household of the Thirteenth Century* (New York: Barnes and Noble, 1965); Maryanne Kowaleski, ed., *Medieval Domesticity: Home, Housing, and Household in Medieval England* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008); C. M. Woolgar, *The Great Household in Late Medieval England* (New Haven: Yale University Press, 1999).

196) Elias, *The Civilizing Process*, 110.

197) Ibid., 111.

198) Melitta Weiss Adamson, *Food in Medieval Times* (Westport, CT: Greenwood Press, 2004).

199) *The Boke of Curtasye,* Frederick James Furnivall, *Early English Meals and Manners* (London: Kegan Paul, Trench,Trubner, 1868), 175–205.

200) Hugh Rhodes, *The Boke of Nurture for Men,Servants, and Children* (London, 1545), Early English Books Online, erişim 25 Temmuz 2012.

201) Erasmus, *The Correspondence of Erasmus: Letters 1356 to 153*, trans. R. A. B. Mynors and Alexander Dalzell (Toronto: University of Toronto Press, 1992), 10:471.

202) *Beowulf: An Updated Verse Translation*, trans. Frederick Rebsamen (New York: Harper Collins, 2004), 1793–99.

203) Elias, *The Civilizing Process*, 139.

204) Ruth Mazo Karras, *Sexuality in Medieval Europe: Doing unto Others* (New York: Routledge, 2005), 153.

205) P. J. P. Goldberg, ed., *Women in England c. 1275–1525* (Manchester: Manchester University Press, 1995), 62.

206) Elias, *The Civilizing Process*, 60.

207) Chaucer, "General Prologue," *The Riverside Chaucer*, 504.

208) Chaucer, "The Miller's Tale," *The Riverside Chaucer*, 687–743.

209) Larry D. Benson, "The 'Queynte' Punnings of Chaucer's Critics," *Studies in the Age of Chaucer, Proceedings of the New Chaucer Society, no. 1, 1984: Reconstructing Chaucer* , ed. Paul Strohm and Thomas J. Heffernan (Knoxville: University of Tennessee Press, 1985), 33, 36, 43.

210) *The Canterbury Tales*, Cambridge Ii.3.26, Cambridge University Library, Cambridge.

211) Bu türden metinler için bkz. Edwin Craun's *Lies, Slander and Obscenity in Medieval English Literature: Pastoral Rhetoric and the Deviant Speaker* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).

212) St. Augustine, *City of God*, trans. P. Levine, vol. 4 (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1965), Book 14, Chapters 23–24.

213) "Müstehcen ve müstehcenlik terimleri, Latince retorik geleneğinin parçası ve sahası olmalarına rağmen - modern dillere dönüşerek aktarımları vasıtasıyla - anadillerin sözlüklerine Ortaçağın sonuna kadar girmediler". Ziolkowski, *Obscenity*, 16.

214) *Speculum Christiani*, ed. Gustaf Holmstedt, EETS 182 (Oxford: Humphrey Milford, Oxford University Press, 1933), 58.

215) *Jacob's Well*, ed. Arthur Brandeis, EETS 115 (London: Kegan Paul, Trench, Trubner, 1900), 1:53.

216) *Ayenbite of Inwit or Remorse of Conscience*, vol. 1, ed. Pamela Gradon, EETS 23 (London: Oxford University Press, 1965) .

217) *Ayenbite*, 46.

218) R. Howard Bloch, "Modest Maids and Modified Nouns: Obscenity in the Fabliaux," *Obscenity: Social Control and Artistic Creation in the European Middle Ages*, ed. Jan M. Ziolkowski (Leiden: Brill, 1998), 305 .

219) Andrew Marvell, "To His Coy Mistress," *The Oxford Book of English Verse: 1250–1900*, ed. Arthur Quiller-Couch(n.p., 1919), online at Bartleby.com, erişim 27 Eylül 2010.

220) Ortaçağda müstehcenliğin mekanı İngilizce değil, Fransızcadır. On üçüncü yüzyılda manzum masal (fabliau) olarak adlandırılan edebi tür *Le Chevalier qui fi st parler les Cons* (.mcık Muhabbeti Yapan Şövalye) ve *Cele qui se fi st foutre sur la fosse de son mari* (Kocasının Kabri Başında Karısını S.ken Adam) vb. başlıklı hikâyeler ihtiva eder, bu hikâyelerde foutre (s.kmek) ve con (.mcık) gibi kelimeler modern anlamı açısından "müstehcen" gibi görünebilir. Çeşitli *manzum masallar* (fabliaux) ve 1275'lere tarihlenen *Gülün Romansı* (The Romance of Rose) kadınların *coillons* (t.şaklar) gibi kelimeleri kullanmasının edepsizlik olup olmadığı ile alakalıdır ve kelimenin gelişen bir tabu olduğunu gösterir. Erkekler için elbette böyle bir tabu yoktur - uyarı kadınları hedef alır. Chaucer uzmanı Charles Muscatine müstehcenlik kavramının bu dönemde henüz yeni ortaya çıktığını öne sürer: "Bizim müstehcen olduğunu düşündüğümüz pek çok manzum masalın (fabliau) kelime seçimi, kendi dönemleri açısından o kadar da müstehcen olmayabilir. Manzum masalın (fabliau) cinselliğe ilişkin dili çoğu zaman şaşırtıcı biçimde edepsizlik ve kişisel farkındalıktan âridir. Sıklıkla normal bir kelime, nispeten tabulardan arındırılmış bir kültürün düşünce ürünü olmayan dili gibi ağıza alınırlar, ayrıca dolaylı olarak cinselliği çağrıştırdıklarından muhtelif biçimlerde zevk verirlerdi. Kelime seçimine dair üretilmiş, icat edilmiş veya muhtemelen yeniden icat edilmiş saray normlarının ortaya çıkması...ile on ikinci ve on üçüncü yüzyıllarda yeni bir müstehcen yahut argo dilin doğması aynı zamanda gerçekleşmiş olmalıdır." Manzum masallar (fabliaux) İngiltere ve Normandiya'nın

ayrılma dönemine dayanır, müstehcenliğin gelişimi Normandiya Fransızcasında on üçüncü yüzyılda başlarken, İngilizcede daha sonra olacaktır. Bkz. Charles Muscatine, "The Fabliaux, Courtly Culture, and the (Re)Invention of Vulgarity," *Obscenity: Social Control and Artistic Creation in the European Middle Ages*, ed. Jan M. Ziolkowski (Leiden: Brill, 1998), 281–92.

221) Feodal sistem için bkz. Jeffrey L. Forgeng and Will McLean, *Daily Life in Chaucer's England*, 2nd ed. (Westport, CT: Greenwood Press, 2009); W. L. Warren, *Henry II* (London: Methuen, 1991); "Oath," *Encyclopedia of the Middle Ages* , ed. Andre Vauchez, Barrie Dobson, Michael Lapidge, trans. Adrian Walford (Chicago: Fitzroy Dearborn, 2000).

222) Fetih için bkz. Simon Schama, *A History of Britain: At the Edge of the World?* (New York: Hyperion, 2000), 86; Kari Ellen Gade, "Northern Light on the Battle of Hastings," *Viator* 28 (1997); De Re Militari: T*he Society for Medieval Military History* (online), erişim 28 Haziran 2010.

223) Kişinin masumluğu hakkında ettiği yeminin dürüstlüğüne dair yemin etme ve işkence ile yargılama için bkz. Richard Firth Green, *A Crisis of Truth: Literature and Law in Ricardian England* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999); Frederic William Maitland, *The Constitutional History of England* (Cambridge: Cambridge University Press, 1961); Baker, *An Introduction to English Legal History* .

224) *Christiana de Dunelmia: The Calendar of the Early Mayor's Court Rolls*, ed. H. A. Thomas (Cambridge: Cambridge University Press, 1924), xxx–xxxi.

225) Miles Coverdale, *A Christen Exhortation unto Customable Swearers* (London: W. Hill, 1548), 20.

226) Bohemya'da vaiz Jan Hus'un liderliğini yaptığı hareket, Lollard'ın çağdaşıdır. Hus Lollard'lardan ilham alan teolog John Wyclif taraftarıdır. Hus 1415'de kazığa bağlanarak yakılmıştı. İdam edilmeden önce Wyclif ölmüştü, onun kemikleri de topraktan çıkartıldı ve 1428'de yakıldı. Anne Hudson, *The Premature Reformation: Wycliffite Texts and Lollard History* (Oxford: Clarendon Press, 1988) ve *English Wycliffite Writings*, rev. ed. (Toronto: University of Toronto Press, 1997).

227) *English Historical Reprints*, ed. W. Dawson Johnston - Jean Browne Johnston (Ann Arbor: Sheehan, 1896), 27.

228) John Foxe, *Actes and Monuments*, ed. George Townsend (New York: AMS Press, 1965); Norman P. Tanner, ed.*Heresy Trials in the Diocese of Norwich, 1428–31*, Camden Fourth Series 20 (London: Royal Historical Society, 1977) .

229) Hudson, *Selections*, I.

230) Foxe, *Actes and Monuments*, 540, 593.

231) Henry G. Russell, "Lollard Opposition to Oaths by Creatures," *American Historical Review* 51, no. 4 (1946): 668–84.

232) Foxe, *Actes and Monuments,* 249–85.

233) Hughes, *Swearing,* 60.

234) Robert of Brunne, *Handlyng Synne*, ed. Frederick James Furnivall, EETS 119 ve 123, 2 vol. (London: Kegan, Paul, Trench, Trubner & Co., 1901–3), 2700–734.

235) Pinker, *Stuff of Thought*, 341.

236) Chaucer, "The Pardoner's Tale," *The Riverside Chaucer*, 629–50.

237) "On the Twenty-Five Articles", John Wyclif, *Selected Works*, ed. Thomas Arnold (Oxford: Clarendon Press, 1871), III:483.

238) *Jacob's Well*, 153.

239) Hudson, *Selections*, I.

240) Stephen Hawes, *The Conversion of Swerers* (London, 1509) , Early English Books Online, erişim 15 Mayıs 2012.

241) Woodburn O. Ross, ed., *Middle English Sermons*, EETS 209 (London: H. Milford, Oxford University Press, 1940), vaaz 22.

242) Bkz. Miri Rubin, *Corpus Christi: The Eucharist in Late Medieval Culture* (Cambridge: Cambridge University Press, 1991) ; Hudson, *Selections*, 142; Eamon Duffy, *The Stripping of the Altars: Traditional Religion in England 1400–1580* (New Haven: Yale University Press, 1992), 91–130.

243) *Handlyng Synne* 9981–10072. Diğer "Kutsal ekmek" kıssaları için bkz. *Mirk's Festial*, ed.Theodor Erbe, EETS 96 (extra series) (London: Kegan, Paul, Trench, Trubner, 1905), 170–71; 173, ve *The Mirrour of the Blessed Lyf of Jesu Christ,* ed.Lawrence F. Powell (Oxford: Clarendon Press, 1908), 308–9. Ayrıca bkz. Duffy, *The Stripping of the Altars* 91–109. Bu kıssalar ekmek ve şarap ayininin Ortaçağda yapılış biçimini bir bağlama yerleştirmede yarar sağlar.

244) *Gesta Romanorum*, ed. Sidney Herrtage, EETS 33 (extra series) (London: Kegan, Paul, Trench, Trubner, 1879), 409–10. "Yemin edenlerden şikayetçi olma" ifadesi Rosemary Woolf 'a aittir.

Bkz. *English Religious Lyric in the Middle Ages* (Oxford: Clarendon Press, 1968), 395, Bu türden daha fazla şikayet için ayrıca bkz. Elaine Scarry, *The Body in Pain: Making and Unmaking the World* (New York: Oxford University Press, 1985) toplumların en etkili biçimde kültürel yapılarını ve diğer "hakikatleri" meşrulaştırmada "bütünüyle gerçek bir madde" olması nedeniyle, insan bedenine ne sıklıkla başvurduklarını değerlendiren bir çalışmadır.

245) Duffy, *The Stripping of the Altars*, 91–92.

246) Ibid., 110.

247) Ibid., 97.

248) Ibid., 103.

249) John Downame, *Four Treatises, tending to dissuade all Christians from 4 no lesse hainous then common sinnes* (London, 1608).

250) G. R. Owst, *Literature and Pulpit in Medieval England* (New York: Barnes & Noble, 1961), 416.

4. Bölüm Müstehcenliğin Yükselişi: Rönesans

251) Gregoryen Takvimi bugün dünyanın pek çok yerinde kullanılan bir tavkvimdir. Julyen takvimin yerini almış, yılın süresinin kısmen yanlış hesaplanması nedeniyle ekinoks tarihleri öne ve daha da öne çekilmiştir. İngiltere ve İngiltere'ye bağlı ülkeler 1752'de bu takvimi kabul etmişlerdir.

252) 27 Eliz.c.2. Charles Dodd, M. A. Tierney, *Dodd's Church History of England, from the Commencement of the Sixteenth Century to the Revolution in 1688*, vol. 4 (London: C. Dolman, 1839–43).

253) Bu söz muhtelif biçimlerde Benjamin Disraeli yahut Moses Hadas'a atfelidilir.

254) Bu değişiklikler İngiliz halkını etkilemişti. Daha fazla bilgi için bkz. Eamon Duffy, *The Stripping of the Altars: Traditional Religion in England 1400–1580* (New Haven: Yale University Press, 1992).

255) Pius V, "Regnans in Excelsis," Papal Encyclicals Online, erişim 14 Şubat 2011.

256) "Penal Laws," *Catholic Encyclopedia*, ed. Charles G. Herbermann et al. (1907–1912), online New Advent, erişim 14 Şubat 2011. Küçük heykeller şunlardır: 1571—13 Eliz. c. 1 ve 13 Eliz. c. 2; 1581—23 Eliz. c. 1; 1587—35 Eliz. c. 2.

257) Esir alınması ve yargılanmasını içeren Southwell'in hayatı

ile ilgili muhtelif anlatılar vardır. Christopher Devlin, *The Life of Robert Southwell: Poet and Martyr* (London: Longmans, Green, 1956); Pierre Janelle, *Robert Southwell: A Study in Religious Inspiration* (London: Sheed and Ward, 1935); F. W. Brownlow, *Robert Southwel,* Twayne's English Authors Series 516 (New York: Twayne, 1996).

258) Duffy, *The Stripping of the Altars*, 338.

259) Peşinen yemin (oath ex officio) için bkz. Janelle, *Robert Southwell*; Devlin, *Life of Robert Southwel*; Christopher Hill, *Society and Puritanism in Pre-Revolutionary England* (New York: Schoken Books, 1964), 348.

260) Hill, *Society and Puritanism*, 330.

261) Scott R. Pilarz, *Robert Southwell and the Mission of Literature 1561–1595: Writing Reconciliation* (Burlington, VT: Ashgate, 2004), 236; Alice Hogge, *God's Secret Agents: Queen Elizabeth's Forbidden Priests and the Hatching of the Gunpowder Plot* (New York: Harper Collins, 2005), 232.

262) Southwell'in müphem/kaçamak konuşma tekniği Janelle'de yer alır, *Robert Southwell*, 81; Cizvitlerin kaçamak kelimelere dair görüşleri için bkz. Perez Zagorin, *Ways of Lying: Dissimulation, Persecution, and Conformity in Early Modern Europe* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990), 169–70; Robert Parsons, *A Treatise Tending to Mitigation*, English Recusant Literature 1558–1640 (Ilkley, England: Scolar Press, 1977), 340.

263) Brownlow, *Robert Southwell*, 20; Janelle, *Robert Southwell*, 81–82.

264) William Camden, *The History of the Most Renowned and Victorious Princess Elizabeth, Late Queen of England* (1688), 344. Southwell'in ölümü için bkz. Devlin, *Life of Robert Southwell*, 323; Pilarz, *Robert Southwell* , 278–80; Hogge, *God's Secret Agents*, 188–90.

265) Christopher Bagshaw, *A Sparing Discoveries of Our English Jesuits* (1601), 11–12.

266) Hudson, *The Premature Reformation*, 281.

267) Gavin Koh, ed., *The Thirty-Nine Articles of Religion*, 29 Kasım, 1999, http://gavvie.tripod.com/39articles/articles.html, erişim 19 Mart, 2011.

268) Robert Parsons, *The Third Part of a Treatise, Intitled of Three Conversions of England* (St. Omer, 1604), 134.

269) William Vaughan, *The Spirit of Detraction, Conjured and Convicted in Seven Circles* (London,1611), 123.

270) Bkz. Hill, *Society and Puritanism*, 382–419.

271) Ibid., 411.

272) Hill, *Society and Puritanism*, 399.

273) Ibid., 418.

274) Robert Boyle, *A Free Discourse Against Customary Swearing* (London: John Williams, 1695); Michael Hunter, *Robert Boyle 1627–1691: Scrupulosity and Science* (Woodbridge, Suffolk: Boydell Press, 2000), 64–68.

275) Peter Brimacombe, *All the Queen's Men: The World of Elizabeth I* (New York: St. Martin's Press, 2000), 118; Alison Weir, *The Life of Elizabeth I* (New York: Ballantine 1999), 166, 427.

276) John Harington, "An Apologie of Poetrie," preface to Ludovico Ariosto, *Orlando Furioso* (1591), *Ancient Critical Essays upon English Poets and Poesy*, ed. Joseph Haslewood (London: Robert Triphook, 1815), II:138–39.

277) John Marston, "The Metamorphosis of Pigmalion's Image," *Poems*, ed. Arnold Davenport (Liverpool: Liverpool University Press, 1961).

278) Thomas Nashe, *Nashe's Lenten Stuff*, ed. Charles Hindley (London: Reeves and Turner, 1871), 14.

279) Thomas Thomas, *Dictionarium linguae Latinae et Anglicanae* (London, 1587).

280) Janet Bately, "Bilingual and Multilingual Dictionaries of the Renaissance and Early Seventeenth Century," *The Oxford History of English Lexicography*, ed. Anthony Paul Cowie (Oxford: Clarendon Press, 2009), 1:41.

281) Desiderius Erasmus, *Copia: Foundations of the Abundant Style*, trans. Betty I. Knott, *Collected Works of Erasmus* (Toronto: University of Toronto Press, 1978), 24:302.

282) Thomas Elyot, *Dictionary* (London, 1538) , sig. Aiiir. Ayrıca bkz. 1531 *The Boke Named the Governour*, ed. R. C. Alston, English Linguistics 1500–1880, 246 (Menston, England: Scolar Press, 1970), 51.

283) Elyot, *Governour*, 51v.

284) Ibid., 17r.

285) Elyot, *Dictionary*, "Lectoribus vere doctis."

286) Kadının kapısı için bkz. James T. Henke, *Gutter Life and Language in the Early "Street" Literature of England: A Glossary of Terms and Topics Chiefly of the Sixteenth and Seventeenth Centuries*

(West Cornwall, CT: Locust Hill Press, 1988) .

287) John Florio, *A Worlde of Wordes* (1598), Anglistica & Americana 114 (Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1972) ; Palsgrave, *Lesclarcissement de la Langue Francoyse.*

288) La Cazzaria için bkz. Ian Moulton, *Before Pornography: Erotic Writing in Early Modern England* (Oxford: Oxford University Press, 2000), 147–48.

289) Edward Wilson, "A 'Damned F ... in Abbot' in 1528: The Earliest English Example of a Four-Letter Word," *Notes and Queries* 40, no. 1 (1993): 29–34; Jesse Sheidlower, *The F Word* , 3rd ed. (New York: Oxford University Press, 2009), 139–40.

290) William Dunbar, "In Secreit Place This Hyndir Nycht," *The Makars: The Poems of Henryson, Dunbar and Douglas*, ed. Jacqueline Tasioulas (Edinburgh: Canongate Books, 1999), 569.

291) Thomas Wright - James Orchard Halliwell, eds., *Reliquiae Antiquae: Scraps from Ancient Manuscripts* (London: John Russell Smith, 1845), 1:91; Sheidlower, *The F Word*, 83 .

292) Michael Quinion, "Naff," World Wide Words, 26 Ocak 2008 (online), erişim 27 Temmuz 2012.

293) Sheidlower, *The F Word*, viii–xii .

294) Örnekler için bkz. Bridget Cusack, ed., *Everyday English 1500–1700* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1998), 12, 22, 26; Colette Moore, "Reporting Direct Speech in Early Modern Slander Depositions," *Studies in the History of the English Language: A Millennial Perspective* , ed. Donna Minkova and Robert Stockwell (Berlin: Mouton de Gruyter, 2002) .

295) B. S. Capp, *When Gossips Meet: Women, Family and Neighborhood in Early Modern England* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 189 .

296) "The Flyting of Dumbar and Kennedie," *The Makars: The Poems of Henryson, Dunbar and Douglas*, ed. Jacqueline Tasioulas (Edinburgh: Canongate Books, 1999), 338–51.

297) Norbert Elias, *The Civilizing Process: Sociogenetic and Psychogenetic Investigations*, ed. Eric Dunning et al., trans. Edmund Jephcott , rev. ed. (Oxford: Blackwell, 2000), 118.

298) Duffy, *The Stripping of the Altars* , 288, 570; ayrıca bkz. Mary C. Mansfield, *The Humiliation of Sinners: Public Penance in Thirteenth-Century France* (Ithaca: Cornell University Press, 1995).

299) Heidi Brayman Hackel, *Reading Material in Early Modern*

England: Print, Gender, and Literacy (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 46.

300) Skipp'in analizi için bkz. Lena Cowen Orlin, *Elizabethan Households: An Anthology* (Washington, DC: Folger Shakespeare Library, 1995), 81–82.

301) Bill Bryson, *At Home: A Short History of Private Life* (New York: Doubleday, 2010), 58–59.

302) Girouard, *Life in the English Country House,* 56–57; John Harington, *The Metamorphosis of Ajax*, ed. Elizabeth Story Donno (London: Routledge and Kegan Paul, 1962), 57, 82, 85, 89, Tony Rivers, Dan Cruickshank, Gillian Darley, Martin Pawley, *The Name of the Room: A History of the British House and Home* (London: BBC Books, 1992), 93–95; Lucinda Lambton, *Temples of Convenience and Chambers of Delight* (London: Pavilion Books, 1995), 6–14.

303) "Sirreverence," *OED* (online).

304) Lambton, *Temples of Convenience*, 38.

305) Girouard, *Life in the English Country House*, 56.

306) Orlin, *Elizabethan Households*, 3.

307) Nicholas Cooper, "Rank, Manners and Display: The Gentlemanly House, 1500–1750," *Transactions of the Royal Historical Society*, sixth series, 12 (2002): 297.

308) Mahremiyet ve mahremiyete uygun koşulların talep edilmesi dolayısıyla mimari görüşlerin değişiminin bilimsel bir özeti için bkz. Orlin, *Locating Privacy*, 66–111.

309) Gördüğüğümüz gibi çok oturaklı helalarda utanma duygusu elbette günümüzdeki düzeyde değildi. Mahremiyet ve utanma duygusu eylemden ziyade zihinde ortaya çıkardı. Özellikle Londra'daki orta ve alt tabakanın konakladıkları yerler kalabalıktı, kağıt kadar ince duvarlar yahut birkaç tahta döşemeyle yapılara yeni odalar eklenirdi. Mahkeme kayıtları çok sayıda zina ve gayrı meşru ilişki kaydı içerir. Örneğin John Morris'in yaşlı komşusu, kapı pervazı ile kendi kapısı arasındaki boşluktan röntgencilik yaparak, onu bir kızla iş üstündeyken dikizlemeye çalışmıştı. Gayrı meşru ilişki yaşayan Sara Bonivall ve John Crosbie'yi, Crosbie'nin evinin bitişiğindeki komşusu duvardaki delikten görmüştü. Bu ve benzeri davalarda, Londra'da erken modern dönemde insanlar Ortaçağdan bile daha az mahremiyete sahipmiş gibi görünür, Londra o dönemde iş arayan insanlar dolayısıyla kalabalıklaşmamıştı ve taşradan gelenler kente özgü tuvaletlerdense çok daha mahrem olan bir çalılığın arkasını

yeğlemiş olabilirlerdi. Orlin, *Locating Privacy*, 152–55.

310) Elias, *The Civilizing Process*, 117.

311) Hurault ve Elizabeth için bkz. Valerie Traub, *The Renaissance of Lesbianism in Early Modern England* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 139.

312) Rivers et al., *The Name of the Room*, 73–74.

313) Harington, *Metamorphosis*, 91, 98.

314) *The Workes of our Antient and lerned English Poet, Geffrey Chaucer* (London, 1598), Early English Books Online. Alıntı yaptığım giriş bölümü aslında tiyatro alanında John Fletcher ile birlikte çalışan ünlü oyun yazarı Francis Beaumont tarafından yazılmıştır, fakat Speght edisyonu içinde yer aldığı için kolaylık sağlaması açısından Speght'in girişi şeklinde kaynak gösterdim.

315) *The Whole Works of Homer* (London, 1616), Early English Books Online. Chapman daha önce de *İlyada*'nın muhtelif edisyonlarını yayınlamış ve onlarda da sadece bir defa bir kişiyi "kerkenez (windfucker) olarak nitelendirmişti. Benim açımdan saygıdeğer bir yazarın kusursuz kabul edilen çalışmasında bu kelimeye rastlamak şaşırtıcıydı.

316) Bütün alıntılar için bkz. *The Riverside Shakespeare*, ed. G. Blakemore Evans (Boston: Houghton Mifflin, 1974). *The Merry Wives of Windsor:* IV, I; III, iii; *Henry V:* III, iv; *Hamlet:* III, ii; "tun-dish" in *Measure for Measure:* III, ii; "bauble" *Romeo and Juliet*: II, iii; "cod's head)" *Othello:* II, i. Gordon Williams en makul değerlendirmeyi yapar, ona göre "cod's head " ahmak kocaya, ve "salın- on's tail," sevgiliye gösterilen ihtimama işaret eder. Bkz. *A Dictionary of Sexual Language and Imagery in Shakespearean and Stuart Literature*, 3 vols. (London: Athlone Press, 1994), 493.

317) *Romeo ve Juliet*'te, perde 2 sahne I'de Mercutio Rosaline'in şeyinin açık olmasını dileyerek Romeo'ya sataşır. Metinden Mercutio'nun "open-arse (açık göt)," yani muşmulayı kastettiği anlaşılır, fakat oyunun basılı halinde kelime yer almaz ve hüsnü tabirini kullanmak "open et caetera" (Q1) yahut Folio'da olduğu gibi kelimenin geçtiği yeri boş bırakmak tercih edilmiştir: "O that she were an open, or thou a Poprin Pear (Açık..., sen armut!)". Oyuncunun sahnede "open-arse" dediğini düşünüyorum, Shakespeare'in çağdaşı olan yazarlar bu türden bir müstehcen dili kullandılar, gerçi oyuncu kelimeyi açıkça söylemese de "götü" ima etmesi mümkün olabilirdi. Bu konuda daha fazla bilgi için sonraki bölüme bakınız.

318) *Epicene, or the Silent Woman* (1609), I, iv; "Turd in your teeth": *Bartholomew Fair* (1614, pub. 1631), I, iv; "Marry, shit o' your hood": *Bartholomew Fair*, IV, iv; "Kiss the whore": *Bartholomew Fair*, V, v.

319) Bkz. Richard Dutton, *Mastering the Revels: The Regulation and Censorship of English Renaissance Drama* (London: Macmillan, 1991).

320) *The Famous Victories of Henry the Fifth* (London, 1598), Early English Books Online.

321) Shakespeare'de yeminin sansürlenmesi için bkz. Gary Taylor's "'Swounds Revisited," *Shakespeare Reshaped, 1606–1623* (Oxford: Clarendon Press, 1993), 51–106. Ben oldukça karmaşık olan konuyu özetledim.

322) *The Dramatic Records of Sir Henry Herbert*, ed. Joseph Quincy Adams (New Haven: Yale University Press, 1917), 22 .

323) Araştırmacılar Herbert'in oyunu sadece müstehcen olduğu için mi yaktığı konusunu tartışmaktadır. Pek çoğu Katoliklik Karşıtı belden aşağı vuran bir hiciv niteliği taşıması gibi başka sebepler üzerinde de durur. Bkz. Richard Dutton, *Licensing, Censorship and Authorship in Early Modern England* (New York: Palgrave, 2000), 51–61.

324) Karen Harvey, *Reading Sex in the Eighteenth Century: Bodies and Gender in English Erotic Culture* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 36–38; Deana Heath, *Purifying Empire: Obscenity and the Politics of Moral Regulation in Britain, India, and Australia* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 51. Curll "müstehcen yazılı iftira" suçu nedeniyle idam edilen ilk kişidir ve müstehcenlik genel hukuk dahilinde yasal düzenlemeye tabi tutulan tamamen yeni bir kategoridir. 1680'lerde yayıncılar "müstehcen ve şehvet uyandıran kitapları" yayınladıkları için önce para cezasına çarptırıldılar, bu basım öncesi lisanslama sisteminin sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Nihayetinde Rochester'in *Sodom* (1684) ve *The School of Venus*'ü (1680) müstehcen ve şehvet uyandırıcı oldukları gerekçesiyle yasaklandı.

325) Ranterlar hakkında bkz. Christopher Hill, *The World Turned Upside Down: Radical Ideas During the English Revolution* (Ne York: Penguin Books, 1991); A. L. Morton, *The World of the Ranters: Religious Radicalism in the English Revolution* (London: Lawrence & Wishart, 1970); J. C. Davis, *Fear, Myth, and History: The Ranters and the Historians* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986).

326) *The Ranters Ranting* (London 1650), 4, Early English Books Online.

327) *The Ranters Ranting*, 6.

5. Bölüm Hüsnü Tabir Çağı: On Sekizinci ve On Dokuzuncu Yüzyıllar

328) Rochester'ın tüm şiirleri için bkz. *John Wilmot, Earl of Rochester: The Poems and Lucina's Rape*, ed. Keith Walker and Nicholas Fisher (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010).

329) Francis Grose, *A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* (London: S. Hooper, 1785), 18.

330) Walker and Fisher, introduction to *John Wilmot*, xviii; Arthur Malet, *Notices of an English Branch of the Malet Family* (London: Harrison & Sons, 1885), 48–49.

331) Tony McEnery, *Swearing in English: Bad Language, Purity and Power from 1586 to the Present* (London: Routledge 2006), 36, 50, 59.

332) Timothy Jay, "The Utility and Ubiquity of Taboo Words," *Perspectives on Psychological Science* 4, no. 2 (2009): 156.

333) Alexander Pope, *The Rape of the Lock*, 2nd ed. (London: Bernard Lintott, 1714), 37.

334) Francis Grose, *A Classical Dictionary*, 182, 43, 61.

335) John Hotten, *The Slang Dictionary: or, The Vulgar Words, Street Phrases, and "Fast" Expressions of High and Low Society*, 3rd ed. (London: John Camden Hotten, 1865).

336) Basil Hall, *Fragments of Voyages and Travels*, second series (Edinburgh: Robert Cadell, 1832), II:234.

337) On sekizinci yüzyılda dinin gerilemesi hakkında bkz. Roy Porter, *English Society in the Eighteenth Century* (London: Penguin, 1990); Joss Marsh, *Word Crimes: Blasphemy, Culture, and Literature in Nineteenth-Century England* (Chicago: University of Chicago Press, 1998).

338) Keith Thomas, *Religion and the Decline of Magic* (London: Weidenfeld & Nicolson, 1971), 65.

339) *The Jewish Encyclopedia: A Descriptive Record*, ed. Isidore Singer (New York: Funk and Wagnalls, 1906), 5:172.

340) Edward Royle, *Radicals, Secularists and Republicans: Popular*

Freethought in Britain, 1866–1915 (Manchester: Manchester University Press, 1980), 266.

341) *So Help Me God: The Founding Fathers and the First Great Battle over Church and State* (New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2008), 448. Bazı araştırmacılar Washington'un ekledigi kelimeleri göz ardı eder. Bu bakış açısı için bkz. Peter R. Henriques, "'So Help Me God': A George Washington Myth that Should Be Discarded," George Mason University's History News Network (online), erişim 29 Temmuz 2012.

342) John Aubrey, *Aubrey's Brief Lives*, ed. Oliver Lawson Dick (Jaffrey, NH: David R. Godine, 1999), cxiii, 107, 271.

343) Desiderius Erasmus, *Adages*, trans. R. A. B Mynors, in *Collected Works of Erasmus*, ed. Craig R. Thompson (Toronto: University of Toronto Press, 1974), 33:132, 133.

344) Desiderius Erasmus, *Copia: Foundations of the Abundant Style*, trans. Betty I. Knott, in *Collected Works of Erasmus* (Toronto: University of Toronto Press, 1978), 24:309.

345) D. J. Enright, *Fair of Speech: The Uses of Euphemism* (Oxford: Oxford University Press, 1985), 38.

346) Erasmus, *Adages*, 384.

347) Eric Rassin - Simone van der Heijden, "Appearing Credible? Swearing Helps!" *Psychology, Crime & Law* 11, no. 2 (Haziran 2005): 177–82.

348) Marsh, *Word Crimes*, 218.

349) William Dean Howells, *Criticism and Fiction* (New York: Harper and Brothers, 1891), 154.

350) Henry Alford, *A Plea for the Queen's English*, 2nd ed. (New York: Dick & Fitzgerald, 1864), 278.

351) Ruskin için başvurduğum kaynaklar; Timothy Hilton, *John Ruskin: The Early Years, 1819–1859* (New Haven: Yale University Press, 1985); Wolfgang Kemp, *The Desire of My Eyes: The Life and Work of John Ruskin*, trans. Jan van Heurck (London: Harper Collins, 1990); Peter Gay, *The Education of the Senses* (New York: Oxford University Press, 1984); Phyllis Rose, *Parallel Lives: Five Victorian Marriages* (New York: Knopf, 1983).

352) Robert Browning, "Pippa Passes," *The Major Works*, ed. Adam Roberts (Oxford: Oxford University Press, 2005), IV.ii.96; Jesse Sheidlower, *The F Word*, 3rd ed. (New York: Oxford University Press, 2009), xv; Patricia O'Conner and Stewart Kellerman, *Origins*

of the Specious: Myths and Misconceptions of the English Language (New York: Random House, 2009), 90–91; Peter Silverton, *Filthy English: The How, Why, When, and What of Everyday Swearing* (London: Portobello, 2009).

353) Martial, *Ex Otio Negotium, or Martiall His Epigrams Translated*, trans. Robert Fletcher (London, 1656).

354) Thomas Wright, *Dictionary of Obsolete and Provincial English* (London: H. G. Bohn, 1857).

355) H. W. Fay, "A Distressing Blunder," *The Academy*, no. 841 (16, 1888): 415.

356) Jeffrey Kacirk, *The Word Museum: The Most Remarkable English Words Ever Forgotten* (New York: Simon & Schuster, 2000), 98.

357) Capt. Frederick Marryat, *A Diary in America: With Remarks on Its Institutions* (New York: Wm. H. Colyer, 1839), 154.

358) Sweet, *Inventing the Victorians*, xiv–xv; Karen Lystra, *Searching the Heart: Women, Men, and Romantic Love in Nineteenth-Century America* (New York: Oxford University Press, 1989), 56–57.

359) Noah Webster, ed., *The Holy Bible* (New Haven: Durrie & Peck, 1833), iv.

360) "Bender," John Farmer and William Henley, eds., *Slang and Its Analogues Past and Present*, 7 vols. (London, 1890–1904).

361) John Hotten, ed., *Slang Dictionary*, rev. ed. (London: Chatto and Windus, 1874).

362) Henry Alford, *A Plea for the Queen's English*, rev. ed. (New York: George Routledge & Sons, 1878), 251, 248.

363) John Cleland, *Fanny Hill, or Memoirs of a Woman of Pleasure*, ed. Peter Wagner (New York: Penguin Books, 1985), 112–13.

364) Alison Syme, *A Touch of Blossom: John Singer Sargent and the Queer Flora of Fin-de-Siècle Art* (University Park: Pennsylvania State University Press, 2010), 26; Karen Harvey, *Reading Sex in the Eighteenth Century: Bodies and Gender in English Erotic Culture* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 90.

365) *OED*.

366) Keith Allan - Kate Burridge, *Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 33. Özellikle bkz. 2. bölüm "Nazik Konuşma ve Mütecaviz Dil."

367) Leigh Hunt, *The Autobiography of Leigh Hunt* (London: Smith, Elder, 1891), 376.

368) Adrian Frazier, *Playboys of the Western World: Production Histories* (Dublin: Carysfort Press, 2004), 13–16.

369) Bu hüsnü tabirler için bkz. *OED*; Richard W. Bailey, *Nineteenth-Century English* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1996); Andreas Fischer, "'Non Olet': Euphemisms We Live by," *New Perspectives on English Historical Linguistics II* (Amsterdam: John Benjamins, 2004), 91–108.

370) Bailey, *Nineteenth-Century English*, 168.

371) Naomi Stead, "Avoidance: On Some Euphemisms for the 'Smallest Room,'" *Ladies and Gents: Public Toilets and Gender*, ed. Olga Gershenson - Barbara Penner (Philadelphia: Temple University Press, 2009), 128.

372) Stead, "Avoidance," 129–30; *OED*.

373) Sarah Lyall, "Why Can't the English Just Give Up That Class Folderol?" *New York Times*, 26 Nisan 2007.

374) John Harris, "Common People," *Guardian*, 16 Nisan 2007.

375) William Bentnick-Smith, *The Harvard Book: Selections from Three Centuries* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982), 162.

376) Catherine O'Reilly, *Did Thomas Crapper Really Invent the Toilet? The Inventions That Changed Our Homes and Our Lives* (New York: Skyhorse, 2008), xii; Simon Kirby ile görüşme.

377) *A. J. Splatt and D. Weedon:* "Nominative Determinism," *Wikipedia*, Haziran 30 2012, erişim 29 Temmuz 2012.

378) Fischer, "'Non Olet,'" 105.

379) Suzanne Romaine, ed., *The Cambridge History of the English Language*, vol. IV: *1776–1997* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), 13.

380) Bu büyük toplumsal dönüşüm için bkz. T. C. W. Blanning, *The Oxford History of Modern Europe* (Oxford: Oxford University Press, 2000).

381) McEnery, *Swearing in English*, 84.

382) Richard Chenevix Trench, *On the Study of Words*, 2nd ed. (New York: Blakeman & Mason, 1859), 40.

383) George Perkins Marsh, *Lectures on the English Language* (New York: Scribner, 1860), 645.

384) Alfred Ayers, *The Verbalist*, rev. ed. (New York: D. Appleton, 1896), 103–4.

385) McEnery, *Swearing in English*, 49.

386) William Shakespeare, *Henry IV, Part One*, Act III, scene i.

387) Geoffrey Hughes, *Swearing: A Social History of Foul Language, Oaths and Profanity in English* (Oxford: Blackwell, 1991), 171.

388) Geoffrey Hughes, *An Encyclopedia of Swearing: The Social History of Oaths, Profanity, Foul Language and Ethnic Slurs in the English-Speaking World* (Armonk, NY: M. E. Sharpe, 2006), 372.

389) Ibid., 392.

390) "Bloody," Farmer - Henley, eds., *Slang and Its Analogues.*

391) Julian Sharman, *A Cursory History of Swearing* (London: Nimmo and Bain, 1884), 178.

392) *A Collection of State-Trials and Proceedings* (London: Benj. Motte and C. Bathurst, 1735), 7:349.

393) Rabelais, *Gargantua and Pantagruel*, trans. Thomas Urquhart, ed. Charles Whibley (London: David Nutt, 1900), 135.

394) "Bugger," *OED.*

395) Jacob A. Hazen, *Five Years Before the Mast, or, Life in the Forecastle* (Philadelphia: G. G. Evans, 1854), 254.

396) William G. Shaw, "State v. McDonnell," *Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Vermont*, vol. 32, new series, vol. 3 (Rutland: Geo. A Tuttle, 1861), 495.

397) Henry Lamson Boies, *History of De Kalb County, Illinois* (Chicago: O. P. Bassett, 1868), 391.

398) *Journal of the Senate of Ohio, at the First Session of the Thirty-Ninth General Assembly* (Columbus: Samuel Medary, 1840), 529.

399) *My Secret Life* (Amsterdam, 1888), 2:256.

400) Frederick Thomas Elworthy, *The West Somerset Word-Book* (London: Trübner, 1886), 663.

401) Hughes, *Swearing*, 220–23.

402) Sheidlower, *The F Word*, 73; Hughes, *Encyclopedia*, xxii.

403) Sheidlower, *The F Word*, 73; Henry Spencer Ashbee, *Catena Librorum Tacendorum, by Pisanus Fraxi* (London, 1885), 319–21.

404) Sheidlower, *The F Word*, 89–90.

405) Joy Damousi, *Depraved and Disorderly: Female Convicts, Sexuality and Gender in Colonial Australia* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), 75.

406) Sheidlower, *The F Word*, 140; *The Suppressed Book About Slavery!* (New York: Carleton, 1864), 211.

407) *Congressional Serial Set: The Miscellaneous Documents of the House of Representatives for the Second Session of the Fiftieth Congress,*

18 vols. (Washington, DC: Government Printing Office, 1889), 299.

408) "New York v. Thomas Kerrigan," *Court of Appeals* (New York: Evening Post Job Printing House, 1894).

409) Graham, "Some English Expletives," 199.

410) *Chambers Encyclopædia: A Dictionary of Universal Knowledge*, vol. 10 (London: William and Robert Chambers, 1892). Bu madde küfretmenin sadece dini yeminlerin tekfiri olarak tanımlandığı *Encyclopaedia*'nın daha önceki edisyonlarıyla tezat oluşturur.

411) "The Obscenity Spook," *Liberty*, vol. IV, no. 26 (Temmuz 30 1887).

412) Gordon Williams, *A Dictionary of Sexual Language and Imagery in Shakespearean and Stuart Literature*, 3 vols. (London: Athlone Press, 1994), 350.

413) *Harris's List of Covent-Garden Ladies: Sex in the City n Georgian Britain*, ed. Hallie Rubenhold (Stroud, Gloucestershire: Tempus, 2005), 156.

414) Bu kelimeler "prick" maddesinde yer alır. Bkz. Farmer - Henley, *Slang and Its Analogues.*

415) *Harris's List of Covent-Garden Ladies*, 90–91.

416) Ibid., 154.

417) Ibid.,127.

418) Thomas Wright, *Anglo-Saxon and English Vocabularies*, ed. Richard Paul Wülcker, 2nd ed. (London: Trübner, 1884), 1:159.

419) Samuel Johnson, "The Plan of an English Dictionary," *The Works of Samuel Johnson, LL.D.* (London: F. C. and J. Rivington et al., 1823), 10:28.

420) Noah Webster, *Dissertations on the English Language* (Boston: Isaiah Thomas, 1789), 20.

421) Hughes, *Swearing*, 135.

422) Farmer - Henley, *Slang and Its Analogues*; the *OED*; Irving Lewis Allen, *The Language of Ethnic Conflict: Social Organization and Lexical Culture* (New York: Columbia University Press, 1983).

6. Bölüm "Koy Götlerine": Yirminci Yüzyıl ve Sonrasında Küfür

423) Geoffrey Hughes, *Swearing: A Social History of Foul Language, Oaths and Profanity in English* (Oxford: Blackwell, 1991), 199;

Geoffrey Hughes, *An Encyclopedia of Swearing: The Social History of Oaths, Profanity, Foul Language and Ethnic Slurs in the English-Speaking World* (Armonk, NY: M. E. Sharpe, 2006), 439, 486; Ruth Wajnryb, *Expletive Deleted: A Good Look at Bad Language* (New York: Free Press, 2005), 141.

424) John Brophy - Eric Partridge, eds., *Songs and Slang of the British Soldier: 1914–1918* (London: Eric Partridge at the Scholartis Press, 1930), 16.

425) Ibid., 17.

426) Frederic Manning, *The Middle Parts of Fortune: Somme and Ancre* (Minneapolis: Filiquarian, 2007), 309.

427) Robert Graves, *Goodbye to All That: And Other Great War Writings*, ed. Steven Trout (Manchester: Carcanet, 2008), 66.

428) Hughes, *Encyclopedia*, "Soldiers and Sailors." Hikâye muhtemelen uydurmadır, bu satırlar Dorothy Parker'den alıntılanmıştır.

429) Jesse Sheidlower, *The F Word*, 3rd ed. (New York: Oxford University Press, 2009), xxii.

430) Allen Walker Read, *Classic American Graffiti: Lexical Evidence from Folk Epigraphy in Western North America* (Waukesha, WI: Maledicta, 1977), 55, 51, 45.

431) Les Cleveland, "Soldiers' Songs: The Folklore of the Powerless," *The Vietnam Veterans Oral History and Folklore Project* (online), erişim 31 Temmuz 2012.

432) Hughes, *Swearing*, 200.

433) Tony McEnery, *Swearing in English: Bad Language, Purity and Power from 1586 to the Present* (London: Routledge 2006), 121.

434) Allen Walker Read, "An Obscenity Symbol," *American Speech* 9, no. 4 (1934): 264–78.

435) Randall Kennedy, *Nigger: The Strange Career of a Troublesome Word* (New York: Vintage Books, 2003), 23. "Nigger," Dictionary.com, erişim 30 Temmuz 2012.

436) Leonard J. Leff - Jerold L. Simmons, *The Dame in the Kimono: Hollywood, Censorship, and the Production Code*, rev. ed. (Lexington: University Press of Kentucky, 2001), 98–108; Kennedy, *Nigger*, 90; "The Depiction of African-Americans in David Selznick's 'Gone with the Wind,'" American Studies at the University of Virginia (online), erişim 30 Temmuz 2012; Leonard J. Leff, "*Gone with the Wind* and Hollywood's Racial Politics," *Atlantic*, Aralık 1999.

437) "Motion Picture Production Code of 1930 (The Hays

Code)," ed. Matt Bynum, ArtsReformation. com, erişim 31 Temmuz 2012. Yasa film gösterime girmeden kısa bir süre önce tanzim edilmişti ve *nigger* da (aşağılık zenci) dahil ırkla alakalı hakaretlerin kullanımını yasaklamamıştı. Bkz. "The Production Code of the Motion Picture Industry (1930–1967)," ed. David P. Hayes, http://productioncode.dhwritings.com/multipleframes_productioncode.php, erişim 31 Temmuz 2012.

438) Lynne Tirrell, "Derogatory Terms: Racism, Sexism, and the Inferential Role Theory of Meaning," *Language and Liberation: Feminism, Philosophy, and Language*, ed. Christina Hendricks and Kelly Oliver (Albany: State University of New York Press, 1999), 45.

439) Kennedy, *Nigger*, 94–96.

440) *Chaplinsky v. New Hampshire*, 315 U.S. 568; 62 S. Ct. 766; 86 L. Ed. 1031 (1942).

441) *Watkins v. State*, 2010 Ark. App. 85 (2010).

442) *Kaylor v. Rankin*, 356 F.Supp.2d 839 (2005)

443) *Leonard v. Robinson*, 477 F.3d 347 (2007).

444) *State v. Ovadal*, 2004 WI 20; 269 Wis. 2d 200; 675 N.W.2d 806 (2004).

445) Kennedy, *Nigger*, 52–57; Karar *Jerry Spivey, District Attorney* 345) N.C. 404; 480 S.E.2d 693 (1997).

446) Karar *A.R., a Child v. R., a Minor Child*, 2010 ND 84; 781 N.W.2d 644 (2010).

447) Karar *John M.*, 201 Ariz. 424; 36 P.3d 772 (2001).

448) *People v. Livio*, 187 Misc. 2d 302; 725 N.Y.S.2d 785 (2000).

449) *Cohen v. California*, 403 U.S. 15; 91 S. Ct. 1780; 29 L. Ed. 2d 284 (1971).

450) Luke Salkeld, "Off to Jail in Cuff s," *Daily Mail*, 27 Mart 2012.

451) William Oddie, "Liam Stacey's Drunken Racist Tweets," CatholicHerald.co.uk, Mart 30, 2012; "Liam Stacey Twitter Racism Against Fabrice Muamba, Don't Lose the Evidence,"Youtube.com, yükleyen mattvandam1, 17 Mart 2012, erişim 31 Temmuz 2012.

452) "Next Time Just Call him a Fat B******,"*Daily Mail*, 16 Ocak 2007.

453) Elizabeth Ladenson, *Dirt for Art's Sake: Books on Trial from* Madame Bovary *to* Lolita (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007), 79.

454) Bkz. Shane Sherman, "*Ulysses* by James Joyce," TheGrea-

testBooks.org, erişim 31 Temmuz 2012.

455) Ibid., 506.

456) Ibid, 505.

457) James Joyce, *Ulysses* (1922), erişim adresi BompaCrazy.com, 504.

458) Ibid., 349.

459) Robert Denning, ed., *James Joyce: The Critical Heritage* , vol. 1: *1907–1927* (London: Routledge, 1970), 18; Ladenson, *Dirt for Art's Sake*, 71–106; Bennett Cerf, *At Random: The Reminiscences of Bennett Cerf* (New York: Random House, 2002), 90–99 .

460) *The United States of America v. One Book Entitled Ulysses*, 5 F. Supp. 182, 72 F.2d 705 (1934).

461) Wayne Overbeck - Genelle Belmas, eds., *Major Principles of Media Law* (Boston: Wadsworth, 2012), 419–24; Joseph Kelly, *Our Joyce: From Outcast to Icon* (Austin: University of Texas Press, 1998), 131–33.

462) Joel Feinberg, *Offense to Others: The Moral Limits of the Criminal Law* (New York: Oxford University Press, 1985), 171.

463) Hughes, *Swearing*, 191.

464) John Sutherland, *Offensive Literature: Decensorship in Britain, 1960–1982* (London: Junction Books, 1982), 10–31; Michael Squires, "Introduction," D. H. Lawrence, *Lady Chatterley's Lover*, ed. Michael Squires (Cambridge: Cambridge University Press, 2002).

465) Lawrence, *Lady Chatterley's Lover*, 177–78.

466) "The Following Is a Verbatim Transcript of 'Filthy Words,'" University of Missouri–Kansas City School of Law (online), erişim 31 Temmuz 2012.

467) "Obscenity, Indecency, and Profanity," FCC.gov, erişim 31 Temmuz 2012.

468) *Federal Communications Commission v. Pacifica* , 435 U.S. 966; 98 S. Ct. 1602; 56 L. Ed. 2d 57 (1978).

469) Jon Pareles, "From Cee Lo Green to Pink, Speaking the Unspeakable," *New York Times*, 15 Mart 2011.

470) Bad Meets Evil, "Lighters," *Hell: The Sequel (Deluxe Version)*, 2011'in sonları, CD.

471) Elijah Wald, *The Dozens: A History of Rap's Mama* (New York: Oxford University Press, 2012).

472) Jay-Z, *Decoded* (New York: Spiegel & Grau, 2010); Tim Strode and Tim Wood, eds., *The Hip Hop Reader* (New York: Pearson

Longman, 2008).

473) William Osler, *On Chorea and Choreiform Affections* (London: H. K. Lewis, 1894), 79–81.

474) Timothy Jay, *Why We Curse: A Neuro-Psycho-Social Theory of Speech* (Philadelphia: John Benjamins, 2000), 63–80. Ayrıca bkz. Douglas W. Woods et al., *Treating Tourette Syndrome and Tic Disorders: A Guide for Practitioners* (New York: Guilford Press, 2007); Howard I. Kushner, *A Cursing Brain: The Histories of Tourette Syndrome* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999); Lowell Handler, *Twitch and Shout: A Touretter's Tale* (New York: Dutton, 1998) .

475) Tourette sendromunun nedenleri hakkında muhtelif teoriler için bkz. Kushner, *A Cursing Brain*, 45–118.

476) Jay, *Why We Curse*, 33–62; Steven Pinker, *The Stuff of Thought: Language as a Window into Human Nature* (New York: Viking, 2007), 331–37; Diana Van Lancker Sidtis, "Formulaic and Novel Language in a 'Dual Process' Model of Language Competence," *Formulaic Language*, ed. Roberta Corrigan vd. (Philadelphia: John Benjamins, 2009), 2:445–72; Diana Van Lancker Sidtis, "Where in the Brain Is Nonliteral Language?" *Metaphor and Symbol* 21, no. 4 (2006): 213–44.

477) Paul Cameron, "Frequency and Kinds of Words in Various Social Settings, or What the Hell's Going On?" *Pacific Sociological Review* 12, no. 2 (Autumn 1969): 101–4.

478) David B. Morris, "The Neurobiology of the Obscene: Henry Miller and Tourette Syndrome," *Literature and Medicine* 12, no. 2 (Fall 1993): 194–214.

479) Timothy Jay, "The Utility and Ubiquity of Taboo Words," *Perspectives on Psychological Science* 4, no. 2 (2009), 155.

480) Morris, "The Neurobiology of the Obscene," 196.

481) Timothy Jay, "Recalling Taboo and Nontaboo Words," *American Journal of Psychology* 121, no. 1 (Spring 2008): 83–103.

482) Richard Stephens, John Atkins, Andrew Kingston, "Swearing as a Response to Pain," *Neuro-Report* 20 (2009): 1056–60.

Sonuç

483) Bernard Nezmah, "Fuck This Article: The Yugoslav Lexicon of Swear-Words," *Central Europe Review* 2, no. 41 (27 Kasım 2000).

484) Victor Erofeyev,"Dirty Words," *New Yorker*, 15 Eylül 2003, 42.

485) Lenny Bruce, "To Is a Preposition, Come Is a Verb," Famo-

us Trials: The Lenny Bruce Trial 1964 (online), erişim 31 Temmuz 2012.

486) Lenny Bruce, "Are There Any Niggers Here Tonight?" *Warning Lenny Bruce Is Out Again*, Sicsicsic, 2004, CD.

487) Clement Legare and Andre Bougaieff, *L'Empire du Sacre Québécois* (Sillery, Quebec: Presses de L'Universite du Quebec, 1984); "Swearing in Quebec: If You Profane Something No One Holds Sacred, Does It Make a Swear?" *Economist*, 24 Kasım, 2011; "Quebec French Profanity," *Wikipedia*, 24 Temmuz 2012 (online), erişim 31 Temmuz 2012.

KÜFÜR ETMENİN KISA TARİHİ

DERTLERİN KALKINCA ŞAHA BİR KÜFÜR YOLLA ALLAH'A!

Kimi duygular ruhu kasıp kavurmaya başladığında iki dudağın arasından firar eden kelimeler vardır. *Küfür Etmenin Kısa Tarihi,* bu firari kelimelerin kutsaldan dünyeviye, dönüşümünün izini sürüyor.

Bir toplumu bütün tarihi ve kültürüyle anlamanın yollarından biridir, o toplumun neye ve nasıl küfür ettiğini anlamak. Çünkü kutsalsız toplum olmadığı gibi, küfürsüz toplum da olamaz. Tarihi ve ahlâkı tekellerine almış birçok işgüzâr homurdanabilir. Olsun varsın. Tarih yazılmaya başladığından beri köpekler havlıyor, insanoğlu küfrediyor ve sözün gücü bize bu özgürlüğü her zaman bahşediyor...

Gökhan Yavuz Demir

Daha ilk sayfadan itibaren kahretsin çok iyi demenize neden olacak! –Adam Mansbach

aylak kitap

ISBN 978-605-4972-26-5
9 786054 972265